

Zenon Woźniak

Cmentarzysko kultury łużyckiej w Chojnie—Golejewku w pow. rawickim

Un cimetière de la civilisation lusacienne de Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz

Wstęp

Niniejsza praca, będąca poszerzoną i zmienioną częścią mojej pracy magisterskiej, wykonanej na Uniwersytecie Poznańskim pod kierunkiem prof. dr. W. Hensla, ma za zadanie udostępnienie ciekawego i bogatego materiału wydobytego z cmentarzyska ciałopalnego kultury „łużyckiej”, znajdującego się na pograniczu wsi Chojno i Golejewko, w pow. rawickim. Cmentarzysko to leżało około 1 km na południe

od szkoły we wsi Chojno (tabl. I 1, 2), na piaszczystym pagórku zwanym Grzęba, na drugim pagórku położonym na wschód od niego i na przyległych do nich od południa piaszczystych polach. Obszar zajęty przez cmentarzysko wynosił około 14 morgów. Zostało ono w dużej części zniszczone w r. 1872 przy budowie pobliskiej drogi, do której brukowania użyto kamieni przykrywających groby. Pierwszą o nim wiadomość zawdzięczamy J. N. Sadow-

skiemu¹, który podaje, iż w Golejewku znajduje się cmentarzysko ciałopalne. Dalsze ni szczenie omawianego cmentarzyska postępo wało w latach późniejszych w wyniku wykorzy stywania pagórka Grzęba jako piaśnicy. Wy dobywane przy tej okazji naczynia i inne przedmioty wywołały zainteresowanie okolicz nych kolekcjonerów, którzy odkupywali od miejscowej ludności znajdujące zabytki (daw niej używane przez miejscowych pastuszków do zabawy), a także sami przystąpili do prze kopywania różnych partii cmentarzyska. W r. 1905 odkryto wschodnią jego część, znaj dującą się na polach gospodarza Maćkowiaka i sąsiednich, której eksploatacją zajął się ks. Zakrzewski, proboszcz z Golejewka, oraz nau czyciele Leśniewicz i Weichert. Dalsze 3 groby przekopał w r. 1909 E. Blume. Pewną liczbę ma teriałów powierzchniowych zebrał w r. 1927 K. Jażdżewski.

Metoda prac wykopaliskowych zastosowana przez badaczy obiektu nie odpowiada jednak najprymitywniej nawet sformułowanym zasa dom techniki wykopaliskowej; było to po prostu wybieranie zabytków z ziemi. W rezultacie nie dysponujemy obecnie planem cmentarzy ska ani rysunkami poszczególnych grobów — wyjąwszy jeden rysunek podany przez E. Blu mego — a tylko w kilku wypadkach rozporzą dzamy opisami uwzględniającymi niektóre ele menty ich charakterystyki. Największym jed nak brakiem jest to, że olbrzymia większość materiałów dotarła do muzeów bez wyróżnienia zespołów grobowych, z jakich pochodzą. Udało mi się ustalić inwentarze lub części inwentarza 74 grobów na przypuszczalną liczbę około 2000, które zostały zniszczone na tym cmentarzysku.

Materiały z cmentarzyska w Chojnie—Gole jewku były rozproszone w zbiorach dużej licz by kolekcjonerów, zamieszkujących na obszar ze całej prawie Wielkopolski. Dzięki darowi nom i zakupom coraz większa ich liczba prze chodziła w posiadanie Muzeum Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu i Kaiser Friedrich Museum, a później Muzeum Wielkopolskiego w Poznaniu. W pewnej mierze przełomowym pod tym względem był rok 1909, kiedy to E. Blume zorganizował w Poznaniu wystawę prywatnych zbiorów zabytków archeologicz nych z Wielkopolski, na której zgromadzono wielką liczbę przedmiotów pochodzących z omawianego cmentarzyska. Wydany przy tej okazji katalog², mimo jego lakoniczności, jest znaczną pomocą przy opracowywaniu tych zbiorów; był też on przez długi okres czasu jedyną informacją dla archeologów o materia łach, jakie pochodzą z cmentarzyska w Choj nie. Znaczenie wspomnianej wystawy jest

ważne o tyle jeszcze, że przy tej okazji sfoto grafowano wszystkie zbiory prywatne. Więk szość materiałów zgromadzonych na tej wy stawie pozostała w niemieckim muzeum w Po znaniu, duża część znalazła się w nim w latach późniejszych.

Podobną rolę odegrała zorganizowana w r. 1927 przez J. Kostrzewskiego wystawa za bytków ze zbiorów prywatnych, po której zbiory Muzeum Wielkopolskiego zasilila ponownie wystawiona kolekcja ks. Zakrzewskie go³, oraz wydany przy tej okazji katalog⁴. Dalsze materiały przybyły do Muzeum w Po znaniu w czasie II wojny światowej; przewie ziono bowiem wówczas materiały z dworu w Golejewku oraz pochodzące prawdopodob nie z cmentarzyska w Chojnie — Golejewku zbiory ze szkoły w Rawiczu (na dwóch naczy niach z tego zbioru znajdowały się stare na pisy Chojno). Materiały ze szkoły w Rawiczu, między którymi mogą znajdować się pojedyn cze okazy z innych cmentarzysk, podają osob no na końcu opisu materiałów (w pozycjach 195—240).

Znajdujące się w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu znaleziska są umieszczone pod trzema miejscowościami: Chojno, Golejewko i Golejewo. Jako pochodzące z Golejewa poda no materiały przywiezione przez Niemców z dworu w Golejewku, które, jak wskazuje wiadomośc w archiwum Muzeum Archeologiczne go w Poznaniu, przynależą także do omawia nego cmentarzyska. Przyczyną omyłki był prawdopodobnie fakt połączenia przez Niem ców w jedną miejscowość (Flexau) Golejewka i Golejewa. Na koniec w latach powojennych ob. C. Żyto odkrył na swym polu jedno nac zynie, które ofiarował do Muzeum w Pozna niu.

Nieduża liczba naczyń trafiła także do zbio rów Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie⁵, gdzie znajdują się pod nazwą miejscową Golejewko, a jedno naczynie do zbiorów Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie⁶. Według informacji prof. J. Ko strzewskiego i prof. Z. Rajewskiego część ma teriałów z Chojna zawędrowała też do zbiorów

³ W Muzeum Archeologicznym w Poznaniu znajdują się dawne zbiory nauczyciela Leśniewicza ze Skoraszewic, nauczyciela Weicherta z Chojna, ks. Zakrzewskiego z Golejewka, Fleischera z Obornik, Kühna z Poznania, burmistrza Kösewita z Poznania, M. Trippen seego, Tyrankiewicza z Rawicza, dr Zakrzewskiego z Mirosławic, dr Mutschlera z Poznania, dr Wróblewskiego z Buku. W Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie ceramika z dawnego zbioru Jarzewskiego.

⁴ J. Kostrzewski, *Katalog wystawy zabytków przedhistorycznych ze zbiorów prywatnych*, Poznań 1927.

⁵ Z. Podkowińska, *Działalność Muzeum za rok 1948*, „Sprawozdania PMA”, t. 2: 1948—1949, s. 149.

⁶ Wiadomość o nim zawdzięczam uprzejmej informacji mgr S. Jasnosza.

¹ J. N. Sadowski, *Wykaz zabytków przedhistorycznych*, z. 1, s. 33.

² E. Blume, *Katalog, Ausstellung im Kaiser Friedrich Museum, Posen 1909*.

zagranicznych, m. in. do muzeum w Moguncji („Mainzer Zeitschrift”, XXXIV, 1939, s. 2 n. ryc. 3).

Wspomniane wyżej braki metody wykopaliskowej uniemożliwiają przy opracowywaniu cmentarzyska w Chojnie—Golejewku dokonanie pełnej analizy i wyciągnięcie szerszych wniosków natury historycznej oraz powodują z konieczności ograniczenie się do rozważań głównie typu materiałoznawczego, i to również w zężonym zakresie. Pewnym utrudnieniem w operowaniu materiałem z cmentarzyska w Chojnie jest także nieskatologowanie dużej jego części oraz niezwykła lakoniczność kart katalogowych, wykonanych przez E. Blumego, co komplikuje, a niekiedy wręcz uniemożliwia zidentyfikowanie numerów katalogu naczyń, na których napisy uległy zniszczeniu.

Materiały z cmentarzyska w Chojnie—Golejewku od dawna wzbudzały zainteresowanie badaczy poświęcających się studiom nad kulturą „łużycką”. Rezultatem tego jest szereg wzmianek o poszczególnych zabytkach, pochodzących z tego cmentarzyska, lub ich publikacja. Szczególnie częste są one w pracach J. Kostrzewskiego, który zajął się także szczegółowiej zapinkami z Chojna⁷ oraz zaliczył to stanowisko do grupy środkowośląskiej kultury „łużyckiej”⁸. Również E. Blume wykorzystał część materiałów z omawianego cmentarzyska⁹.

Dla ułatwienia orientacji w materiale pragnę dodać, że wprowadziłem jednolitą, nową, łacińską numerację zespołów grobowych (dotychczas istniały 3 numeracje zaczynające się od cyfr 1), zatrzymując numerację od I do XXXIII dla zespołów grobowych, nabytych przez Muzeum od Leśniewicza, nadając numery XXXIV—XXXVI grobom zbadanym przez Blumego, numery XXXVII—LXII grobom z dawnych zbiorów Weicherta, dalszymi numerami LXIII—LXXVI oznaczyłem groby wyróżnione przeze mnie na podstawie kart katalogowych, archiwum i katalogu.

Na koniec pragnę jeszcze wyrazić podziękowanie prof. dr J. Kostrzewskiemu za zachętę do przygotowania niniejszej pracy do druku, liczne wskazówki przy jej pisaniu i ułatwienia, jak również prof. dr Rajewskiemu za pozwolenie uwzględnienia materiałów znajdujących się w PMA w Warszawie, C. Czubowi za wykonanie większości zdjęć i wszystkim innym osobom, które udzieliły mi jakiegokolwiek pomocy.

⁷ J. Kostrzewski, *Les fibules du type de la Certosa en Pologne*, [w:] *Spomenica u počast prof. dr Gorjanović-Krambergera*, Zagreb 1926, s. 514.

⁸ J. Kostrzewski, *Od mezolitu do okresu wędrówek ludów*, [w:] *Prehistoria ziem polskich*, Kraków 1939—1948, s. 257.

⁹ E. Blume, *Thrakische Keramik in der Provinz Posen*, „Mannus”, t. 4: 1912, s. 75—90.

W y k a z s k r ó t ó w

dł.	długość
gr.	grubość
H.G.	Historische Gesellschaft
inw.	inwentarz
kat.	katalog
Kat. Ausst.	E. Blume, <i>Katalog, Ausstellung im Kaiser Friedrich Museum</i> , Poznań 1909
Kat. Wyst.	J. Kostrzewski, <i>Katalog wystawy zabytków przedhistorycznych ze zbiorów prywatnych</i> , Poznań 1927
Kostrzewski, Wielkopolska	J. Kostrzewski, <i>Wielkopolska w czasach przedhistorycznych</i> , wyd. 2, Poznań 1923, Muzeum Archeologiczne w Poznaniu.
MAP	Muzeum Archeologiczne w Poznaniu
MTPN	Muzeum Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu
n. wyd.	największa wydętość
PMA	Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie
śr.	średnica
wyl.	wylew
wys.	wysokość

M A T E R I A Ł Y

Grób I

Odkryty w piaskowni, na głębokości 1 m, pod brukiem z kamieni. Obok naczyń leżały rozrzucone przystawki.

Inwentarz:

a) Dwustożkowate, „grafitowane” naczynie z białym brzuścem pokrytym u góry pionowymi, szerokimi i głębokimi bruzdami. Szyjka prawie cylindryczna jest oddzielona od brzuśca głębokim żłobkiem. Na granicy szyjki i brzuśca 2 małe guzki; wys. 13 cm, wyl. 9,5 cm, n. wyd. 15,5 cm, dno 6 cm (tabl. II 1).

b) Niegładzone, żółtoczerwone naczynie w kształcie połowy beczułki z 2 małymi uszkami, zdobionymi dwoma guzkami umieszczonymi poniżej krawędzi. Głina z domieszką gruboziarnistą; wys. 10,7 cm, wyl. 10 cm, dno 6,4 cm (tabl. II 2).

c) Nieco smuklejsze, niegładzone naczynie z takimiż uszkami (1 utracone), glina z domieszką gruboziarnistą; wys. 10,8 cm, wyl. 10 cm, dno 5,6 cm (tabl. II 3).

d) Gładzona, wewnątrz czarniawa, zewnątrz czarnobrunatna miska z brzegiem lekko zagiętym do wewnątrz. Głina z niedużą ilością domieszki drobnoziarnistej; wys. 6,3 cm, wyl. 16,5 cm, dno 7 cm (tabl. II 4).

e) Podobna, mniejsza miska wewnątrz szara, zewnątrz żółtawa, z gliny z domieszką drobnoziarnistą; wys. 3,3 cm, wyl. 13,5 cm, dno 6 cm (tabl. II 5).

f) Wewnątrz czarna, zewnątrz żółtawa, półkulista miska z lekko wyodrębnionym dnem, glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 5 cm, wyl. 13,5 cm, dno 4,6 cm (tabl. II 7).

g) Wewnątrz czarna, zewnątrz szarobrunatna miska z pionowo ukształtowanym brzegiem, dno silnie wklęsłe. Głina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 5 cm, wyl. 10,5 cm, dno 4,6 cm (tabl. II 9).

h) Wewnątrz czarna, zewnątrz szarobrunatna miska z pionowo ukształtowanym brzegiem i silnie wklęsłym dnem, dołem niegładzona. Głina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 5 cm, wyl. 11,5 cm, dno 6 cm (tabl. II 8).

i) Czarny czerpak półkulisty, gładzony, z wysokim uchem. Głina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 3,5 cm, wyl. 7,5 cm (tabl. II 6).

j) Żółta, niegładzona, prawie cylindryczna kadzielnica z lekko wysuniętą na zewnątrz krawędzią dolną i trzema wąskimi, trójkątnymi okienkami, w przegrodzie duży otwór. Zdobiona kilkoma pionowymi rzędami doł-

trójkątnymi grupami skośnych kresiek, przedzielonymi łamaną bruzdą; wys. 10 cm, wyl. 9 cm, n. wyd. 10,8 cm, dno 5,2 cm (tabl. II 13).

d) „Grafitowany” czerpak z uchem zdobionym dwiema parami skrzyżowanych kreseczek i dwiema skośnymi kreseczkami. Na krawędzi kilka grup po 2 skośne kreski. Dno lekko wklęsłe; wys. 3,5 cm, wyl. 8,5—9,2 cm, dno 3 cm (tabl. II 14).

e) Prosta, brązowa szpila z dwustożkową główką; dł. 9,3 cm, gr. 2,5 mm (ryc. 1c).

f) Lekko zgięta brązowa szpila z główką profilowaną, koniec ułamany; dł. 6,8 cm, gr. 3 mm (ryc. 1b).

g) Spiralka brązowa dwuzwojowa z drutu o grub. 1 mm; szer. 1,8 cm, wys. 2 mm (ryc. 1g).

h) Pierścionek otwarty z blachy brązowej; szer. 1,2—1,5 cm, szer. taśmy 4,5 mm (ryc. 1f).

i) Pierścionek brązowy z drutu o grubości 2 mm, śr. 1,1 cm (ryc. 1e).

j) Fragment żelaznej szpili „z płasko-dwustożkową główką”.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/60—69.

Literatura: Kat. Ausst., nr 260—269, Taf. 10; Blume, *Thrakische Keramik* . . . , ryc. 48.

Uwagi: przedmioty j brak w magazynie.

Grób III

Odkryty w najwyższej części piaskowni.

Inwentarz:

a) Gładzone, brunatne naczynie dwustożkowe z zaokrąglonym brzuścem i lekko wyodrębnioną, zwężającą się ku górze szyjką. Głina z domieszką drobnziarnistą; wys. 17 cm, wyl. 11 cm, n. wyd. 18 cm, dno 7,5 cm (tabl. II 15).

b) Żółtobrunatny, niegładzony garnuszek w kształcie połowy beczułka z trzema podwójnymi guzkami pod krawędzią; wys. 8,5 cm, wyl. 9,5 cm, dno 6 cm (tabl. II 16).

c) Gładzone, żółtoszare naczynie z prawie kulistym brzuścem i lekko wyodrębnioną cylindryczną szyjką. Dno słabo zaznaczone; wys. 7 cm, wyl. 6,5 cm, n. wyd. 8 cm, dno 3,5 cm (tabl. II 20).

d) Wysoka, żółtobrunatna miska z krawędzią lekko zagiętą do wewnątrz; wys. 7 cm, wyl. 15 cm, dno 6 cm (tabl. II 18).

e) Brunatna miseczka z nieco zagiętą do wewnątrz krawędzią i dnem lekko wklęsłym. Głina z domieszką drobnziarnistą; wys. 4,5 cm, wyl. 11 cm, dno 3 cm (tabl. II 17).

f) „Grafitowany” czerpak nerkowaty z dużym uchem i lekko wklęsłym dnem; wys. 3,5 cm, wyl. 8,2—9,2 cm, dno 2,3 cm (tabl. II 19).

g) Brązowa szpila z główką skutą w blaszkę i zwinętą w uszko; dł. 10,4 cm, grub. 2 mm, szer. główki 4 mm (ryc. 1 i).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/70—76.

Literatura: Kat. Ausst., nr 270—276.

Grób IV

Odkryty na piaszczystym wzgórzu, należącym do gospodarza Maćkowiaka z Chojny. Był przykryty brukiem kamiennym. Wśród resztek kości znajdował się stopiony przedmiot brązowy (h).

Inwentarz:

a) Żółtoczerwona, gładzona waza baniasta z lejkowatą szyjką. U nasady szyjki biegnie listwa karbowana nacięciami pochylonymi w prawo. Głina z domieszką drobnziarnistą. Brak fragmentów górnej części szyjki; wys. 23 cm, wyl. 19 cm, n. wyd. 27 cm, dno 10 cm (tabl. III 1).

b) Smukłe naczynie, wewnątrz czerwobrunatne, zewnątrz „grafitowane”, z lejkowatą szyjką. Na górnej części brzuśca 4 głębokie dołki, a między nimi po jednym wiszącym nacięciem z dwóch bruzd. Głina z domieszką drobnziarnistą; wys. 15,5 cm, wyl. 11 cm, n. wyd. 13 cm, dno 6,5 cm (tabl. III 7).

c) Górą „grafitowane”, wewnątrz brunatne, smukłe naczynie z lejkowatą szyjką wyodrębnioną przez poziomą bruzdę. Brzusiec zdobiony linią łamaną z 2 bruzd. Załom w $\frac{2}{3}$ wysokości. Brak części szyjki; wys. 14 cm, wyl. 11 cm, n. wyd. 13 cm, dno 7 cm (tabl. III 4).

d) Brunatne, niegładzone naczynie jajowate z trzema małymi guzkami poniżej krawędzi. Głina z gruboziarnistą domieszką; wys. 12 cm, wyl. 12 cm, n. wyd. 13,5 cm, dno 7 cm (tabl. III 2).

e) Wewnątrz szarobrunatne, zewnątrz żółtoczerwone naczynie doniczkowe z 4 małymi guzkami poniżej krawędzi. Zachowane we fragmentach; wys. 9 cm, wyl. 8,5 cm, dno 6 cm (tabl. III 6).

f) Czarna miska z krawędzią lekko zagiętą do wewnątrz. Dno nieco wklęsłe. Ścianki wewnątrz zdobione ornamentem złożonym z czterech trójkątów częściowo skośnie kreskowanych, przegrodzonych grupami po 2 pionowe bruzdki; wys. 4,5 cm, wyl. 11 cm, dno 3,5 cm (tabl. III 5).

g) Zewnątrz żółtawy, wewnątrz szarobrunatny czerpaczek w kształcie odcinka kuli, z wysokim, taśmowatym uchem. Głina z domieszką drobnziarnistą; wys. 3,5 cm, wyl. 7—7,5 cm (tabl. III 3).

h) 3 stopione kawałki brązu.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/77—84.

Literatura: Kat. Ausst., nr 277—284.

Grób V

Odkryty na polu Stanisława Maćkowiaka. Był przykryty dużymi, ciężkimi kamieniami.

Inwentarz:

a) Zewnątrz czarne, wewnątrz czerwobrunatne naczynie (popielnica) dwustożkowa z zaokrąglonym załomem i prawie cylindryczną, wyodrębnioną szyjką, oddzieloną od brzuśca poziomą bruzdą. Na załomie brzuśca 3 duże, głębokie dołki, którym wewnątrz odpowiadają wypukłości. Krawędź lekko zgrubiała. Brak części dna i kilku górnych fragmentów; wys. 23,5 cm, wyl. 17 cm, n. wyd. 26 cm, dno 10,5 cm (tabl. III 10).

b) Górą i wewnątrz czarne, gładzone, dołem żółtobrunatne, niegładzone naczynie dwustożkowe z zaokrąglonym załomem. Brzeg rozchylony na zewnątrz. Na granicy prawie cylindrycznej szyjki i brzuśca znajduje się listwa karbowana nacięciami pochylonymi w prawo. Głina z domieszką drobnziarnistą; wys. 10 cm, wyl. 7,5 cm, n. wyd. 10 cm, dno 4,5 cm (tabl. III 12).

c) Zewnątrz żółty i niegładzony, wewnątrz szary garnek w kształcie połowy beczułka z dwoma uszkami poniżej krawędzi. Obok uszek występują po 2 małe, ostre guzki. Głina z domieszką drobnziarnistą; wys. 12,5 cm, wyl. 12,5—13,5 cm, dno 9 cm (tabl. III 8).

d) Stożkowaty, niegładzony garnuszek, wewnątrz i przy brzegu szarawy, zewnątrz jasnobrunatny. Poniżej krawędzi znajdują się 2 małe guzki. Głina z domieszką drobnziarnistą i pojedynczymi kamykami; wys. 9,5 cm, wyl. 10,5 cm, dno 5 cm (tabl. III 9).

e) Żółtoszary czerpak z wklęsłym dnem. Brak części uszka; wys. 4 cm, wyl. 9,5 cm, dno 2 cm (tabl. III 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/85—89.

Literatura: Kat. Ausst., nr 285—289; Kostrzewski, Wielkopolska, ryc. 320.

Grób VI

Odkryty w północnej części piaskowni. Nie był przykryty kamieniami. W inwentarzu brak popielnicy, która rozpadła się przy wydobywaniu. W popielnicy leżały 32 paciorki szklane i bransoleta brązowa. Obok popielnicy znaleziono żelazny naszyjnik.

Inwentarz:

a) Brunatna, niewygładzona miska z krawędzią zagiętą do wewnątrz. Na dolnej części ślady mazania pęczkami trawy(?). Głina z domieszką drobnziarnistą; wys. 6,5 cm, wyl. 14 cm, dno 6,4 cm (tabl. III 15).

b) Niezgrabny, gładzony, prawie cylindryczny garnuszek koloru szarozółtego, z dwoma małymi uszkami.



1



2



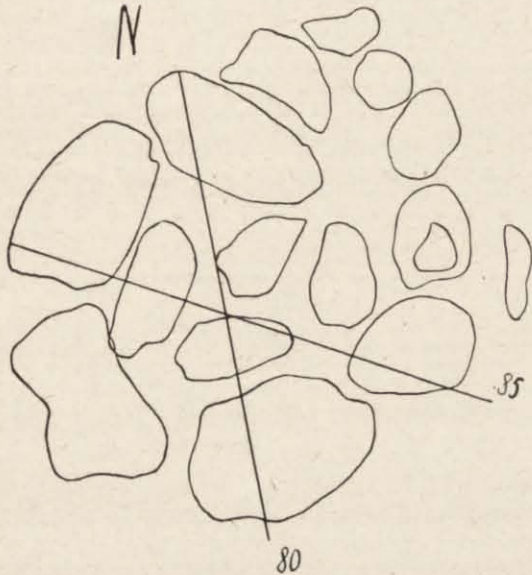
Tabl. I. Mapa stanowisk archeologicznych w okolicy Chojna (1) wg K. Jażdżewskiego; widok cmentarzyska w Chojnie—Golejewku (2); ceramika z poz. 144 (3, 4), 52 (5), 152 (6). Skala 5, 6 — 1 : 2; 4, 5 — 1 : 4
 Planche I. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Carte d'archéologiques stations de region de Chojno (1) après Jażdżewski; vue du cimetière à Chojno—Golejewko, céramique de positions: 144 (3, 4), 52 (5), 152 (6), échelle: 5, 6 — 1 : 2; 4, 5 — 1 : 4

Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 8 cm, wyl. 6 cm, dno 4,5 cm (tabl. III 13).

c) Prawie identyczny szarobrunatny garnuszek z gliny z domieszką drobnoziarnistą; wys. 7—8 cm, wyl. 5—5,5 cm, n. wyd. 6 cm, dno 4 cm (tabl. III 16).

d) Żółtobrunatny czerpak z taśmowatym uchem. Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 6,5 cm, wyl. 8 cm, dno 3,5 cm (tabl. III 14).

e) Brunatna, niezgrabna szpula gliniana, niegładzona. Glina z domieszką drobnoziarnistą; dł. 5,7 cm, śr. boku 5—5,5 cm, śr. trzonu 2,8 cm (tabl. III 17).



Ryc. 2. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Szkic bruku kamiennego nad grobem XXXIV. Skala 1 : 10.

Fig. 2. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Croquis du pavé en pierres au-dessus de la tombe XXXIV, échelle 1 : 10

f) Kilka drobnych ułamków cienkiej taśmy brązowej z bransoletki, lekko pozginanych; szer. taśmy 3 mm, grub. 1,5 mm.

g) Naszyjnik żelazny.

h) 32 niebieskie stopione paciorki szklane.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/90—97.

Literatura: Kat. Ausst., nr 290—297, Taf. 9; Kostrzewski, Wielkopolska, przyp. 363.

Uwagi: brak w magazynie przedmiotów f, g.

Grób VII

Odkryty na piaszczystym polu S. Maćkowiaka. Był przykryty kamieniami. Naczynia w ziemi były już popękane.

Inwentarz:

a) Zewnątrz „grafitowane”, przy dnie i wewnątrz szare naczynie baniaste z lekko wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką. U nasady szyjki 3 nieduże występy. Krawędź zniszczona; wys. 13 cm, wyl. 8,5 cm, n. wyd. 15,8 cm, dno 6 cm (tabl. IV 1).

b) Baniaste, czerwono malowane naczynie, zdobione grupami ukośnych, przeciwstawnie ułożonych kresk na brzuścu. Brak fragmentów górnej części naczynia; wys. 23 cm, wyl. ca 19 cm, n. wyd. 27 cm, dno 10 cm (ryc. 5 a).

c) Niezgrabna, czarnoszara miska z pionowo ukształtowanym brzegiem i wklęsłym dnem. Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 4,5—6 cm, wyl. 11,5 cm, dno 3,5 cm (tabl. IV 2).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/98—100.

Literatura: Kat. Ausst., nr 298—300.

Grób VIII

Odkryty na piaszczystym polu S. Maćkowiaka. Brak popielnicy.

Inwentarz:

a) Gliniany talerz krążkowy, koloru brunatnego, z jednej strony gładzony, z drugiej niegładzony i pokryty dołkami paznokciowymi. W trzech miejscach przekłute dziurki; śr. 27,5 cm, grub. 1,2 cm (tabl. IV 4).

b) Zewnątrz „grafitowane”, wewnątrz brunatne naczynko dwustożkowate z szyjką wyodrębnioną rzędem punktów. Brzusiec ozdobiony 4 dołkami otoczonymi wieńcem punktów oraz wiszącymi trójkątami powstałymi ze skośnych bruzd otoczonych żłobkami. Trójkąty te są częściowo wypełnione skośnymi żłobkami; wys. 9 cm, wyl. 7 cm, n. wyd. 10 cm, dno 4 cm (tabl. IV 6).

c) Brunatna miska z bardzo cienkimi ściankami i lekko zagiętą do wewnątrz krawędzią. Dno silnie wklęsłe. Jest zdobiona wewnątrz sześcioma wiszącymi trójkątami delikatnie kreskowanymi. Glina z domieszką drobnoziarnistą. Części brak; wys. 3,8 cm, wyl. 11 cm, dno 3,6 cm (tabl. IV 5).

d) „Grafitowany” czerpaczek z taśmowatym uchem i lekko wklęsłym dnem; wys. 2,8 cm, wyl. 6,4 cm, dno 1,7 cm (tabl. IV 7).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/101—104.

Literatura: Kat. Ausst., nr 301—304, T. 11.

Grób IX

Odkryty na drodze prowadzącej przez piaskownicę. Był pokryty kamieniami. Znajdował się na głębokości 50 cm. W popielnicy a znajdowała się szpila j.

Inwentarz:

a) Wewnątrz i górą czarne, dołem żółtawe naczynie baniaste z listwą karbowaną małymi dołeczkami u nasady szyjki i czterema małymi występami poniżej załomu. Dolna część brzuśca słabo wygładzona. Glina z domieszką drobnoziarnistą. Górnej części szyjki brak; wys. części zachowanej 20,5 cm, śr. górna 15 cm, n. wyd. 24 cm, dno 10 cm (tabl. IV 8).

b) Żółtobrunatne, gładzone, smukłe naczynko z lejkowatą szyjką, oddzieloną od brzuśca listwą karbowaną grupami skośnych nacięć o zmiennym kierunku pochylenia. Poniżej załomu brzuśca 4 małe występy. Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 9,5 cm, wyl. 6,5 cm, n. wyd. 8 cm, dno 4 cm (tabl. IV 9).

c) Prawie cylindryczny, żółtobrunatny garnuszek niegładzony. Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 5,5 cm, wyl. 5 cm, dno 3,5 cm (tabl. IV 13).

d) Stożkowaty, żółtobrunatny garnuszek niegładzony. Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 5,5 cm, wyl. 5,5 cm, dno 3,5 cm (tabl. IV 15).

e) Górą czarna, dołem żółtawa, wewnątrz ciemnoszara miska z krótką szyjką. U nasady szyjki znajdują się 3 maleńkie guzki, 3 małe dołeczki i poziomy rząd pionowych nacięć paznokciowych; wys. 8,3 cm, wyl. 11 cm, n. wyd. 13,5 cm, dno 5 cm (tabl. IV 11).

f) Żółta, gładzona miska z krawędzią lekko zagiętą do wewnątrz. Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 6,5 cm, wyl. 13 cm, dno 6,5 cm (tabl. IV 14).

g) Żółtawy, półkulisty, niegładzony czerpak z dużym uchem; wys. 3,5 cm, wyl. 8,5 cm (tabl. IV 16).

h) Mały, gliniany talerz krążkowy, brunatny. Jest on z jednej strony gładki, z drugiej zaś zdobiony dołkami paznokciowymi. Na środku znajduje się 7 przekłutych dziurek. Glina z domieszką gruboziarnistą; śr. 11 cm, gr. 0,6 cm (tabl. IV 10).

i) Duży fragment dolnej części kadzielnicy żółtawej ze zgrubiałą krawędzią. Znajdują się w niej 4 trójkątne okienka i 3 mniejsze powyżej nich; śr. dolna 6,5 cm (tabl. IV 17).

j) Trzonek prostej szpili brązowej; dł. 7,5 cm, gr. 2 mm.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/105—114.

Literatura: Kat. Ausst., nr 305—314.

Grób X

Odkryty w piaskowni. Był przykryty kamieniami. W popielnicy a leżały noże i, j.

Inwentarz:

a) Zewnątrz żółtawe, wewnątrz i przy brzegu szarawe naczynie dwustożkowe z zaokrąglonym załomem (popielnica), z wyodrębnioną, prawie cylindryczną szwiąką. U nasady szyjki biegnie szeroka listwa karbowana dołkami palcowymi. Dołem jest niegładzone. Gлина z domieszką drobnodziarnistą; wys. 12,5 cm, wyl. 10,5 cm, n. wyd. 14,2 cm, dno 4,5 cm (tabl. IV 18).

b) „Grafitowane”, dwustożkowe naczynie z lekko wyodrębnioną, zwężającą się ku górze szyjką i rozchyloną krawędzią. Dno lekko wklęsłe. Największa wydetość w $\frac{2}{3}$ wysokości; wys. 9,5 cm, wys. 6,5 cm, n. wyd. 10,5 cm, dno 4,5 cm (tabl. IV 19).

c) Zewnątrz szare, wewnątrz jasnobrunatne, gładzone naczynie dwustożkowe z lekko wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką. Brzusiec zdobiony łączącymi się w linię łamaną trójkątami wiszącymi, składającymi się z trzech żłobków każdy; wys. 7 cm, wyl. 4,5 cm, n. wyd. 7,5 cm, dno 2,5 cm (tabl. IV 21).

d) Czarne naczynie dwustożkowe o łagodnym profilu, z największą wydetością w $\frac{2}{3}$ wysokości. Szyjka prawie cylindryczna, wyodrębniona dwiema poziomymi bruzdami, nad którymi znajduje się kilka grup krótkich, skośnych kresceczek. Na granicy szyjki i brzuśca znajdują się 2 małe, kolankowate uszka. Brzusiec zdobiony rzadko rozmieszczonymi, festonowymi kątami wiszącymi ze skośnych żłobków. Między nimi występują 4 koliste wgłębienia otoczone wieńcem punktów; wys. 10,5 cm, wyl. 8 cm, n. wyd. 12 cm, dno 4,5 cm (tabl. IV 20).

e) Wewnątrz i przy krawędzi czarny, dołem żółto-brunatny kubek, prawie stożkowy, z dużym uchem; wys. 7 cm, wyl. 10 cm, dno 3,5 cm (tabl. IV 12).

f) Czarniawy czerpak z szerokim, taśmowatym uchem i wklęsłym dnem. Dno wewnątrz, na środku spłaszczone; wys. 3,5—4,5 cm, wyl. 10 cm, dno 2,2 cm (tabl. IV 23).

g) Czarny czerpaczek w kształcie odcinka kuli z nie-dużym uchem; wys. 2,8 cm, wyl. 6 cm (tabl. IV 22).

h) Mały, brunatny, gliniany talerz krążkowy. Jest on z jednej strony gładzony, z drugiej pokryty dołkami paznokciowymi. Na środku przekłuta 1 duża dziurka. Gлина z domieszką średniodziarnistą. Brak dużego fragmentu; śr. 10 cm, grub. 0,6 cm (tabl. IV 3).

i) Nóż żelazny.

j) Rekojeść żelaznego noża.

k) Mały kamyk-otoczak (gładz k?); wymiary 4×1 cm, 4×1,2 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/115—124.

Literatura: Kat. Ausst., nr 315—324.

Uwagi: przedmiotów i, j brak w magazynie.

Grób XI

Odkryty na wzgórzu należącym do gminy, niezbyt głęboko pod powierzchnią. Był przykryty kamieniami. W misce a leżała druga taka sama, nie zachowana. Czerpaki b, c znajdowały się jeden w drugim.

Inwentarz:

a) Zewnątrz żółtawa, wewnątrz szara wielka misa z wgłębieniem pod brzegiem i wywinietą na zewnątrz krawędzią. Pod brzegiem małe, szerokie, taśmowate uszko. Na krawędzi przy brzegu 2 małe występy; wys. 10,5 cm, wyl. 27 cm, dno 8,5 cm (tabl. V 1).

b) Zewnątrz żółty, wewnątrz szary czerpak nerkowaty z bardzo szerokim, taśmowatym uchem i lekko wklęsłym dnem; wys. 4 cm, wyl. 11—12 cm, dno 3 cm (tabl. V 2).

c) Duży, wewnątrz szary, zewnątrz żółty czerpak nerkowaty z szerokim taśmowatym uchem; wys. 4,3 cm, wyl. 11,9—12,6 cm, dno 3 cm (tabl. V 3).

d) Żółtawy kubek z lekko baniastym brzuścem, szerokim uchem umieszczonym przy krawędzi, cylindryczną, rozchyloną na zewnątrz szyjką i brzuścem zdobionym czterema grupami po 3—5 bruzd; wys. 6,5 cm, wyl. 8 cm, n. wyd. 8,5 cm, dno 3,5 cm (tabl. V 4).

e) Żółtawy kubek z baniastym brzuścem, cylindryczną szyjką i szerokim uchem. Na brzuścu kilka delikatnych śladów bruzd. Gлина z domieszką drobnodziarnistą. Brak dużego fragmentu; wys. 6 cm, wyl. 6,5 cm, n. wyd. 7,5 cm, dno 3 cm (tabl. V 5).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/125—129.

Literatura: Kat. Ausst., nr 325—329.

Grób XII

Odkryty w piaskowni pod brukiem kamiennym.

Inwentarz:

a) Baniaste, gładzone, silnie wydęte naczynie, zewnątrz żółtoczerwone, wewnątrz szarozółte. W górnej części brzuśca 2 ucha. Gлина z domieszką drobnodziarnistą; wys. 18,5 cm, wyl. 14,5 cm, n. wyd. 10,5 cm, dno 8,5 cm (tabl. V 11).

b) Żółty, nerkowaty czerpak z płaskim dnem. Gлина z domieszką drobnodziarnistą; wys. 3,5 cm, wyl. 7,8—8,7 cm, dno 4 cm (tabl. V 6).

c—d) 2 czarniawe czerpaczki z lekko wyodrębnioną cylindryczną szyjką i wałeczkowatymi uszkami (u jednego utracone; pozostał ślad dolepienia); wys. 2,5 i 3 cm, wyl. 5 i 5,6 cm, dno 1,4 i 1,6 cm (tabl. V 7, 9).

e—f) 2 małe, „grafitowane” czerpaki z niedużymi, wysokimi uchami i wklęsłymi dnami. Na zewnątrz posiadają lekkie wgłębienie pod krawędzią. Wewnątrz są zdobione grupami skośnych bruzd, tworzących trójkąty wiszące; wys. 2,5 cm, wyl. 8 cm, dno 2 cm (tabl. V 8, 10).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/130—135.

Literatura: Kat. Ausst., nr 330—335.

Grób XIII

Odkryty w piaskowni na niewielkiej głębokości. Był przykryty dużą ilością kamieni.

Inwentarz:

a) Brunatna popielnica dwustożkowa z łagodnym załomem i lekko wyodrębnioną szyjką. Na załomie brzuśca 1 lekko skośnie żeberko. Zawierała dużo spalonych kości ludzkich (przemitych). Brak fragmentów górnej części; wys. 21 cm, wyl. 19,5 cm, n. wyd. 25,5 cm, dno 11 cm (tabl. V 13).

b) Górą i wewnątrz czarna, dołem żółto-brunatna waza baniasta z lejkowatą szyjką. Na górnej części brzuśca 4 pełne guzki; wys. 15,5 cm, wyl. 11,5 cm, n. wyd. 15 cm, dno 8,5 cm (tabl. V 14).

c) Zewnątrz czerwonawy, wewnątrz ciemnoszary garnuszek beczułkowaty słabo wygładzony, zdobiony poniżej brzegu poziomym pasmem dołków palcowych; wys. 8,5 cm, wyl. 9 cm, n. wyd. 10 cm, dno 5,5 cm (tabl. V 12).

d) Żółtawe naczynie w kształcie połowy beczułki, słabo wygładzone, zdobione pod krawędzią rzędem dołków palcowych; wys. 8,4 cm, wyl. 9,2 cm, dno 5 cm (tabl. V 15).

e) Czarniawe naczynie dwustożkowe z prawie cylindryczną szyjką, oddzieloną od brzuśca poziomą bruzdką z dwoma uszkami u jej nasady. Na załomie brzuśca 2 grupy po 2 dołki palcowe; wys. 5,5 cm, wyl. 5,7 cm, n. wyd. 6,6 cm, dno 3,2 cm (tabl. V 19).

f) Wysoki kubek wewnątrz i przy krawędzi czarny, dołem żółtawy, z szerokim uchem. Gлина z domieszką drobnodziarnistą; wys. 9 cm, wyl. 12,5 cm, dno 6 cm (tabl. V 18).

g) Szarobrunatny czerpak z szerokim, taśmowatym uchem i dwoma występami na krawędzi obok ucha. Dno lekko wklęsłe; wys. 5,5 cm, wyl. 10 cm, dno 3,5 cm (tabl. V 20).

h) Wewnątrz czarny, zewnątrz szarobrunatny czerpak półkulisty z szerokim uchem; wys. 6,5 cm, wyl. 9 cm (tabl. V 17).

i) Wewnątrz „grafitowany”, zewnątrz żółty czerpak nerkowaty z wysokim uchem i silnie wklęsłym dnem, któremu wewnątrz odpowiada ostry guzek. Przy uchu, wewnątrz, 2 małe wypukłości; wys. 3 cm, wyl. 9,5—10,3 cm, dno 1,5 cm (tabl. V 21).

j) Płamisty, czarny i brunatny czerpak z ostro wy-

dętym załomem i cylindryczną, lekko rozchyloną szyjką. Uszko nieduże. Dno silnie wklęsłe, wewnątrz odpowiada mu wypukłość; wys. 2,9 cm, wyl. 4,2 cm, n. wyd. 4,9 cm, dno 1,5 cm (tabl. V 16).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/136—145.

Literatura: Kat. Ausst., nr 336—345.

Grób XIV

Odkryty w piaskowni.

Inwentarz:

a) Szarobrunatna waza baniasta, gładzona, z lejkowatą szyjką; wys. 14,2 cm, wyl. 10,5 cm, n. wyd. 12,2 cm, dno 5 cm (tabl. VI 1).

b) Małe, brunatne naczynko z dwustożkowatym, zaokrąglonym brzuścem. Największa wydatność nieco poniżej $\frac{1}{3}$ wysokości. Szyjka cylindryczna, oddzielona od brzuśca poziomym żłobkiem. U nasady szyjki 2 małe uszka. Brzusiec zdobiony ornamentem festonowym ze skośnych bruzd, otoczonych żłobkami. Pomiędzy bruzdami występuje kilka dołków. Głina z domieszką drobnopiękistą. Szyjka i powierzchnia uszkodzone; wys. 7,5 cm, wyl. 4 cm, n. wyd. 7,5 cm, dno 2,5 cm (tabl. VI 4).

c) Czarnobrunatne naczynko baniaste z prawie cylindryczną, wyodrębnioną szyjką, oddzieloną od brzuśca poziomą bruzdką. U nasady szyjki 2 małe uszka. Na brzuścu 4 dołeczki, w tym 2 pod uszkami, i linia zygzakowata z dwóch bruzd. Największa wydatność w $\frac{2}{3}$ wysokości. Dno lekko wklęsłe; wys. 6—6,5 cm, wyl. 4,7 cm, n. wyd. 6 cm, dno 2,5 cm (tabl. VI 3).

d) Półkulista miska wewnątrz czarna, zewnątrz płamista, czarna i żółta, z lekko przyplaszczoną partią denną; wys. 5,5 cm, wyl. 11 cm (tabl. VI 5).

e) Identyczna, czarnoszara miska; wys. 4 cm, wyl. 8,5 cm (tabl. VI 2).

f) Liczne fragmenty wewnątrz żółtego, zewnątrz czerwonego czerpaka z dużym uchem i wgłębieniem pod krawędzią. Dno lekko wklęsłe; wys. 2,8 cm, wyl. ca 9,5 cm, dno 2 cm.

g) Wewnątrz żółtoceglasta, zewnątrz jasnożółto malowana miska facetowana 3 bruzdami. Brzeg ukształtowany pionowo i ścięty do wewnątrz. W kilku miejscach ślady farby czerwonej. Brak partii przydennych; wys. części zachowanej 2,9 cm, wyl. 11,5 cm, n. wyd. 12,5 cm (tabl. VI 6).

h) Brunatna kadzielnica z trzema okienkami. Część górna utracona. W przegrodzie dość duża dziurka; wys. części zachowanej 12 cm, śr. dolna 10 cm, śr. górna 3 cm (tabl. VI 7).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/146—153.

Literatura: Kat. Ausst., nr 346—353.

Grób XV

Odkryty na ziemi należącej do gminy, pod kamieniami.

Inwentarz:

a) Brunatne, gładzone naczynie z baniastym brzuścem i wysoką, cylindryczną, silnie wyodrębnioną szyjką. U nasady szyjki 2 kolankowate uszka. Górnej części szyjki brak; wys. części zachowanej 14,5 cm, śr. górna 10 cm, n. wyd. 16,2 cm, dno 6,5 cm (tabl. VI 9).

b) Wewnątrz i górą czarny, zewnątrz dołem jasnobrunatny czerpak, w przybliżeniu półkulisty z taśmowatym, szerokim uchem. Dno lekko wklęsłe; wys. 5,5 cm, wyl. 11—12 cm, dno 2,5 cm (tabl. VI 8).

c—d) 2 szarżółte czerpaki półkuliste, w tym 1 słabo wygładzony, z dużym uchem. Dno lekko wklęsłe; wys. 4 i 3 cm, wyl. 10 i 8,5 cm, dno 2 cm (tabl. VI 10, 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/154—157.

Literatura: Kat. Ausst., nr 354—357.

Grób XVI

Odkryty niezbyt głęboko na wzgórzu piaszczystym Maćkowiaka. Był przykryty brukiem z okazałej liczby dużych kamieni. Garnek b znaleziono w misce d.

Inwentarz:

a) Zewnątrz żółtawa, wewnątrz szara, gładzona popielnica dwustożkowata z zaokrąglonym załomem i szyjką wyodrębnioną przez poziomą bruzdę. Na brzuścu zdobiona kilkoma kątami wiszącymi z dwóch, trzech bruzd lub żłobków, przegrodzonymi miejscami 2—3 pionowymi bruzdami; wys. 23 cm, wyl. 18 cm, n. wyd. 26,5 cm, dno 10,5 cm (tabl. VI 13).

b) Niegładzony, żółtawy garnek w kształcie połowy beczułki, zdobiony rzędem dołków paznokciowych. Głina z gruboziarnistą domieszką; wys. 9,5 cm, wyl. 11 cm, n. wyd. 12 cm, dno 6 cm (tabl. VI 14).

c) Facetowana miseczka wewnątrz ceglastożółta, zewnątrz i przy brzegu pokryta czerwoną farbą. Brzeg pionowo ukształtowany. Na brzuścu 3 głębokie bruzdy. Dno lekko wklęsłe; wys. 4,7 cm, wyl. 11,8 cm, n. wyd. 13 cm, dno 3,7 cm (tabl. VI 15).

d) Cienkościenna miseczka wewnątrz ceglastożółta, zewnątrz pokryta intensywnie czerwoną farbą. Brzeg pionowo ukształtowany. Dno lekko wklęsłe. Brzusiec zdobiony grupami skośnych żłobków, dających wątki trójkątne. Poniżej załomu brzuśca 2 koliste bruzdki. Brak fragmentów; wys. 4,5 cm, wyl. 11,5 cm, n. wyd. 12,6 cm, dno 3,8 cm (tabl. VI 12).

e) Stopiony kawałek brązu, dł. 4 cm, gr. 5×8 mm; fragment bransoletki z blachy brązowej, pustej wewnątrz. Na zewnątrz ślady poprzecznych żłobków; dł. 2 cm, średn. 6 mm; 2 dalsze ułamki blachy brązowej (ryc. 1 j).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/158—162.

Literatura: Kat. Ausst., nr 358—362, Taf. 10; Blume, *Thrakische Keramik...*, ryc. 60; Kostrzewski, *Wielkopolska*, ryc. 321; T. Wiczerowski, *Ceramika inkrustowana...*, Prz. archeol., t. VI, s. 121.

Grób XVII

Odkryty na ziemi należącej do gminy. Zniszczony.

Inwentarz:

a) Górą czarne, dołem żółtawe naczynie beczułkowate, z wyodrębnioną, zwężającą się ku górze szyjką i dwoma uchami u jej nasady. Na górnej części brzuśca 6 głębokich dołków; wys. 13,5 cm, wyl. 11 cm, n. wyd. 15,7 cm, dno 7,5 cm (tabl. VI 17).

b) Wewnątrz „grafitowany”, zewnątrz żółty czerpak z wklęsłym dnem; wewnątrz odpowiada mu guzek na dnie. Ucho szerokie, taśmowate; wys. 3,5 cm, wyl. 11,5 cm, dno 2 cm (tabl. VI 16).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/163—164.

Literatura: Kat. Ausst., nr 363—364.

Grób XVIII

Odkryty na niewielkiej głębokości w zachodniej części piaskowni. Zniszczony.

Inwentarz:

a) Zewnątrz żółtobrunatny, wewnątrz szary, szeroko-otworowy garnuszek w kształcie połowy beczułki, z dwoma niedużymi uchami i dwoma guzkami poniżej brzegu. Niegładzony, glina z domieszką średnioziarnistą; wys. 9,5 cm, wyl. 11,5 cm, dno 8 cm (tabl. VI 20).

b) Małe naczynie, brunatny czerpak półkulisty, słabo wygładzony, z lekko wklęsłym dnem i wałeczkowatym uchem; wys. 2,3 cm, wyl. 6,5 cm, dno 0,8 cm (tabl. VI 18).

c) Płamista, czarniawa i brunatna, grzechotka baniasta z wysoką, cylindryczną częścią górną i lekko wklęsłym dnem. W części górnej przekłuta w celu zawieszania. Na brzuścu grupa niezbyt regularnie ułożonych żłobków. Załom umieszczony bardzo nisko; wys. 5,1 cm, śr. górna 1,7 cm, n. wyd. 4,9 cm, dno 1,7 cm (tabl. VI 19).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/165—167.

Literatura: Kat. Ausst., nr 365—367.

Grób XIX

Odkryty na piaszczystym wzgórzu Maćkowiaka. Znajdował się prawie na powierzchni, nie był przykryty kamieniami. Oprócz trzech naczyń zawierał fragmenty innych.

Inwentarz:

a) Zewnątrz żółty, wewnątrz szarawy, niezgrabny garnek w kształcie połowy beczuki z wystającymi ponad krawędź dwoma uchami. Powierzchnia schropowacona; wys. 12 cm, wyl. 12 cm, dno 7,5 cm (tabl. VI 21).

b) Nieduża, czarniawa czarka z prawie kulistym brzuścem i nieco wydłużoną szyjką. Największa wydętość około $\frac{1}{3}$ wysokości. Dno niewyodrębnione; wys. 9,5 cm, wyl. 9 cm, n. wyd. 11 cm (tabl. VI 22).

c) Wewnątrz czarny, zewnątrz brunatny czerpak z wysokim, dużym, taśmowatym uchem i lekko wklęsłym dnem; wys. 4 cm, wyl. 11 cm, dno 2,5 cm (tabl. VI 23).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/168—170.

Literatura: Kat. Ausst., nr 368—370.

Grób XX

Brak wiadomości o inwentarzu i warunkach znalezienia.

Grób XXI

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Beczułkowata, gładzona czarka szarobrunatna z dwoma uszkami powyżej załomu, jedno ułamane; wys. 8 cm, wyl. 6 cm, n. wyd. 8 cm, dno 5 cm (tabl. VII 2).

b) Podobne, brunatne, beczułowate, gładzone naczynko z niedużym uszkiem. Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 8 cm, wyl. 6 cm, n. wyd. 8 cm, dno 5 cm (tabl. VII 1).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/171—172.

Literatura: Kat. Ausst., nr 371—372.

Grób XXII

Brak wiadomości o inwentarzu i warunkach znalezienia.

Grób XXIII

Popielnica rozpadła się, wyjęto z niej stopione fragmenty brązu.

Inwentarz:

a) Fragment zjętego drutu brązowego, dł. 2,5 cm; kilkanaście kuleczek brązowych (stopione paciorki); kilka ułamków spiralek z drutu brązowego o średnicy 4 mm, resztki żelaznego naszyjnika (? — brak w magazynie).

b) Szarobrunatny, miniaturowy czerpaczek z dużym uszkiem, lekko wklęsłym dnem i pionowo ukształtowanym brzegiem; wys. 2,6 cm, wyl. 4,8 cm, dno 1,2 cm, n. wyd. 5,3 cm (tabl. VII 3).

c) Czarny, półkulisty czerpaczek z małym uchem. Dno niewyodrębnione. Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 2,7 cm, wyl. 7—7,5 cm (tabl. VII 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/173a—c do 175.

Literatura: Kat. Ausst., nr 373a—c do 375.

Grób XXIV

Cdkryty w piaskowni.

Inwentarz:

a) Czarna, dołem żółtawa, wysoka waza dwustożkowata z prawie cylindryczną szyjką. Przy brzegu znajdowało się szerokie, taśmowate ucho (utrącone). Na załomie pionowe bruzdy, przerwane w kilku miejscach podłużnie owalnymi dołeczkami, którym wewnątrz odpowiadają lekkie wypukłości; wys. 10,5 cm, wyl. 15 cm, n. wyd. 18 cm, dno 7,5 cm (tabl. VII 7).

b) Kubek uchaty z baniastym brzuścem i wysoką, rozchyloną na zewnątrz szyjką. Brzusiec zdobiony pasmem ze skośnie kreskowanych, zaplatanych trójkątów; wymiary nieznane (tabl. VII 5).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/176—177.

Literatura: Kat. Ausst., nr 376—377.

Uwagi: kubka b nie ma w magazynie. Opis wg fotografii ze zbiorów MAP.

Grób XXV

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) „Grafitowane”, dwustożkowate naczynko z lekko wyodrębnioną, zwężającą się ku górze szyjką. Brzusiec zdobiony gładzonymi trójkątami. Pola wewnątrz trójkątów wypełnione skośnymi trójkątami. Trójkąty te są przegrodzone pasami złożonymi z grup trójkątów skośnie i poziomo kreskowanych. Dno lekko wklęsłe; wys. 7 cm, wyl. 5 cm, n. wyd. 8 cm, dno 4 cm (tabl. VII 6).

b) Zewnątrz „grafitowana”, wewnątrz brunatna, dwustożkowata czarka z szyjką wyodrębnioną poziomym żłobkiem i dwoma uszkami u jej nasady. Na brzuścu 4 dołeczki (2 pod uszkami) oraz linia zygzakowata z dwóch żłobków; wys. 5,8 cm, wyl. 5 cm, n. wyd. 5,5 cm, dno 2,5 cm (tabl. VII 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/178—179.

Literatura: Kat. Ausst., nr 378—379.

Grób XXVI

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Szarobrunatna, gładzona czarka w przybliżeniu dwustożkowata, z cylindryczną, wyodrębnioną szyjką i zaokrąglonym załomem. U nasady szyjki 2 małe uszka. Na brzuścu 10 grup po 2—3 pionowe bruzdki. Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 9 cm, wyl. 8,5 cm, n. wyd. 11,5 cm, dno 5 cm (tabl. VII 9).

b) Nerkowaty, szarozółty czerpak z wyodrębnioną szyjką, lekko górą rozchyloną na zewnątrz i szerokim, taśmowatym uszkiem. Na załomie brzuśca 3 małe dołeczki. Uszkodzony; wys. 5 cm, wyl. 7,5—8,5 cm, dno 3 cm (tabl. VII 11).

c) Szarobrunatna grzechotka baniasta z wysoką, cylindryczną częścią górną; wys. 5,4 cm, śr. górna 9 cm, n. wyd. 4,8 cm, dno 2,1 cm (tabl. VII 10).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/180—182.

Literatura: Kat. Ausst., nr 380—382.

Grób XXVII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Zewnątrz „grafitowana”, wewnątrz brunatna czarka beczułowata z wyodrębnioną szyjką i dwoma uszkami u jej nasady. Na brzuścu ornament festonowy ze skośnych żłobków, uzupełniony innymi motywami ze skośnych żłobków. Dno lekko wklęsłe; wys. 6 cm, wyl. 3,8 cm, n. wyd. 5,9 cm, dno 1,8 cm (tabl. VII 12).

b) Mała, żółtawa czarka baniasta ze zwężającą się ku górze szyjką, pokryta zewnątrz białą farbą. Na brzuścu grupy skośnych żłobków. Brzeg ścięty do wewnątrz. Powierzchnia silnie zniszczona; wys. 5,5 cm, wyl. 4 cm, n. wyd. 6,5 cm, dno 2 cm (tabl. VII 13).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/183—184.

Literatura: Kat. Ausst., nr 383—384.

Grób XXVIII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Górą „grafitowana”, dołem i wewnątrz brunatna, dwustożkowata czarka, z lekko wyodrębnioną, zwężającą się ku górze szyjką. Górna część brzuśca zdobiona pasmem łamanym, złożonym z dwóch grup po 4 żłobki każda, otaczających płytką bruzdę. Dno lekko wklęsłe; wys. 9 cm, wyl. 6 cm, n. wyd. 10 cm, dno 2 cm (tabl. VII 14).

b) Żółtawy czerpaczek stożkowaty, niegładzony, z małym, utrąconym uszkiem. Glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 3,3 cm, wyl. 4,8 cm, dno 1,5 cm (tabl. VII 15).

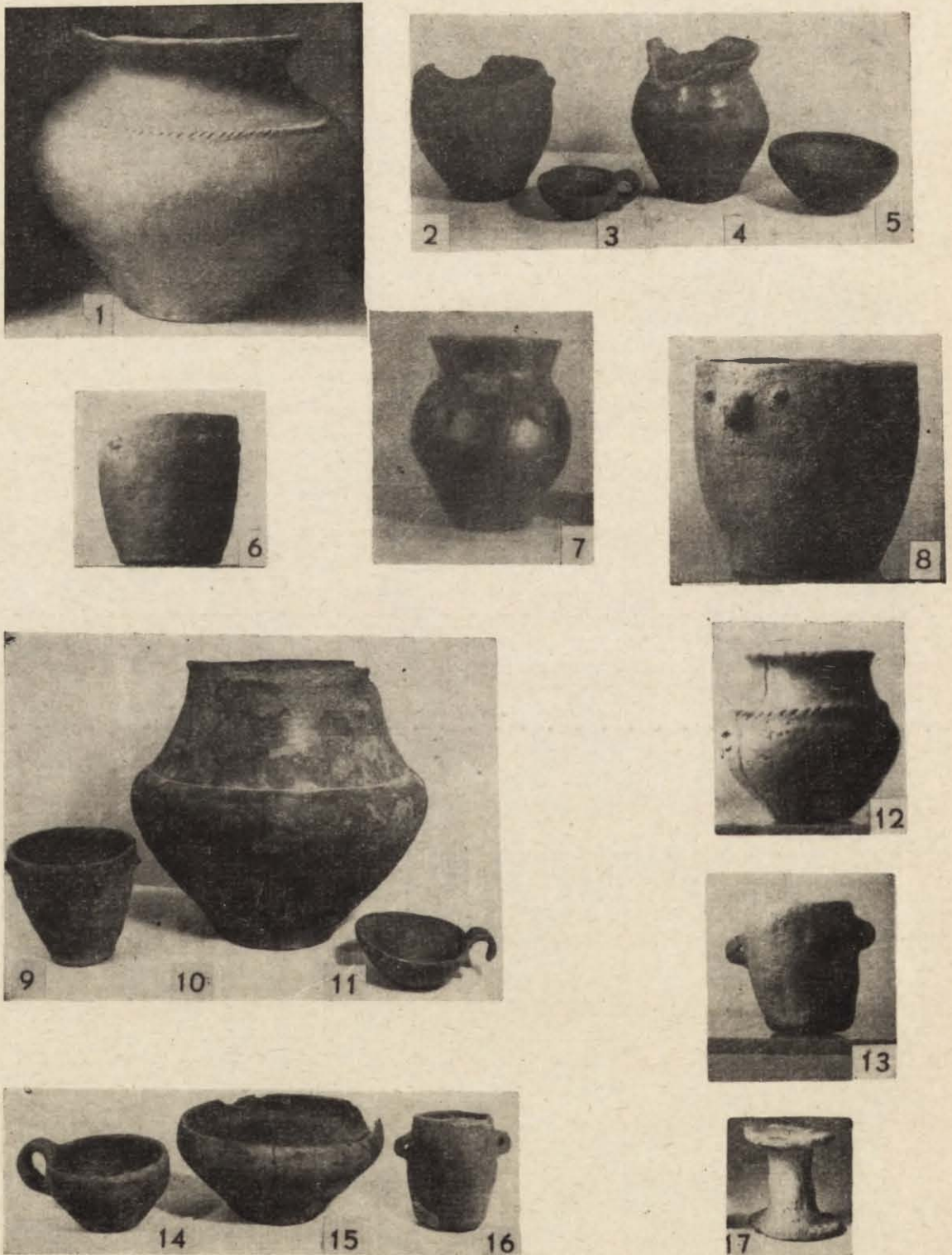
Zbiory: MAP. Kat. 1909/185—186.

Literatura: Kat. Ausst., nr 385—386.



Tabl. II. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: I (1—10), II (11—14), III (15—20). Skala: 1, 2, 4, 10—15 — ca 1 : 4; 3, 5—9, 16—20 — 1 : 6

Planche II. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: 1 (1—10), II (11—14), III (15—20), échelle: 1, 2, 4, 10—15 env. 1 : 4; 3, 5—9, 16—20 — 1 : 6



Tabl. III. Chojno-Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: IV (1—7), V (8—12), VI (13—17). Skala: 1—7, 9—11, 13—17 — ca 1 : 5—6; 8, 12 — 1 : 4

Planche III. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: IV (1—7), V (8—12), VI (13—17), échelle: 1—7, 9—11, 13—17 env. 1 : 5—6; 8—12 — 1 : 4

Grób XXIX

Odkryty w piaskowni.

Inwentarz:

a) Zewnątrz żółtobrnatny, wewnątrz szary, szeroko-otworowy, doniczkowaty garnek z dwoma małymi, utraconymi uszkami. Pod krawędzią podwójny guzek. Powierzchnia silnie schropowana, wewnątrz wygładzona. Gлина z domieszką gruboziarnistą; wys. 15 cm, wyl. 16 cm, dno 11 cm (tabl. VII 17).

b) Zewnątrz brunatny, wewnątrz czarny, prawie stożkowaty czerpak nerkowaty z wysokim, szerokim, taśmowatym uchem; wys. 6 cm, wyl. 9—10 cm, dno 3,5 cm (tabl. VII 16).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/187—188.

Literatura: Kat. Ausst., nr 387—388.

Grób XXX

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) „Grafitowana”, dwustożkowata czarka z zaokrąglonym załomem i lekko wyodrębnioną szyjką. Na brzuścu 4 grupy po 3 skośne, głębokie, pochylone w lewo bruzdy; wys. 9,5 cm, wyl. 7 cm, n. wyd. 9,5 cm, dno 4 cm (tabl. VIII 2).

b) Czarna czarka silnie wydęta, z bardzo nisko umieszczonym załomem i wyodrębnioną szyjką. Krawędź lekko wysunięta na zewnątrz. U nasady szyjki biegnie rząd punktów. Na brzuścu otwarte do dołu, wiszące kąty ze skośnych bruzd otoczonych dwiema parami żłobków. Pomiędzy nimi i poniżej małe dołeczki otoczone wieńcem punktów. Dno lekko wklęsłe; wys. 4 cm, wyl. 3,2 cm, n. wyd. 5,5 cm, dno 1,5 cm (tabl. VIII 1).

c) Żelazna szpila z płaską główką.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/189—191.

Literatura: Kat. Ausst., nr 389—391.

Uwagi: szpila c brak w magazynie; opis według karty katalogowej.

Grób XXXI

Odkryty w piaskowni pod brukiem kamiennym.

Inwentarz:

a) Część jasnożółtej, niegładzonej kadzielnicy z trzema trójkątnymi okienkami i dziurką w przegrodzie. Gлина z dużą ilością gruboziarnistej domieszki; wys. 10 cm, śr. górna 6 cm, śr. dolna 10 cm (tabl. VIII 11).

b) Czerwono malowana, pękata czarka zewężająca się stożkowato ku dołowi. Pod rozchylną krawędzią przewężenie. Na szyjce grupy pionowych kresiek. Na brzuścu pasmo z dwóch linii zygzakowatych, obejmujących linię z punktów; wys. 4,5 cm, wyl. 8,8 cm, n. wyd. 9,7 cm, dno 3,1 cm (ryc. 5 b).

c) Żółtoszary, słabo wygładzony czerpak z niedużym uchem i wklęsłym dnem. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 3,5 cm, wyl. 6,7 cm, dno 2 cm (tabl. VIII 5).

d) Szary czerpaczek w przybliżeniu stożkowaty, z małym uszkami i wklęsłym dnem. Brak fragmentu; wys. 2,8 cm, wyl. 5,5 cm, dno 2 cm (tabl. VIII 4).

e) Niegładzony, żółtawy garnuszek w kształcie połowy beczułki. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 7 cm, wyl. 7,5 cm, dno 6 cm (tabl. VIII 3).

f) Wewnątrz i górą czarny, dołem żółty czerpak z szyjką wyodrębnioną na zewnątrz i lekko rozchylnym na zewnątrz brzegiem. Na brzuścu kilka grup pionowych kresiek i pomiędzy nimi kilka dołeczków. Ucho utracone; wys. 4 cm, wyl. 9 cm, dno 3,4 cm (tabl. VIII 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/192—197.

Literatura: Kat. Ausst., nr 392—397.

Grób XXXII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Wewnątrz czarny, zewnątrz brunatny czerpak nerkowaty z taśmowatym uchem i silnie wklęsłym dnem,

któremu wewnątrz odpowiada duża wypukłość. Poniżej ucha 2 dołki, wewnątrz odpowiadają im 2 małe wypukłości; wys. 3 cm, wyl. 11—12,5 cm, dno 2,5 cm (tabl. VIII 7).

b) Zewnątrz żółty, wewnątrz szary czerpak nerkowaty z wklęsłym dnem i trzema występami na krawędzi; wys. 2,6 cm, wyl. 7,2—8,5 cm, dno 1,4 cm (tabl. VIII 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/198—199.

Literatura: Kat. Ausst., nr 398—399.

Grób XXXIII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Żółtawy, niegładzony garnuszek jajowaty z dwoma małymi guzkami poniżej krawędzi; w jednym niepełny otwór, ślad rozpoczętego przekłuwania uszka. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 10 cm, wyl. 10,5 cm, n. wyd. 10,8 cm, dno 5,5 cm (tabl. VIII 9).

b) Brunatny czerpak z szerokim, taśmowatym uszkami i lekko wklęsłym dnem. Po obu stronach ucha 2 dołki, którym wewnątrz odpowiadają małe wypukłości. Brzeg uszkodzony; wys. 2,5 cm, wyl. 10—11,5 cm, dno 2,5 cm (tabl. VIII 10).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/200—201.

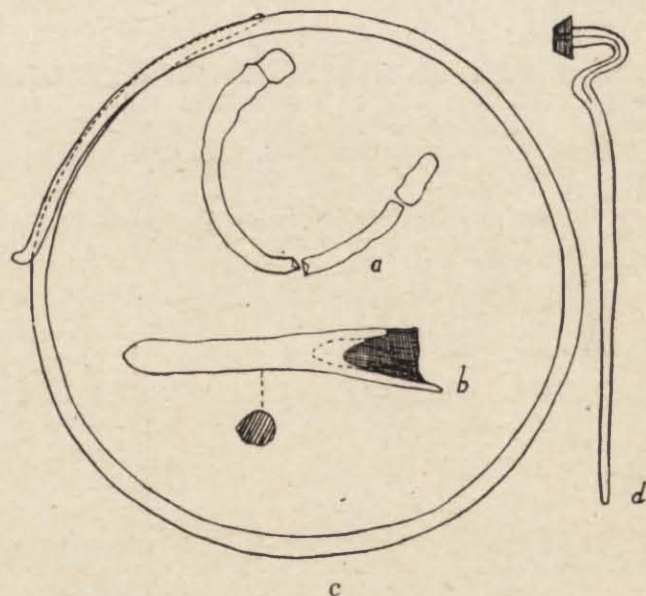
Literatura: Kat. Ausst., nr 400—401.

Grób XXXIV

Badany przez E. Blumego. Był pokryty brukiem kamiennym o wymiarach 80×85 cm (ryc. 2).

Inwentarz:

a) Czarnobrunatna waza z lejkowatą szyjką (większej części szyjki brak). Na brzuścu znajdują się 4 duże koliste wgłębienia otoczone wieńcem punktów, od nich biegną w dół 2 skośne bruzdy ujęte w ramy z żłobków.



Ryc. 3. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Przedmioty żelazne z grobu XLIII (a, b); brązowe z grobu XLII (c, d); w. n.

Fig. 3. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Objets en fer de la tombe XLIII (a, b), en bronze de la tombe XLII (c, d), gr. nat.

Reszta górnej części brzuśca jest pokryta szerokimi, pionowymi bruzdami. W dnie znajduje się otworek o średnicy 4 mm; wys. części zachowanej 12,5 cm, śr. górna 11 cm, n. wyd. 17 cm, dno 6 cm (tabl. VIII 16).

b) Część zewnątrz czarnego, wewnątrz brunatnego

naczynia z baniastym brzuścem i szyjką rozchyloną na zewnątrz (górną część szyjki brak). Brzusiec zdobiony kilkoma dołkami, od których rozchodzą się w obie strony po 2 skośne pasma z dwóch bruzd otoczonych żłobkami. Górą pomiędzy tymi pasmami kilka grup przeciwstawnie ustawionych skośnych kresek. Na szyjce delikatne pionowe bruzdki; wys. ca 13 cm, średn. górna 16 cm, n. wyd. 21 cm, dno 6,5 cm (tabl. VIII 13).

c) Jajowate, żółtawe, dołem niegładzone naczynie z gładzoną szyjką, dwoma małymi uszkami u jej nasady i poziomym rzędem rzadkich, pionowych dołków paznokciowych. Gлина z domieszką drobnociarnistą; wys. 17 cm, wyl. 14 cm, n. wyd. 15,5 cm, dno 8 cm (tabl. VIII 14).

d) Żółtawoczerwone, niegładzone naczynie w kształcie połowy beczułki z trzema guzkami poniżej krawędzi. Gлина z domieszką średnociarnistą; wys. 11 cm, wyl. 11 cm, n. wyd. 12 cm, dno 7 cm (tabl. VIII 21).

e) Podobne naczynie zdobione rzędem dołków paznokciowych, dobrze wygładzone przy krawędzi. Gлина z domieszką drobnociarnistą; wys. 10 cm, wyl. 9 cm, n. wyd. 10 cm, dno 5,5 cm (tabl. VIII 17).

f) Brunatne naczynie beczułkowate, gładzone tylko przy brzegu, niżej niegładzone, zdobione poniżej krawędzi poziomym pasmem pionowych dołków paznokciowych. Największa wydętość w połowie wysokości. Gлина z domieszką średnociarnistą; wys. 10 cm, wyl. 8,5 cm, n. wyd. 11 cm, dno 6,5 cm (tabl. VIII 19).

g) Żółtobrnatny czerpaczek z lekko wklęsłym dnem i szerokim, taśmowatym uchem; wys. 3 cm, wyl. 7,5 cm, dno 2 cm (tabl. VIII 22).

h) Czarniawy czerpaczek z utraconym uchem i wgłębieniem pod krawędzią. Dno lekko wklęsłe; wys. 4,5 cm, wyl. 11 cm, dno 4,5 cm (tabl. VIII 18).

i) Wielki, żółtawy, gładzony kubek z lekko zagiętym do wewnątrz brzegiem i dużym taśmowatym uchem. Przy uchu na krawędzi 2 małe występy; wys. 11 cm, wyl. 15 cm, dno 7 cm (tabl. VIII 12).

j) Czerwonawa miska z brzegiem lekko zagiętym do wewnątrz. Dno lekko wklęsłe, w fragmentach (tabl. VIII 15).

k) Nieduża skorupa „grafitowana” z czerpaka lub miski, wewnątrz zdobiona dwiema bruzdami.

l) Druć brązowa zwinięta w 1 $\frac{1}{2}$ zwoju. Grubość drutu 2 mm, średn. „pierścienia” 2,2—2,7 cm (ryc. 1p).

m) Fragment noża żelaznego; dł. 3,5 cm, szer. 2 cm, grub. 3 mm (ryc. 1o).

n) Duży fragment łukowatego noża żelaznego; dł. 7 cm, szer. 1,5 cm, tylec 1,5 mm (ryc. 1m).

o) Fragment ostrza noża żelaznego i inne ułamki z drugiego noża; dł. 3,2 cm, szer. 1,4 cm, tylec 3 mm (ryc. 1n).

p) 5 fragmentów kółek żelaznych, w tym 2 prawdopodobnie tworzące całość. Jeden z nich ma wyraźnie czworokątny przekrój o przekątnej 3 mm. Średnica fragmentów ca 3 mm (ryc. 1k—1).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/1175—1185 a—c, 1458—1459.

Grób XXXV

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Kilkadziesiąt cienkościennych skorup, m. in. 2 fragmenty den.

b) Fragment lekko zagiętego do wewnątrz brzegu żółtawej miseczki.

c) Skorupa z dużego, zewnątrz czarnego, wewnątrz żółtawego naczynia z listwą karbowaną dołkami u nasady szyjki. Brzeg wywinięty na zewnątrz (ryc. 5d).

d) Skorupki czerwone i 2 „grafitowane” z czerpaków lub czarek, w tym:

jedna zdobiona bruzdą pionową otoczoną żłobkami, jedna zdobiona kilkoma pionowymi żłobkami, obok których znajdują się 3 punkty ułożone w trójkąt.

e) Duża skorupa z cylindrycznej, wyodrębnionej szyjki naczynia zewnątrz czarnego, wewnątrz brunatnego.

f) Żółta, niegładzona skorupa z guzkiem pod brzegiem. Zbiory: MAP. Kat. 1909/1186.

Grób XXXVI

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Duży fragment zewnątrz czarniawego, wewnątrz czerwonego naczynia baniastego, zdobionego ornamentem festonowym z grup bruzd i dołkiem, otoczonym wieńcem punktów.

b) Kilkanaście czarniawych skorup, w tym jedna z dna i dwie zdobione kilkoma żłobkami.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/1187.

Grób XXXVII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Zewnątrz czarne, wewnątrz żółte naczynie dwustożkowe, dołem schropowacone. Poniżej załomu posiada 4 poziome występy (1 utracony); wys. 32,8 cm, wyl. 36 cm, n. wyd. 42 cm, dno 16 cm (tabl. VIII 23). Zbiory: MAP. Kat. 1912/1310.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2192.

Grób XXXVIII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Górą czarny, dołem żółty kubek z cylindryczną szyjką i dwustożkowym brzuścem oraz taśmowatym uchem. Na załomie posiada 4 guzki (1 utracony), otoczone od góry płytką bruzdką. Po obu stronach guzków występuje po jednym małym dołku, a między guzkami grupy pionowych bruzd; wys. 7 cm, wyl. 8—8,4 cm, n. wyd. 9,4 cm, dno 4,2 cm (tabl. IX 1).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1311.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2193.

Grób XXXIX

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Szarożółty, słabo wygładzony garnuszek w kształcie połowy beczułki, z trzema małymi guzkami poniżej krawędzi; wys. 9,2 cm, wyl. 9,6 cm, n. wyd. 10,5 cm, dno 6 cm (tabl. IX 2).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1312.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2194.

Grób XL

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Górą „grafitowane”, dołem żółtoszare naczynie beczułkowate z lekko wyodrębnioną szyjką i brzuścem zdobionym pasmem z wiszących kątów wsuwanych w siebie. Największa wydętość w połowie wysokości (brak części dna); wys. 11,2 cm, wyl. 8,5 cm, n. wyd. 11,3 cm, dno 6,5 cm (tabl. IX 3).

b) Szara, silnie wydęta wazka baniasta z wyodrębnioną dwoma żłobkami lejkowatą szyjką (górną część szyjki brak). Na brzuścu 3 niewielkie, wygniatane od wewnątrz wypukłości, otoczone z dołu dwiema łukowatymi bruzdami. Prócz tego występuje także ornament festonowy z grup skośnych żłobków, otaczających bruzde; wys. części zachowanej 9,5 cm, śr. górna 5,5 cm, n. wyd. 10,5 cm, dno 4,5 cm (tabl. IX 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1313—1314.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2196—2197.

Grób XLI

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a—b) 2 żółte, gładzone czerpaki z kulistym dnem i dużym uchem. Gлина z niedużą domieszką średnociarnistą; wys. 3,1 cm i 5 cm, wyl. 6 i 9 cm (tabl. IX 5, 6). Zbiory: MAP. Kat. 1912/1315.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2198—2199.

Grób XLII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Żółtoszare, gładzone naczynie z dwustożkowatym brzuścem i lejkwatą szyjką; wys. 16,8 cm, wyl. 13 cm, n. wyd. 14,5 cm, dno 8,5 cm (tabl. IX 8).

b) Podobne naczynie z listwą na przemian ukośnie karbowaną u nasady szyjki; wys. ca 19,5 cm, wyl. ca 15 cm, n. wyd. ca 17,5 cm.

c) Brązowy naszyjnik z 1/4 zwoju cienkiego, okrągłego drutu, gładki, z końcami lekko zagiętymi; śr. 14 cm, grub. drutu 4 mm (ryc. 3 c).

d) Szpila brązowa z łabędzią szyjką i stożkowatą główką, zdobioną kolistymi żłobkami, przeciętymi dwoma grupami po 2 poprzeczne żłobki; dł. 12,5 cm, grub. drutu 3 mm (ryc. 3 d).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1316—1318.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2200—2203.

Uwagi: naczynia b brak w magazynach MAP, opis wg Kat. Ausst. W katalogu mylnie 2201—2203.

Grób XLIII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Wielka amfora baniasta zewnątrz czerwono malowana, wewnątrz szarozółta. Szyjka lejkwata (górnej części brak). U nasady szyjki listwa, na której znajduje się kilka występów. Poniżej załomu brzuśca 2 duże prostokątne występy z wgnieceniem pośrodku; wys. części zachowanej 26 cm, śr. górna 18 cm, n. wyd. 32,5 cm, dno 11,5 cm (tabl. IX 7).

b) Dłuto żelazne z silnie zniszczoną tuleją (wg Blumego tok oszczepu); dł. 9 cm, szer. 1,5 cm (ryc. 3 b).

c) 3 ułamki żelaznej bransolety z guziczkowatym zakończeniem; średn. ca 4×4 cm (ryc. 3 a).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1319—1321.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2204—2206; Kostrzewski, Wielkopolska, s. 101 i przyp. 383.

Grób XLIV

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Wielki, górą i wewnątrz szarawy, dołem żółty, gładzony kubek stożkowaty z dużym, szerokim uchem; wys. 11 cm, wyl. 17,5—18,5 cm, dno 7,5 cm (tabl. IX 9).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1322.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2207.

Grób XLV

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Szarozółte, gładzone, jajowate, szerokokotworowe naczynie (popielnica) z poziomym rzędem dołków paznokciowych na górnej części brzuśca. Największa wydługość w 2/3 wysokości. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 20 cm, wyl. 18,5 cm, n. wyd. 24,5 cm, dno 11 cm (tabl. IX 12).

b) Żółtawy, niegładzony, prawie stożkowaty garnuszek. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 5 cm, wyl. 6,5 cm, dno 4,5 cm (tabl. IX 13).

c) Niezgrabny, wewnątrz żółtawy, zewnątrz czerwony garnuszek w kształcie połowy beczułki, niegładzony. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 6,5 cm, wyl. 6,5 cm, n. wyd. 7,5 cm, dno 5 cm (tabl. IX 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1323—1325.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2208—2210.

Grób XLVI

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

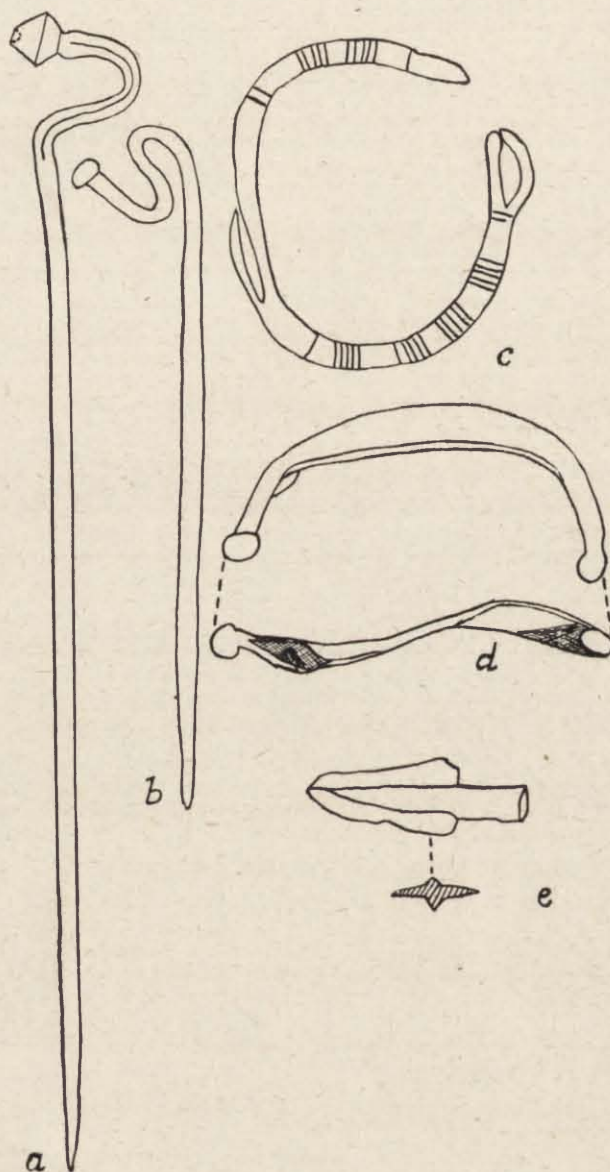
a) Kubek z baniastym brzuścem, wysoką, prawie cylindryczną szyjką, lekko rozchyloną u góry i dużym

taśmowatym uchem. Brzusiec pokryty gęsto pionowymi bruzdkami. Na krawędzi, koło ucha, nieduży występ; wys. ca 9,5 cm, wyl. ca 10,5 cm, n. wyd. ca 12,5 cm, dno ca 6 cm (tabl. IX 10).

b) Duży kubek z baniastym brzuścem i bardzo wysoką, cylindryczną szyjką z lekko rozchyloną krawędzią. Na krawędzi, koło dużego ucha nieduży występ; wys. ca 12,5 cm, wyl. ca 12 cm, n. wyd. ca 15 cm, dno ca 6 cm (tabl. IX 14).

Literatura: Kat. Ausst., nr 2211—2212.

Uwagi: naczyń tych nie ma w MAP. Opis wg fotografii znajdującej się w Archiwum MAP.



Ryc. 4. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Przedmioty brązowe z grobu LXXI (a, d), LVII (b, c), LXX (e); w. n. Fig. 4. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Objets en bronze de la tombe LXXI (a, d), LVII (b, c), LXX (e), gr. nat.

Grób XLVII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Brunatne, gładzone naczynie beczułkowate z lekko wyodrębnioną szyjką, dwoma uchami u jej nasady.

i sześcioma dołkami nieco poniżej; wys. ca 16,5 cm, wyl. ca 13 cm, n. wyd. 16 cm, dno ca 8 cm (ryc. 8 b).

Literatura: Kat. Ausst., nr 2213.

Uwagi: naczynia tego nie ma w magazynach MAP. Opis wg fotografii znajdującej się w Archiwum MAP.

Grób XLVIII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

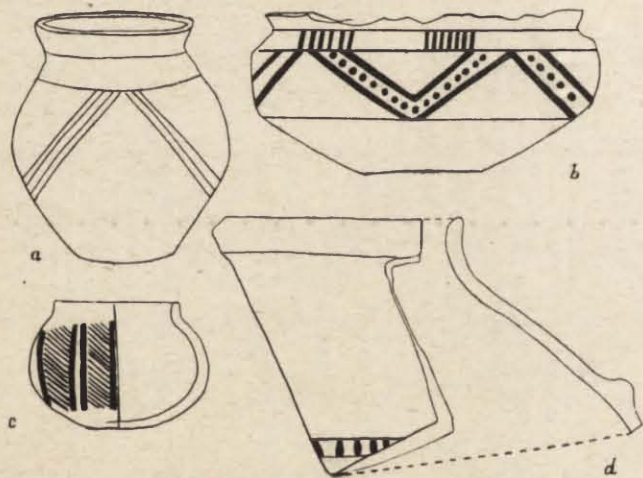
a) Żółtoczerwone naczynie w kształcie połowy beczułka (części naczynia brak), zewnątrz chropowate, wewnątrz wygładzone. Gлина z domieszką średnioziarnistą. Poniżej krawędzi znajdowały się 2 małe uszka i 6 niedużych guzków (części ich brak); wys. 12 cm, wyl. 13 cm, dno 7 cm (tabl. IX 15; ryc. 8 a).

b) Zewnątrz czerwony, wewnątrz żółtawy, cylindryczny garnuszek z trzema małymi, okrągłymi guzkami poniżej krawędzi. Zewnątrz niegładzony, wewnątrz gładzony. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 7 cm, wyl. 8,5 cm, dno 7 cm (tabl. IX 16).

c) Podobny, żółtoczerwony garnuszek w kształcie połowy beczułka z trzema okrągłymi guzkami poniżej krawędzi. Zewnątrz niegładzony, wewnątrz gładzony. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 7,5 cm, wyl. 9 cm, n. wyd. 9,5 cm, dno 7 cm (tabl. IX 17).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1326—1328.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2214—2216.



Ryc. 5. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobu VII (a), XXXI (b), LIV (c). Skala a — 1 : 4; b—d — 1 : 1

Fig. 5. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: VII (a), XXXI (b), LIV (c), échelle: a — 1 : 4; b, d — gr. nat.

Grób XLIX

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Wielka, szarozółta, gładzona waza szerokootworna z baniastym brzuścem i krótką, cylindryczną szyjką, bardzo dobrze wygładzoną. U nasady szyjki znajdują się 4 grupy podwójnych guzków ze znakiem x na środku oraz biegnie poziomy rząd pionowych dołków paznokciowych. Gлина z domieszką drobnoziarnistą i pojedynczymi, większymi kamykami; wys. 20 cm, wyl. 22 cm, dno 12,5 cm, n. wyd. 28 cm (tabl. X 1).

b) Czarnobrunatne, gładzone naczynie dwustożkowate, z krótką szyjką. Na górnej części brzuśca występuje poziomy rząd pionowych dołków paznokciowych. W dolnej części brzuśca 4 małe guzki. Największa wydłotaść w $\frac{3}{4}$ wysokości. Znajdowały się w nim

stopione fragmenty brązu; wys. 8 cm, wyl. 8 cm, n. wyd. 10 cm, dno 4 cm (tabl. X 2).

c) Kolia złożona z 86 niebieskich paciorków z nieprzejrzystego szkła — na jednym ślad białej linii falistej — oraz dużego wisiorka brązowego, nieregularnego; paciorki szklane: wys. 3 mm, szer. 7 mm, otwór 3 mm; brązowy: 2×2,5 cm (tabl. XXV 10).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1329—1330.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2217—2219.

Grób L

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Naczynie „grafitowane” z lekko baniastym brzuścem i prawie cylindryczną szyjką, wyraźnie oddzieloną od brzuśca przy pomocy poziomej bruzdy. Na górnej części brzuśca znajdują się (3?) guzki i kilka grup po 3 lekko skośne bruzdy (tabl. X 3).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1331.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2220.

Uwagi: nie zidentyfikowano w zbiorach MAP. Opis według archiwum i karty katalogowej.

Grób LI

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Górą i wewnątrz czarna, dołem żółtawa czarka z baniastym brzuścem, szyjką silnie zwężającą się ku górze, zaznaczoną pasmem poziomych żłobków. Krawędź lekko rozchylona na zewnątrz. U nasady szyjki 2 małe uszka. Brzusiec zdobiony czterema dużymi dołkami, otoczonymi wieńcem z mniejszych dołków. Wewnątrz odpowiadają im małe guzki. Dno lekko wklęsłe; wys. 9,2 cm, wyl. 8 cm, n. wyd. 12,2 cm, dno 3,5 cm (tabl. X 5).

b) Mały, czarniawy kubek z krótką szyjką i wysokim uchem. Załom brzuśca w $\frac{2}{3}$ wysokości. Na górnej części brzuśca 3 grupy po 3 dołki; wys. 4 cm, wyl. 6 cm, dno 1,5 cm (tabl. X 4).

c) Mały, czarniawy kubek z cylindryczną szyjką i taśmowatym uszkiem. Na brzuścu 3 grupy po kilkanaście krótkich, pionowych kresek; wys. 4,5 cm, wyl. 6 cm, dno 2,5 cm (tabl. X 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1332—1334.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2221—2223.

Grób LII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Szarozółte, niezgrabne naczynie z dwustożkowatym brzuścem i wyraźnie wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką. Krawędź lekko rozchylona. Na granicy szyjki i brzuśca pozioma listwa karbowana pionowymi nacięciami. Powierzchnia słabo wygładzona. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 10 cm, wyl. 7,7 cm, n. wyd. 11 cm, dno 5,5 cm (tabl. X 8).

b) Gładzone górą czarne, dołem żółtawe, smukłe naczynie z dwustożkowym brzuścem i wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką. Krawędź rozchylona na zewnątrz; wys. 10 cm, wyl. 7 cm, n. wyd. 9 cm, dno 4 cm (tabl. X 7).

c) Wewnątrz i górą zewnątrz czarna, dołem żółtawa misa z brzegiem lekko zagiętym do wewnątrz; wys. 6,5 cm, wyl. 14 cm, dno 5,5 cm (tabl. X 9).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1335—1337.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2224—2226.

Grób LIII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) „Grafitowana” waza baniasta z krótką, wyodrębnioną szyjką. Brzusiec zdobiony czterema wyniatanymi od wewnątrz guzkami ze spleśzczonym czubkiem, otoczo-

nymi wieńcem z punktów. Guzki oddzielone są od siebie falistą listwą. Dolna część brzuśca jest profilowana poziomymi listwami; wys. 11,5 cm, wyl. 11 cm, n. wyd. 17,5 cm, dno 5 cm (tabl. X 10).

b) Wewnątrz czerwona, zewnątrz czarna skorupa z brzuśca dużego naczynia ze śladem odłamanego ucha lub guzka i kilkoma wątkami zdobniczymi, jak kółko z punktów i 2 pasma otoczone nieregularną linią z punktów (tabl. X 13).

c) Czarnoszara skorupa z grubego naczynia, zdobiona skomplikowanym ornamentem (tabl. X 11).

d) Pełny guzek z czarnego naczynia, otoczony dwiema kolistymi bruzdami (tabl. X 14).

e) Gruba, czarna skorupa o chropowatej powierzchni (tabl. X 12).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1338—1342.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2227—2231, t. 20; Kostrzewski, Wielkopolska..., przyp. 354, ryc. 310; Blum e, *Thrakische Keramik...*, t. 11, ryc. 49.

Grób LIV

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Płytką, „grafitowana” miseczka z wgłębieniem poniżej krawędzi, brzuścem zdobionym krótkimi, pionowymi bruzdkami i lekko wklęsłym dnem, ukształtowanym w ten sposób, że wewnątrz na środku jest małe wgłębienie, które otaczają 2 kolisty bruzdy współśrodkowe. Na krawędzi 1 mały występ; wys. 3 cm, wyl. 10 cm, dno 3,5 cm (tabl. X 15).

b) Miniaturowe, czarne, kuliste naczynie z króciutką szyjką. Brzusiec podzielony przy pomocy pionowych bruzd na strefy zakreskowane skośnymi żłobkami. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 4 cm, wyl. 3,5 cm, n. wyd. 5 cm (ryc. 5 c).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1343—1344.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2232—2233.

Grób LV

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Wewnątrz ceglata, zewnątrz jasnożółta miseczka typu malowanych, z pionowo ukształtowanym, ściętym do wewnątrz brzegiem i czterema bruzdkami poziomymi na brzuścu. Dno płaskie. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 4 cm, wyl. 9,5 cm, n. wyd. 10,5 cm, dno 4 cm (tabl. X 16).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1345.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2234.

Grób LVI

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Dwustożkowe, słabo wygładzone, zewnątrz brunatne, wewnątrz czarniawe naczynie z zaokrąglonym brzuścem. Szyjka górą lekko rozchylona na zewnątrz. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 21 cm, wyl. 18,5 cm, n. wyd. 25 cm, dno 12 cm (tabl. X 18).

b) Żółtawoczerwona, szeroka misa stożkowa z brzegiem karbowanym poprzecznymi kreskami. Zewnątrz kilka grup pionowych i poziomych żłobków; wys. 6 cm, wyl. 20,5 cm, dno 6,5 cm (tabl. XI 1).

c) Ciemnoszary, gładzony kubek nerkowaty o kształcie w przybliżeniu jajowatym, z niedużym uchem. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 7 cm, wyl. 10—11 cm, dno 5 cm (tabl. X 17).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1346—1348.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2235—2237.

Grób LVII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Baniasta, silnie wydęta, czarniawa a miejscami jasnobrunatna czarka z wyraźnie wyodrębnioną, zwężającą się ku górze szyjką (górną część szyjki brak).

Brzusiec jest podzielony szerokimi bruzdami na trójkątne pola, zakreskowane skośnymi żłobkami o zmiennym kierunku pochylenia. Dno silnie wklęsłe; wys. 6,5 cm, śr. górna 6,4 cm, n. wyd. 10,5 cm, dno 3,5 cm (tabl. XI 2).

b) Brązowa szpila z łabędzią szyjką, zakończoną guzkiem. Koniec ułamany; dł. ca 8—9 cm, gr. drutu ca 0,3 cm (ryc. 4 b).

c) Silnie uszkodzona bransoleta brązowa z drutu o grubości 4 mm. Od zewnątrz zdobiona grupami po kilka poprzecznych kresk; średn. ca 5 cm (ryc. 4 c).

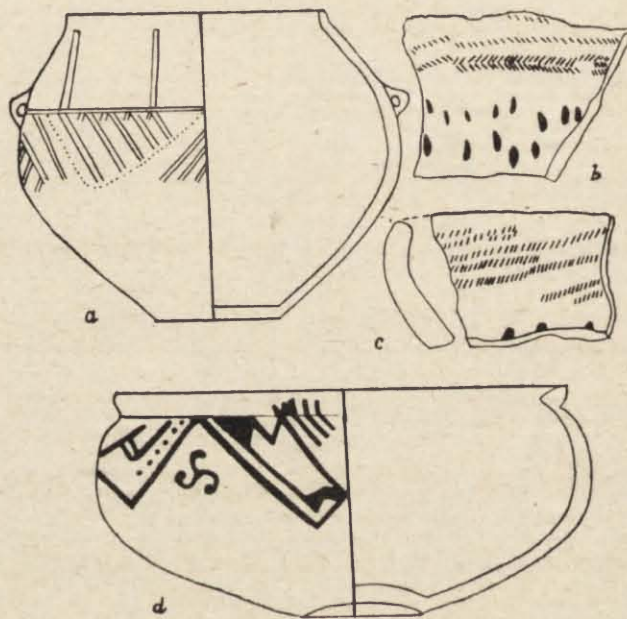
d) Mały zamknięty pierścienek brązowy o przekroju rombówatym; śr. ca 2 cm.

e) Mały skręt spiralny o 2 zwojach.

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1349—1353.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2238—2242.

Uwagi: przedmioty d, e nie zidentyfikowane, opis wg Kat. Ausst.



Ryc. 6. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Ceramika z poz. 45 (a), 153 (b, c), 142 (d); w. n.

Fig. 6. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Céramique de positions: 45 (a), 153 (b, c), 142 (d), gr. nat.

Grób LVIII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Zewnątrz chropowaty, wewnątrz nieco wygładzony, żółtawy kubek stożkowy, nerkowaty, z wysokim, taśmowatym uchem. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 7,5 cm, wyl. 9,5—11 cm, dno 6,5 cm (tabl. XI 3).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1354.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2243.

Grób LIX

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Brunatnoplamiste, gładzone, miniaturowe naczynie baniaste z lejkowatą szyjką. Na dnie 2 bruzdy. Dno niezaznaczone; wys. 5,5 cm, wyl. 4,3 cm, n. wyd. 5 cm (tabl. XI 4).

b) Czerpak stożkowy z niedużym uchem. Na dnie 2 koncentryczne bruzdki (tabl. XI 5).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1355.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2244—2245.

Uwagi: naczynia b brak w magazynach Muzeum.

Grób LX

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Żółte, beczułkowate naczynie z dwoma utraconymi uszkami u nasady szyjki, wyodrębnionej poziomą bruzdą. Gлина z domieszką drobnziarnistą; wys. 13 cm, wyl. 11,5 cm, n. wyd. 15 cm, dno 8,5 cm (tabl. XI 6).

b) Duże, czerwobrunatne, dwustożkowate naczynie z lekko zaokrąglonym załomem, górą gładzone, dołem niegładzone. Poniżej załomu 4 nieduże występy; wys. 23 cm, wyl. 20 cm, n. wyd. 26,5 cm, dno 12 cm (tabl. XI 7).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1356—1357.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2246—2247.

Grób LXI

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Żółtawe, gładzone, dwustożkowate naczynko z ostrym załomem, zdobione ponad załomem trzema poziomymi żłobkami; wys. 6 cm, wyl. 6 cm, n. wyd. 7,5 cm, dno 3,5 cm (tabl. XI 9).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1358.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2248.

Grób LXII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Żółtoczerwona kadzielnica z trzema trójkątnymi okienkami i otworkiem w przegrodzie. Część górna bardzo mała. Gлина z domieszką drobnziarnistą; wys. 9,5 cm, śr. dolna 7,5 cm, śr. górna 4,5 cm (tabl. XI 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1359.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2249.

Grób LXIII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Dołem żółte, górą czarniawe naczynie z baniastym brzuścem i szyjką, wyodrębnioną dwiema głębokimi bruzdami. Szyjka ukształtowana lejkowato. Brzusiec zdobiony grupami po 3 skośne żłobki, ułożone w pasmo łamane. Górnej części szyjki brak; wys. części zachowanej 15,5 cm, śr. górna 11,5 cm, n. wyd. 19 cm, dno 7,5 cm (tabl. XI 10).

b) 2 fragmenty dużego noża (noży?, sierpa?) żelaznego. Większy fragment posiadał wychodzący z płaszczyny, stojący pionowo występ, podobnie jak u sierpa; dł. fragmentów 5 i 6,5 cm.

c) 7 fragmentów żelaznego naszyjnika o śr. 13 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/325—327.

Uwagi: noża i naszyjnika nie zidentyfikowano w magazynie Muzeum, opis wg kart katalogowych.

Grób LXIV

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Zewnątrz czarne, wewnątrz brunatne, olbrzymie naczynie prawie dwustożkowe z wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką i zaokrąglonym załomem. Na brzuścu kilka delikatnych pionowych żeberek. Brzusiec w $\frac{2}{3}$ wysokości. Dużej części naczynia brak; wys. 22 cm, wyl. 28 cm, n. wyd. 34 cm, dno 13,5 cm (tabl. XI 11).

b) 3 fragmenty żelaznego naszyjnika z cienkiego drutu, skręconego wokół własnej osi; śr. 12,3 cm.

c) Dłuto żelazne z tuleją, silnie zniszczone; dł. 11,8 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/348—350.

Uwagi: naszyjnik i dłuto nie zidentyfikowane w magazynach MAP. Opis wg kart katalogowych.

Grób LXV

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Brunatne, niegładzone naczynie jajowate z jed-

nym uchem i trzema podłużnymi występami poniżej krawędzi. Największa wydętość w $\frac{2}{3}$ wysokości. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 12 cm, wyl. 12,5 cm, n. wyd. 14 cm, dno 7,5 cm (tabl. XI 13).

b) Żelazna szpila prosta, z główką w postaci guzka, koniec ułamany; dł. 6 cm.

c) Główka żelaznej szpili w postaci guzka; dł. 3,2 cm.

d—e) 2 żelazne noże, jeden z kołcem do rękojeści przechodzącym w tylec, zachowany na dł. 8,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/359—363.

Uwagi: noże i szpile nie zostały zidentyfikowane w magazynie MAP. Opis wg kart katalogowych.

Grób LXVI

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Brunatny, masywny kubek stożkowaty z bardzo szerokim, taśmowatym uchem; wys. 7 cm, wyl. 12,5 cm, dno 5,5 cm.

b) Drobne ułamki żelaznego noża silnie wygiętego z rękojeścią; tylec gr. 1 mm, dł. (wg karty katalogowej) 15,5 cm.

c) 2 fragmenty żelaznego naszyjnika, w tym jedno zakończenie w postaci odgiętego guzka; śr. 13 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/384—385, 387a.

Uwagi: brak w magazynach muzealnych naszyjnika, opis wg karty katalogowej. Opis noża uzupełniony wg karty katalogowej.

Grób LXVII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) „Grafitowany” czerpak z masywnym uchem, lekkim wgłębieniem pod krawędzią i poniżej z kilkoma grupami po 3 punkty ułożone poziomo. Wewnątrz na środku dna lekkie wgłębienie otoczone wieńcem punktów, na ściankach bocznych pionowe pasma z bruzdek i linii kropkowanych oraz trójkąty, wypełnione bruzdkami i kropkami; wys. 3 cm, wyl. 7—8 cm, dno 2,5 cm (tabl. XI 15).

b) Żółtobrunatne, smukłe, jajowate, zewnątrz niegładzone naczynie z dwoma uchami tuż poniżej krawędzi i dwiema długimi listwami, zdobionymi głębokimi dołkami (4—5) tamże. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 20,5 cm, wyl. 20,2 cm, dno 10,5 cm (tabl. XI 14).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/381a—382.

Grób LXVIII

Odkryty pod brukiem kamiennym na piaszczystym wzgórzu. Z grobu tego tylko jedno naczynie dotarło do zbiorów muzealnych, reszta była w posiadaniu Haemelta z Rawicza.

Inwentarz:

a) Zewnątrz czarnożółte, wewnątrz szarobrunatne naczynko baniaste z kulistym brzuścem i krótką, cylindryczną szyjką. Dno lekko wklęsłe. Na brzuścu 3 małe, pełne guzki otoczone wieńcem punktów. Pomiędzy nimi występują, ujęte od góry linią poziomą z dołeczków, wiszące trójkąty z wnętrzem częściowo wypełnionym skośnymi żłobkami; wys. 7,5 cm, wyl. 4,5 cm, n. wyd. 7,8 cm, dno 1,8 cm (tabl. XI 12).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/210.

Literatura: Kat. Ausst., nr 410.

Grób LXIX

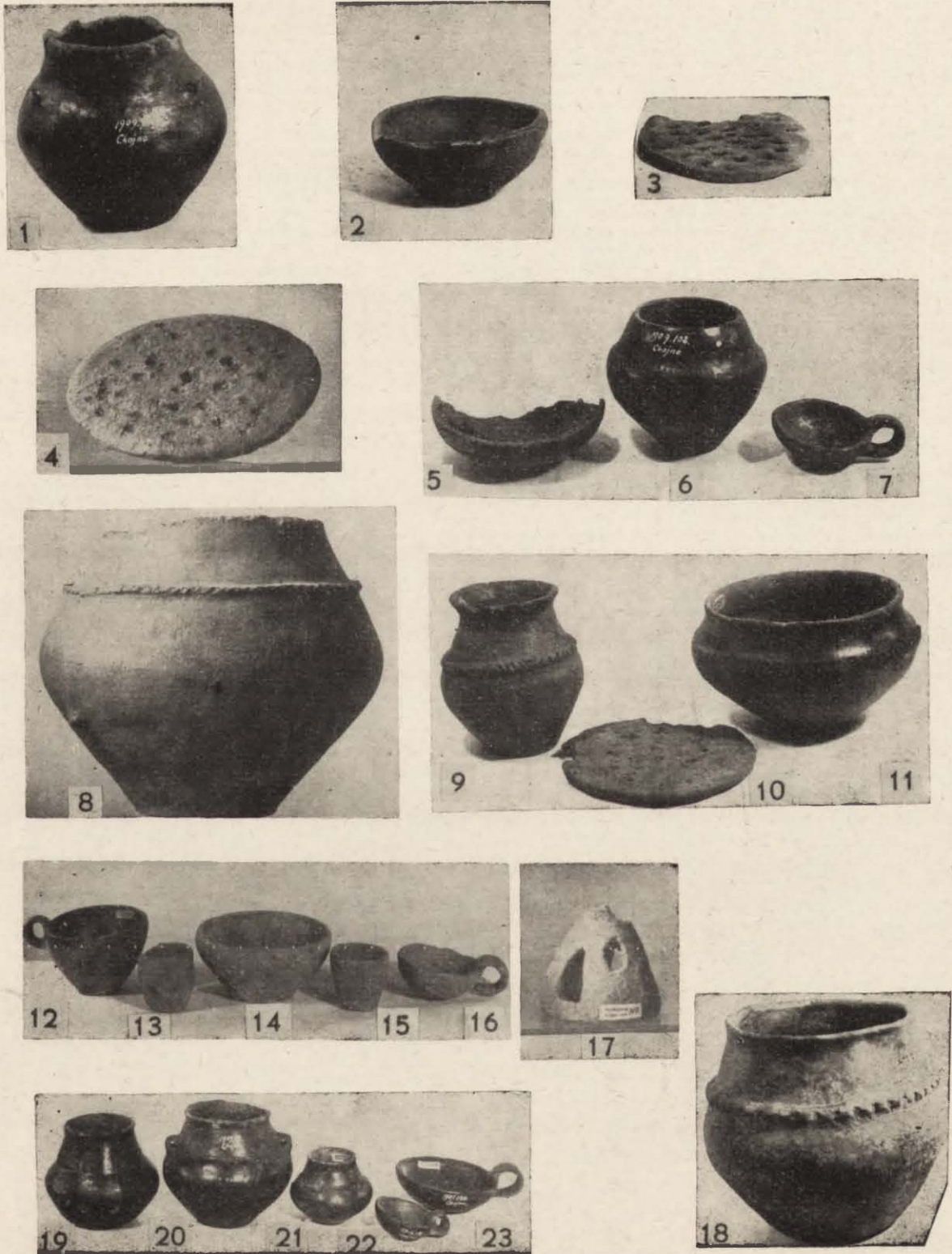
Odkryty na wzgórzu piaszczystym, zawierał liczne naczynia, które się rozpadły.

Inwentarz:

a) Żółtobrunatna kadzielnica z trzema dużymi, trójkątnymi okienkami i dziurką w przegrodzie. Słabo wygładzona. Gлина z domieszką drobnziarnistą. Górnej części kadzielnicy brak; wys. części zachowanej 12,5 cm., śr. górna 3 cm, śr. dolna 12 cm (tabl. XII 1).

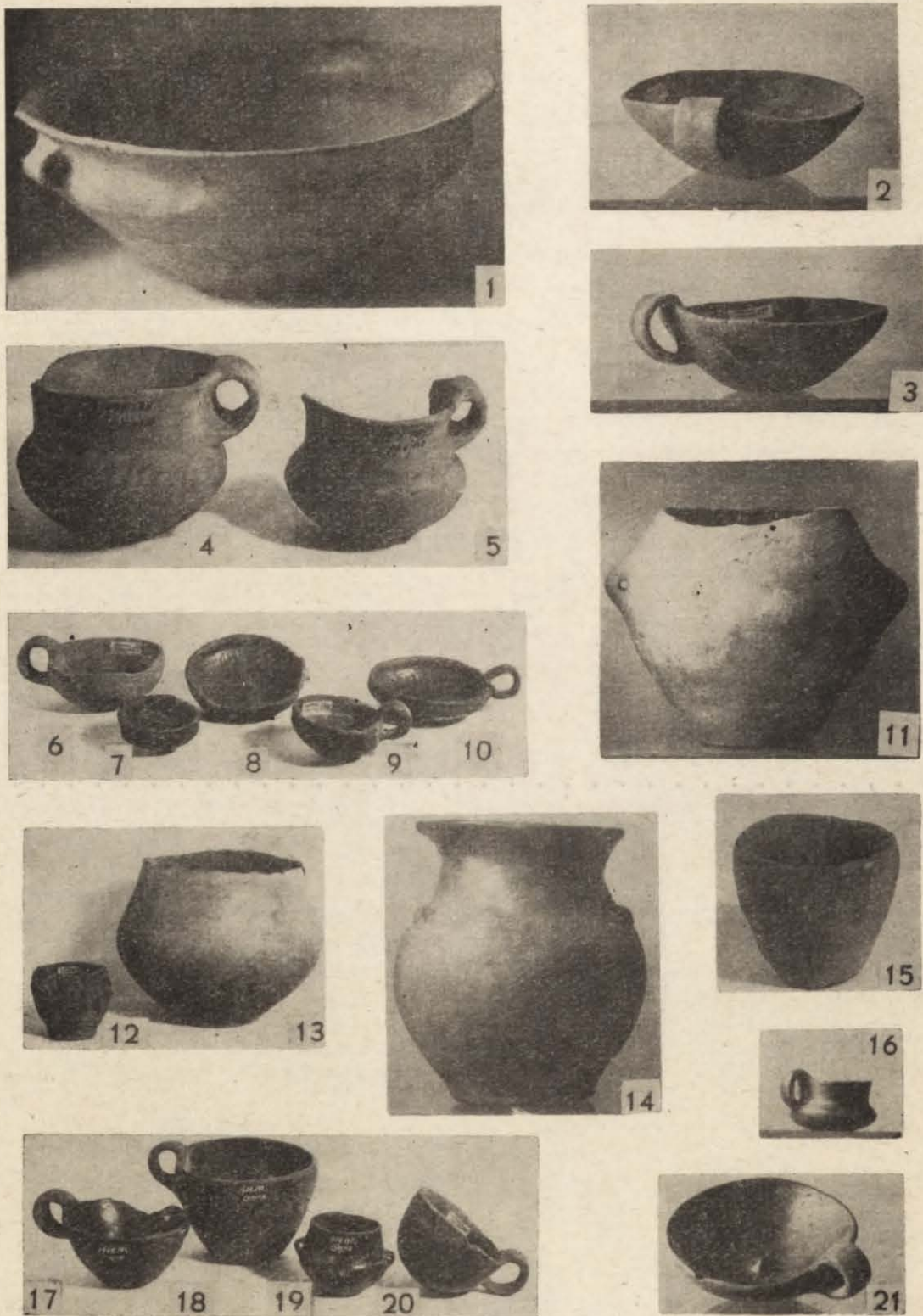
Zbiory: MAP. Kat. 1909/212.

Literatura: Kat. Ausst., nr 412.



Tabl. IV. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: VII (1—2), VIII (4—7), IX (8—11, 13—17), X (3, 12, 18—23). Skala: 1—3, 5—11, 17, 18 — 1 : 4; 4, 12—16, 19—23 — 1 : 6

Planche IV. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: VII (1, 2), VIII (4—7), IX (8—11, 13—17), X (3, 12, 18—23), échelle: 1—3, 5—11, 17, 18 — 1 : 4; 4, 12—16, 19—23 — 1 : 6



Tabl. V. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: XI (1—5), XII (6—11); XIII (12—21). Skala: 1—10, 14, 16, 21 — 1 : 3—4; 11, 15 — 1 : 5; 12, 13, 17—20 — 1 : 7

Planche V. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: XI (1—5), XII (6—11), XIII (12—21), échelle: 1—10, 14, 16, 21 — 1 : 3—4; 11, 15 — 1 : 5; 12, 13, 17—20 — 1 : 7

Grób LXX

Odkryty na wzniesieniu piaszczystym, należącym do Maćkowiaka, pod brukiem kamiennym. Zawierał większą liczbę naczyń, które uległy zniszczeniu już w ziemi.

Inwentarz:

a) Czerwonawa misa pokryta zewnątrz gęsto dołkami palcowymi. Brzeg skośnie karbowany nacięciami, w czterech miejscach znajdują się na nim nieduże występy; wys. 7 cm, wyl. 24,5 cm, dno 3,5 cm (tabl. XII 2, 5).

b) Brązowy grocik strzały z tulejką i żeberkiem środkowym; dł. 3,2 cm, szer. 1,3 cm, śr. tulei 4—5 mm (ryc. 4 e).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/214—215.

Literatura: Kat. Ausst., nr 414—415.

Grób LXXI

Odkryty na środku wydmy 10 cm pod powierzchnią ziemi, nie był pokryty kamieniami. Szpila b leżała obok popielnicy a, nóż d znaleziono w popielnicy a.

Inwentarz:

a) Żółtawoszare, smukłe, bezuche naczynie beczułkowate (popielnica?) z silnie zagiętą do wewnątrz krawędzią, niegładzone. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 16 cm, wyl. 11,5 cm, n. wyd. 14,5 cm, dno 7,5 cm (tabl. XII 3).

b) Brązowa szpila z łabędzią szyjką i dwustożkową główką, na końcu główki mały dołeczek. Szyjka sklepana czworograniasto; dł. 16,9 cm, gr. drutu 3 mm, szer. główki 2—8 mm (ryc. 4 a).

c) „Żelazny pierścień spiralny o 1 i 1/3 zwoju”.

d) Trzonek żelaznego noża zakończony kółkiem.

e) Stopiony brązowy kabiak fibuli z guzkiem na jednym i fragmentem pochewki na drugim końcu; dł. 5,5 cm, szer. taśmy kabiaka 6 mm (ryc. 4 d).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/217—221.

Literatura: Kat. Ausst., nr 417—421.

Uwagi: noża i pierścienia nie zidentyfikowano w magazynach MAP, opis wg kart katalogowych.

Grób LXXII

Grób szkieletowy (?). Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) „Kawałek skóry z naszytymi czarnymi paciorkami szklanymi”.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/603.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2683.

Uwagi: przedmiotu tego nie zidentyfikowano w magazynach MAP.

Grób LXXIII

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Czarnobrunatne naczynie z baniastym brzuścem i lekko wyodrębnioną szyjką, krawędź rozchylną. Na dolnej części szyjki grupy pionowych bruzdek. Na górnej części brzuśca 3 grupy po 3 guzki ułożone w trójkąt, wypychane od wewnątrz. Reszta powierzchni brzuśca jest zdobiona pasmem łamanym z kilku żłobków i bruzd. Większej części szyjki brak; wys. części zachowanej 16 cm, śr. górna 11,5 cm, n. wyd. 19,5 cm, dno 7 cm (tabl. XII 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/719.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2141.

Grób LXXIV

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Baniasta waza z lejkowatą szyjką. Szyjka wewnątrz i zewnątrz do przewężenia czerwono malowana. Dołem malowana żółtawobiało i zdobiona trzema wiszącymi trójkątami z trzech żłobków każdy, wewnątrz jednego ślady czerwonej farby; wys. 17,5 cm, wyl. 12,5 cm, n. wyd. 16,5 cm, dno 6,5 cm (tabl. XII 7).

b) Zewnątrz żółte, wewnątrz brunatne, przy brzegu czarne, niegładzone naczynie jajowate, poniżej krawędzi 3 guzki podwójne, zachowana duża część; wys.

10,5 cm, wyl. 11,5 cm, n. wyd. 13 cm, dno 7 cm (tabl. XII 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/720—721.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2143—2144.

Grób LXXV

Brak wiadomości o warunkach znalezienia.

Inwentarz:

a) Górą i wewnątrz gładzone, czarniawe, dołem żółte, lekko chropowate, olbrzymie naczynie dwustożkowe. Poniżej załomu brzuśca 4 występy podłużne. Brak fragmentów górnej partii naczynia; wys. 28 cm, wyl. 28,5 cm, n. wyd. 32 cm, dno 12 cm (tabl. XII 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/850.

Grób LXXVI

Brak wiadomości o warunkach znalezienia. Popielnica zawierała spalone kości.

Inwentarz:

a) Jasnobrunatne, niegładzone, smukłe naczynie jajowate, zdobione poniżej krawędzi poziomym pasmem dołków paznokciowych oraz dwiema listewkami, na których znajdują się po 3 dołki. Części naczynia brak. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 12,5 cm, wyl. 10 cm, dno 6 cm (tabl. XII 9).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/855.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2197.

Obok grobu XXXIV

Materiały z badań Blumego:

a) Brunatne, smukłe, gładzone naczynie beczułkowate. Dno lekko wklęsłe, największa wydętość w 2/3 wysokości; wys. 10,5 cm, wyl. 5,5 cm, dno 4,5 cm.

b) Czerwonawa miska stożkowata; wys. 6,5 cm, wyl. 13 cm, dno 6,5 cm (tabl. VIII 20).

c) Żółtawy czerpak stożkowaty z płaskim dnem i szerokim uchem. Wewnątrz na dnie wypukłość; wys. 4 cm, wyl. 8,5 cm, dno 4,5 cm.

d) Żółte, gładzone, dwustożkowe naczynie miniaturowe. Załom nieco poniżej połowy wysokości; wys. 3,2 cm, wyl. 2,2 cm, n. wyd. 4 cm, dno 1,4 cm.

e) Duży fragment zewnątrz brunatnego, wewnątrz czarnego naczynia beczułkowatego z guzkiem poniżej krawędzi.

f) Fragment jasnobrunatnego talerza krążkowatego, z jednej strony pokryty nacięciami paznokciowymi; gr. 6 mm.

g) 3 skorupy: z brzegu żółtawej misy, szarozółte ucho taśmowate, żółtawa, niegładzona skorupa.

h) Jasnobrunatna, niezgrabna pokrywka, górą płaska, zakończona guzkiem na wierzchu; wys. 2,1 cm, śr. górna 5,5 cm, śr. dolna 4,4 cm (tabl. XXI 9, 19).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/1185 d—h.

Materiały nie tworzące zespołów grobowych

1. Szara, zrekonstruowana czarka dwustożkowata z bardzo nisko umieszczonym załomem brzuśca. Na ostrym załomie kilka poziomych grup krótkich, pionowych kresceczek. Nad nimi występują 4 poziome żłobki. Powyżej znajduje się pasmo łamane z dwóch żłobków i nierregularnie rzucone grupy skośnych kreszek; wys. 6 cm, wyl. 8 cm, n. wyd. 10,5 cm, dno 2,5 cm (tabl. XII 10).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/222.

Literatura: Kat. Ausst., nr 422.

2. 8 waz dwustożkowatych o ostrym załomie, gładzonych. a) 2 szarobrunatne z załomem w 2/3 wysokości. Tuż ponad załomem znajduje się ornament złożony z linii łamanej, ujętej w dwie poziome linie proste lub rzędy skośnych kreszek i trzech linii poziomych; wys. 10 cm, wyl. 12 cm, n. wyd. 15 cm, dno 6 cm. b) 4 wazy średniej wielkości, żółtawe lub brunatne. Załom koło połowy lub 2/3 wysokości. Dwie zdobione ponad załomem trzema poziomymi żłobkami posiadają lekko zaznaczone szyjki. Trzecia posiada na załomie listwę karbowaną dołkami

i dolną część brzuśca zdobioną rzadkimi, pionowymi żłobkami. Czwarta ma ostry załom karbowany głębokimi, owalnymi wcięciami oraz nad załomem 3 poziome żłobki, a dolną część brzuśca zdobioną grupami po kilka rzadko ustawionych kresek pionowych i poziomych; wys. 10,5—10,5 cm, wyl. 12—22 cm, n. wyd. 16—26 cm, dno 6—10 cm (tabl. XIII 5, 6, 13). c) 2 wazy — żółtoczerwona i brunatna. Jedna zdobiona ponad załomem czterema poziomymi bruzdami, druga ma zdobioną dolną część brzuśca grupami pionowych i poziomych żłobków; wys. 20—22 cm, wyl. 17—28,5 cm, n. wyd. 21,5—37 cm, dno 9—13 cm (tabl. XIII 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/268, 269, 335; 1909/203; 1911/422. Literatura: Kat. Ausst., nr 403, 2088, 2564.

Uwagi: 3 wazy bez nr kat. W dwóch wazach znajdowały się spalone kości (w wazie 1911/422 i w wazie bez nr kat.). Jedna opisana wg fotografii, zaginiona.

3. Żółtawy dzbanuszek z małym, baniastym, spłaszczonym brzuścem i bardzo wysoką, cylindryczną szyjką. U góry brzeg silnie lejkowato rozchylony na zewnątrz. U góry krawędzi wychodzi uszko, dołem zakończone w połowie szyjki. Brzusiec zdobiony kilkoma grupami pionowych bruzd; wys. 8,5—9 cm, wyl. 7,5 cm, n. wyd. 8 cm, dno 3 cm (tabl. XIII 9).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2044.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2101, T. 19; Kat. Wyst., nr 31.

4. Żółtobrunatny, gładzony dzbanuszek z prawie kulistym brzuścem i wysoką, prawie cylindryczną szyjką, z nieco wysuniętą na zewnątrz krawędzią i niedużym, węższym połowy wysokości szyjki uchem, umieszczonym przy krawędzi. Szyjka wyraźnie oddzielona od brzuśca. Na górnej części brzuśca 4 grupy po 3 poziomo ustawione dołeczki. Na załomie 4 małe guzki (jeden utracony); wys. 9 cm, wyl. 7,4 cm, n. wyd. 10,3 cm, dno 4,2 cm (tabl. XIII 2).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/148.

5. Duży, czerwony kubek z baniastym brzuścem, pokrytym pionowymi bruzdami, i szyjką, lekko górą rozchyloną na zewnątrz. U nasady szyjki ślad utamanego ucha. Części szyjki brak; wys. 11,5 cm, wyl. 13 cm, n. wyd. 14,5 cm, dno 6 cm (tabl. XIII 7).

Zbiory: MAP. 1912/1362.

6. a) 2 naczynia, żółtawe i brunatne, z baniastym brzuścem i cylindryczną szyjką. U nasady szyjki mają po 2 małe uszka. Na załomie brzuśca znajdują się po 4 małe guzki otoczone od góry jednym lub dwoma delikatnymi, półkolistymi żeberkami. Szyjka jednego jest wydłużona poziomo bruzdą; wys. 12,5—14 cm, wyl. 10,5—8,7 cm, n. wyd. 16,5 cm, dno 6—7 cm (tabl. XIII 3). b) Podobne, większe, brunatne naczynie z dwoma uchami u nasady szyjki, zdobione na brzuścu grupami pionowych bruzd; wys. ca 22 cm, wyl. ca 17 cm, n. wyd. ca 35 cm, dno ca 11 cm (tabl. XXIII 5).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2087, 2565.

Uwagi: wszystkie naczynia nie posiadają nr kat., naczynie b nie znajduje się w magazynach MAP, opis wg fotografii.

7. Czarna miseczka na wysokiej, pustej nóżce z guzowatą wypukłością wewnątrz, na dnie; wys. 4,5 cm, wyl. 9,5 cm, dno 3 cm (tabl. XIX 13).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2770.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

8. 2 kubki żółtobrunatne z baniastym brzuścem i rozchyloną na zewnątrz szyjką. Mniejszy posiada uszko i brzusiec skośnie karbowany bruzdami, pochylonymi w prawo. Większy ma brzusiec pokryty bruzdami pochylonymi w lewo i uszko wychodzące od krawędzi i zakończone w połowie wysokości szyjki; wys. ca 4—11 cm, wyl. 5—14 cm, n. wyd. 5,5—17 cm, dno 2,2—6,5 cm (tabl. XIII 8; XIX 22).

Zbiory: MAP. Kat. MTPN 2610; 1929/2048.

Literatura: Kat. Wyst., nr 35.

9. Brunatny, gładzony, smukły kubek esowaty z uchem umieszczonym przy lejkowato rozchylonej krawędzi;

wys. 10 cm, wyl. 9 cm, n. wyd. 9,5 cm, dno 5 cm (tabl. XIII 10).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/587.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2669.

10. Wewnątrz i przy krawędzi czarne, dołem żółte, duże, dwustożkowe naczynie z zaokrąglonym załomem i trzema bruzdami ponad nim, gładzone; wys. 30,5 cm, wyl. 25,5 cm, n. wyd. 36 cm, dno 15 cm (tabl. XIII 1).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1391.

11. Brunatna, zrekonstruowana waza dwustożkowata z zaokrąglonym załomem. Górna część brzuśca zdobiona zaplatanymi, gęsto skośnie kreskowanymi trójkątami, miejscami pozostawione wolne pola trójkątne, otoczone linią z dołeczków. Ornament ten jest ujęty z góry i dołu pasmem z kilku żłobków poziomych i linii z dołeczków; wys. 15 cm, wyl. 13,5 cm, n. wyd. 19 cm, dno 7 cm (tabl. XXIII 1).

Zbiory: MAP.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

12. Szarozółta miseczka z wyodrębnioną szyjką, trzema małymi guzkami i trzema wgłębieniami u nasady szyjki. Pomiędzy nimi znajduje się rząd dołeczków. Dno wklęsłe; wys. 5 cm, wyl. 10,5 cm, n. wyd. 11,5 cm, dno 4 cm (tabl. XVIII 14).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/207.

Literatura: Kat. Ausst. nr 407.

13. Zewnątrz szarobrunatne, wewnątrz czerwone, niegładzone, niestarannie wykonane, wysokie naczynie prawie cylindryczne. Nieco poniżej krawędzi 2 małe uszka w kształcie guzków. Gлина z domieszką gruboziarnistą, wypał słaby; wys. 15,5 cm, wyl. 13 cm, dno 8 cm (tabl. XIII 12).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/854.

14. 5 dużych, żółtawych lub brunatnych, niegładzonych garnków jajowatych. Pod krawędzią jeden z nich posiadał 4 małe guzki; drugi — 4 krótkie listewki, zdobione dwoma dołkami palcowymi każdy; trzeci — 2 nieduże ucha i 2 guzki podwójne; czwarty — 2 małe uszka, 4 pojedyncze i 2 grupy po 3 guzki; piąty — 2 uszka i 2 poziome listewki zdobione 4—5 dołkami palcowymi. Gлина z domieszką drobnoziarnistą; wys. 15,5—20,5 cm, wyl. 14,5—20 cm, n. wyd. 15—20,5 cm, dno 8,5—11 cm (tabl. XIII 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/278; 1906/352, 387; 1909/856.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2543.

Uwagi: 1 naczynie bez nr kat.

15. 17 średniej wielkości, żółtawych, brunatnych, szarozółtych itp. niegładzonych zewnątrz a gładzonych wewnątrz naczyń jajowatych, zarówno smukłych, jak i szerokootworowych. Często kolor powierzchni wewnątrz szary. Gлина z domieszką średnio- lub drobnoziarnistą. U pojedynczych okazów nóżka jest lekko wydłużona, w jednym wypadku stwierdzono schropowacenie powierzchni. 9 z nich posiada po 2 nieduże ucha umieszczone pod krawędzią, pod którą zwykle znajdują się 2 podwójne lub potrójne guzki, rzadziej przedzielone listewką lub guzkiem. Pozostałe są zdobione: listwą karbowaną, dołkami palcowymi lub skośnymi nacięciami; kilkoma podwójnymi lub pojedynczymi guzkami; rzędem kresek pionowych lub dołków paznokciowych, przerywanym kilkoma guzkami. Zdobienie to jest umieszczone tuż pod krawędzią; wys. 11,5—15 cm, wyl. 11—15 cm, n. wyd. 12,5—16,5 cm, dno 6—9 cm (tabl. XIV 1—5).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/274, 285; 1906/304, 334, 358, 381; 1912/1361, 1372, 1406; 1941/106, 127, 141.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2562.

Uwagi: 5 naczyń bez nr kat.

16. Szarobrunatne naczynie beczułkowate, gładzone przy krawędzi, a niżej niegładzone. Największa wydługość w połowie wysokości. Poniżej krawędzi przebiega poziome pasmo dołków paznokciowych. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 9,5 cm, wyl. 9 cm, n. wyd. 11,5 cm, dno 7,5 cm (tabl. XIV 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/343.

17. Żółty garnuszek jajowaty z lekko zaznaczoną szyjką i rozchylną krawędzią. Jedynie szyjka naczynia gładzona. Tuż ponad załomem brzuśca i na szyjce znajdują się 2 poziome rzędy dołków paznokciowych; wys. 11 cm, wyl. 10 cm, n. wyd. 11,4 cm, dno 4 cm (tabl. XIV 9).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/105.

18. 2 naczynia, żółtawe i brunatne, z powierzchnią gęsto pokrytą dołkami paznokciowymi. Pierwsze — w kształcie połowy beczułki, drugie — jajowaty kubek z wysokim uchem; wys. 8,5—9 cm, wyl. 11,5—10 cm, dno 7—6,5 cm (tabl. XIII 7, 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/213.

Literatura: Kat. Ausst., nr 413.

Uwagi: jedno naczynie bez nr kat.

19. 25 podobnych, mniejszych naczyń koloru żółtego, brunatnego, szarobrunatnego, zwykle niegładzonych lub słabo gładzonych, niekiedy gładzonych tylko przy krawędzi. Kształt: stożkowe, jajowate, beczułkowe i w formie połowy beczułki, dno niekiedy lekko wyodrębnione. Trzy z nich posiadały po 2 ucha umieszczone tuż pod krawędzią. Większość jest zdobiona pod krawędzią: pasmem dołków paznokciowych, u jednego przerwanych trzema guzkami podwójnymi; listwą lub kilkoma wałeczkami karbowanymi dołkami palcowymi; guzkami podwójnymi lub pojedynczymi, niekiedy ułożonymi w grupy — ilość ich waha się od 1 do 8. Głina zwykle z domieszką średnio- lub gruboziarnistą, czasem z pojedynczymi kamykami; wys. 8,5—11,8 cm, wyl. 9—12,5 cm, wyd. 9—13 cm, dno 5,5—9 cm (tabl. XIV 10, 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/286, 288; 1906/305, 324, 356, 364, 366, 389; 1909/593, 594, 1189; 1912/1375; 1941/140; Muzeum Pom. Zach., Szczecin A/2421/A/5952; PMA inw. 398.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2554, 2675—6, 2753—4.

Uwagi: 10 naczyń bez nr kat. W jednym z naczyń (1909/593) znajduje się obecnie węgiel i spalone kości.

20. Żółtobrunatny, niegładzony, niezgrabny, prawie cylindryczny kubeczek z masywnym uchem i trzema dużymi guzkami tuż poniżej krawędzi; wys. 5,5 cm, wyl. 5 cm, dno 3,2 cm (tabl. XIII 13).

Zbiory: MAP, inw. 1920/140.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2549.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

21. 24 małe garnuszki o powierzchniach w różnych odcieniach kolorów: żółtego, brunatnego i czerwonego, zwykle niegładzonych lub gładzonych jedynie przy krawędzi. Mają one kształt stożkowy, jajowaty, prawie cylindryczny lub beczułkowy, niekiedy są niezgrabne. Cztery z nich miały po 2 uszka umieszczone pod krawędzią. Duża ich część (głównie okazy większe) jest zdobiona pod krawędzią: najczęściej rzędem pionowych dołków paznokciowych (wyjątkowo jeszcze 3 guzkami lub dołkami); rzadziej trzema, czterema guzkami lub trzema parami guzków podwójnych. Głina z domieszką drobno-, średnio- lub gruboziarnistą; wys. 5—9 cm, wyl. 5,7—10 cm, n. wyd. 6—10,5 cm, dno 3—7 cm (tabl. XIV 12, 15).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/276; 1906/316, 331, 341, 344, 388a; 1909/226, 491—492, 580—581; 1912/1368, 1370, 1388; 1941/104, 111, 116, 118; PMA. inw. 398.

Literatura: Kat. Ausst., nr 426, 1859, 1860, 2548, 2662, 2663.

Uwagi: 6 naczyń bez nr kat.

22. Żółtobrunatny, owalny kubek beczułkowy, niegładzony, z utraconym uchem. Tuż poniżej krawędzi 3 małe guzki. Głina z domieszką średnioziarnistą; wys. 7,5 cm, wyl. 9,5—10,5 cm, n. wyd. 11 cm, dno 6,5 cm (tabl. XIV 16).

Zbiory: MAP.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

23. Brunatne, gładzone naczynie dwustożkowe z załomem w $\frac{1}{3}$ wysokości i dwoma uchami w $\frac{2}{3}$ wysokości, uzupełnione; wys. 16,5 cm, wyl. 10,8 cm, n. wyd. 18,5 cm, dno 11 cm (tabl. XXIII 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1958/2.

24. Brunatne, gładzone naczynie dwustożkowe z bardzo wysoką, cylindryczną szyjką, zaokrąglonym brzuścem i dwoma masywnymi uchami u nasady szyjki; wys. 23 cm, wyl. 14,5 cm, n. wyd. 20,5 cm, dno 10 cm (tabl. XIV 14).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/299.

25. 2 naczynia, czernione i żółtobrunatne, dwustożkowe, z wysoką, prawie cylindryczną szyjką i nisko umieszczonym zaokrąglonym załomem brzuśca. Na górnej części brzuśca zdobione kilkoma grupami szerokich, krótkich bruzd lub (drugie) czterema grupami po 3 pionowe żeberka; wys. 16—19,5 cm, wyl. 14—18,5 cm, n. wyd. 21—25 cm, dno 9—8 cm (tabl. XV 5).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/377a.

Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat.

26. 4 szarozółte lub brunatne naczynia dwustożkowe z prawie cylindryczną szyjką, dość wysoką. Trzy z nich są smukłe i posiadają wyodrębnioną lekko szyjkę, w tym są 2 z uchami umieszczonymi u nasady szyjki. Czwarte z nisko umieszczoną, największą wydętością (1941/129) ma szyjkę nieco zwężającą się ku górze i 2 masywne ucha u jej nasady; wys. 23,5—27,5 cm, wyl. 14,5—17 cm, n. wyd. 20—24 cm, dno 11—11,5 cm (tabl. XIV 1—3).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/462; 1909/231, 851; 1941/129.

Literatura: Kat. Ausst., nr 431.

27. Jasnozółte, przy brzegu czarniawe naczynie dwustożkowe z załomem w $\frac{1}{4}$ wysokości. Powyżej załomu biegnie poziomy rząd pionowych dołków paznokciowych i 3 występy z dwoma głębokimi dołkami palcowymi każdy. Części naczynia brak; wys. 17,5 cm, wyl. 16,5 cm, n. wyd. 23 cm, dno 9,5 cm (tabl. XV 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/228.

Literatura: Kat. Ausst., nr 428.

28. 5 dużych naczyń dwustożkowych z łagodnym załomem, nie wyodrębnioną szyjką i pionowo ukształtowaną krawędzią, koloru żółtobrunatnego lub szaroczarnego, gładzone, oraz duża część takiegoż. Załom koło połowy wysokości; wys. 19,5—26 cm, wyl. 14—19,5 cm, n. wyd. 20,5—27,5 cm, dno 9—12 cm (tabl. XXIII 2).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/307, 308, 407, 409; H. G. 2157.

Uwagi: 1 naczynie bez nr kat.

29. 2 gładzone, żółtawe i czerwobrunatne, naczynia beczułkowe z dwoma uchami umieszczonymi nieco powyżej największej wydętości; wys. 18,5—19,5 cm, wyl. 14 cm, n. wyd. 18—19,5 cm, dno 10 cm (tabl. XV 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/275, 1912/1374.

30. 5 gładzonych, żółtawoszarych lub szarych naczyń z dwustożkowym brzuścem o dość łagodnym załomie i wyraźnie wyodrębnionej, cylindrycznej, niezbyt wysokiej szyjce. Na granicy szyjki i brzuśca są umieszczone 2 małe kolankowate uszka. U czterech naczyń górna część brzuśca jest zdobiona grupami pionowych bruzdek, w jednym wypadku przegrodzonymi kilkoma dołkami ułożonymi w trzy poziome, umieszczone pod sobą rzędy, w dalszych — małymi dołkami. Na jednym naczyniu ornament ten jest od dołu zamknięty pasmem z trzech poziomych żłobków; wys. 8,5—14,4 cm, wyl. 9,5—14 cm, n. wyd. 12—18,5 cm, dno 4,5—7 cm (tabl. XV 6, 12, 14).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/416, 436; PMA inw. 398.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2559.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat.

31. 14 dużych szarych, brunatnych i czarnych naczyń beczułkowych, słabo wydętych, z wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką. U nasady szyjki posiadają po 2 małe uszka. Część jest zdobiona na górnej części brzuśca: dołkami ułożonymi w grupy, grupami skośnych bruzd przegrodzonych dołkami, grupami pionowych bruzd przegrodzonych dołkami lub grupami punktów ułożonych w poziome rzędy; wys. 16—20 cm, wyl. 11,5—16 cm, n. wyd. 16—23,5 cm, dno 7,5—10,5 cm (tabl. XV 7, 9).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/282, 283; 1906/332, 333, 353, 413, 414; 1909/852, 1192; 1941/110; 1942/1767.

Uwagi: 3 naczynia nie posiadają nr kat.

32. 15 czarniawych lub brunatnych naczyń beczułkowatych, średniej wielkości, z wyodrębnioną szyjką i różnie umieszczoną największą wydętością. U nasady szyjki posiadają po 2 małe uszka. Część z nich jest zdobiona kilkoma dużymi dołkami umieszczonymi na górnej części brzuśca, u jednego szyjka jest oddzielona od brzuśca linią z kropek; wys. 10,5—14,5 cm, wyl. 10—13 cm, n. wyd. 10,5—16 cm, dno 5,5—9 cm (tabl. XV 10).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/284, 287; 1906/313, 355, 382a, 385a, 386; 1909/493; 1912/1380, 1405; 1941/128.

Literatura: Kat. Ausst., nr 1861, 2545, 2561.

Uwagi: 4 naczynia bez nr kat.

33. 5 czarnych lub brunatnych, gładzonych, lekko baniastych, dużych naczyń z lekko wyodrębnioną szyjką. Na górnej części brzuśca są zdobione: pięcioma dołkami otoczonymi wieńcem z punktów, kilkoma podwójnymi guzkami i między nimi rzadko rozmieszczonymi, pionowymi dołkami paznokciowymi, dwoma łukowatymi guzkami i między nimi dwiema grupami po 3 duże dołki. Piąte, niezdobione, posiada dwa ucha; wys. ca 21,5—25,5 cm, wyl. ca 15—20 cm, n. wyd. 22—29 cm, dno 10—12,5 cm (tabl. XVI 1, 2, 4, 5).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/276, 288, 320, 418, 461.

34. 3 duże, czarne i szarobrunatne, gładzone naczynia dwustożkowate z zaokrąglonym załomem i prawie cylindryczną szyjką. Jedno posiada ponad załomem 3 kolkowate występy, drugie — 4 głębokie dołki tamże i 4 łukowate występy tuż ponad dnem. Dużej części jednego z naczyń brak; wys. ca 13—18 cm, wyl. ca 10,5—13 cm, n. wyd. 14—19 cm, dno 5—8 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/351.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat.

35. Duże, zewnątrz czarne, wewnątrz brunatne, dwustożkowate naczynie o łagodnym załomie i wyodrębnionej, prawie cylindrycznej szyjce. Na brzuścu w czterech miejscach biegną od grupy dołków po 3 pionowe żeberka, a u ich końca znajduje się poziomy występ z wgłębieniem pośrodku; wys. 20,5 cm, wyl. 18,5 cm, n. wyd. 26,5 cm, dno 14 cm (tabl. XV 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/229.

Literatura: Kat. Ausst., nr 429.

36. 2 zewnątrz czarne, wewnątrz brunatne naczynia amforowate z baniastym brzuścem i zwężającą się ku górze, wyraźnie wyodrębnioną szyjką. U nasady szyjki posiadają po 2 małe uszka, u jednego zdobione od góry kilkoma podłużnymi wgłębieniami. U drugiego na granicy szyjki i brzuśca biegną 2 poziome rzędy maleńkich, pionowych kreszeczek. Brzusiec jest zdobiony u jednego okazu czterema niedużymi, ostrymi guzkami, otoczonymi od góry łukowatym wateczkiem, umieszczonym na załomie; u drugiego — kilkoma dużymi dołkami i w czterech miejscach trzema współśrodkowymi, półkolistymi żeberkami, otwartymi od dołu, między którymi znajdują się bruzdy; w dwóch wypadkach pośrodku górnego żeberka umieszczono mały guzek; wys. 15—19 cm, wyl. 11,5—15 cm, n. wyd. 17—25,5 cm, dno 7,5—10 cm (tabl. XVI 6; XVII 1).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/470, 1941/107.

37. Górą i wewnątrz czarne, dołem żółte naczynie jajowate z krótką szyjką i rozchyłoną na zewnątrz krawędzią. Na brzuścu 3 małe, pełne guzki, od których wychodzą 3 grupki głębokich, krótkich żłobków. Między guzkami występują po 2 krótkie, pionowe żłobki; wys. 13,6 cm, wyl. 13,7 cm, n. wyd. 15,5 cm, dno 7,5 cm (tabl. XVI 7).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2546.

Uwagi: nie posiada nr kat.

38. a) 3 żółtawe, smukłe naczynia dwustożkowate z lekko lub mocniej rozchyłoną na zewnątrz krawędzią; 2 z nich posiadają lekko zaznaczoną nóżkę. Jedno posiada nad załomem 3 dolepiane guzki, pozostałe po 2 ucha tamże; wys. ca 12 cm, wyl. 7,5—9 cm, n. wyd. 10,5—11,5 cm, dno 5—6 cm (tabl. XV 13).

b) Podobne, czarniawe, gładzone naczynko dwustoż-

kowate z lekko rozchyłonym brzegiem i dwoma uszkami tuż ponad załomem. Na brzuścu 4 niewielkie dołeczki (2 pod uchami); wys. 6 cm, wyl. 4 cm, n. wyd. 5,5 cm, dno 1,8 cm (tabl. XX 20).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/284; 1912/1382, 1391.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2557.

Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat.

39. 2 smukłe, brunatne naczynia beczułkowate ze słabo wyodrębnioną szyjką i dwoma uchami u jej nasady. Jedno zdobione na brzuścu sześcioma grupami po 3 lekko pochylone w lewo bruzdy; wys. 13,5—14,5 cm, wyl. 8,5—10,8 cm, n. wyd. 13—15,5 cm, dno 7—8 cm (tabl. XVI 3, 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/384a; 1912/1396.

40. Górą czarne, dołem brunatne naczynie baniaste z szyjką doskonale wygładzoną, krawędź rozchyłona na zewnątrz. U nasady szyjki znajduje się wałek karbowany głębokimi nacięciami. Fragmenty szyjki większego podobnego, żółtego, z prawie cylindryczną szyjką; wys. 12,3 cm, wyl. 9,5 cm, n. wyd. 14 cm, dno 7,2 cm (ryc. 7 e).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/1196; PMA 74940.

41. 4 czarniawe naczynia baniaste z lekko wyodrębnioną, zwężającą się ku górze szyjką, bezuche. Na górnej części brzuśca zdobione: poziomym rzędem punktów, przerwany trzema grupami po 2 małe guzki i trzema niedużymi wgłębieniami, otoczonymi wieńcem z punktów, a poniżej linią łamaną z trzech skośnych bruzd; pięcioma małymi dołkami z wypukłością pośrodku, koło których znajdują się krzyżowe wątki z żłobków, pola między dołkami zajmują przeciwstawne grupy skośnych żłobków, ujęte w pasma z dwóch skośnych żłobków i bruzdy; nieregularnym pasmem łamanym z kilku żłobków oraz kątami wiszącymi, a poniżej dołkami otoczonymi wieńcem z punktów; czterema dołkami otoczonymi wieńcem z punktów oraz otwartymi od dołu trójkątnymi polami, skośnie rzadko zakreskowanymi; wys. 11—15 cm, wyl. 8,5—9,5 cm, n. wyd. 12—16,5 cm, dno 4—6,5 cm (tabl. XVI 9, 12).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/365, 435; 1909/1190.

Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat.

42. 3 brunatne naczynia baniaste, smukłe, z wyodrębnioną szyjką prawie cylindryczną, gładzoną i brzuścem niegładzonym o powierzchni lekko chropowatej; jedno posiada u nasady szyjki 2 małe uszka, a drugie rząd pionowych nacięć paznokciowych. Głina z domieszką drobnoziarnistą; wys. ca 19,5—25 cm, wyl. ca 17—20,5 cm, n. wyd. 20,5—26 cm, dno 10—12,5 cm (tabl. XVI 10, 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/411; 1912/1407.

Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat.

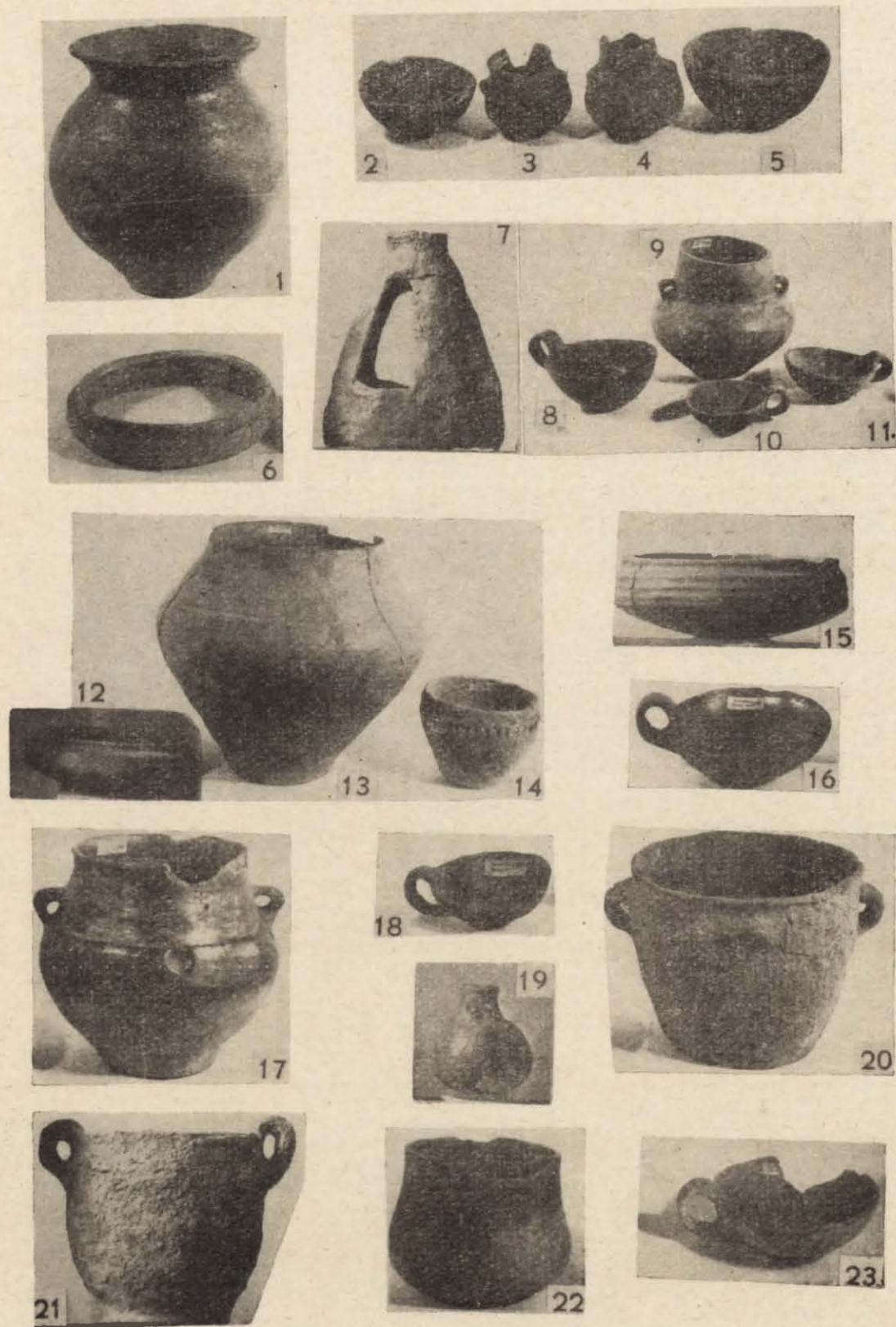
43. a) 2 górą gładzone i czarne, dołem brunatne i chropowate, olbrzymie, szerokokotworowe naczynia wazowate z wysoką, cylindryczną szyjką, wyraźnie oddzieloną od brzuśca. Jedno jest zdobione dziesięcioma skośnymi, pochylonymi w lewo, delikatnymi żeberkami, drugie posiada na dolnej części brzuśca 4 nieduże, poziome występy. Brak dużych części obu naczyń (tabl. XVII 6).

b) Podobne, brunatne, gładzone naczynie zdobione na dolnej części brzuśca nieregularną kratką z poziomymi i pionowymi żłobków. Silnie zniszczone; wys. 20 cm, wyl. 19 cm, n. wyd. ca 27 cm, dno 9,5 cm.

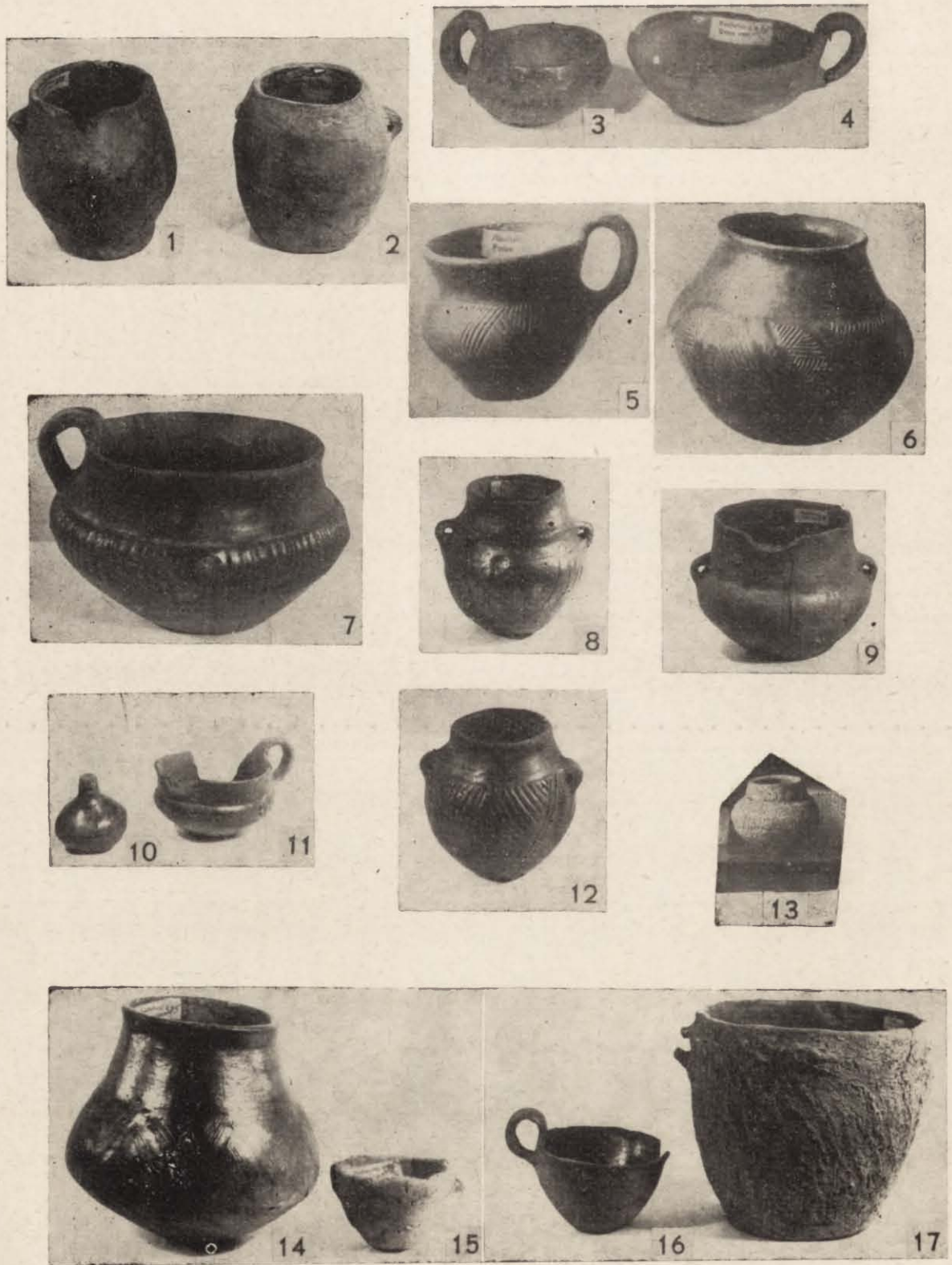
Zbiory: MAP. Kat. 1903/280; 1906/375.

Uwagi: naczynie b nie posiada nr kat., zawiera ono spalone kości ludzkie.

44. 2 czarne, mniejsze naczynka z baniastym brzuścem i wyodrębnioną szyjką, zwężającą się ku górze. Brzusiec jest zdobiony: trójkątnymi grupami skośnych żłobków o zmiennym kierunku pochylecia, oddzielonymi wolną przestrzenią; trzema występami u nasady szyjki i sześcioma dołkami z wypukłością pośrodku, otoczonymi wieńcem z punktów i ujętymi przez grupy skośnych bruzd. Brak górnych części jednego z naczyń; wys. 9—10 cm, wyl. ca 6,5—7,5 cm, n. wyd. 11—12,5 cm, dno 4 cm (tabl. XVI 13,15).



Tabl. VI. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: XIV (1—7), XV (8—11), XVI (12—15), XVII (16, 17), XVIII (18, 20), XIX (21—23). Skala: 1, 6, 7, 12, 15—23 — 1 : 4; 2—5, 8—11, 13, 14 — 1 : 5—6
 Planche VI. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: XIV (1—7), XV (8—11), XVI (12—15), XVII (16, 17), XVIII (18—20), XIX (21—23), échelle: 1, 6, 7, 12, 15—23 — 1 : 4; 2—5, 8—11, 13, 14 — 1 : 5—6



Tabl. VII. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: XXI (1, 2), XXIII (3, 4), XXIV (5, 7), XXV (6, 8), XXVI (9—11), XXVII (12, 13), XXVIII (14, 15), XXIX (16, 17). Skala: 1—4, 7, 8, 14, 15 — 1 : 2 — 3; 5, 6, 9—13, 16, 17 — 1 : 4

Planche VII. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: XXI (1, 2), XXIII (3, 4), XXIV (5, 7), XXV (6, 8), XXVI (9—11), XXVII (12, 13), XXVIII (14, 15), XXIX (16, 17), échelle: 1—4, 7, 8, 14, 15 — 1 : 2—3; 5, 6, 9—13, 16, 17 — 1 : 4

Zbiory: MAP. Kat. 1909/205.

Literatura: Kat. Ausst., nr 405, 2539.

Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat., drugie znaleziono na piaszczystym wzgórzu Mačkowiaka.

45. 2 naczynia, brunatnawe i czarne, baniaste, niewielkie, z zaznaczoną dwoma poziomymi żłobkami szyjką i dwoma uszkami u jej nasady. Brzusiec zdobiony: u nasady szyjki grupami po 3 punkty, ułożone w linię poziomą, a poniżej czterema szerokimi, płytkimi wgłębieniami, otoczonymi wieńcem punktów, od których rozchodzą się na boki grupy po 3 skośne żłobki i niekiedy linie z punktów, a między nimi i u ich dołu znajdują się linie z punktów; na szyjce rzadko rozstawionymi grupami po 2 pionowe żłobki, a na brzuścu skomplikowanym ornamentem złożonym z bruzdy łamanej, równoległych grup skośnych żłobków i linii z punktów; wys. 9 cm, wyl. 6,5—7,5 cm, n. wyd. 10—10,5 cm, dno 3—4 cm (ryc. 6a; tabl. XVI 14).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/224; 1912/1373.

Literatura: Kat. Ausst., nr 424.

Uwagi: naczynie 1909/224 znalezione w piaskowni.

46. 10 dużych, brunatnych lub czarnych waz baniastych z lejkowatą szyjką, w tym część niezdobionych. Kilka posiada u nasady szyjki poziomą listwę, często karbowaną skośnymi nacięciami. Na listwie u jednego z nich znajdują się 2 pary małych guzków podwójnych. u innych 4 dołki lub 4 grupy po 3 dołki. Jedno naczynie było zdobione trzema grupami po 2 szerokie wgłębienia z wypukłością pośrodku i trzema grupami po 3 pionowe bruzdy; drugie posiadało u nasady szyjki poziomą bruzdę, a niżej 4 dołki i od nich wychodziły po 2 skośne żłobki. Inne były zdobione kilkoma wgłębieniami, otoczonymi wieńcem punktów, i kątami wiszącymi z pasma bruzd, otoczonego krótkimi poprzecznymi kreskami. Jedno z naczyń posiadało 3 wysokie, guzkowate wypięty i na brzuścu pary skośnych żłobków. Kilka naczyń jest silnie uszkodzonych; wys. ca 15—24,5 cm, wyl. 12—18 cm, n. wyd. 14—25 cm, dno 5,5—11,5 cm (tabl. XVII 2, 3, 7, 10; tabl. XXIII 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/277; 1906/328, 410; 1909/857, 1191; 1912/1363, 1376; 1941/152.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2036, 2544.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat., jedno z nich nie znajduje się w magazynach MAP, opis wg fotografii z archiwum.

47. 7 dużych, żółtych, brunatnych lub czarnych waz baniastych z lejkowatą szyjką i trzema dużymi pełnymi lub małymi, wypychanymi od wewnątrz guzkami na górnej części brzuśca. Guzki te są z reguły otoczone od dołu jedną lub dwiema półkolistymi bruzdami, a w jednym wypadku linią z punktów. Jedno z naczyń było zdobione na dolnej części szyjki trzema grupami pionowych bruzd. Szyjka była niekiedy oddzielona od brzuśca poziomą bruzdą lub linią z punktów. Brzusiec był u większości naczyń zdobiony, najczęściej grupami skośnych bruzd, niekiedy ułożonymi w linię łamaną lub krzyżującymi się, rzadziej grupami pionowych bruzd. Prócz tego na niektórych naczyniach znajdują się pojedyncze dołki, czasem umieszczone nawet na dolnych partiach guzków. Górnych części niektórych naczyń brak; wys. ca 18—21 cm, wyl. ca 15—19 cm, n. wyd. 19,5—25,5 cm, dno 7,5—10 cm (tabl. XVII 4, 5, 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/463; 1909/585; 1926/612; PMA 74941.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2553, 2667, 2750, 2751.

Uwagi: 3 naczynia nie posiadają nr kat.

48. 6 nieco mniejszych naczyń (często bez części górnych) w kształcie waz baniastych, czarnych lub brunatnych, z lejkowatą szyjką. Jedno z nich jest zdobione czterema wgłębieniami z wypukłością pośrodku, a między nimi grupami po 3—5 głębokich bruzd. Pozostałe posiadają na górnej części brzuśca po 3—4 guzki wypychane od wewnątrz, otoczone półkolistą bruzdą, takimż żeberkiem lub wieńcem z punktów. Na górnej części brzuśca występuje też czasem ornament trójkątów wiszących z grupą skośnych żłobków; trójkąty te są wypełnione częściowo skośnie kreskowanymi trójkątami

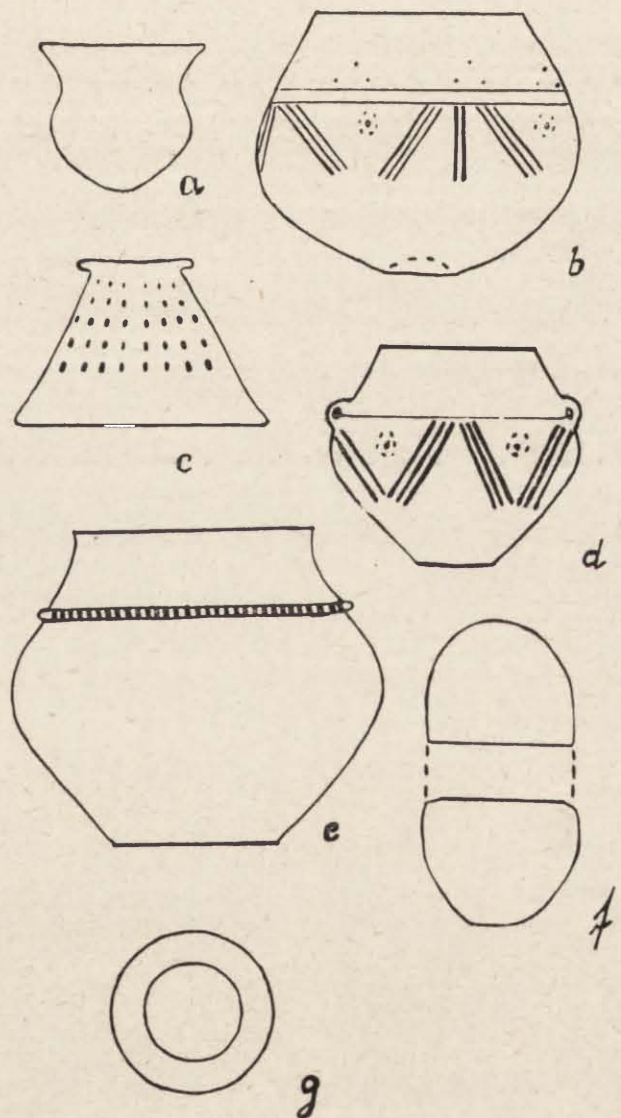
z zmiennym kierunkiem kreskowania. Spotyka się także zdobienie w postaci pojedynczych wgłębień z wypukłością pośrodku, rozmieszczonych tamże; wys. ca 11—15 cm, wyl. ca 10—12 cm, n. wyd. 12,5—16 cm, dno 3,5—7 cm (tabl. XVII 8, 9, 12; tabl. XVIII 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/279; 1906/354, 406.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2569.

Uwagi: 3 naczynia nie posiadają nr kat.

49. 7 mniejszych waz baniastych lub dużych ich części. U jednej nasada lejkowatej szyjki wydzielona trzema poziomymi żłobkami, u kilku innych — jednym lub dwoma. Powyżej u trzech występuje ornament delikatnej linii łamanej z pasma żłobków. Na dolnej części brzuśca jedno naczynie posiada 3 dołki, otoczone wieńcem punktów, i tyleż festonowych pasm ze żłobków bruzd. Pozostałe posiadają po 3 lub wyjątkowo 4 wypychane od wewnątrz guzki, otoczone od dołu półkolistą bruzdą lub wieńcem z punktów. Były one prócz tego zdobione festonowymi pasmami ze żłobków, pionowymi



Ryc. 7. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Ceramika z poz. 115 (a), 114 (b, d), 124 (c), 40 (e), 156 (f), 157 (g).

Skala a, b, d — 1 : 2; c, e — 1 : 4; f, g — 1 : 1

Fig. 7. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Céramique de positions: 115 (a), 114 (b, d), 124 (c), 40 (e), 156 (f), 157 (g), échelle: a, b, d — 1 : 2; c, e — 1 : 4, f, g — gr. nat.

liniami łamanymi z pasm żłobków, ujętymi w pionowe pasma żłobków, szeregiem półkolistych linii jodełkowych, otaczających guzki i rzuconych poniżej, łukowatymi bruzdami poniżej guzków, grupami po 2 pionowe żeberka (na dwóch naczyniach); wys. ca 12,5 cm, wyl. ca 5—7,5 cm, n. wyd. 8,5—12 cm, dno 2,5—4 cm (tabl. XVIII 1—3,5).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/389a, 438; 1929/2033; 1941/109, 126. Literatura: Kat. Ausst., nr 2098, 2756, 2758; Kat. Wyst., nr 19.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat.

50. Brunatna miska na niewysokiej nóżce z krawędzią poszerzoną trójkątnie do wewnątrz; wys. ca 6,5 cm, wyl. 20 cm, dno 7,5 cm.

Zbiory: MAP.

Uwagi: nie posiada nr kat.

51. Brunatna, zrekonstruowana, stożkowata miska z dużym, taśmowatym uchem przy krawędzi; wys. 9,5 cm, wyl. 26 cm, dno 8,5 cm (tabl. XVIII 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/1199.

52. a) Duży fragment misy wewnątrz czarnej, zewnątrz żółtej, z lekkim wgłębieniem pod krawędzią, małym uchem i obok niego dołkiem, któremu wewnątrz odpowiada wypukłość, na krawędzi znajduje się mały występ. Fragmenty drugiej, żółtej misy uchatej, zdobionej zewnątrz grupami żłobków poziomych i pionowych, i fragment trzeciej, wewnątrz czarnej, zewnątrz żółtej misy z pionowo przekłutym, małym uszkiem i dołkiem poniżej; wys. ca 5—9 cm, wyl. ca 17,5—19 cm, dno ca 5—6 cm. b) Zewnątrz czarny, wewnątrz brunatny fragment misy(?) z lekkim wgłębieniem pod krawędzią i zachowanym na brzuścu ornamentem plastycznym, składającym się z dwóch ostrych, pełnych guzków, poniżej których znajdują się półkoliste żeberka połączone ze sobą, karbowane poprzecznymi nacięciami (tabl. I 5). Zbiory: MAP. Kat. 1909/1198, 1214, 1215; 1929/2041. Literatura: Kat. Ausst., nr 2136; Kat. Wyst., nr 28.

53. 2 duże żółtawe misy z krawędzią zagiętą do wewnątrz (1 uzupełniona); wys. 8—11,5 cm, wyl. 23,5—26,5 cm, dno 8—9 cm (tabl. XVIII 10).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/1214.

Uwagi: 1 misa nie posiada nr kat.

54. 2 zewnątrz żółte lub brunatne, wewnątrz ciemniejsze misy, i fragment trzeciej, z krawędzią lekko zagiętą do wewnątrz i zwykle nieco wyodrębnioną nóżką, gładzone przy krawędzi i przy dnie, zdobione albo na całej powierzchni zewnętrznej, albo tylko przy dnie poziomymi rzędami nacięć lub dołków paznokciowych. Jedna posiada na krawędzi 3 małe występy; wys. 5,5—7 cm, wyl. 14,5—19,5 cm, dno 6,5—8 cm (tabl. XVIII 6, 15).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/388; 1909/204.

Literatura: Kat. Ausst., nr 404.

Uwagi: wspomniany fragment misy nie posiada nr kat.

55. 17 średniej wielkości misek z krawędzią lekko zagiętą do wewnątrz, zwykle czarnych wewnątrz, a brunatnych zewnątrz. Dna u kilku lekko wklęsłe, niektóre posiadają na krawędzi kilka występów, a jedno — kilka grup po 2 pary poprzecznych kresek; wys. 5,5—9,5 cm, wyl. 12,5—19 cm, dno 4,5—9 cm (tabl. XVIII 16).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/270, 312, 321, 368, 378a; 1909/495, 588, 589, 858, 859, 1200, 1201.

Literatura: Kat. Ausst., nr 1863, 2670, 2671, 2762.

Uwagi: 5 naczyń nie posiada nr kat.

56. 8 mniejszych misek z krawędzią lekko zagiętą do wewnątrz, koloru zwykle żółtobrunatnego lub czarnego. Dna niekiedy lekko wklęsłe, jedna posiada małe wgłębienie na dnie; wys. 4—5 cm, wyl. 10—12 cm, dno 4—5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/216; 1912/1386, 1390, 1398; 1941/137.

Literatura: Kat. Ausst., nr 416, 2552, 2797.

Uwagi: 3 naczynia nie posiadają nr kat.

57. Czarniawa miseczka półkulista z bardzo słabo wykształconym dnem, wewnątrz zdobiona: na środku dna znajduje się linia kolista z punktów, sześć takich

linii znajduje się na ściankach, trzy z nich są umieszczone wewnątrz trójkątów wiszących, składających się z kątów wsuwanych w siebie; wys. 3,3 cm, wyl. 11,5 cm, dno 2,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/379.

58. 5 żółtawych, brunatnych lub zewnątrz żółtawych, wewnątrz czarnych, małych miseczek w kształcie odcińka kuli, w tym dwie słabo gładzone; wys. 2,7—4 cm, wyl. 7—9,5 cm, dno 0—2 cm (tabl. XIX 14).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/282; 1912/1385; 1941/138; PMA. inw. 398.

Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat.

59. „Grafitowana” miseczka typu czerpaków z silnym wgłębieniem pod krawędzią. Poniżej załomu zdobiona zewnątrz grupami skośnych żłobków i bruzd. Dno prawie płaskie, wewnątrz na dnie kolista bruzda, podobne cztery wgłębienia na ściankach bocznych, od nich biegną w górę po 2 skośne bruzdy. Pomiędzy tymi wgłębieniami występuje ornament wiszących kątów, zakreskowanych częściowo w ten sposób, że przestrzeń wolna tworzyła trójkąt wewnętrzny; wys. 4 cm, wyl. 11,5 cm, dno 4 cm (tabl. XVIII 17).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2765.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

60. 4 czarne lub „grafitowane” płytkie miseczki z lekko wyodrębnioną szyjką. Jedna zdobiona na brzuścu grupami krótkich żłobków, pochyłonych w lewo, a na granicy szyjki i brzuśca rzędem krótkich, poziomych kresek; druga posiada brzusiec zdobiony pasmem wiszących kątów, wewnątrz rzadko zakreskowanych grupami po 2 pochyłone w lewo żłobki; trzecia — czterema małymi dołczkami, a między nimi kątami z kilku żłobków, otwartymi od dołu; posiada ona przy krawędzi małe, zdegenerowane uszko. Czwarta ma brzusiec karbowany głębokimi, pionowymi bruzdami, a przy krawędzi łukowaty, pionowy występ; wys. 3—4 cm, wyl. 7—7,5 cm, dno 1,5—3 cm (tabl. XVIII 18, 19).

Zbiory: MAP. Literatura: Kat. Ausst., nr 2111, 2766, 2767; Kat. Wyst., nr 21.

Uwagi: wszystkie miski nie posiadają nr kat.

61. Zewnątrz czarnożółta, wewnątrz szara misa nierównej wysokości z lekko wysuniętą na zewnątrz krawędzią i wyodrębnioną szyjką. Tuż przy krawędzi pionowy, łukowaty występ. Na brzuścu 2 poziome żłobki, poniżej których powierzchnia jest pokryta pionowymi bruzdkami. Dno słabo wykształcone; wys. 7—9,5 cm, wyl. 15,5 cm, n. wyd. 18 cm, dno 6 cm (tabl. XVIII 20).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/1197.

62. Brunatna miseczka cylindryczna; wys. 2,1 cm, wyl. 6 cm, dno 6 cm (tabl. XIX 12).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/319.

63. Duży, szeroki czerpak (?), górą „grafitowany”, dołem czarny, z wyodrębnioną szyjką i pionowo ukształtowaną krawędzią. Przy krawędzi jest umieszczone małe uszko. Brzusiec zdobiony pasmem z wiszących trójkątów, wypełnionych pionowymi żłobkami. Dno lekko wklęsłe; wys. 6,5 cm, wyl. 11 cm, n. wyd. 14 cm, dno 2,5 cm (tabl. XVIII 23).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2035.

Literatura: Kat. wyst., nr 22.

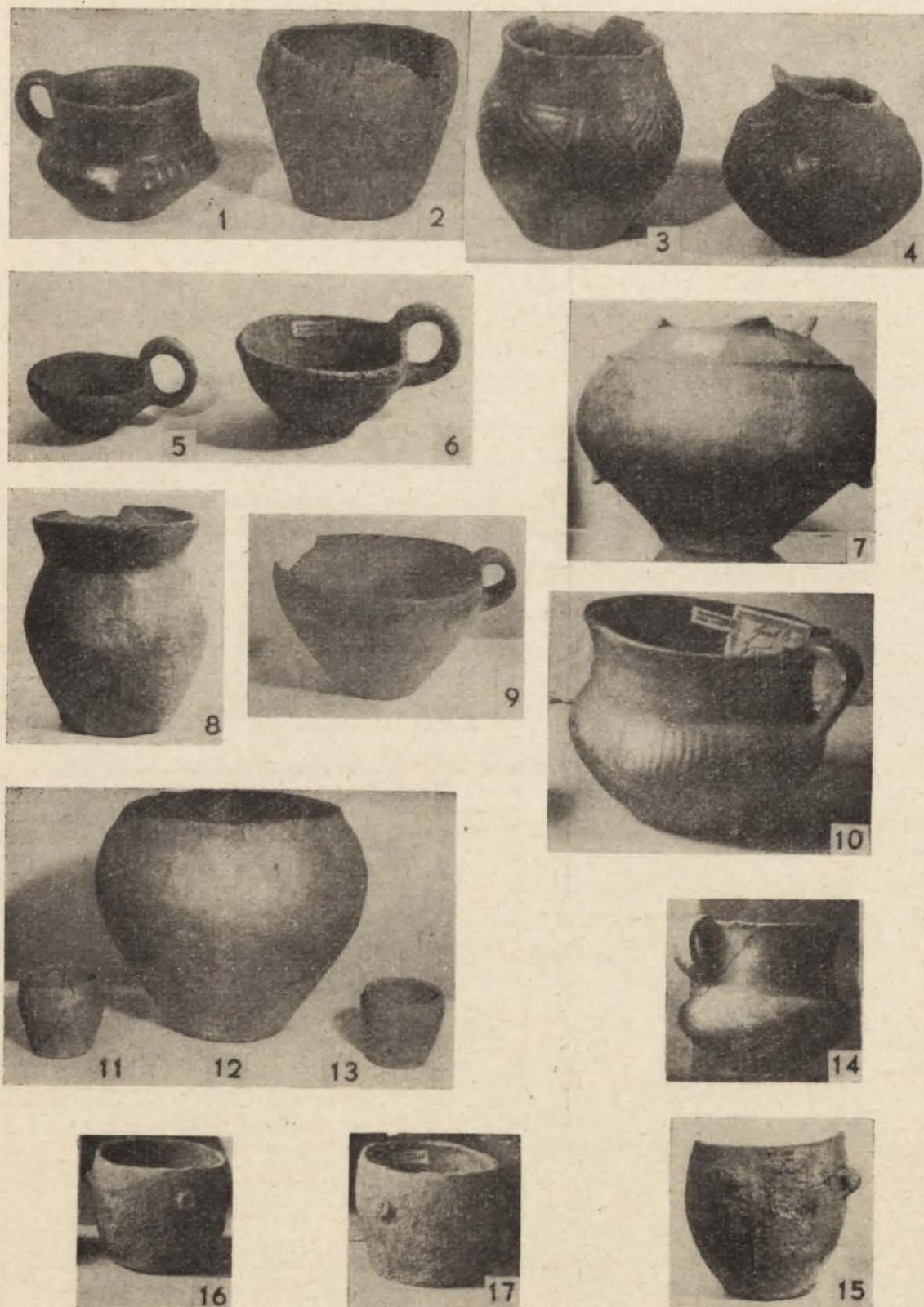
64. Szarobrunatne, wazowate, uzupełnione naczynie z załosem w $\frac{3}{4}$ wysokości. Szyjka wyraźnie wyodrębniona, krawędź prosta. Brzusiec zdobiony tuż poniżej nasady szyjki dwoma małymi guzkami i poziomym pasmem pionowych, rzadko rozstawionych żłobków; wys. 8,5 cm, wyl. 10,5 cm, n. wyd. 13,5 cm, dno 5,5 cm (tabl. XVIII 21).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/408.

65. Wewnątrz i przy krawędzi czarniawy, zewnątrz jasnożółty czerpak z lekko wyodrębnioną szyjką i małym uszkiem przy krawędzi. Na brzuścu kilka szerokich grup pionowych żłobków; wys. 7 cm, wyl. 12 cm, n. wyd. 13,5 cm, dno 6 cm (tabl. XVIII 22).

Zbiory: MAP.

Uwagi: nie posiada nr kat.



Tabl. VIII. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: XXX (1, 2), XXXI (3—6, 11), XXXII (7, 8), XXXIII (9, 10), XXXIV (12—19, 21, 22), XXXVII (23) oraz obok grobu XXXIV (20). Skala: 1, 2, 7, 8, 11, 13 — 1 : 3—4; 3—6, 9, 10, 12, 14—22 — 1 : 5—6; 23 — 1 : 10

Planche VIII. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: XXX (1, 2), XXXI (3—6, 11), XXXII (7, 8), XXXIII (9, 10), XXXIV (12—19, 21, 22), XXXVII (23), et à côté de la tombe XXXIV (20), échelle: 1, 2, 7, 8, 11, 13 — 1 : 3—4; 3—6, 9, 10, 12, 14—22 — 1 : 5—6; 23 — 1 : 10

66. Duży czarny czerpak z szerokim taśmowatym uchem i prawie cylindryczną, wysoką szyjką. Na założeniu brzuśca 3 małe guzki, dno lekko wklęsłe; fragment podobnego czerpaka, „grafitowanego”, z dwoma takimi guzkami i kilku pionowymi bruzdami na założeniu; wys. 6—8,5 cm, wyl. 13 cm, n. wyd. 14,5 cm, dno 5 cm (tabl. XVIII 9).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2566.

Uwagi: oba czerpaki nie posiadają nr kat.

67. Brunatny czerpak z utraconym uchem i lekko wklęsłym dnem. Ścianki profilowane dwiema głębokimi bruzdami i karbowane skośnymi kreseczkami o zmiennym kierunku pochylenia; wys. 3 cm, wyl. 10 cm, dno 3 cm (tabl. XIX 1).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2768.

Uwagi: czerpak ten nie posiada nr kat.

68. 5 czarnych, „grafitowanych” lub szarobrunatnych czerpaków z wyodrębnioną, prawie cylindryczną lub lekko rozchyloną na zewnątrz szyjką i trzema małymi guzkami na założeniu brzuśca. Dno u jednego z czerpaków lekko wklęsłe. Przestrzeń pomiędzy guzkami jest na czterech czerpakach zdobiona gęstymi, pionowymi żłobkami lub ich grupami. Jeden z nich posiada na szyjce pasmo z trzech poziomych żłobków i po dołku palcowym z obu stron każdego guzka; wys. 4—6,5 cm, wyl. 7—13 cm, n. wyd. 8—13 cm, dno 2,5—3,5 cm (tabl. XVIII 8, 12).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1393; 1941/132.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2526, 2763.

Uwagi: 3 naczynia nie posiadają nr kat.

69. 14 podobnych kubków, zwykle czarnych, z baniastym lub dwustożkowatym brzuścem i wyodrębnioną, prawie cylindryczną lub lekko rozchyloną szyjką. Dno niekiedy wklęsłe. Prawie wszystkie zdobione na brzuścu: gęsto ułożonymi, pionowymi żłobkami; grupami pionowych lub skośnych żłobków, niekiedy przegrodzonymi pojedynczymi lub ułożonymi poziomo w niewielkie grupy dołkami; kilkoma grupami po 2—3 poziomo ułożone żłobki; pasmami pionowych i skośnych żłobków (pola między nimi wypełnione punktami); pasmami zaplatanych, skośnie kreskowanych trójkątów. Jeden kubek posiada na dolnej części szyjki rząd punktów; wys. 3,2—6 cm, wyl. 5,5—10 cm, n. wyd. 6,5—10,5 cm, dno 1,5—3 cm (tabl. XXIII 7).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/279, 298, 347, 372, 403; 1912/1383; 1929/2036, 2040; 1941/108, 118; PMA inw. 398.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2523; Kat. Wyst., nr 23, 27.

Uwagi: 3 naczynia nie posiadają nr kat.

70. Przy dnie żółty, górą „grafitowany”, podobny kubek dwustożkowaty z wyodrębnioną, krótką, cylindryczną szyjką i wysokim uchem; wys. 5 cm, wyl. 5—5,5 cm, n. wyd. 6,5 cm, dno 3 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/300.

71. Duży, czarnobrunatny kubek z lekko baniastym brzuścem i słabo wyodrębnioną, cylindryczną szyjką, ucho utracone. Brzusiec zdobiony sześcioma grupami z trzech dołczków, ułożonych w trójkąt każda; wys. 6,5 cm, wyl. 9,5—11 cm, n. wyd. 10—11 cm, dno 3,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/342.

72. 2 czarne, smukłe, tulipanowate kubki z małym dnem i cienkim, wałeczkowatym uchem (jedno ułamane), krawędź lekko rozchylona na zewnątrz. Oba są zdobione czterema lub pięcioma grupami dużych dołków, ułożonych w trójkąt, którym wewnątrz odpowiadają małe dołki; wys. 5—7 cm, wyl. 6—8 cm, dno 1—2,5 cm (tabl. XIX 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/211; 1941/113.

Literatura: Kat. Ausst., nr 411.

73. 8 „grafitowanych”, czarnych lub szarżółtych kubków jajowatych z pionowo ukształtowaną krawędzią i maleńką szyjką, niekiedy wyodrębnioną przy pomocy bruzdki. Dna czasem lekko wklęsłe. Krawędź u jednego okazu karbowana skośnymi kreskami. Brzusiec zdobiony: pionowymi bruzdkami, u jednego okazu przegrodzonymi dołczkami; grupami po 3 poziomo u-

łożone dołki; poziomym rzędem punktów, z którego zwiastają festonowo pary skośnych i pionowych żłobków; pasmem zaplatanych, skośnie kreskowanych trójkątów, a powyżej rzędem dołków; wys. 4,5—7 cm, wyl. 7,5—10 cm, n. wyd. 8,5—11,5 cm, dno 1,8—2,8 cm (tabl. XIX 2, 5).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/296; 1906/295, 339, 390a; 1912/1404, 1430.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat.

74. 7 „grafitowanych” lub czarnych, szerokokotworowych czerpaków z wyodrębnioną, cylindryczną, dość wysoką szyjką i dużym uchem. Dna najczęściej lekko wklęsłe, u jednego czerpaka na dnie, wewnątrz, znajduje się nieduży, ostry guzek. Brzusiec jest zdobiony: pionowymi, krótkimi żłobkami lub ich grupami, przegrodzonymi pojedynczymi dołkami, lub grupami dołków, ułożonymi poziomo; pasmem z pięciu poziomych linii, ponad którymi występuje linia z krótkich, poziomych kresiek, a poniżej nich pozioma linia jodełkowa, przerywana; trzema małymi wypukłościami, obok których znajduje się para dołków, a między nimi po niewielkiej grupie z kilku skośnych, prostopadłe do siebie ułożonych żłobków. Jeden z czerpaków był zdobiony na dolnej części szyjki rzędem krótkich, pochylonych w prawo kresiek, drugi — trzema poziomymi bruzdami, a powyżej pasmem ze skośnie kreskowanych, otwartych do dołu kątów. Jeden z czerpaków jest zachowany jedynie we fragmencie; wys. 4—6 cm, wyl. 8,5—14,5 cm, dno 2—3,5 cm (tabl. XIX 3, 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/306; 1941/123, 125, 130, 136.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2764.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat.

75. 16 czerpaków przeważnie czarnych lub „grafitowanych”, niekiedy nerkowatych, z wcięciem pod krawędzią i zwykle silnie wklęsłym dnem. Duża ich część jest zdobiona. Zewnątrz 3 są zdobione kilkoma poziomo ułożonymi grupami punktów, jeden — krótkimi żłobkami tamże, inny ma dno kratkowane. Większość jest zdobiona wewnątrz. Występują ornamenty: gwiazdy wieloramiennej z linii łamanej, uzupełnionej skośnym karbowaniem krawędzi; trójkątów skośnie kreskowanych i dołczków otoczonych wieńcem punktów, pole wolne daje negatywny motyw gwiazdy; trójkątami skośnie kreskowanymi i wypełnionymi punktami, między trójkątami znajdują się linie z punktów, małe dołki i inne, zbliżone motywy; wys. 2,5—5,5 cm, wyl. 7—13 cm, dno 1—5 cm (tabl. XIX 17, 18; XXIII 8, 10).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/298; 1906/309, 369, 382, 390, 464, 465; 1909/223, 592, 1205; 1912/1403.

Literatura: Kat. Ausst., nr 423, 2531, 2542, 2674, 2793.

Uwagi: 5 naczyń nie posiada nr kat.

76. 18 zwykle czarnych lub „grafitowanych”, niezdobionych, płytkich czerpaków, często nerkowatych i z lekko wklęsłym dnem. Niekiedy na dnie wewnątrz znajduje się nieduża wypukłość. Przy dużych uchach najczęściej jest umieszczona para dołków, którym wewnątrz odpowiadają małe guzki; wys. 2—4,5 cm, wyl. 7—14 cm, dno 1—3,5 cm (tabl. XIX 19).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/297; 1906/272, 275, 283, 284, 286, 287, 315, 367, 379a, 415, 468; 1909/496, 497; 1912/1384; 1942/1757, 1758.

Literatura: Kat. Ausst., nr 1864, 1865.

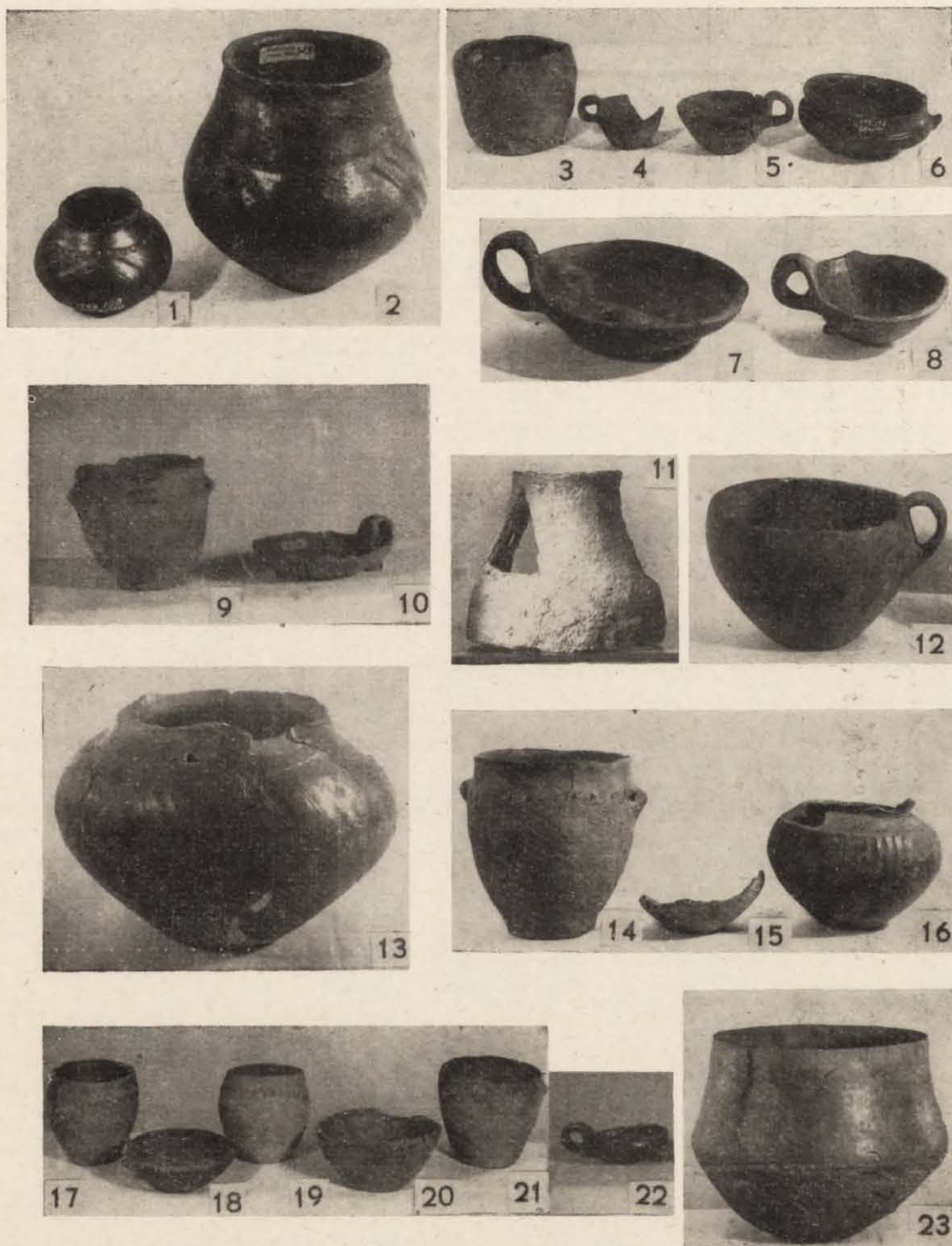
Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat.

77. 11 żółtawych, szarawych czarnych lub „grafitowanych” czerpaków o kształcie zbliżonym do odcinka kuli, krawędź niekiedy lekko zagięta do wewnątrz, dno płaskie lub często wklęsłe. Część posiada w ściankach po 2—3 dołki, którym wewnątrz odpowiadają małe wypukłości, nieduży guzek znajduje się też czasem na dnie wewnątrz. Na krawędzi u niektórych okazów są umieszczone zwykle 2 małe występy; wys. 2,5—5 cm, wyl. 7—11,5 cm, dno 1,5—3,5 cm (tabl. XIX 10, 25).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/274, 345, 346, 380a, 417; 1909/591, 1204, 1206; 1912/1400.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2567, 2673.

Uwagi: 3 naczynia nie posiadają nr kat.



Tabl. IX. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: XXXVIII (1), XXXIX (2), XL (3, 4), XLI (5, 6), XLII (8), XLIII (7), XLIV (9), XLV (11—13), XLVI (10, 14), XLVIII (15—17). Skala: 1—6, 9, 10, 16, 17 — 1 : 3—4; 7, 8, 11—15 — 1 : 5—6

Planche IX. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: XXXVIII (1), XXXIX (2), XL (3, 4), XLI (5, 6), XLII (8), XLIII (7), XLIV (9), XLV (11—13), XLVI (10, 14), XLVIII (15—17), échelle: 1—6, 9, 10, 16, 17 — 1 : 3—4; 7, 8, 11—15 — 1 : 5—6

78. 22 żółte, brunatne, szare lub czarne czerpaki w kształcie odcinka kuli, z dużym uchem; dno niekiedy niewykształcone lub małe, czasem wklęsłe. Niektóre okazy niezgrabne i słabo wygładzone. Gлина z domieszką drobno- i średnioziarnistą. Niektóre okazy posiadają wylot nerkowaty. Jeden czerpaczek został pokryty brązem przez poprzedniego posiadacza; wys. 2—4,5 cm, wyl. 4,7—9,8 cm, dno 0—2,5 cm (tabl. XIX 24).
Zbiory: MAP. Kat. 1906/280, 281, 302, 317, 318; 1909/1181; 1912/1394, 1401; 1941/119, 120, 133, 134.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2525, 2568, 2769, 2830.

Uwagi: 10 czerpaków nie posiada nr kat.

79. 5 żółtych lub czarnych, wysokich, prawie stożkowatych czerpaków, jeden z nich kształtu nerkowatego; wys. 5—7,5 cm, wyl. 8,5—10 cm, dno 2,5—3,5 cm.
Zbiory: MAP. Kat. 1903/291; 1906/273, 277, 294; PMA inw. 398.

80. a) 4 brunatne lub czarne czerpaki prawie stożkowate, z dużym uchem; glina z domieszką drobnoziarnistą; wys. 4—5 cm, wyl. 5—10 cm, dno 2,5—4,5 cm. b) Wysoki, „grafitowany” czerpak z brzegiem lekko zagiętym do wewnątrz i dużym uchem. Krawędź karbowana grupami poprzecznych nacięć. Zewnątrz jest zdobiony pasmem łamanym z dwóch żłobków, wewnątrz pięcioma grupami po 2 pionowe bruzdki, między którymi znajduje się zatarty ornament kratkowy ze żłobków. Dno płaskie; wys. 4,5 cm, wyl. 10—10,5 cm, dno 4,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/285, 293.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2528, 2532.

Uwagi: 3 czerpaki nie posiadają nr kat.

81. „Grafitowany”, stożkowaty czerpak z niedużym taśmowatym uchem, zdobiony szerokim pasmem, ujętym z góry delikatnym żłobkiem i linią z punktów, a od dołu czterema żłobkami, pomiędzy nimi znajduje się linia falista z punktów i rząd skośnie kreskowanych trójkątów; wys. 3,5 cm, wyl. 6 cm, dno 2,8 cm (tabl. XIX 23).
Zbiory: MAP.

Uwagi: czerpak ten nie posiada nr kat.

82. 9 żółtych lub czarnych albo też zewnątrz żółtych, wewnątrz czarnych, dużych czerpaków prawie stożkowatych z dużym uchem. Niektóre posiadają wylot nerkowaty, czasem na krawędzi znajdują się 2 małe występy. Gлина z domieszką drobno- lub średnioziarnistą. Jeden czerpak, z krawędzią lekko zagiętą do wewnątrz, posiada na krawędzi 3 grupy po 2 występy i jest zdobiony zewnątrz szerokimi pasmami, pokrytymi skierowanymi prostopadle do siebie grupami skośnych żłobków; pasma te są przegrodzone wąskimi przestrzeniami, wolnymi od ornamentu. Ucho tego naczynia jest zdobione pasmem łamanym z dwóch żłobków; wys. 5,5 cm, wyl. 10—15 cm, dno 3—6,5 cm (tabl. XIX 7).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/271, 289, 376, 384; 1909/590; 1912/1378; PMA inw. 398.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2672.

Uwagi: 1 czerpak nie posiada nr kat.

83. Szarobrunatny kubek z wyraźnie wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką, zdobioną w części dolnej poziomym rzędem małych dołeczków. Brzusiec jest zdobiony grupami pionowych bruzd w trzech miejscach, przegrodzonymi poziomym rzędem z kilku dołków. Ucho ułamane; wys. 9,5 cm, wyl. 10,5 cm, n. wyd. 12,5 cm, dno 6 cm (tabl. XIX 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/337.

84. 4 małe naczynka gładzone koloru żółtobrunatnego lub szarego, prawie cylindryczne. Jedno posiada 2 uszka w okolicy największej wydętości, a dwa są zdobione pod krawędzią rzędem pionowych dołków paznokciowych lub pasmem lekko skośnych kresek; wys. 6,5—8 cm, wyl. 8—9 cm, n. wyd. 8,5—9,5 cm, dno 4—6 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1369, 1387.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat.

85. Żółte, gładzone naczynko z cylindryczną częścią górną, zwężającą się ku dnu; wys. 4,6 cm, wyl. 4,8 cm, dno 1,7 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/291.

86. 3 czarne lub brunatne, gładzone naczynka, lekko baniaste ze słabo wyodrębnioną szyjką. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 6,2—8 cm, wyl. 4—7 cm, n. wyd. 6—8 cm, dno 1—4,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1365; 1941/139; PMA., inw. 398.

87. Czarne, gładzone naczynko z jajowatym brzuścem, wyodrębnioną, rozszerzającą się ku górze szyjką i dwoma małymi, kolankowatymi uszkami na granicy szyjki i brzuśca; wys. 9,5 cm, wyl. 9,5 cm, n. wyd. 10 cm, dno 5,5 cm (tabl. XIX 9).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/853.

88. Czerwonawe, gładzone naczynko dwustożkowate z łagodnym załomem brzuśca i wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką; wys. 6,5 cm, wyl. 5,5 cm, n. wyd. 8,5 cm, dno 1,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/278.

89. 9 czarniawych lub brunatnych czarek dwustożkowatych, gładzonych, niekiedy z lekko zaznaczoną szyjką. Brzusiec zwykle o łagodnym zarzysie. Wśród nich jest kilka zdobionych: rzędem niedużych dołeczków u nasady szyjki; siedmioma poziomymi żłobkami, a między nimi dwoma rzędami punktów tamże; poziomym żłobkiem i linią z punktów u nasady szyjki, a poniżej kilkoma grupami, krótkich, pionowych żłobków; pasmem skośnie kreskowanych trójkątów, zaplatanych na górnej części brzuśca, powyżej rzędem krótkich, pionowych kreseczek, ujętym w poziome żłobki; rzędem krótkich pionowych kresek i żłobkiem poziomym u nasady szyjki, a na górnej części brzuśca grupami skośnych i pionowych żłobków, ułożonymi w nieregularną, przerywaną linię łamaną; wys. 3,3—7,5 cm, wyl. 3,2—7,5 cm, n. wyd. 4—9 cm, dno 1,5—3,5 cm (tabl. XIX 15—16).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/293; 1906/296; 1909/225; 1929/2049; 1941/114, 117, 131; PMA., inw. 398.

Literatura: Kat. Ausst., nr 425, 2524; Kat. Wyst., nr 36.

Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat. Naczynie 1909/225 znalezione w piaskowni.

90. Brunatna, mała czarka silnie wydęta z króciutką szyjką i trzema wypychanymi od wewnątrz guzkami, połączonymi poziomymi żłobkami; poniżej ornament ze żłobków (festonowy?). Zrekonstruowana z fragmentów i uzupełniona; wys. 5 cm, wyl. 4 cm, n. wyd. 6,5 cm.
Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2760.

Uwagi: czarka ta nie posiada nr kat.

91. 7 żółtych, brunatnych lub czarnych czarek beczułkowatych, niekiedy niezgrabnych, zwykle dobrze, lecz czasem słabo wygładzonych. Szyjka lekko zaznaczona. U nasady szyjki 2 małe uszka; wys. 6,2—8,5 cm, wyl. 4—6 cm, n. wyd. 6—8 cm, dno 2—4 cm.
Zbiory: MAP. Kat. 1912/1366, 1367, 1392; PMA, 74949.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2547, 2551.

Uwagi: 3 naczynia nie posiadają nr kat.

92. Czarna czarka beczułkowata z nie wyodrębnioną szyjką i dwoma uszkami nieco poniżej krawędzi. Między uszkami przebiega poziomy rząd punktów. Brzusiec jest zdobiony pasmem łamanym, nieregularnym, z kilku żłobków, ujętym w linię z dołków; wys. 7,5 cm, wyl. 4,5 cm, n. wyd. 6,5 cm, dno 2,5 cm (tabl. XIX 21).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2037.

Literatura: Kat. Wyst., nr 24.

93. „Grafitowana” czarka, prawie beczułkowata, z lekko wyodrębnioną szyjką, wys. 5,3 cm, wyl. 5,5 cm, n. wyd. 6 cm, dno 3,3 cm.

Zbiory: MAP.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

94. 5 czarnych lub górą czarnych, a dołem brunatnych czarek beczułkowatych z wyodrębnioną, prawie cylindryczną lub zwężającą się ku górze szyjką. U nasady szyjki 2 małe uszka. Brzusiec oddzielony od szyjki poziomym żłobkiem a pod nim zdobiony: dwoma małymi guzkami otoczonymi przez 4 nieduże dołki; dwoma małymi dołkami, a pomiędzy nimi grupami pionowych żłobków lub grupami pionowych żłobków przeciętymi parami poziomymi; dwoma małymi guzkami; czterema

małymi dołkami i otwartymi od dołu wiszącymi kątami; wys. 6—9,7 cm, wyl. 6—10 cm, n. wyd. 7,5—11 cm, dno 2,5—5 cm (tabl. XIX 28).

Zbiory: MAP. Kat. MTPN 3002; 1912/1397; PMA, inw. 398.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat.

95. Szarobrunatne naczynie, smukłe, beczułkowate, z wyodrębnioną, cylindryczną szyjką i dwoma uchami u jej nasady. Na załomie brzuśca, umieszczonym w $\frac{3}{5}$ wysokości, kilka dołków; wys. 10,5 cm, wyl. 8,5 cm, n. wyd. 10 cm, dno 5 cm (tabl. XXIII 12).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2555.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

96. 23 czarniawe, brunatne, żółte lub „grafitowane” czarki beczułkowate z wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką; krawędź niekiedy rozchylona u góry. Zachodzą pewne różnice w kształcie poszczególnych okazów: są bardziej i mniej wydęte, szyjka niekiedy silnie zwęża się u góry. Dna czasem lekko wklęsłe. Wszystkie posiadają u nasady szyjki 2 małe uszka, jedynie u jednej czarki w ich miejsce wykonano 2 małe występy. Duża część posiada szyjkę oddzieloną od brzuśca za pomocą jednego lub rzadziej większej liczby poziomych żłobków. Niektóre są zdobione poniżej: łamanymi pasmami ze żłobków; dołkami lub grupami dołków; dużymi dołkami, otoczonymi wieńcem z punktów, i ornamentem festonowym ze żłobków; grupami pionowych żłobków; wiszącymi kątami, wsuwanymi w siebie, a wewnątrz wypełnionymi częściowo festonami ze żłobków oraz kombinacjami podanych wątków ornamentacyjnych; wys. 6—9 cm, wyl. 4,5—10,5 cm, n. wyd. 6—11 cm, dno 1,5—5 cm (tabl. XIX 20).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/290, 294, 295; 1906/290, 292, 297, 303, 310, 311, 314, 322; 1909/494, 495, 582, 583, 584; 1912/1382, 1402; 1941/112, 1301; PMA, inw. 398.

Literatura: Kat. Ausst., nr 1862, 1863, 2664—2666.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat.

97. Żółtawa czarka prawie cylindryczna, z wyodrębnioną poziomym żłobkiem cylindryczną szyjką. U nasady szyjki 2 małe uszka (jedno utłamane). Na górnej części brzuśca 6 grup po 3 dołki, ułożone w trójkąt; wys. 6 cm, wyl. 6,5 cm, n. wyd. 7 cm, dno 4 cm (tabl. XIX 30).

Zbiory: MAP.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

98. 5 czarnych lub „grafitowanych” czarek z baniastym lub prawie kulistym brzuścem i wyodrębnioną szyjką, w tym 2 bezuche, pozostałe posiadają po 2 małe uszka u nasady szyjki. Szyjka zwykle oddzielona od brzuśca jednym lub dwoma poziomymi żłobkami. Górna część brzuśca zdobiona: rzadko rozmieszczonymi bruzdami pochyłymi w lewo; skośnie kreskowanymi, wiszącymi trójkątami; grupami pionowych i lekko skośnych żłobków i bruzd, pola między nimi są wypełnione różnie ułożonymi, skośnymi żłobkami; czterema wgłębieniami z małą wypukłością pośrodku oraz gęsto umieszczonymi licznymi wątkami kątowymi z par żłobków; grupami pionowych żłobków; wys. 6—7,5 cm, wyl. 4—5 cm, n. wyd. 7—8 cm, dno 2,5—3 cm (tabl. XIX 26, 27; XX 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/329—331, 340, 391.

99. 3 jasnoszare lub „grafitowane”, większe czarki, w tym jedna bezucha, z brzuścem zbliżonym do kulistego. Szyjka, oddzielona od brzuśca poziomym żłobkiem, lekko zwęża się ku górze, krawędź u jednego okazu rozchylona. Uszka umieszczone u nasady szyjki. Brzusiec zdobiony: pasmem łamanym z dwóch żłobków i poprzecznymi doń większymi grupami skośnych żłobków; kilkoma wgłębieniami z dołkiem pośrodku i rzadko zakreskowanymi, wiszącymi kątami, rozmieszczonymi w różny sposób; przecinającymi się dwoma pasmami łamanymi, nieregularnymi, z trzech żłobków, a na dolnej części szyjki kilkoma grupami pionowych żłobków; wys. 8—8,5 cm, wyl. 4,5—6,5 cm, n. wyd. 7,5—9 cm, dno 3—3,5 cm (tabl. XX 3).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/392; 1941/156.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2550.

Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat.

100. 2 czarki gładzone, szara i górą szara, a dołem jasnobrunatna. Brzusiec kulisty, szyjka wyodrębniona, krawędź u jednej lekko rozchylona; wys. 7,5 cm, wyl. 6,5 i 8 cm, n. wyd. 10 cm, dno 0 i 3,5 cm (tabl. XIX 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/292; 1912/1395.

101. 5 „grafitowanych” lub brunatnych czarek, silnie wydętych, z bardzo nisko położonym załomem brzuśca i wyodrębnioną szyjką, u większości okazów rozchyloną górą na zewnątrz. Brzusiec zdobiony: pasmem łamanym z dwóch, trzech żłobków, a powyżej, na szyjce, małym, pionowym żeberkiem; pasmem łamanym i kilkoma dołkami nad nią i pod nią; zaplatanymi trójkątami skośnie kreskowanymi; nieregularnie rozmieszczonymi, małymi dołkami; gęsto ułożonymi skośnymi bruzdami, pochyłymi w lewo; wys. 4,5—5,5 cm, wys. 4—6 cm, n. wyd. 6,5—8 cm, dno 0—2,5 cm (tabl. XIX 29; XX 2, 7).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/301; 1912/1389; 1929/2038.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2527, 2757; Kat. Wyst., nr 25.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat.

102. „Grafitowane”, silnie wydęte naczynie wazowate z baniastym brzuścem, wyodrębnioną, zwężającą się silnie ku górze szyjką, zakończoną pionowo ukształtowaną krawędzią, i dwoma małymi uchami na załomie brzuśca. Brzusiec zdobiony trójkątami wiszącymi z szerokich bruzd, część pół wewnątrz nich jest wypełniona skośnymi żłobkami, ułożonymi w grupy trójkątne; wys. 7 cm, wyl. 5,5 cm, n. wyd. 9,5 cm, dno 3 cm (tabl. XX 5).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/380.

103. 2 „grafitowane” czarki (jedna nie posiada obecnie większej części szyjki) z baniastym, bardzo silnie wydętym brzuścem i wyodrębnioną poziomym żłobkiem, zwężającą się ku górze szyjką. Brzusiec zdobiony rzadko rozmieszczonymi parami skośnych żłobków, tworzącymi wątki katowe, i kilkoma grupami po 3 dołki, ułożone w trójkąt; pasmem łamanym z kilku żłobków i dochodzącymi doń od dołu grupami po kilka pochyłonych w prawo żłobków oraz powyżej kilkoma kołami z punktów i niżej jedną linią falistą z punktów; wys. ca 8 cm, wyl. ca 6,5—8,5 cm, n. wyd. 12—13,5 cm, dno 0—3,5 cm (tabl. XX 11, 12).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/227; 1929/2032.

Literatura: Kat. Ausst., nr 427, 2090; Kat. Wyst., nr 18.

104. Górą „grafitowane”, dołem jasnobrunatne, wewnątrz czarne naczynie z baniastym brzuścem, umieszczonym w $\frac{1}{3}$ wysokości, i wyodrębnioną, wysoką, cylindryczną szyjką. Na granicy szyjki i brzuśca 2 małe uszka. Dolna część szyjki jest zdobiona czterema poziomymi liniami z punktów i dwoma takimiż żłobkami. Brzusiec jest pokryty pasmem zaplatanych trójkątów, delikatnie, skośnie kreskowanych. Poniżej biegną 3 poziome linie z punktów, ujęte w poziome żłobki. Dno niewykształcone; wys. 9,5 cm, wyl. 8 cm, n. wyd. 11 cm (tabl. XX 1).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/370.

105. Górą i wewnątrz czarne, dołem żółtawe naczynie dwustożkowate z dość ostrym załomem w $\frac{1}{4}$ wysokości. Górna część brzuśca jest pokryta pasmem zaplatanych, skośnie i poziomo kreskowanych trójkątów, powyżej przebiega rząd krótkich, pionowych kreszek; wys. 10,2 cm, wyl. 11,4 cm, n. wyd. 14,5 cm, dno 4 cm (tabl. XX 13).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/124.

106. 2 czarniawe naczynia baniaste, z wyodrębnioną przewężoną i następnie lejkowato rozchyloną szyjką (jedno naczynie ma utraconą górną część szyjki), oba niegładzone przy dnie. Jedno naczynie posiada u nasady szyjki poziomą listwę, karbowaną nacięciami pochyłymi w prawo, drugie jest zdobione na brzuścu kątami wiszącymi, z trzech żłobków, otwartymi do dołu; posiada ono na dolnej części brzuśca 4 niewielkie,

poziome występy; wys. ca 10,5 cm, wyl. ca 7 cm, n. wyd. 10,5—13 cm, dno 4 cm (tabl. XX 9, 10).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2556, 2752.

Uwagi: oba naczynia nie posiadają nr kat.

107. 2 flaszki baniaste, jasnożółta i brunatna, niezdobione, gładzone, z lejkowatą szyjką. Dno lekko wklęsłe; wys. 10—12 cm, wyl. 5—8 cm, n. wyd. 8—10 cm, dno 3—5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/122.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2558.

Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat.

108. 4 brunatne, żółte lub szarawe, gładzone naczynka o lekko baniastym brzuścu i lekko rozchylonej szyjce. Jedno zdobione u nasady szyjki trzema poziomymi żłobkami, a poniżej rzędem dołczków; wys. 5—6,5 cm, wyl. 3,5—4,2 cm, n. wyd. 4,5—6 cm, dno 1—3 cm (tabl. XX 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/401; 1912/1381, 1399; 1929/2046.

Literatura: Kat. Wvst., nr 33.

109. 3 żółtawe lub szare, miniaturowe naczynka baniaste z lejkowatą szyjką. Dwa z nich są zdobione: grupami po kilka skośnych lub skośnych i pionowych żłobków, tworzącymi ornament festonowy; wys. 5,6—6,5 cm, wyl. 3,5—4,5 cm, n. wyd. 4,8—5,5 cm, dno 1,2—2,4 cm (tabl. XX 23).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/402.

Uwagi: 2 naczynka nie posiadają nr kat.

110. 10 czarnych, „grafitowanych” lub szarawych naczyniek baniastych z wysoką, lejkowatą szyjką, niekiedy wyodrębnioną przez poziomą bruzdkę. Kilka okazów posiada utraconą szyjkę. Brzusiec jest zdobiony: grupami po kilka pionowych żłobków; skośnymi żłobkami, gęsto ułożonymi; pasmem zaplatanych trójkątów skośnie kreskowanych, przegrodzonych bruzdą łamaną; szerokimi pionowymi bruzdami; grupami skośnych żłobków, ułożonych w festony; kilkoma grupami po 3 dołki, otoczone wieńcem z punktów i grupami skośnych żłobków między nimi; przerywanym pasmem łamanym z kilku żłobków; grupami krzyżujących się pasm po kilka skośnych żłobków. Dna niektórych okazów są lekko wklęsłe; wys. ca 7—8,5 cm, wyl. ca 3,8—5,2 cm, n. wyd. 4—8 cm, dno 1,2—2,9 cm (tabl. XX 16—19).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/373, 375, 377, 383a, 393; 1909/586; 1926/614; 1929/2034.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2099, 2521, 2668, 2761; Kat. Wyst., nr 20.

Uwagi: 2 naczynia nie posiadają nr kat.

111. Część „grafitowanego” naczynka z baniastym, silnie wydętym brzuścem i prawdopodobnie lejkowatą (utraconą) szyjką. Tuż ponad załomem brzuśca znajdują się 3 pełne, rożkowate guzki, końcem wzniesione do góry, otoczone dwoma kolistymi bruzdkami. Ponad guzkami występują no 2 małe, koliste dołki z niewielkim wzniesieniem pośrodku. Przestrzeń pomiędzy guzkami jest pokryta szerokimi, pionowymi bruzdami. Dno lekko wklęsłe; wys. części zachowanej 5,5 cm, śr. górna 4 cm, n. wyd. 8 cm, dno 2 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/336.

112. „Grafitowane”, faszowate naczynie z baniastym brzuścem i prawie cylindryczną, lekko rozchyloną u góry, wyodrębnioną przez 2 bruzdy szyjką. U nasady szyjki 2 małe uszka. Pod uszkami po 2 małe dołeczki, a obok jednego z nich po 2 pary krótkich, pionowych bruzdek. Na brzuścu, między uszkami, w dwóch miejscach 3 współśrodkowe, otwarte do dołu, szerokie, łukowate bruzdy; wys. 6 cm, wyl. 2,6 cm, n. wyd. 5,5 cm, dno 1,6 cm (tabl. XX 21).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2522.

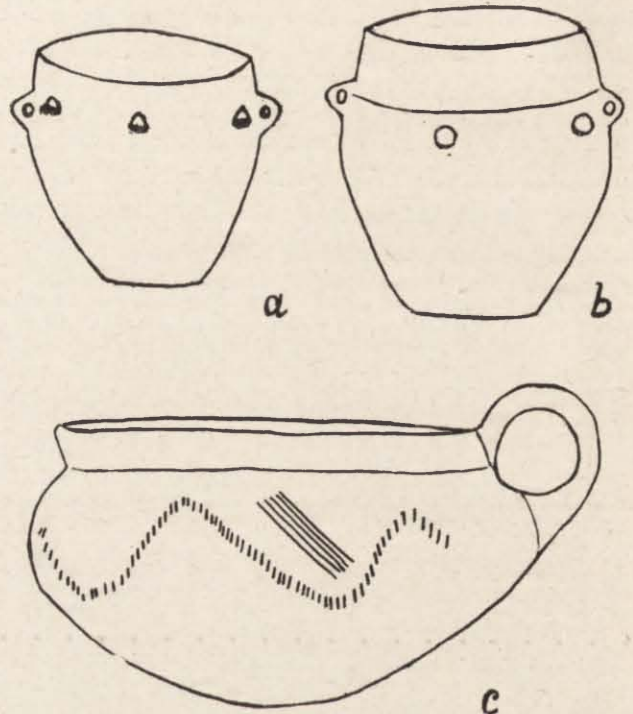
Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

113. Małe, „grafitowane” naczynko baniaste z lejkowatą szyjką (część jej utamiana). Na brzuścu 4 koliste bruzdki, a pomiędzy nimi nieregularne wątki kątowe i trójkątne z grup skośnych żłobków. Szyjka

wyodrębniona parą poziomych żłobków; wys. 2,8 cm, wyl. 2,2 cm, n. wyd. 2,8 cm, dno 8 mm (tabl. XX 22).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/404.

114. 2 czarne, baniaste czarki. Jedna z nich posiada w $\frac{2}{3}$ wysokości umieszczone 2 małe uszka, a na brzuścu jest zdobiona pasmem łamanym z kilku żłobków i dwoma małymi dołkami, otoczonymi wieńcem punktów. Druga ma lekko wklęsłe dno, w $\frac{2}{3}$ wysokości jest przecięta dwoma poziomymi żłobkami, a powyżej zdobiona kilkoma grupami po 3 punkty, ułożone w trójkąt.



Ryc. 8. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobu XLVIII (a); XLVII (b), z poz. 154 a (c) — inkrurowane. Skala: a, b — 1 : 4; c — 4 : 5

Fig. 8. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: XLVIII (a), XLVII (b), de la position 154 a (c) — incrustées, échelle: a, b — 1 : 4; c — 4 : 5

Poniżej bruzd jest ona zdobiona kilkoma festonami ze skośnych i pionowych żłobków, a pomiędzy festonami kilkoma małymi dołkami, otoczonymi wieńcem punktów; wys. 5,7—6,8 cm, wyl. 4—5 cm, n. wyd. 6,2—8,5 cm, dno 1,7 cm (ryc. 7 b, d).

Zbiory: PMA., inw. 398; kat. 74946.

115. Niezgrabne, czerwone, niegładzone, miniaturowe naczynko dzwonowate, bezuche. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 3,6 cm, wyl. 4,1 cm (ryc. 7 a).

Zbiory: PMA., inw. 398.

116. Szarobrunatne naczynko kształtu podłużnie owalnego, z kulistym brzuścem. Na dłuższej osi posiada pionowo przekłute uszka, wykonane w wysuniętej nieco na zewnątrz krawędzi. Poniżej, na załomie, znajdują się 2 także pionowo przekłute uszka. Dno lekko spłaszczone; wys. 6,5 cm, wyl. 6,5—9 cm, n. wyd. 9—9,5 cm, dno 3 cm (tabl. XX 15).

Zbiory: MAP. in. 1920/140

Literatura: Kat. Ausst., nr 2530.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat. Było ono znalezione wraz z pokrywką.

117. Górna część talerzowatej misy, górą „grafitowanej”, od spodu szarej, z szeroko wywiniętą, prawie poziomą krawędzią, zdobioną od góry skomplikowanymi ornamentem z grup skośnych żłobków i bruzd. Brak dna i partii przydennych; wyl. 18,5 cm.

Zbiory: MAP.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

118. Zewnątrz żółtoczerwone, wewnątrz czarne, kapeluszowate naczynie z szeroko wywiniętą krawędzią i niewykształconym dnem; wys. 4 cm, wyl. 10,5 cm (tabl. XX 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/467.

119. 4 „grafitowane” lub brunatne grzechotki z dwustozkowatą częścią dolną i wydłużoną częścią górną. Górna część brzuśca jest zdobiona; pasmem zaplatanych, skośnie kreskowanych trójkątów, ujętych w dwie poziome bruzdy; grupami skośnych żłobków o zmiennym kierunku pochylenia; cała górna część i jej zakończenie liniami z punktów gęsto ułożonymi; bruzdkami pochyłymi w lewo. Jedna grzechotka posiada przekłutą część górną (w celu zawieszania?). Wewnątrz znajdują się ziarenka, wydające odgłos podczas poruszania; wys. ca 4,4 cm, śr. górna 1—2,1 cm, n. wyd. 3,9—6 cm, dno 1—2 cm (tabl. XXI 2—5).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/374; 1929/2039, 2047; 1941/115.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2131; Kat. Wyst., nr 26, 34.

120. Górą czarne, dołem żółte, zoomorficzne naczynie w kształcie ptaka (z lejkowatą szyjką i małą pustą nóżką. Z jednej strony posiada dzióbek, z drugiej mały występ z dołkiem na środku, między nimi znajdują się 2 grupy po 3 małe guzki każda. Szyjka częściowo uzupełniona; wys. 12 cm, wyl. 5,5 cm, n. wyd. 10,5 cm, nóżka 4 cm, dług. 14 cm (tabl. XXI 1).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/383.

121. Zewnątrz „grafitowany”, wewnątrz brunatny trojak, powstały przez złączenie trzech małych, baniastych naczynek grubymi połączeniami z wąskim otworem w środku. Szyjki tych naczynek, prawdopodobnie lejkowate, wysokie — są utracone. Brzusiec jest zdobiony delikatnymi, pionowymi bruzdkami; wys. części zachowanej 3,8 cm, n. wyd. 5,6 cm, szer. całości 12,5 cm, dno 1 cm (tabl. XXI 13).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/371.

Literatura: Kostrzewski, Wielkopolska, przyp. 362.

122. 2 brunatne, płaskie stoliczki na czterech wałeczkowatych nóżkach (u jednego utracona) oraz jedna nóżka od podobnego stoliczka. Jeden ze stoliczków posiada od spodu, między nóżkami, niewielki dołek. Gлина z domieszką drobnodziarnistą; wys. 2,2 i 5,5 cm, szer. 7 i 13,5 cm, wys. nóżek 1,7 cm, 3,5 cm, 5,5 cm (tabl. XIX 32).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/863.

Uwagi: 1 stoliczek i nóżka nie posiadają nr kat.

123. 6 brunatnych lub żółtawych pokrywek stożkowatych z otworem na szczycie, otoczonym cylindrycznym pierścieniem, 5 z nich jest zewnątrz pokryta dołkami paznokciowymi; wys. 3,6—5 cm, śr. górna 2,2—3 cm, śr. dolna 8—11,5 cm, otwór 0,5—1,1 cm (tabl. XXI 16, 17).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/323; 1909/860.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2570, 2771.

Uwagi: 4 pokrywki nie posiadają nr kat.

124. Wyższa, brunatna pokrywka (?) stożkowata, zdobiona dołkami paznokciowymi. Nie posiada otworu w górnej części (płaskiej); wys. 8,9 cm, śr. górna 4,5 cm, śr. dolna 12,2 cm (ryc. 7c).

Zbiory: PMA., inw. 398.

125. 9 całych lub zachowanych we fragmentach „kadzielnic”, żółtawych, brunatnych lub czerwonych, gładzonych lub niegładzonych. Posiadają one stożkowatą część dolną, w której znajdują się trzy (trójkątne), a rzadziej cztery lub pięć (owalnych) otworów różnej wielkości. Część górna posiada postać niezbyt głębokiego talerza, wałka, otaczającego otwór, lub głębszej, stożkowatej miseczki. U kilku z nich w przegrodzie, oddzielającej obie części, jest przebity otwór o malut-

kiej średnicy. Jedna posiada na górnej krawędzi szereg małych występów. Gлина z domieszką średnio lub gruboziarnistą; wys. 7,5—13 cm, śr. górna 2,5—9,5 cm, śr. dolna 5—11,5 cm (tabl. XXI 10, 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/202, 1208; 1941/135.

Literatura: Kat. Ausst., nr 402, 2772—2774.

Uwagi: 6 kadzielnic nie posiada nr kat. Kadzielnica kat. 1909/202 znaleziona w piaskowni.

126. 6 całych, brunatnych, glinianych talerzy krążkowych, dużych i fragmenty czterech dalszych. Są one z jednej strony gładzone, z drugiej — niegładzone i pokryte gęsto dołkami paznokciowymi. W kilku jest po 3—5 małych przekłutych otworków. Ponadto krawędź jednego jest karbowana dołkami; śr. 23,5—32 cm, grub. 0,5—1,3 cm (tabl. XXI 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/412, 437; 1909/230, 861, 1209; 1912/1408; 1926/617.

Literatura: Kat. Ausst., nr 430, 2794; Blume, *Thrakische Keramik...*, T. XIII.

Uwagi: 3 talerze nie posiadają nr kat. Okaz kat. 1909/230 znaleziony w piaskowni.

127. Mniejszy brunatny talerzyk, z jednej strony gładzony, z drugiej chropowaty; szer. 8—8,5 cm, grub. 0,7 cm.

Zbiory: PMA., inw. 398.

128. „Grafitowane”, małe dwójki, powstałe z połączenia dwóch małych naczynek baniastych, z wysokimi, lejkowatymi szyjkami, stykających się na dużej przestrzeni. Na styku obu części dwojaków znajdują się duże, wałeczkowate uszko. Brzusiec jest pokryty pionowymi bruzdkami; wys. 7 cm, wyl. 4 cm, n. wyd. 5,8 cm, dno 1,6 cm, szer. całości 11,4 cm (tabl. XXI 6).

Zbiory: MAP.
Literatura: Kat. Ausst., nr 2520; Blume, *Thrakische Keramik...*, ryc. 66; Kostrzewski, Wielkopolska, pl. 361, ryc. 330.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

129. „Grafitowane” naczynie baniaste, bardzo silnie wydęte, z długą szyjką lejkowatą. Część brzuśca przylegająca do szyjki jest zdobiona delikatnymi, pionowymi pasmami gładzonymi. Poniżej znajdują się 3 grupy po 3 małe, ułożone w trójkąt guzki, otoczone od dołu dwiema półkolistymi bruzdkami. Pomiędzy grupami guzków znajdują się zwisające festonowo pasma przeciwstawne ze skośnych żłobków. Pośrodku brzuśca było wałeczkowate uszko (obecnie utracone); wys. 10 cm, wyl. 4,3 cm, n. wyd. 8,5 cm, dno 3 cm (tabl. XXI 12).

Zbiory: MAP.
Literatura: Kat. Ausst., nr 2579.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

130. 5 dużych baniastych naczyń z lejkowatą szyjką, zewnątrz czerwono malowanych (?), wewnątrz żółto-brunatnych lub szarawych. 4 z nich posiadają u nasady szyjki poziomą listwę, u trzech karbowaną rzadkimi skośnymi nacięciami lub grupami skośnych nacięć, ułożonymi przeciwstawnie. Piąty okaz posiada 3 pary pionowych żeberk, karbowanych przeciwstawnymi grupami skośnych nacięć; 3 naczynia mają utracone górne części szyjek; wys. ca 20—24 cm, wyl. ca 16—18 cm, n. wyd. 19,5—25 cm, dno 7—11 cm (tabl. XXI 7).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1371; 1941/126.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2563, 2775, 2777.

Uwagi: 3 naczynia nie posiadają nr kat.

131. Podobne, zewnątrz żółte, wewnątrz brunatne naczynie z trzema dużymi, wypychanymi od wewnątrz guzami na górnej części brzuśca, otoczonymi kolistą bruzdą. Szyjka i guzy czerwono malowane. Górnej części szyjki brak; wys. części zachowanej 16,5 cm, śr. górna 12,5 cm, n. wyd. 23,5 cm, dno 7 cm (tabl. XXI 20).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2776.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

132. 2 podobne, średniej wielkości naczynia baniaste z lejkowatą szyjką, wyodrębnioną przez poziomą bruzdę. Oba koloru jasnożółtego. Jedno posiada po-

wierzchnię silnie zniszczoną; na niej ślady trójkątów skośnie kreskowanych, a pomiędzy nimi — skośnych pasm czerwono malowanych; na dolnej części szyjki również znajdują się ślady pionowych pasm czerwono malowanych. Drugie naczynie, zewnątrz czerwono malowane, posiada na górnej części brzuśca 3 małe wypukłości, otoczone od dołu dwiema szerokimi, półkolistymi bruzdami; między tymi wypukłościami znajdują się pasma z dwóch pionowych bruzd. Jedno naczynie nie posiada górnej części szyjki (utrącona); wys. ca 13 cm, wyl. 9 cm, n. wyd. 13—16 cm, dno 4—6 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/150.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2778.

Uwagi: jedno naczynie nie posiada nr kat.

133. 2 zewnątrz białawożółte, wewnątrz żółtawe naczynia baniaste z wyodrębnioną, niską, zwężającą się ku górze szyjką. Jedno posiada poniżej nasady szyjki 3 małe guzki, otoczone od dołu łukowatą bruzdką, a pomiędzy nimi 3 wiszące trójkąty z trzech kątów wsuwanych w siebie, wewnątrz nich ślady czerwonej farby. Drugie jest zdobione na brzuścu grupami skośnych żłobków i bruzd, tworzącymi przeciwstawne sobie kąty wiszące. Powierzchnia wewnątrz kątów była malowana czerwono, jak wskazują ślady w niektórych z nich; skośne pasma czerwono malowane znajdowały się też pomiędzy kątami, drobne ślady czerwonej farby występują na całej ornamentowanej powierzchni; wys. 9,8—13 cm, wyl. 7,7—8,7 cm, n. wyd. 12—15,5 cm, dno 5—6,5 cm (tabl. XXII 2).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2029.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2560.

Uwagi: 1 naczynie nie posiada nr kat.

134. 12 niedużych, żółtawych lub białawożółtawych naczyniek baniastych z wysoką, lejkowatą szyjką, u niektórych okazów bardzo wąską, u innych szeroką. Prawie wszystkie noszą ślady malowania, najczęściej farbą czerwoną; zwykle malowano krawędź i górną część szyjki, wyjątkowo krawędź od wewnątrz. Rzadziej były malowane na kolor biały — krawędź lub brzusec, w tym ostatnim wypadku górna część szyjki była pomalowana na czerwono. Prócz tego czerwono malowane wątki uzupełniają zdobienie brzuśca, np. skośne i trójkątne pola czerwono malowane, koła i łuki czerwone. Brzusec jest prócz tego zdobiony: pionowymi bruzdami lub żłobkami; skośnymi żłobkami; nierównymi grupami skośnych żłobków, tworzącymi niekiedy nieregularne wieloboki; grupami skośnych żłobków w połączeniu z innymi, skomplikowanymi wątkami ze żłobków; grupami skośnych żłobków o zmiennym kierunku pochylenia; wątkami kątowymi ze skośnych żłobków. Szyjki są zwykle wyodrębnione i podkreślone 1—3 bruzdami; wys. 8—12,5 cm, wyl. 4—10 cm, n. wyd. 7—12 cm, dno 2—5,5 cm (tabl. XXII 3—5, 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/395, 396, 400, 441; 1929/2014, 2045; 1941/142, 146.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2119, 2779, 2780; Kat. Wyst., nr 1, 32.

Uwagi: 4 naczynia nie posiadają nr kat.

135. 3 białawożółte czarki baniaste z wyodrębnioną zwężającą się ku górze szyjką i pionową krawędzią, jedna posiada u nasady szyjki 2 małe uszka. Są one zdobione grupami skośnych żłobków, w jednym wypadku przedzielonymi niekiedy skośnymi polami czerwono malowanymi. Trzecia czarka (uchata) jest zdobiona dwoma czerwono malowanymi trójkątami, na których występują krótkie, skośne linie, malowane farbą ciemnoczerwoną. Trójkąty te są otoczone szerokimi pasmami skośnych żłobków. Poniżej uszek czerwono malowane kąty wiszące, otwarte od dołu; wys. 5,5—6 cm, wyl. 3,5 cm, n. wyd. 6—7 cm, dno 2—2,5 cm (tabl. XXI 14, 15).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2023; 1941/151.

Literatura: Kat. Wyst., nr 13; Kat. Ausst., nr 2781.

Uwagi: 1 czarka nie posiada nr kat.

136. Czarka baniasta, żółtawa, bardzo silnie wydęta, z krótką, pionową szyjką i bardzo nisko umieszczoną największą wydętością oraz fragment podobnej; obie posiadają u nasady szyjki po 2 małe uszka. Jedna jest

zdobiona czerwono malowanymi trójkątami wiszącymi, na których są jeszcze wymalowane ciemniejszą farbą skośne kreski, oraz mniejszymi, przeciwstawnymi trójkącikami poniżej, podobnie wykonanymi. Druga — posiada szyjkę obustronnie pokrytą czerwoną farbą, a na brzuścu trójkąt wiszący, czerwono malowany, skierowany do dołu, a obok skośne pasmo czerwono malowane; prócz tego występują na brzuścu grupy kresk malowanych farbą czarną; wys. 7,3 cm — ca 11 cm, wyl. 5,5 cm, n. wyd. ca 10,5 cm, dno 3 cm (tabl. XXII 7; XXIII 13).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/209; 1929/2027.

Literatura: Kat. Ausst., nr 409, T. 10; Kat. Wyst., nr 17.

137. Głęboka waza misowata z króciutką, pionową szyjką, wewnątrz różowawa, zewnątrz białawożółta, i fragmenty dwóch podobnych. Jest ona zdobiona grupami skośnych, pochyłonych w lewo żłobków, a między nimi czterema skośnymi pasmami czerwono malowanymi, na dolnej części brzuśca posiada 4 niewielkie występy. Fragmenty drugiej wskazują, że posiadała ona pod krawędzią 3 płytkie bruzdy, a 4 także znajdują się przy dnie; poniżej krawędzi i w dwóch bruzdach znajdują się poziome pasma czerwono malowane; na dolnej części brzuśca również posiada podobne występy. Fragment trzeciej posiada duży guz wypychany od wewnątrz, otoczony od dołu łukiem czerwono malowanym, ujętym w dwie linie malowane czarną farbą, obok znajdują się trójkąty wiszące czerwono malowane, ujęte w linie skośne czarno malowane, i linie z takich kropek; poniżej krawędzi znajduje się kilka czarno malowanych, krótkich, pionowych kresczek; wys. 6—7 cm, wyl. 10—18 cm, n. wyd. ca 11—19 cm (tabl. XXII 1, 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2015, 2026, 2030.

Literatura: Kat. Wyst., nr 2, 16, 20.

138. Silnie wydęta, ceglata czarka, przy krawędzi czerwono malowana. Część przydenna płaska, na środku dna nieduża wklęsłość. Na brzuścu wiszące trójkąty, biało malowane, z wolnym polem trójkątnym w środku; wys. 3,5 cm, wyl. 5,8 cm, n. wyd. 7,8 cm, dno 2 cm (tabl. XXII 22).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2024.

Literatura: Kat. Wyst., nr 14.

139. 2 duże i 4 mniejsze, wysokie kubki, z pionowo ukształtowaną krawędzią i dużym uchem, koloru białawożółtego, krawędź ścięta do wewnątrz. Większość okazów posiada na górnej części brzuśca 3 szerokie, poziome bruzdy, jeden kubek posiada dwie bruzdy na dolnej części brzuśca. W bruzdach występują zwykle dość długie pasma czerwono malowane, jeden jest także zdobiony w bruzdach grupami lekko skośnych kresk, malowanych farbą czarną. Jeden z kubków jest zdobiony na górnej części brzuśca grupami skośnych bruzd, między którymi w jednym miejscu wystąpiło pasmo czerwono malowane, ślady farby czerwonej widoczne także w dwóch innych miejscach; wys. 4,5—7 cm, wyl. 6,5—11 cm, n. wyd. 7,5—12 cm, dno 1,5—4 cm (tabl. XXII 11, 12).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/466; 1929/2022; 1941/143, 147.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2540; Kat. Wyst., nr 12.

140. 4 różnej wielkości jasnożółte czerpaki z dużym uchem i pionowo ukształtowaną, ściętą do wewnątrz krawędzią, dno u niektórych lekko wklęsłe. 3 posiadają na brzuścu po 2—3 poziome bruzdy. Większość jest zdobiona: grupami skośnych, pochyłonych w lewo żłobków lub grupami skośnych żłobków o zmiennym kierunku pochylenia; rzędami króciutkich kresczek lub kropek czarno malowanych pod krawędzią, dających na jednym poziomie pasmo jodełkowe, oraz takimiż kreskami w bruzdach, a obok tego także długimi pasmami czerwono malowanymi; wreszcie czerwoną farbą na krawędzi; wys. 2,5—6,5 cm, wyl. 7,5—11,5 cm, n. wyd. 8—12,5 cm; dno 3,5—4,5 cm (tabl. XXII 15—17).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/472; 1929/2021, 2028.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2782—2784; Kat. Wyst., nr 11, 18.

Uwagi: 3 czerpaki nie posiadają nr kat.

141. Wewnątrz żółtaoceglasta, zewnątrz czerwono malowana miska (fragmentów brak) z wyodrębnioną, niedużą, lekko rozchyloną na zewnątrz szyjką, brzuścem profilowanym pięcioma głębokimi bruzdami i wklęsłym dnem; wys. 7 cm, wyl. 11,2 cm, n. wyd. 13,6 cm, dno 4,5 cm (tabl. XXII 21).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/439.

142. Jasnożółta, głęboka misa (częściowo uzupełniona) z pionowo ukształtowaną, ściętą do wewnątrz krawędzią i lekko wklęsłym dnem. w kilku miejscach znajdują się słabe ślady malowania w postaci czarno malowanych grup kresiek, umieszczonych pod krawędzią, a na brzuścu wiszących trójkątów, częściowo wypełnionych ornamentem, oraz jednej trykwetry; wys. 6 cm, wyl. 11,7 cm, n. wyd. 13,2 cm, dno 3 cm (tabl. XXII 13; ryc. 6 d).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/281.

143. 8 zewnątrz białawożółtych, wewnątrz żółtych lub ceglanych misek z wyodrębnioną, pionowo ukształtowaną krawędzią. Dno niekiedy płaskie, czasem wklęsłe, a w jednym wypadku w postaci niedużej wklęsłości, otoczonej szeroką bruzdką. Brzusiec jest zdobiony grupami skośnych żłobków o zmiennym kierunku pochylenia i skośnymi pasami czerwono malowanymi, pomalowaniem całej miski intensywnie czerwona farbą; grupami skośnych żłobków, przedzielonymi pasami czerwono malowanymi; grupami skośnych żłobków o zmiennym kierunku pochylenia, a pomiędzy nimi wiszącymi trójkątami, czerwono malowanymi; rzędem kropek czarno malowanych pod krawędzią i trójkątami wiszącymi, wypełnionymi częściowo ornamentem festonowym, również czarno malowanym. Jedna miska posiada pod krawędzią pionowy występ — ślepe ucho. Gлина niekiedy z niewielką ilością drobnoziarnistej domieszki; wys. 3—4,5 cm, wyl. 9,5—12,5 cm, n. wyd. 11—13,5 cm, dno 2,7—6 cm (tabl. XXII 14, 20).

Zbiory: MAP. Kat. 1926/628; 1929/2016, 2018; 1941/121. Literatura: Kat. Ausst., nr 2119, 2534, 2787, 2788; Kat. Wyst., nr 3, 4, 7.

Uwagi: 3 miski nie posiadają nr kat.

144. 14 jasnożółtych lub białawożółtych, niskich misek z wyodrębnioną, pionowo ukształtowaną krawędzią, zwykle ściętą do wewnątrz, dna często wklęsłe. Wszystkie są profilowane kilkoma szerokimi bruzdami na brzuścu. Są one niekiedy zdobione: ustawionymi naprzemianlegle w bruzdach i pod krawędzią grupami pionowych lub skośnych kresiek, czarno malowanych; trójkątami wiszącymi, wypełnionymi skośnymi kreskami, czarno malowanymi; niewielkimi wgłębieniami czerwono malowanymi, przerywanymi bruzdy; trzema małymi wypukłościami otoczonymi kolistą bruzdą, wypełnioną czerwona farbą, oraz wieńcem z czarno malowanych punktów i powyżej poziomym rzędem czarno malowanych trójkącików. Poszczególne, wymienione wątki ornamentacyjne były niekiedy łączone na jednym okazy. Jedna miska posiada przy krawędzi nieduży, pionowy występ — ślepe uszko; wys. 2,6—4,5 cm, wyl. 7,5—13 cm, n. wyd. 8,5—14 cm, dno 2,6—4,7 cm (tabl. XXII 9; I 3, 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/397—399, 471; 1929/2017, 2019, 2031.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2533, 2535, 2785, 2786, 2789; Kat. Wyst., nr 5, 8.

Uwagi: 5 misek nie posiada nr kat.

145. Jasnożółty, półkolisty czerpak z dwiema poziomymi bruzdami w górnej części brzuśca, przerwanymi w trzech miejscach, gdzie przechodzą szerokie, lekko skośne pasy, czerwono malowane, między którymi znajdują się skośne, czarniawe kreski. Pod krawędzią i w bruzdach również znajdują się także kreseczki, tworzące ornament jodełkowy. Część przydenna jest również facetowana czterema dalszymi bruzdami. Czerpak ten posiada zamiast ucha długi, wystający, poziomy uchwyt z guzkiem na górze, od góry znajdują się na nim podłużne bruzdy; wys. 5 cm, wyl. 6,6 cm, n. wyd. 7,5 cm, dno 1,6 cm (tabl. XXII 10).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2790.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

146. 2 jasnożółte miseczki z małą szyjką — części dwóch trojaków — ze śladami owalnych, blisko położonych połączeń do dalszych części trojaków, w środku ich występują otwory. Dno jednej jest wklęsłe, na drugim występuje bruzdka. Są one zdobione: jedna — połami skośnych żłobków o zmiennym kierunku pochylenia, przegrodzonymi szerokimi, skośnymi pasami, czerwono malowanymi; druga — naprzeciw jednego z połączeń posiada owalną, czerwono malowaną plamę, otoczoną brązowo malowanymi promieniami. Po obu jej stronach występuje nieco zatarty ornament koloru brązowego, w jednym miejscu składa się on z kilku pionowych kresiek, a pod nimi wiszącego trójkąta, w drugim zachowała się tylko dolna część podobnego zdobienia; wys. 2,7 i 3,8 cm, wyl. 5,4 i 7—7,5 cm, n. wyd. 6,5 i 8,2 cm, dno 2,3 i 2,9 cm (tabl. XXII 18, 19).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2020; 1941/149.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2115; Kat. Wyst. nr 9.

147. Jasnożółte, kapeluszkowate naczynie z szerokim, prawie poziomym brzegiem i małym, wklęsłym dnem. Od wewnątrz na krawędzi jest zdobione namalowanymi czerwona farbą dwoma łukami i dwoma kątami wiszącymi; wys. 6 cm, wyl. 13,4 cm, dno 3,5 cm (tabl. XXII 23). Zbiory: MAP. Kat. 1941/145.

148. Jasnożółta, pusta nóżka naczynia typu malowanych. Przełom jasnoszary; wys. 1,5 cm, szer. 4,8 cm. Zbiory: MAP. Kat. 1929/2025.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2127; Kat. Wyst., nr 15.

149. Żółtawoczerwone naczynko piętrowe typu malowanych, z krawędzią ściętą do wewnątrz i dwoma bruzdami na załomie każdej, miskowatej części naczynia. Na dnie szeroka bruzda. W jednym miejscu między bruzdami zdobiona grupami skośnych kresiek o zmiennym kierunku pochylenia; wys. 4,2 cm, wyl. 6,4 cm, n. wyd. 8,5 cm, dno 3 cm (tabl. XXV 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/144.

150. Jasnożółty, głęboki półmisek na czterech walczkowatych nóżkach. Krawędź w dwóch miejscach wysunięta na zewnątrz służy za uchwyt. Poniżej krawędzi 2 poziome bruzdy, 3 także bruzdy tuż ponad nóżkami. Krawędź karbowana poprzecznymi i skośnymi żłobkami, a na występach krawędzi znajdują się trójkąty czerwono malowane. Wnętrze i nóżki są pokryte farbą czerwona, zewnątrz i na krawędzi jest malowany białawo, na tym tle występuje kilka trójkątów i szerokich, skośnych pasm, czerwono malowanych. Pole wolne jest wypełnione skośnymi żłobkami (z boku między bruzdami); wys. 11,2 cm, wyl. 14—22 cm, n. wyd. 17—22 cm (tabl. XXIII 9).

Zbiory: MAP.

Uwagi: półmisek ten nie posiada nr kat.

151. Białawożółte naczynie baniaste z utraconą (prawdopodobnie lejkowatą) szyjką, utraconym uszkiem, umieszczonym na załomie brzuśca, i utraconą nóżką. Na brzuścu znajdują się 3 wiszące trójkąty, czerwono malowane, ujęte z boków grupami po kilka delikatnych, skośnych żłobków, między nimi też są ślady malowania na czerwono; wys. części zachowanej 9 cm, śr. górna 4 cm, śr. dolna 2,5 cm, n. wyd. 10 cm (tabl. XXV 3).

Zbiory: MAP.

Uwagi: naczynie to nie posiada nr kat.

152. Kilkaset, przeważnie drobnych skorup z różnych naczyń typu malowanych, głównie fragmenty misek, niekiedy z bruzdami, czerpaków i kubków, lecz także naczyń baniastych, zarówno małych, jak i dużych. Na skorupach występują omówione w poz. 130—151 wątki ornamentacyjne: grupy skośnych i pionowych żłobków; malowanie czerwona farbą; skośne pasma czerwono malowane, także pasma malowane białą farbą; kreseczki wykonane farbą czarna itp. oraz na jednym małym fragmencie trykwetra malowana farbą czarna (tabl. I 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/394, 440, 442—445; 1926/613, 616, 624—627, 629—631; 1929/1658, 2027a.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2792, 2798.

Uwagi: liczne fragmenty nie posiadają nr kat. Część z nich może być także fragmentami omówionych wyżej, rozbitych naczyń.

153. Kilka tysięcy mniejszych lub większych skorup z różnych naczyń. Są wśród nich skorupy z czerpaków, czarek, naczyń chropowatych, gładzonych, kubków, dużych naczyń różnego kształtu. Fragmenty te pochodzą z brzegów, brzuśców, den i uch. Spora ich część jest zdobiona, wątki ornamentacyjne powtarzają się identycznie jak u całych naczyń, wyżej opisanych. Wyróżniają się wśród nich 2 skorupy zdobione ornamentem pseudosznurowym (ryc. 6 b, c).

Zbiory: MAP. Kat. 1903/289; 1906/307, 394, 440, 442—445; 1909/862, 1196, 1199, 1203, 1207, 1209—1214, 1216; 1926/611, 615, 618—620, 626; 1929/1659, 2042, 2043.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2536, 2541, 2792, 2798; Kat. Wyst., nr 29, 30.

Uwagi: bardzo duża ich część nie posiada nr kat.

154. a) „Grafitowany” i inkrustowany czerpak z wyraźnie zaznaczoną szyjką. Poniżej bruzdy, okalającej szyjkę, znajdują się w odstępach trójkąty skośnie zakreskowane, ujęte zakreskowanym pasmem zygzakowatym; wys. 5,9 cm, wyl. 9—10,3 cm, dno 2,5 cm (ryc. 8 c). *Zbiory:* MAP.

Literatura: T. Wieczorowski, *Ceramika inkrustowana...*, Prz. archeol., t. VI, s. 121, 143, tabl. XVIII 1; R. Jank a, *Cmentarzysko w Skrajnej...*, Prz. archeol., t. VI, 1927, s. 21, 27.

Uwagi: czerpaka tego nie ma w zbiorach MAP, opis wg T. Wieczorowskiego.

b) „Grafitowany”, dwustożkowy puchar na pustej, przewężonej nóżce, zdobiony ponad załomem pasmem trójkątów zaplatanych, skośnie zakreskowanych, przegrodzonych liniami z punktów i także linią zamkniętą od góry; wys. ca 13—14 cm, wyl. 11—12 cm, n. wyd. 14—15 cm, dno ca 6 cm (tabl. XII 11).

Literatura: Kat. Ausst., nr 2095.

c) „Grafitowany” dzbanek z baniastym brzuścem, dużym uchem i krótką, cylindryczną szyjką, zdobiony na brzuście ornamentem linearnym; wys. ca 4 cm, wyl. ca 2 cm, n. wyd. ca 4 cm, dno ca 1,5 cm (tabl. XXIII 6). *Literatura:* Kat. Ausst., nr 2102.

d) „Grafitowane” naczynie piętrowe z uchem, zdobione ponad załomem grupami skośnych żłobków, pochylnych w lewo; wys. ca 10 cm, wyl. ca 7 cm, n. wyd. ca 10 cm, dno ca 3,5 cm (tabl. XXIII 11).

Literatura: Kat. Ausst., nr 2130.

Uwagi: naczynia b—d nie znajdują się w MAP i prawdopodobnie nigdy nie weszły w skład zbiorów muzealnych. Opis wg Kat. Ausst. oraz fotografii w archiwum MAP.

155. Otoczak kamienny — gładzik?, wymiary: 3,5×3,2 cm — oraz mały rozcieracz kamienny, czworograniasty; wymiary: 4×1,7×1 cm.

Zbiory: MAP. Inw. 1920/118.

Literatura: M. Kostrzewska, *Wyroby kamienne kultury łużyckiej w Wielkopolsce*, Prz. archeol., t. IX, s. 217.

156. Szary, w przybliżeniu dwustożkowaty przęślik z gliny schudzonej; wys. 2,1 cm, szer. 4 cm, otwór 0,9 cm (ryc. 7 f).

Zbiory: MAP. Kat. 1909/234.

Literatura: Kat. Ausst., nr 434.

157. Szarozłoty pierścionek gliniany; śr. 2 cm, gr. 0,4 cm (ryc. 7 g).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/405.

158. 11 całych lub zachowanych we fragmentach, brązowych pierścionków spiralnych, z drutu o grubości ca 1 mm, mających od 4—7 zwojów, zakończonych małenkimi haczykami. Jedynie wyjątkowo zachowane w całości; szer. 1—3,2 cm (tabl. XXV 5, 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/430, 431; 1912/1353, 1411, 1422; 1929/2074.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2169—2170a—c, 2739, 2740; Kat. Wyst., nr 69—73.

Uwagi: 1 pierścionek nie posiada nr kat.

159. Cienkie, otwarte kółko brązowe z drutu, z hakowatymi zakończeniami, na które nawleczone jest szesnaście paciorków szklanych, koloru niebieskiego, w tym jeden z linią falistą, koloru jasnego; paciorki: wys. 4,5 mm, szer. 8 mm, otwór, 2,5 mm (tabl. XXV 11).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2747.

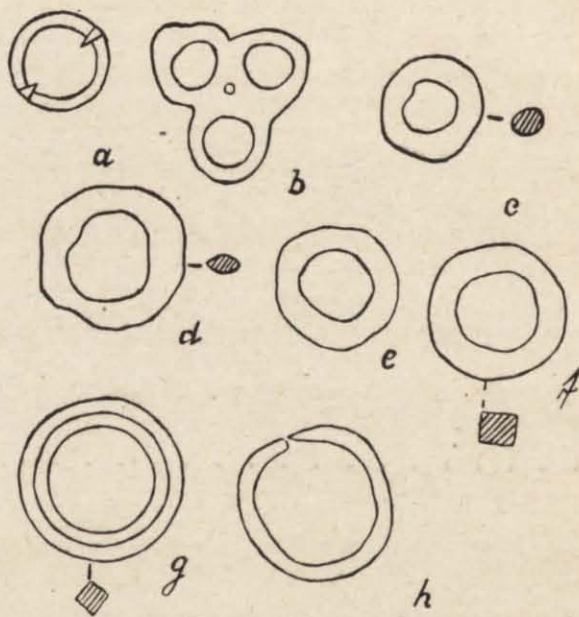
Uwagi: ozdoba ta nie posiada nr kat.

160. 9 pierścionków z drutu brązowego o przekroju okrągłym, owalnym lub czworokątnym. Jeden posiada 2 prawie pionowe, lekko zagięte do wewnątrz, małe haczyki, długości 4—5 mm; gr. drutu 2—4 mm, śr. pierścieni 1,8—2,1 cm (ryc. 1 r; 9 a, c—h).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/427; 1909/208; 1912/1352, 1415; 1929/2075; 1926/622.

Literatura: Kat. Ausst., nr 408, 2165, 2167, 2168, 2741, 2742; Kat. Wyst., nr 68, 74.

Uwagi: 2 pierścionki nie posiadają nr kat., 1 zaginiony.



Ryc. 9. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Pierścionki brązowe z poz. 160 (a, c—h) i 161 (b); w. n.

Fig. 9. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Anneaux en bronze de la position 160 (a, c—h) et 161 (b), gr. nat.

161. Mała ozdoba brązowa, złożona z trzech płaskich kótek, razem odlanych, z małym otworkiem pośrodku; szer. 2,3 cm, gr. 2 mm (ryc. 9 b).

Zbiory: MAP. Kat. 1924/394.

Literatura: A. Karpińska, Prz. archeol., t. III, s. 237.

162. a) 2 szpile brązowe, proste, z tarczką spiralną, wykonaną z drutu czworograniastego; dł. 14,6 i 17,7 cm, gr. drutu 3—4 mm, śr. tarczki 2,4 cm (ryc. 10 a; 15 a).

b) 4 brązowe szpile proste z główką guziczkową; dł. 9,3—10,4 cm, śr. drutu 2,5—3 mm, śr. główki 7—9 mm (ryc. 10 e).

c) 1 brązowa szpila lekko zgięta z główką profilowaną; dł. 10,5 cm, gr. drutu 3 mm (ryc. 10 g).

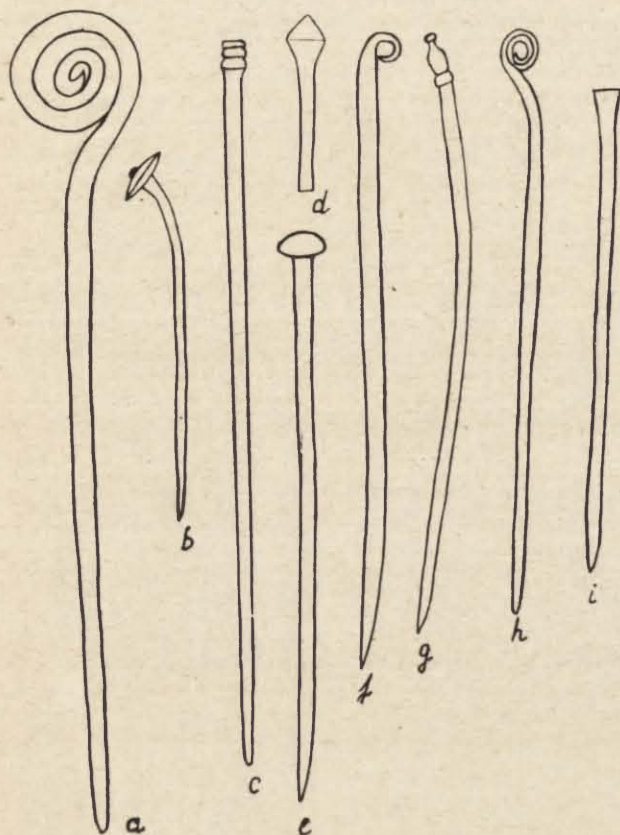
d) 2 szpile brązowe, proste, z główką skutą w blaszkę i zwiniętą w uszko; dł. 9,4—10,3 cm, gr. drutu 2—3,5 mm, śr. główki 3,5—4 mm (ryc. 10 f, h).

e) 1 szpila brązowa, prosta, z główką rozszerzającą się ku końcowi; dł. 8,5 cm, gr. drutu 2,5 mm, śr. główki 5 mm (ryc. 10 i).

f) Część brązowej szpili z główką dwustożkową, poziomo żłobkowaną, z trzonkiem lekko zgiętym, zdobionym w części górnej liniami poprzecznymi; dł. 13,2 cm, gr. drutu 2 mm, śr. główki 16 mm (ryc. 15 c).

g) Część szpili brązowej, prostej, z główką dwustożkową; dł. 4,1 cm, gr. drutu 2 mm, śr. główki 6 mm (ryc. 10 d).

h) Mała szpila brązowa, lekko zgięta, z tarczką kolistą przy główce, dalsza część szpili jest ułamana; dł. 6,5 cm, gr. drutu 2 mm, śr. tarczki 1,2 cm (ryc. 10 b).
 i) Szpila brązowa, prosta, z nieco zgrubiałą główką, ozdobioną dwoma poprzecznymi żłobkami; dł. 12,9 cm, gr. drutu 2,5 mm, śr. główki 3 mm (ryc. 10 c).
 j) 3 ułamki trzonek szpil brązowych.
 k) Fragment pogiętej szpili brązowej; dł. ca 6,3 cm, gr. 2,5 mm.
 l) Miseczkowata główka szpili brązowej.
 m) Lekko zgięta szpila brązowa z główką guziczkową.
 n) Lekko zgięta szpila brązowa z cylindryczną, poziomo żłobkowaną główką i zdobie-



Ryc. 10. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Szpile brązowe z poz. 162; a—h — w. n.; i — 1/3 w. n.

Fig. 10. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Epingles en bronze de la position 162, échelle: a—h — gr. nat.; i — 1 : 2

niem liniowym na szyjce. o) Spiralna, z czworograniastego drutu główka szpili brązowej.

Zbiory: MAP. Kat. 1906/419—424; 1909/597; 1912/1410, 1429; 1926/622; 1929/2050, 2053.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2145—2152 b, 2679, 2725, 2726, 2731, 2732, 2733; Kat. Wyst., nr 37, 40; Cichoszewska, Prz. archeol., t. II, s. 130; Kostrzewski, Wielkopolska, przyp. 409.

Uwagi: opis szpil m oraz n podany wg Kat. Ausst., niewykluczone, że dotyczy on szpil opisanych w pozycjach b i f.

163. Brązowa szpila zgięta pod kątem prostym, zakończona tarczką wklęsłą i dwiema mniejszymi tarczkami o karbowanych brzegach, poniżej. Trzonek poniżej tarczek jest zdobiony grupami poziomymi linii i pasmami jodełkowymi; dł. 28 cm, gr. drutu 5 mm, śr. tarczki 2,7 cm (ryc. 11 a).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2054.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2144; Kat. Wyst., nr 41.

164. a) Szpila brązowa z łabędzią szyjką i główką profilowaną, koniec ułamany; dł. 9,6 cm, gr. drutu 2,5 mm, śr. główki 3,5 mm. (ryc. 11 g). b) Szpila brązowa z łabędzią szyjką i główką zakończoną guzkiem. Przy główce 2 małe koliste żeberka; dł. 10 cm, gr. drutu 3 mm, śr. główki 5 mm (ryc. 11 e). c) 4 szpile brązowe z łabędzią szyjką i tarczką miseczkowatą, jedna z nich ma przy główce zgrubienie; dł. 9,8 cm, — 13,5 cm, gr. drutu 2,5—3 mm, śr. tarczki 0,9—1,3 cm (ryc. 11 c, f, h). d) Szpila brązowa z łabędzią szyjką i płaską główką tarczową, przy główce 2 żeberka, koniec ułamany; dł. 10 cm, gr. drutu 3 mm, śr. tarczki 5 mm (ryc. 11 b). e) Szpila brązowa z łabędzią szyjką i główką zgrubiałą, zdobioną poprzecznymi nacięciami, szyjka skuta czworograniastą (ryc. 11 d). f) Część trzonka brązowej szpili z łabędzią szyjką. g) Brązowa szpila z łabędzią szyjką i główką w kształcie pionka szachowego z otworkiem nie przechodzącym na wylot; dł. 10,8 cm, gr. drutu 2,5 mm, śr. główki 1,1 cm (ryc. 15 b). h) Brązowa szpila z łabędzią szyjką i główką stożkową, przy której występuje zdobienie w postaci linii spiralnej o sześciu zwojach. i) 2 szpile brązowe z łabędzią szyjką i główką miseczkowatą, jedna z nich posiada zgrubienie przy główce. Zbiory: MAP. Kat. 1909/232, 595, 596; 1912/1414, 1419; 1929/2051, 2052.

Literatura: Kat. Ausst., nr 432, 2154—2157, 2677, 2678, 2728, 2729; Kat. Wyst., nr 38, 39.

Uwagi: jedna szpila grupy c nie posiada nr kat., szpile h. i. opisane wg Kat. Ausst.

165. Maleńka, brązowa bransoletka z drutu, spiralnie skręcona wokół własnej osi, końce zwinęte w uszka; śr. 3,7 cm, gr. drutu 2,5 mm (ryc. 12 a).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/428.

166. Niezdobiona bransoletka brązowa z cienkiego drutu ze zgrubieniem w jednym miejscu; śr. 4,4 cm, gr. drutu 3 mm (ryc. 12 c).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1421.

167. Masywna bransoletka (?) brązowa o przekroju ośmiograniastym; śr. 3,5 cm, gr. 8,5 mm (ryc. 12 b).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2073.

Literatura: Kat. Ausst., 2165; Kat. Wyst., nr 67.

168. 8 otwartych bransoletek z drutu brązowego, z końcami pieczętkowatymi, i ułamki czterech dalszych. Na czterech z nich jest zachowane zdobienie w postaci trzech, czterech grup dookólnych kresek, niekiedy silnie startych, między nimi występuje kilka nacięć w kształcie litery x; 3 inne bransolety posiadają przy zakończeniu po jednym lub dwóch żeberkach, u dwóch końce zachodzą na siebie; śr. ca 5,5—6,5 cm, gr. drutu 3 mm (ryc. 12 d—g; 13 a—d).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/425, 426; 1912/1409, 1412, 1413; 1929/2071; 1941/160.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2160—2162, 2735—2737; Kat. Wyst., nr 62—64; J. Antoniewicz, Zabytki hal-szlackie z Bogumilowa i Pyszkowa, „Światowit”, t. XIII, s. 26.

169. Część igły brązowej, prostej, z podłużnym otworem niedaleko końca; dł. 6,6 cm, gr. drutu 2 mm (ryc. 14 a).

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2727.

Uwagi: nie posiada nr kat.

170. Brązowe szczytce, lekko rozszerzające się ku końcom, miały mieć kółko do zawieszania; dł. 5,6 cm, szer. 7 mm, gr. 1 mm (ryc. 14 b).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2067.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2186; Kat. Wyst., nr 59; Kostrzewski, Wielkopolska, s. 102, przyp. 392.

171. Trapezowata brzytwa brązowa z lekko łukowatym tyłcem; dł. 9,6 cm, szer. 3—3,3 cm, gr. 0,5 mm (ryc. 14 c).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2055.

Literatura: Kat. Wyst., nr 42.

172. Czubek brązowego sierpa; dł. ca 2,5 cm (tabl. XXV 19).

Literatura: Kat. Ausst., nr 2184.

Uwagi: przedmiotu tego brak w magazynach MAP, opis wg Kat. Ausst.

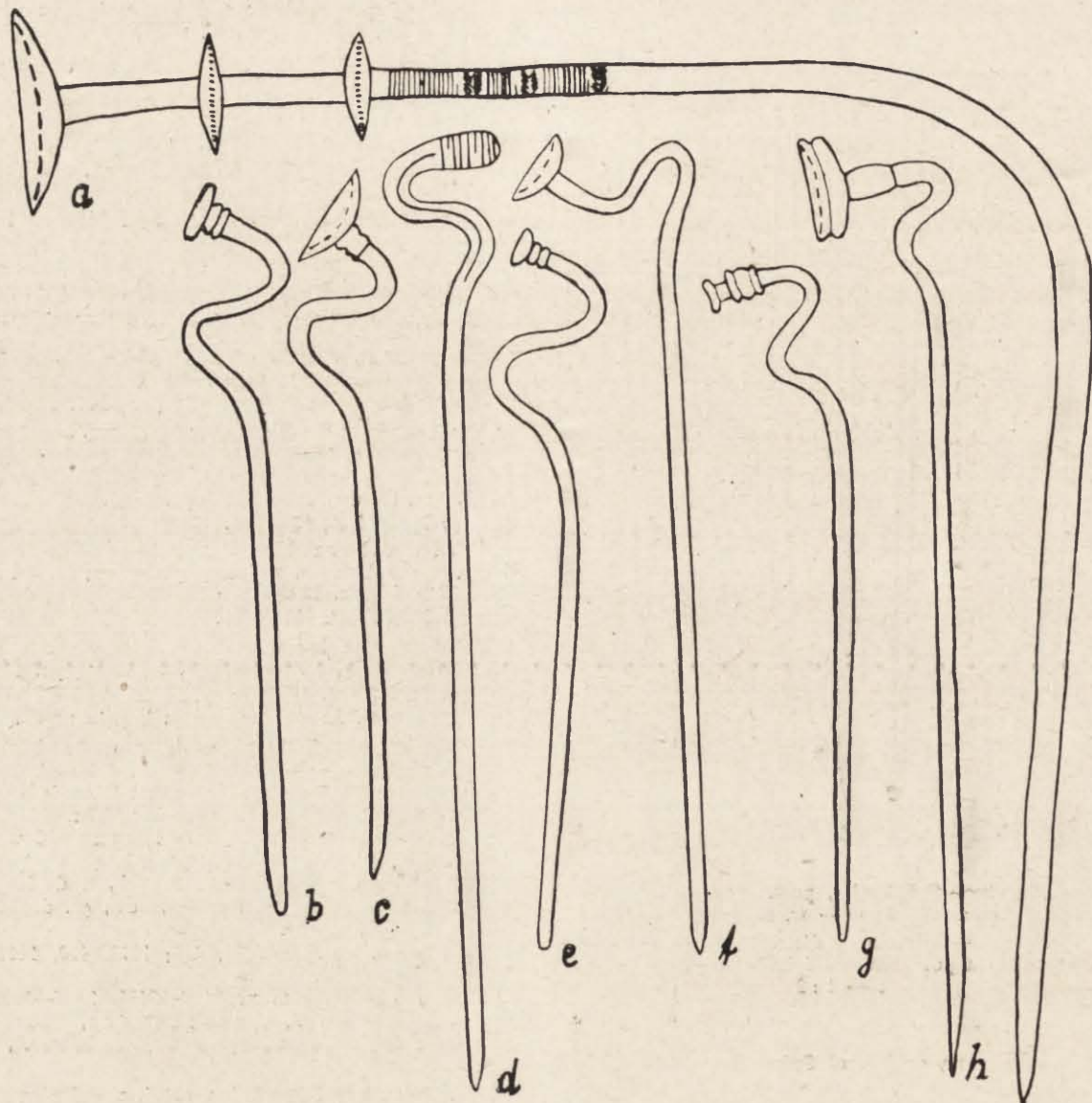
173. Stopione fragmenty brązowe, między innymi fragmenty bransolety.

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2068.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2188, 2749; Kat. Wyst., nr 60.

Gorianović-Krambergera, s. 514, t. 16; T. Dobrogowski, *Grób skrzynkowy z Niemierzyc*, Prz. archeol., t. VI, s. 272; J. Antoniewicz, *Zabytki halsztackie z Bogumiłowa i Pyszkowa*, „Światowit”, t. IX, s. 25; J. Rosen-Przeworska, *Zabytki wczesnołateńskie na ziemiach polskich*, „Światowit”, t. XIX, s. 45.

175. Łukowata zapinka z drutu brązowego z trzyzwojową sprężyną i długą pochewką, nóżka pozioma, zakończenia nóżki brak. Na kabłąku było umieszczone trzy-



Ryc. 11. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Szpile brązowe z poz. 163 (a) i 164 (b—h); w. n.

Fig. 11. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Epingles en bronze de la position 163 (a) et 164 (b—h), gr. nat.

174. Brązowa zapinka typu Certosa, z nóżką zakończoną guzkiem uniesionym lekko do góry. Kabłąk łukowaty, drutowaty, ślad po żelaznej osi (?). Przy nóżce pochewka; gr. kabłąka 4 mm, szer. pochewki 5 mm, wys. pochewki 4 mm, dł. zapinki 5,7 cm, dł. nóżki 2,7 cm (ryc. 14 d).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2070.

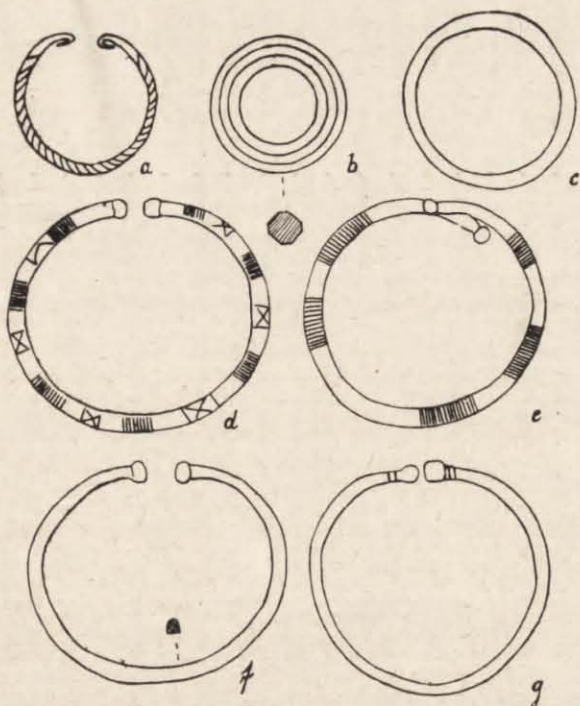
Literatura: Kat. Ausst., nr 2187; K o s t r z e w s k i, Wielkopolska ..., s. 108; t e n ż e, *Les fibules du type de la Certosa en Pologne*, [w:] *Spomenica u počast prof.*

naście różnej wielkości cylindrycznych paciorków bursztynowych, zapinka połamana; dł. 15,5 cm, pochewka z nóżką dł. 7,4 cm; paciorki: wys. ca 3—7 mm, śr. ca 9—12 mm; zapinka: wys. ca 4 cm, gr. kabłąka 3 mm, szer. pochewki 8 mm (tabl. XXV 9).

Zbiory: MAP.

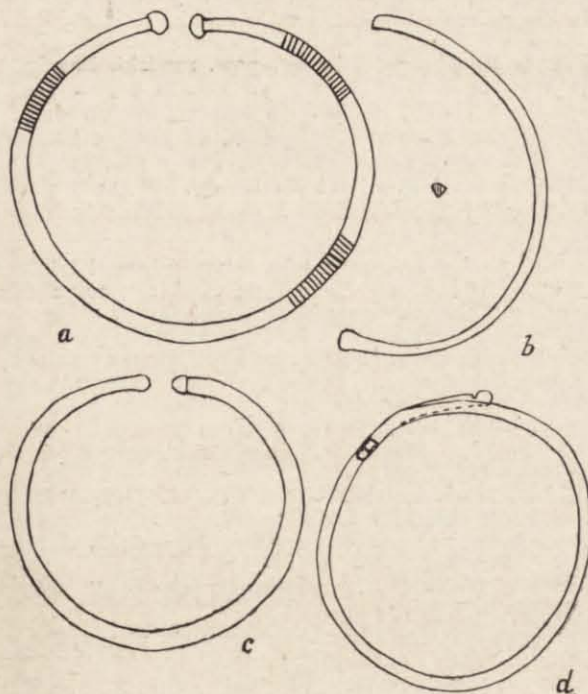
Literatura: Kat. Ausst., nr 2734; K o s t r z e w s k i, Wielkopolska, s. 108.

Uwagi: nie posiada nr kat.



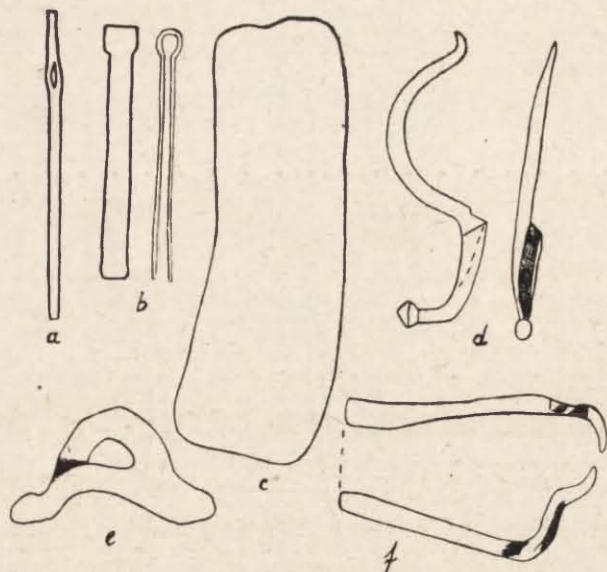
Ryc. 12. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Bransoletki brązowe z poz. 165 (a), 167 (b), 166 (c), 168 (d—g); w. n.

Fig. 12. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Bracelets en bronze des positions: 165 (a), 167 (b), 166 (c), 168 (d—g), $\frac{1}{4}$ gr. nat.



Ryc. 13. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Bransolety brązowe z poz. 168; w. n.

Fig. 13. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Bracelets en bronze de la position 168, gr. nat.



Ryc. 14. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Przedmioty brązowe z poz. 169 (a), 170 (b), 171 (c), 174 (d), 177 (e), 176 (f); w. n.

Fig. 14. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Objets en bronze des positions: 169 (a), 170 (b), 171 (c), 174 (d), 177 (e), 176 (f), gr. nat.

176. Część prostokątnie załamanej kabląka zapinki brązowej z pochewką lub częścią główki; dł. kabląka 4,8 cm, całości 5,5 cm, szer. kabląka 5 mm, gr. do 3 mm (ryc. 14 f).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2068; Kat. Wyst., nr 60.

177. Przepalona zapinka brązowa z łukowatym kabląkiem; śr. kabląka 6 mm, dł. 2,5 cm, dł. całości 4,5 cm (ryc. 14 e).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2069.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2189; Kat. Wyst., nr 61.

178. a) Żelazna szpila z łabędzią szyjką, skutą czworokątnie, i główką sklepaną w blaszkę i zwiniętą w uszko, koniec ułamany; dł. 12 cm, gr. drutu 3 mm (ryc. 16 a). b) Część żelaznej szpili z łabędzią szyjką.

Zbiory: MAP. Inw. 1920/118, 140.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2572, 2730; J. Kowalek, Prz. archeol., t. II, s. 114; Kostrzewski, Wielkopolska, przyp. 405.

Uwagi: szpila b nie zachowała się, obie nie posiadają nr kat.

179. a) Żelazna szpila prosta z kulistą główką brązową, koniec ułamany; dł. 4,5 cm, gr. drutu 5 mm, główka 0,8×1,3 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/233.

Literatura: Kat. Ausst., nr 433.

180. a) Główka szpili żelaznej, zakończonej guzkiem. b) Fragment żelaznej szpili prostej, z główką zwiniętą w uszko; gr. drutu 4 mm. c) 10 fragmentów trzonek szpil. żelaznych. d) 3 fragmenty szpili żelaznej, silnie zniszczonej. e) Prosta, żelazna szpila z półkulistą główką. f) Główka szpili żelaznej, złożona z dwóch odcinków kuli.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/598; 1912/1417; 1929/2056.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2153, 2680; Kat. Wyst., nr 43; Kostrzewski, Wielkopolska, przyp. 410.

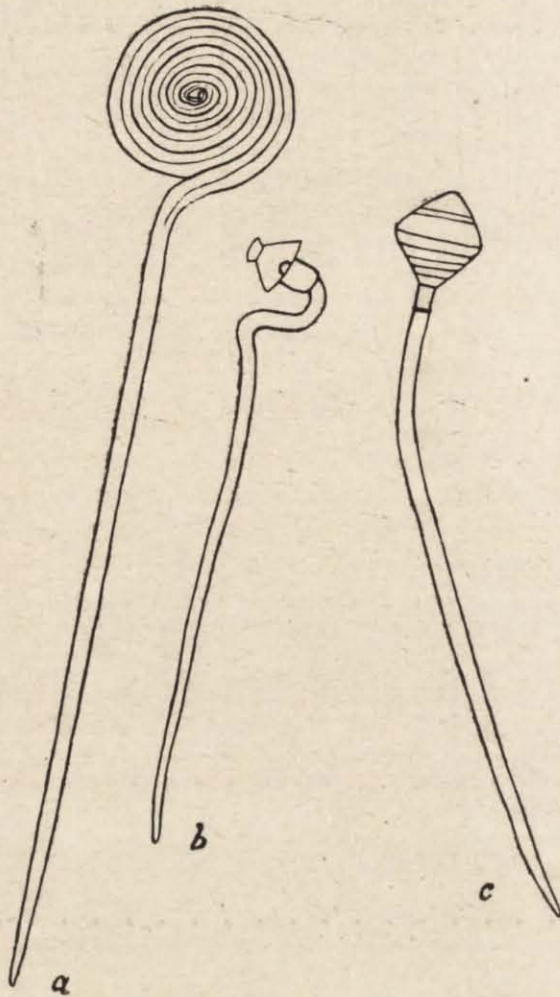
Uwagi: szpile d—f nie zachowały się, być może, że ich ułamki zostały podane pod c.

181. 2 brązowe główki szpil o żelaznych trzonek: dwustożkowata oraz pusta soczewkowata, pochodząca od szpili z łabędzią szyjką.

Zbiory: MAP.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2159, 2571.

Uwagi: przedmioty te nie posiadają nr kat.



Ryc. 15. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Szpile brązowe z poz. 162 (a, c) i 164 (b); w. n.

Fig. 15. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Epingles en bronze de la position 162 (a, c) et 164 (b), gr. nat.

182. Dwustożkowy guz żelazny, pusty wewnątrz, z trzpieniem żelaznym pośrodku; na części dolnej, ułamanej — ślady brązu. Duża główka szpili (?); wys. 2 cm, śr. 2 cm (ryc. 16 d).

Zbiory: MAP. Kat. 1912/1428.

183. a) 2 długie fragmenty drutu żelaznego, proste, o nieregularnej średnicy i przekroju. b) Część nieregularnej, kolistej główki szpili żelaznej; wymiary 8×8 mm. c) Ułamek główki szpili żelaznej, profilowanej, zachowane jedno żeberko; dł. 3,2 cm, gr. drutu 3,5 mm (ryc. 16 b). d) 2 główki szpil żelaznych, zakończonych nieregularnym, okrągłym guzkiem; dł. 2,3 i 2 cm, gr. drutu ca 4 mm, śr. główki 1—1,5 cm (ryc. 16 c, e), e) 14 ułamków trzonków szpil żelaznych.

Zbiory: MAP. Kat. 1926/623; 1941/160.

184. a) Duży żelazny naszyjnik, silnie zniszczony z kilkoma śladami skośnych żłobków (skręcania wokół własnej osi); śr. 24,7 cm, gr. drutu 8 mm (ryc. 17 k). b) Fragmenty kilku takichż naszyjników, jeden z nich miał być zakończony uszkiem, a drugi — główką rozklepaną (ryc. 17 a—c; e—j). c) 4 dalsze naszyjniki żelazne, w tym jeden z odgiętym końcem.

biory: MAP. Kat. 1912/1418, 1427; 1929/1659, 1661, 2076; 1941/153, 154, 155.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2166, 2189a, 2573, 2743. Kat. Wyst., nr 75; Kostrzewski, Wielkopolska, przyp. 457; Kowalenkova, Prz. archeol., t. II, s. 114; Cichoszewska, Prz. archeol., t. II, s. 130.

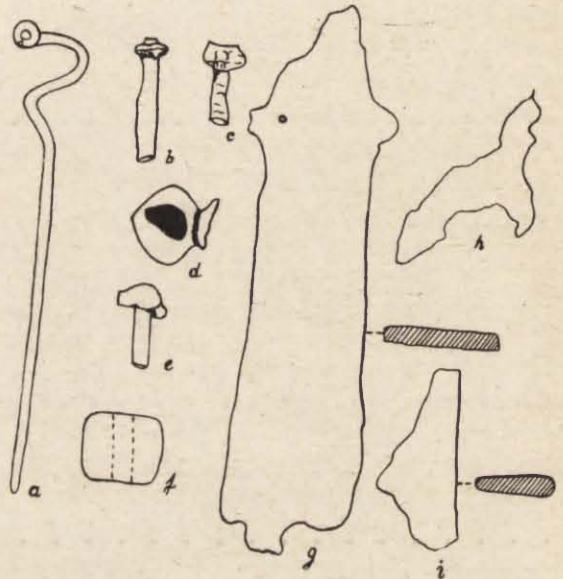
Uwagi: naszyjniki wymienione w pozycji c nie zachowały się; część naszyjników nie posiada nr kat.

185. a) 2 żelazne bransoletki o przekroju kolistym, lekko wewnątrz spłaszczone. Przy końcach, na zewnątrz po 3 żłobki poprzeczne. Końce jednej z bransoletek schodzą się; śr. 6,3—6,7 cm, gr. drutu 5—6,5 mm (ryc. 17 d). b) Bransoletka żelazna z guziczkowatymi końcami.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/599; 1929/2072.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2163, 2164, 2681; Kat. Wyst., nr 65, 66.

Uwagi: bransoletka b nie zachowała się.



Ryc. 16. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Przedmioty żelazne (a—c, g—i) i bursztynowe (f), z poz. 178 (a), 183 (b, c, e), 182 (d), 191 (f), 188 (g), 186 (h, i); w. n. Fig. 16 Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Objets en fer (a—c, g—i) et en ambre (f), des positions: 178 (a), 183 (b, c, e), 182 (d), 191 (f), 188 (g), 186 (h, i), gr. nat.

186. a) Nóż żelazny z łukowatym tyłcem i lekko zaognym ostrzem; dł. 7,8 cm, szer. 3,1 cm, tyłec 4 mm (ryc. 18 c). b) Podobny nóż z rękojeścią; dł. 9,2 cm (ryc. 18 b). c) Żelazny nożyk trójkątny; dł. 4 cm, szer. 1,5 cm, tyłec 4 mm (ryc. 18 f). d) Kilka ułamków noży żelaznych (ryc. 16 h; 18 e, g, h; 19 a—i). e) Nóż żelazny z długą czworokątną rękojeścią. f) Część żelaznego noża z kołcem do rękojeści, przechodzącym w tyłec; dł. 5 cm, szer. 2,1 cm, tyłec 5 mm (ryc. 18 a). g) 5 niezachowanych noży żelaznych.

Zbiory: MAP. Kat. 1909/232, 600—602, 1188; 1912/1416, 1424; 1926/623; 1929/2064; 1941/161.

Literatura: Kat. Ausst., nr 432, 2178—2182, 2682a—c, 2744, 2749; Kat. Wyst., nr 51—55.

Uwagi: noże e i g nie zachowały się; część noży nie posiada nr kat.

187. Ułamki przedmiotów żelaznych, nieokreślone.

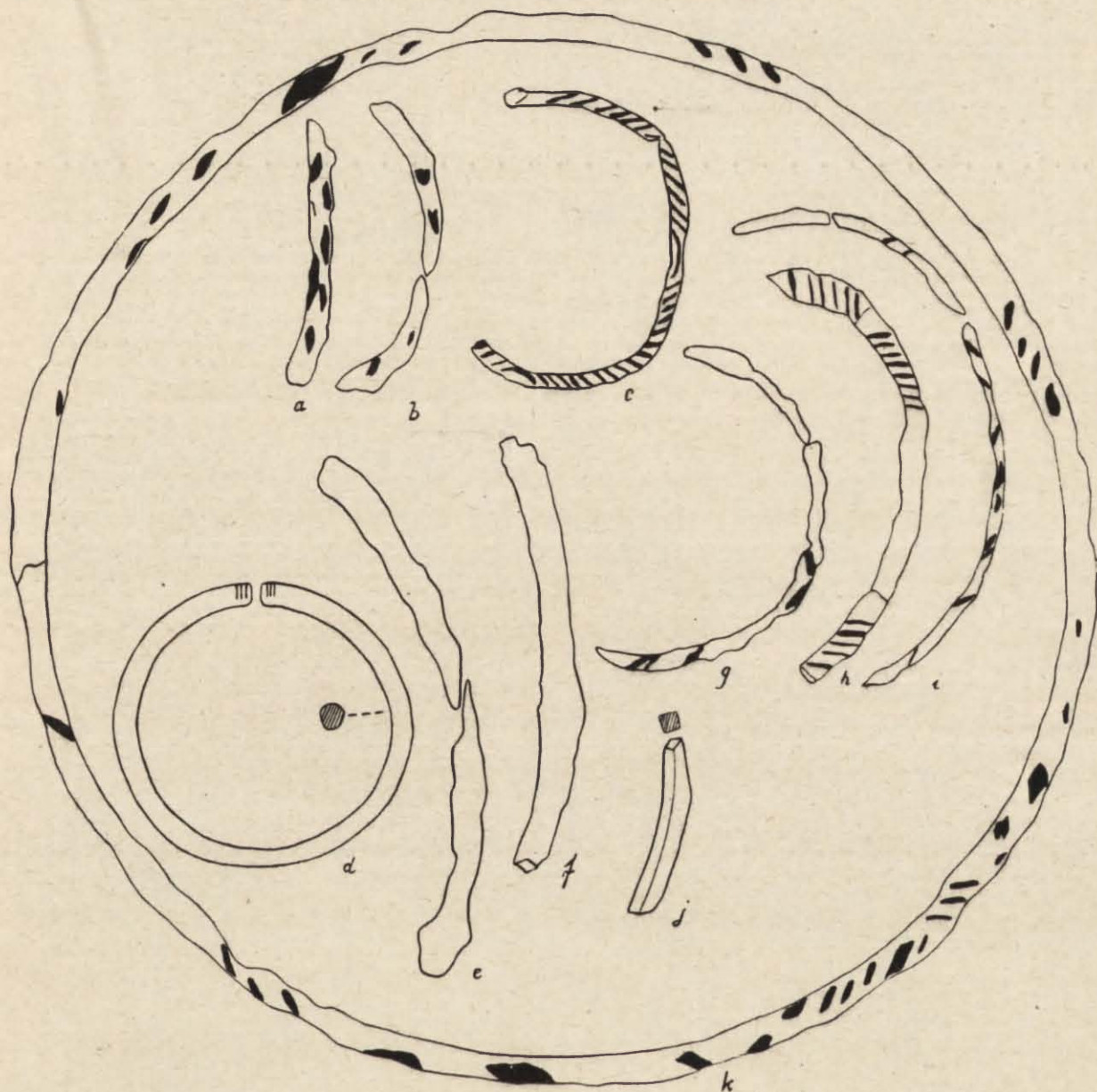
Zbiory: MAP. Kat. 1929/2065.

Literatura: Kat. Ausst., 2183; Kat. Wyst., nr 56—57.

188. Żelazna siekierka z dwoma bocznymi wyrostkami, cieńsza przy wyrostkach; dł. 13 cm, szer. 4,2 cm, gr. 3,5 mm (ryc. 16 g).

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2066.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2185; Kat. Wyst., nr 58; Kostrzewski, Wielkopolska, przyp. 380 a; B. Ko-



Ryc. 17. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naszyjniki i bransolety żelazne z poz. 184 (a—c, e—k) i 185 (d); w. n.
Fig. 17. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Colliers et bracelets en fer de la position 184 (a—c, e—k) et 185 (d), gr. nat.

strzewski, *Znaczenie Odry w pradziejach*, Prz. archeol., t. VIII, s. 291; T. Wieczorowski, *Ceramika inkrustowana...*, Prz. archeol., t. VI, s. 131.

189. Część żelaznej brzojwy (?) o owalnym tyłcu; wymiary 6,1×2,7 cm, tyłec 4 mm (ryc. 18 d).
Zbiory: MAP. Kat. 1941/160.

190. Czworokątny, żelazny grocik strzały z tulejką i zadziornami.

Zbiory: MAP. Inw. 1920/140.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2575.

Uwagi: grocik ten nie posiada nr kat., zaginął.

191. a) 2 prawie cylindryczne paciorki bursztynowe, w tym jeden pęknięty; wys. 5 mm, śr. 8 mm, otwór 3 mm. b) Wielki paciorek bursztynowy cylindryczny; wys. 2,8 cm, śr. 1,9 cm, otwór 5,5 mm (ryc. 16 f).

Zbiory: MAP. Kat. 1926/621; 1929/2057.

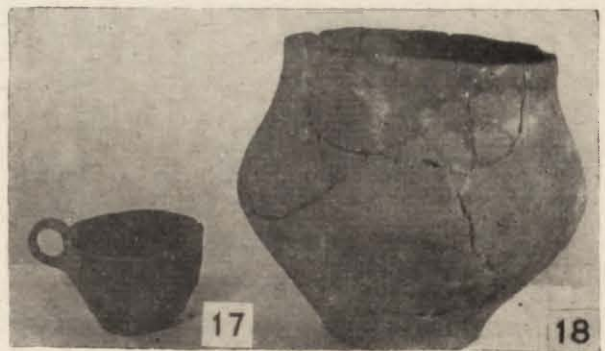
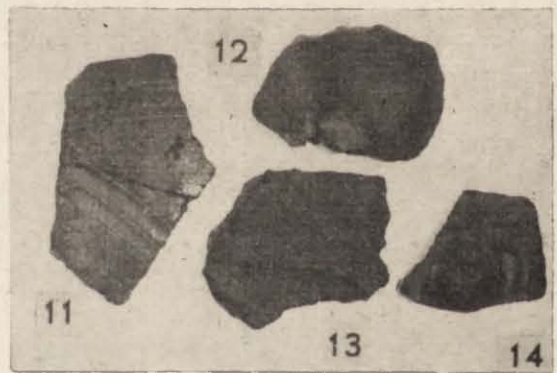
Literatura: Kat. Ausst., nr 2171; Kat. Wyst., nr 44.

192. a) 15 beczułkowatych paciorków brązowych; wys. 5 mm, śr. 5 mm, śr. otworu 2,5 mm (tabl. XXV 8).
b) Kulisty paciorek brązowy identycznej wielkości.

Zbiory: MAP. Kat. 1929/2063.

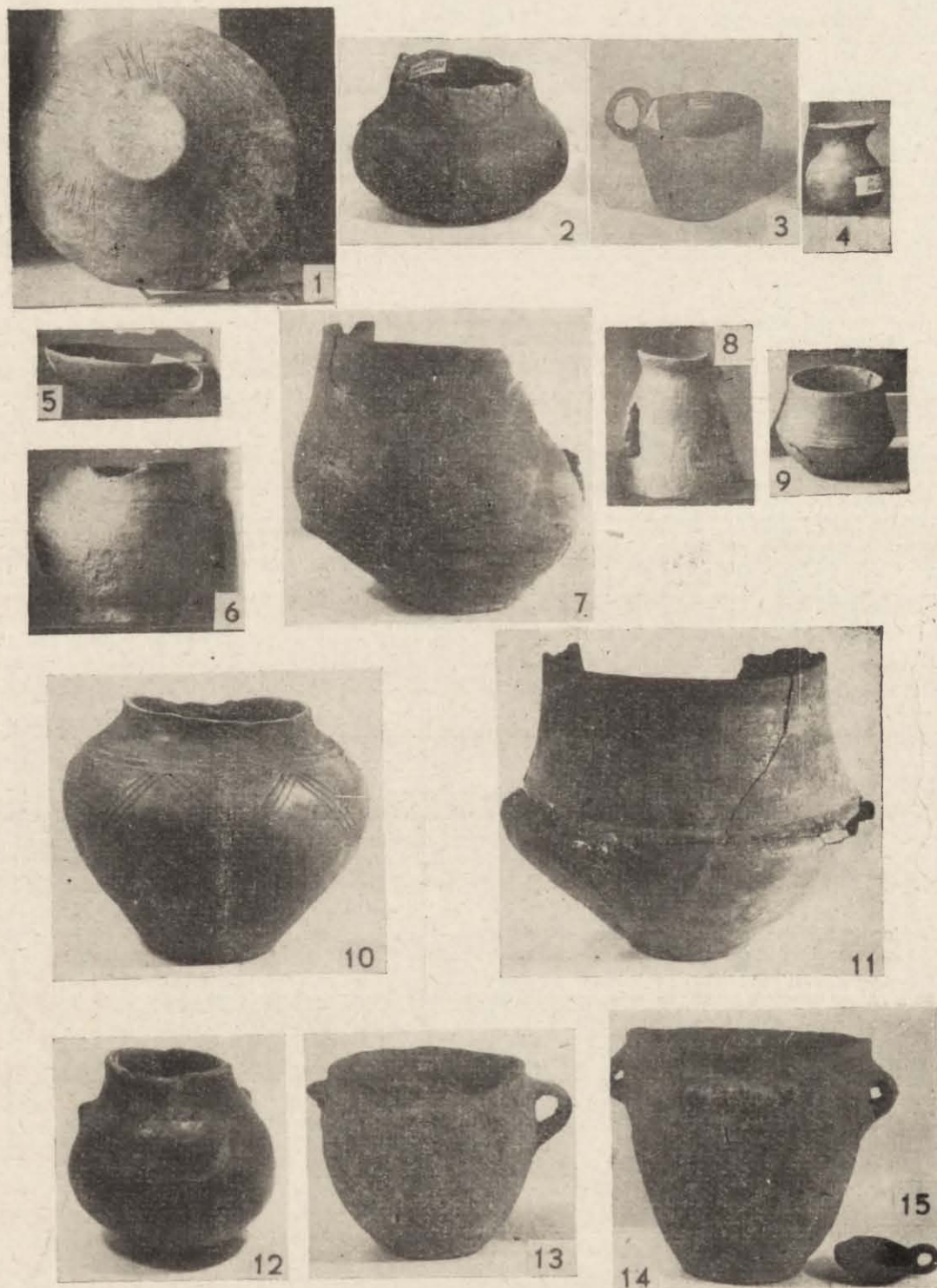
Literatura: Kat. Ausst., nr 2177, 2748; Kat. Wyst., nr 50.

194. a) 4 niebieskie paciorki szklane, w tym 2 przepalone; wys. 4—5 mm, szer. 7—8 mm, otwór 2,5 mm. b) 2 niebieskie paciorki szklane, zdobione żółtą linią falistą; wys. 4 mm, szer. 8 mm. c) 6 ciemnoniebieskich paciorków szklanych, zdobionych jasnożółtą linią falistą; wys. 2—4 mm, szer. 5—8 mm, otwór 2 mm. d) Stopiony, niebieski paciorek szklany, zdobiony jasnym pasmem falistym. e) 3 ciemnoniebieskie paciorki szklane, każdy zdobiony trzema intensywnie żółtymi kółkami



Tabl. X. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: XLIX (1, 2), L (3), LI (4—6), LII (7—9), LIII (10—14), LIV (15), LV (16), LVI (17, 18). Skala: 10—16 — 1:3; 1, 2, 4—9 — 1:5—6

Planche X. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: XLIX (1, 2), L (3), LI (4—6), LII (7, 9), LIII (10—14), LIV (15), LV (16), LVI (17, 18), échelle: 10—16 — 1:3; 1, 2, 4—9 — 1:5—6



Tabl. XI. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: LVI (1), LVII (2), LVIII (3), LIX (4, 5), LX (6, 7), LXI (9), LXII (8), LXIII (10), LXIV (11), LXV (13), LXVII (14, 15), LXVIII (12). Skala: 2, 4, 12 — 1 : 3—4; 1, 3, 6—11, 13—15 — 1 : 5—6

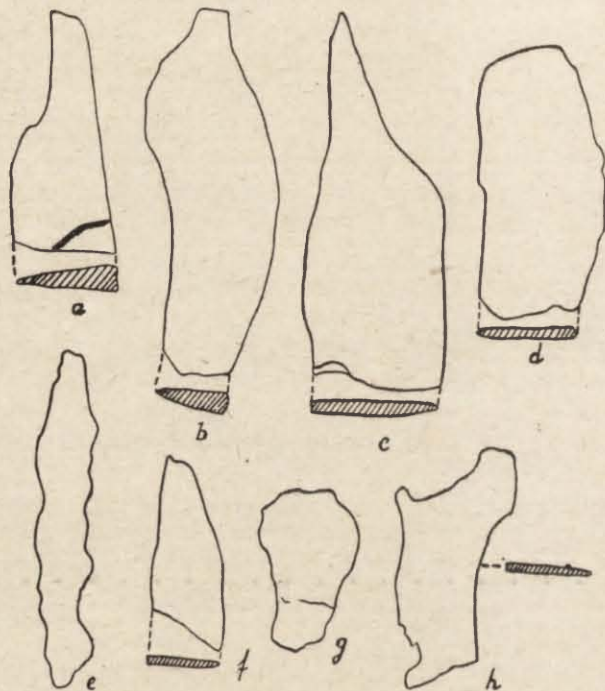
Planche XI. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: LVI (1), LVII (2), LVIII (3), LIX (4, 5), LX (6, 7), LXI (9), LXII (8), LXIII (10), LXIV (11), LXV (13), LXVII (14, 15), LXVIII (12), échelle: 2, 4, 12 — 1 : 3—4; 1, 3, 6—11, 13—15 — 1 : 5—6

z takąż kropką pośrodku; wys. 5 mm, szer. 8—10 mm, otwór 2 mm. f) przepalony paciorek szklany; wys. 4 mm, szer. 7,5 mm, otwór 2 mm. g) 2 małe, niebieskawe paciorki szklane; wys. 1,5—2 mm, szer. 4—4,5 mm, otwór 2 mm. h) 2 małe paciorki szklane z żółtą i białą linią falistą (tabl. XXV 12—18).

Zbiory: MAP. Kat. 1906/434; 1912/1331; 1926/621; 1929/2059—2062.

Literatura: Kat. Ausst., nr 2172—2176, 2745, 2746; Kat. Wyst., nr 46—49; Cichoszewska, Prz. archeol., t. II, s. 130.

Uwagi: część paciorków nie posiada nr kat.; paciorków grupy h. nie ma w magazynie MAP, opis wg Kat. Ausst., nr 2746.



Ryc. 18. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Noże i brzytwa żelazna z poz. 186 (a—c, e—h) i 185 (d); w. n.

Fig. 18. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Couteaux et rasoirs en fer de la position 186 (a—c, e—h) et 185 (d), gr. nat.

Materiały ze zbiorów szkoły w Rawiczu
Chojno — Golejewko (?)

195. Wewnątrz żółtoceglasta, zewnątrz jasnożółta miska z pionowo ukształtowaną, ściętą do wewnątrz krawędzią. Brzusiec zdobiony dużymi grupami skośnych żłobków o zmiennym kierunku pochylenia, przegrodzonymi czterema trójkątami, czerwono malowanymi. Dno lekko wklęsłe; wys. 3,1 cm, wyl. 11,5 cm, n. wyd. 12,5 cm, dno 3,5 cm (tabl. XXIV 1).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1329.

196. Jasnożółta miseczek z wyodrębnioną szyjką (część trojaka), dno lekko wklęsłe, połączenie z drugą częścią trojaka (?) utracone, wewnątrz niego dziurka. Na brzuscu znajduje się kolista plama czerwono malowana; wys. 2,5 cm, wyl. 5 cm, n. wyd. 6 cm, dno 1,7 cm (tabl. XXIV 2).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1316.

197. 2 żółte naczynia baniaste typu malowanych z lejkowatą szyjką. Jedno jest pomalowane na brzuscu i dolnej części szyjki białą farbą, drugie — na szyjce na takież sam kolor. Szyjka wyodrębniona poziomym

żłobkiem. Pierwsze posiada krawędź i górną część szyjki pomalowaną na kolor czerwony. Oba na brzuscu są pokryte pionowymi bruzdkami; wys. 8 cm, wyl. 5—5,5 cm, n. wyd. 6,5—7,5 cm, dno 2,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1294, 1362.

198. Zewnątrz i górą wewnątrz czerwono malowane, silnie wydęte naczynie baniaste z krótką, lejkowatą szyjką. U nasady szyjki rząd lekko skośnych dołeczek, dno wklęsłe; wys. 8 cm, wyl. 6 cm, n. wyd. 8,5 cm, dno 2 cm (tabl. XXIV 6).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1356.

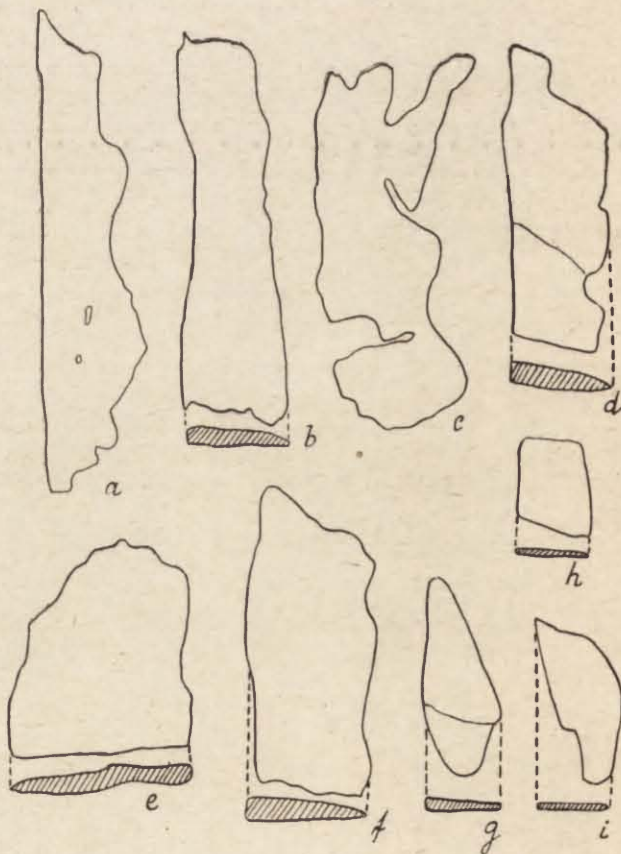
199. 2 żółte naczynia baniaste z szyjką zwążającą się silnie ku górze (górnej części szyjki u jednego brak). Jedno posiada brzusec i szyjkę, a drugie tylko szyjkę, pomalowane białą farbą. Jedno posiada na brzuscu 3 małe dołeczki i 3 szerokie pasma żłobków pochyłych w lewo, drugie — 2 pionowe pasma czerwono malowane i bardzo drobne ślady skośnych żłobków. Jedno naczynie ma 2 ucha u nasady szyjki; wys. ca 9,5 cm, wyl. ca 5—7 cm, n. wyd. 10—10,5 cm, dno 3 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1327, 1331.

200. 6 brunatnych lub żółtawych, niegładzonych lub słabo gładzonych, średniej wielkości naczyń jajowatych lub w kształcie połowy beczki. Część z nich posiada pod krawędzią 3 guzki lub 3 pary guzków, albo poziome pasmo dołków paznokciowych, krawędź niekiedy gładzona; wys. 9—11,5 cm, wyl. 9—11,5 cm, n. wyd. 10—12 cm, dno 6—7 cm.

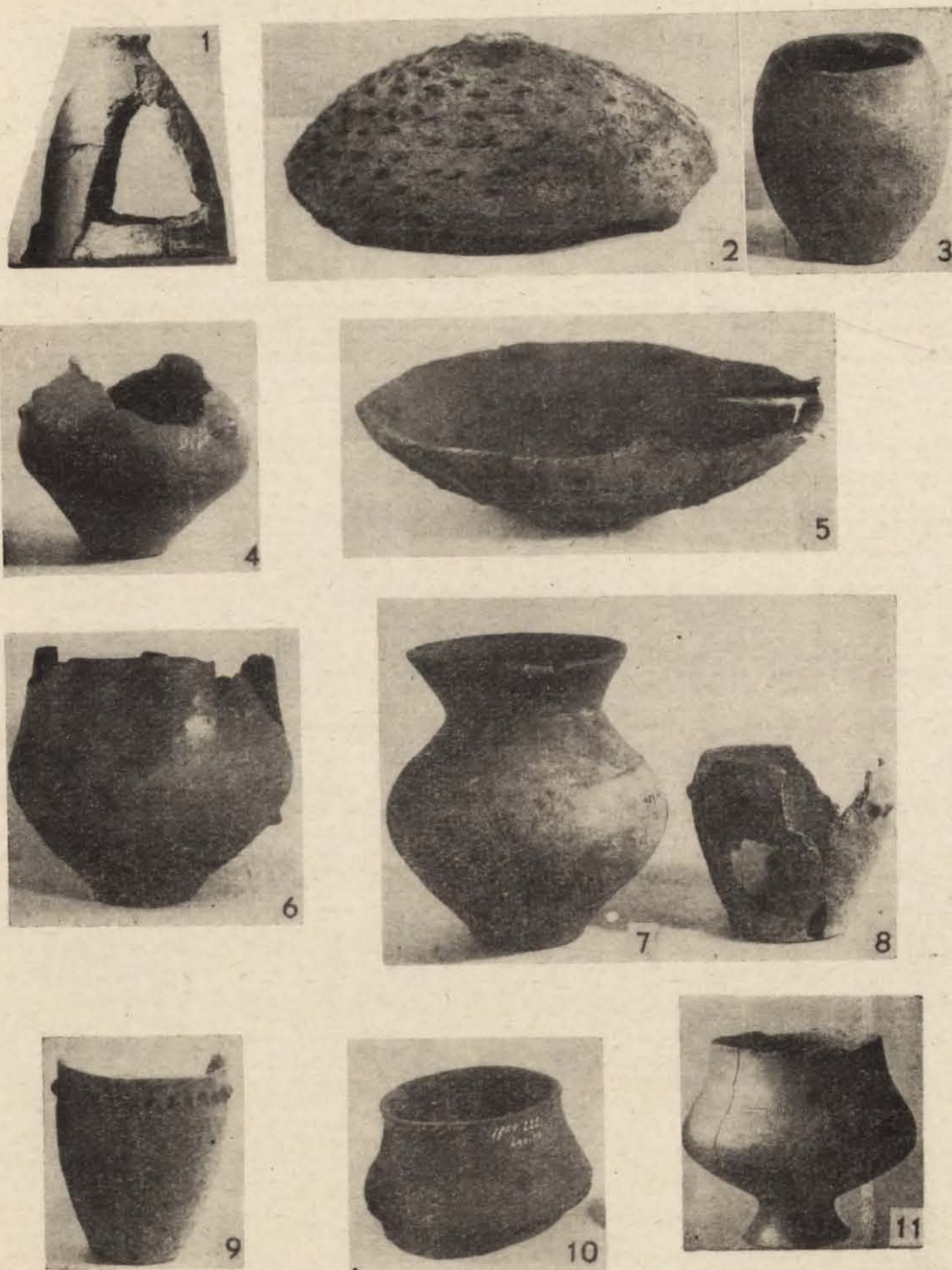
Zbiory: MAP. Kat. 1941/1308, 1322, 1325, 1336, 1343, 1388.

201. Żółte, jajowate naczynie niegładzone, z dwoma uchami i dwoma podwójnymi guzkami pod krawędzią.



Ryc. 19. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Noże żelazne z poz. 186; w. n.

Fig. 19. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Couteaux en fer de la position 186, gr. nat.



Tabl. XII. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z grobów: LXIX (1), LXX (2, 5), LXXI (3), LXXIII (4), LXXIV (7, 8), LXXV (6), LXXVI (9) i poz. 1 (10), 154 b (11). Skala: 1, 2, 5, 7, 8, 10, 11 — 1:3—4; 3, 4, 9 — 1:5; 6 — 1:7

Planche XII. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries de tombes: LXIX (1), LXX (2, 5), LXXI (3), LXXIII (4), LXXIV (7, 8), LXXV (6), LXXVI (9) et des positions: 1 (10), 154b (11), échelle: 1, 2, 5, 7, 8, 10, 11 — 1:3—4; 3, 4, 9 — 1:5; 6—1—7



•Tabl. XIII. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 10 (1), 4 (2), 6 (3), 2 (4—6, 13), 5 (7), 8 (8), 3 (9), 9 (10), 14 (11), 13 (12). Skala: 2, 4, 9 — 1 : 3—4; 3, 5—8, 10, 12, 13 — 1 : 5; 1, 11 — 1 : 6—7
 Planche XIII. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 10 (1), 4 (2), 6 (3), 2 (4—6, 13), 5 (7), 8 (8), 3 (9), 9 (10), 14 (11), 13 (12), échelle: 2, 4, 9 — 1 : 3—4; 3, 5—8, 10, 12, 13 — 1 : 5; 1, 11 — 1 : 6—7

Glina z domieszką średnioziarnistą; wys. 13,5 cm, wyl. 15 cm, dno 10 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1377.

202. 6 niedużych, żółtawych lub brunatnych, niegładzonych, mniejszych naczynek jajowatych lub w kształcie połowy beczulki. Glina z domieszką średnioziarnistą. Część z nich posiada pod krawędzią po 3 guzki lub tyleż guzków podwójnych, albo rzadki rząd poziomy pionowych dołków paznokciowych; wys. 6—8 cm, wyl. 6—8,5 cm, 6,5—9 cm, dno 2,5—6,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1320, 1342, 1346, 1358, 1368, 1369.

203. Górą i wewnątrz czarniawe, dołem żółtawe, gładzone naczynie dwustożkowate, z zaokrąglonym załomem brzuśca umieszczonym w $\frac{1}{3}$ wysokości. Przy dnie niegładzone; wys. 20,5 cm, wyl. 20 cm, n. wyd. 24,5 cm, dno 12 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1375.

204. Żółtawe, gładzone naczynie w kształcie połowy beczulki, zdobione poniżej krawędzi poziomym pasmem dużych, pionowych dołków paznokciowych; wys. 9 cm, wyl. 8,5—9 cm, n. wyd. 9,5 cm, dno 5,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1383.

205. 2 duże czerwonożółte naczynia: jajowate i odwrotnie gruszkowate z krótką szyjką, gładzone; wys. 15—16,5 cm, wyl. 10,5—13,5 cm, n. wyd. 16,5 cm, dno 6,5—8,5 cm (tabl. XXIV 4).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1381, 1382.

206. Niezgrabne, żółtawe naczynie dwustożkowate z dwoma uchami na górnej części brzuśca i lekko wyodrębnioną nóżką, gładzone; wys. 14,5 cm, wyl. 9 cm, n. wyd. 13,5 cm, dno 7 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1341.

207. 2 duże, czarniawe, dołem żółte naczynia, prawie beczulkowate z łagodnym zarysem brzuśca i wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką. Jedno z nich posiada u nasady szyjki 2 ucha. Na brzuścu są zdobione: jedno — ułożonymi w poziomy rząd dołczkami, a poniżej grupami skośnych żłobków, tworzącymi pasma festonowe, drugie — kilkoma dołkami i ornamentem festonowym z grup skośnych i pionowych żłobków, otoczonych rzędami dołków; wys. 19,5—20 cm, wyl. 17,5 cm, n. wyd. 22,5—24 cm, dno 9,5—13,5 cm (tabl. XXIV 3, 9).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1334, 1335.

208. Duże, zewnątrz czarne, wewnątrz czerwonożółte naczynie z kulistym brzuścem i wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką. Brzusiec zdobiony pasmem łamanym, złożonym z bruzdy otoczonej żłobkami. Od góry w wolnych polach znajdują się motywy w kształcie litery X, powstałe z przecięcia się podobnych pasm. Brak partii przydennych i górnej części szyjki; wys. części zachowanej 23 cm, śr. górna 14,5 cm, n. wyd. 25 cm, śr. dolna 11 cm (tabl. XXIV 8).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1380.

209. Czarne, baniaste naczynie z wyodrębnioną szyjką. Na brzuścu 4 duże dołki z wypukłością pośrodku, otoczone wieńcem punktów, od dołków wychodzą pary skośnych pasm z dwóch szerokich bruzd, otoczonych żłobkami. Między dołkami występuje po jednym kącie wiszącym, powstałym z takich skośnych pasm; wys. 12,5 cm, wyl. 9,5 cm, n. wyd. 14,5 cm, dno 6 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1384.

210. Czarniawe, smukłe naczynie baniaste z lekko wyodrębnioną szyjką, o pionowej krawędzi. U nasady szyjki znajdują się 2 małe uszka. Brzusiec zdobiony kilkoma dołkami i skomplikowanym ornamentem kątowym z rzadko rozstawionych grup skośnych żłobków i bruzd, niekiedy krzyżujących się; wys. 10,5 cm, wyl. 8 cm, n. wyd. 12 cm, dno 4,5 cm (tabl. XXIV 14).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1296a.

211. 3 wielkie, zewnątrz czarne, wewnątrz czerwone naczynia baniaste z lejkowatą szyjką (u dwóch górnej części szyjki brak), wyodrębnioną poziomą bruzdą. Na górnej części posiadają po 3 duże, pełne lub wypychane od wewnątrz guzy, otoczone jedną lub dwiema kolistymi bruzdami. Między guzami wystę-

pują: po 2 pionowe, długie żeberka; po 2 grupy z trzech skośnych bruzdek każda; szerokie pola pokryte skośnymi bruzdami; wys. ca 21—25 cm, wyl. ca 16—20 cm, n. wyd. 20—29 cm, dno 9—11 cm (tabl. XXIV 5, 7).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1373, 1379, 1391a.

212. 3 żółtawe lub czarne, średniej wielkości naczynia baniaste z lejkowatą szyjką (jednemu brak górnej części szyjki). Są one zdobione: listwą karbowaną grupami skośnych nacięć o zmiennym kierunku pochylenia, umieszczoną u nasady szyjki; poziomą bruzdą oddzielającą szyjkę od brzuśca, z której zwisa ornament frędzlowy z grup krótkich, pionowych bruzd; trzema skierowanymi do góry, pełnymi guzkami, otoczonymi półkolistą bruzdą; wys. ca 14—17 cm, wyl. ca 12—14 cm, n. wyd. 15,5—16,5 cm, dno 7,5—8 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1374, 1378, 1385.

213. 4 brunatne, żółtawe lub czerwone miseczki w kształcie odcinka kuli, w tym 2 z małeńkimi denkami, 1 niegładzona zewnątrz, 1 posiada krawędź karbowaną skośnymi nacięciami i 3 występy tamże. Glina z domieszką średnioziarnistą; wys. 3—3,5 cm, wyl. 7,5—8,5 cm, dno 2—2,8 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1310, 1349, 1355, 1367.

214. 6 brunatnych, szarawych lub czerwonych misek stożkowatych z krawędzią lekko zagiętą do wewnątrz. U jednej dno lekko wklęsłe, inna słabo gładzona zewnątrz; wys. 4,5—8 cm, wyl. 11—15 cm, dno 4,5—6,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1315, 1323, 1337, 1344, 1345, 1387.

215. Czarniawa, cylindryczna pokrywka zwięzająca się ku górze, przy krawędzi w dwóch miejscach przekłuta dla zawieszania. Zewnątrz na dnie zdobiona promieniście rozchodzącymi się żłobkami; wys. 2 cm, wyl. 4,8 cm, dno 5,5 cm, głębokość 1,5 cm (tabl. XXIV 17).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1332.

216. 3 czarniawe lub żółtawe miski z krawędzią lekko zagiętą do wewnątrz, dna u dwóch lekko wklęsłe. Są one zdobione wewnątrz: motywami kątów wiszących, ujętych pasmami ze żłobków, miejscami uzupełnionymi grupami pionowych lub skośnych grup żłobków, a u jednej także liniami falistymi z punktów. Jedna miska posiada nadto krawędź karbowaną skośnymi nacięciami, pochyłonymi w prawo; wys. 5—7 cm, wyl. 13—17 cm, dno 3,5—6 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1330, 1339, 1386.

217. Szarawa pokrywka-miseczka w kształcie odcinka kuli, na małeńkiej utraconej nóżce; wys. części zachowanej 4 cm, wyl. 12,5 cm, nóżka 1,8 cm (tabl. XIX 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1324.

218. „Grafitowany” czerpak z bardzo wysokim uchem (część ułamana), prawie cylindryczną, wyodrębnioną szyjką i lekko wysuniętą na zewnątrz krawędzią, karbowaną małymi dołkami. Na dnie, zewnątrz, 2 kolisty bruzdy. Brzusiec jest zdobiony grupami po 4 półkoliste bruzdy współśrodkowe, między nimi w górze znajduje się ornament wiszących trójkątów, częściowo zakreskowanych żłobkami, poniżej ucha mała kolistą bruzdka; wys. 5,5 cm, wyl. 11 cm, dno 3,5 cm (tabl. XXIV 13).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1338.

219. Zewnątrz „grafitowane”, wewnątrz czarne naczynko stożkowate (kubek?), uzupełnione, z małym wgłębieniem pod krawędzią. Zewnątrz jest zdobione; pasmo dekoracji jest ujęte od góry dwoma poziomymi żłobkami, a dołem — jednym poziomym wątkiem jodełkowym. Wewnątrz powstałego w ten sposób pola przebiega linia łamana z dwóch bruzd oraz znajdują się skomplikowane wzory, złożone ze skośnie kreskowanych lub wolnych trójkątów i wątków jodełkowych; wys. 8,5 cm, wyl. 10,5 cm, dno 4 cm (tabl. XXIV 16).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1347.

220. Brunatny kubek baniasty (brak części ucha). Na brzuścu pasmo ornamentowane, zamknięte od góry trzema poziomymi żłobkami; poniżej znajdują się grupy pionowych żłobków, przegrodzone długimi pasmami złożonymi z mnóstwa nakłuć, ujętych w kilka poziomych

żłobków; wys. 5 cm, wyl. 7 cm, n. wyd. 8,5 cm, dno 4,5 cm (tabl. XXIV 12).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1305.

221. „Grafitowane”, nieduże naczynie z prawie kulistym, wydłużonym brzuścem z największą wydatością umieszczoną w $\frac{1}{4}$ wysokości. Jest ono zdobione w górnej części brzuśca pasmem łamanym z kilku żłobków odgradzonym od środkowej części brzuśca trzema poziomymi żłobkami. Niżej występuje linia łamana z pasma żłobków oraz kilkoma niedużymi dołkami otoczonym wieńcem punktów. Przy krawędzi 2 przeciwległe otworki do zawieszania. Dno niewykształcone. Głębokie żłobki mają charakter podobny jak u naczyń inkrustowanych; wys. 11 cm, wyl. 5 cm, n. wyd. 12 cm (tabl. XXIV 15).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1292.

222. 2 czarniawe kubki jajowate z małym wgłębieniem pod krawędzią. Jeden jest zdobiony poniżej wgłębienia poziomo ułożonymi grupami skośnych kreseczek, pod którymi przebiega 5 poziomych żłobków; kubek ten posiada lekko wklęsłe dno. Drugi kubek posiada w ściankach kilka grup po 2 pionowe rzędy z trzech małych dziurek każda (sito); wys. 4—4,5 cm, wyl. 7,2—8 cm, dno 1,5—2,7 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1296, 1350.

223. 5 całych lub dużych fragmentów „grafitowanych” lub szarych czerpaków nerkowatych z niewielkim wgłębieniem pod krawędzią i wklęsłym dnem. Jeden czerpak posiada krawędź lekko skośnie karbowaną. Są one zdobione wewnątrz na dnie kolistymi bruzdkami, a na ściankach bocznych grupami skośnych układającymi się w częściowo zakreskowane trójkąty; — inne prócz tego są zdobione kilkoma niewielkimi dołkami także, a jeden z nich również pionowymi liniami łamanymi; wys. 2,8—3,5 cm, wyl. ca 9—11,5 cm, dno 4—6 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1312, 1319, 1353, 1363, 1364.

224. Wewnątrz czarny, zewnątrz jasnobrunatny czerpak z utraconym uchem i dnem wklęsłym, a wewnątrz stożkowato wypukłym; wys. 3 cm, wyl. 10—11 cm, dno 2,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1321.

225. 7 żółtawych lub czerwonych czerpaków w kształcie odcinka kuli z wałeczkowatym lub taśmowatym uchem, w tym jeden z małym dołkiem na dnie. Ucho jednego jest zdobione pasmem z dwóch podłużnych żłobków, obejmujących linię łamaną; wys. 2,8—4 cm, wyl. 6,4—7,5 cm, dno 0—1,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1309, 1313, 1351, 1352, 1361, 1365, 1389.

226. 7 żółtawych, brunatnych lub szarych czerpaków stożkowatych z dużym taśmowatym uchem; niektóre z nich posiadają lekko wklęsłe dna. Jeden posiada na krawędzi 3 małe występy. Gлина z domieszką średnioziarnistą; wys. 4—8 cm, wyl. 8—13 cm, dno 2—5,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1306, 1314, 1318, 1340, 1354, 1366, 1390.

Uwagi: jeden czerpak (kat. 1941/1366) nie zidentyfikowany.

227. Ciemnoszara, gładzona czarka dwustożkowa z nieco wygiętym na zewnątrz brzegiem; wys. 7,5 cm, wyl. 7 cm, n. wyd. 9 cm, dno 2,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1376.

228. 2 brunatne, gładzone czarki w przybliżeniu beczułkowate, z dwoma uchami w górnej części brzuśca, jedna posiada lekko wyodrębnioną szyjkę; wys. ca 6—7 cm, wyl. ca 5—5,5 cm, n. wyd. 5,4—6,8 cm, dno 2,4—3 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1298, 1299.

229. 3 szare lub brunatne, gładzone naczynka beczułkowate z wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką. Dwa z nich posiadają u nasady szyjki po 2 uszka, trzecie jest bezuche. Jedno posiada lekko wyodrębnioną nóżkę. Dwa są zdobione linią łamaną z kilku żłobków znajdującą się na górnej części brzuśca, u jednego ornament ten jest uzupełniony niewielkimi kolistymi

wgłębieniami; wys. 7—8,5 cm, wyl. 5,5—6 cm, n. wyd. 7,5—8,5 cm, dno 3—5,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1297, 1303, 1360.

230. Czarnobrunatne naczynko dwustożkowe z zaokrąglonym załomem i wyodrębnioną przez poziomą bruzdę, zwięzającą się ku górze szyjką, bezuche. Brzusiec zdobiony grupami skośnych żłobków ułożonymi w linię łamaną; wys. 8,5 cm, wyl. 6 cm, dno 4 cm, n. wyd. 9,5 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1328.

231. 2 czarne naczynka z baniastym brzuścem, prawie cylindryczną wyodrębnioną szyjką. Jedno z nich posiada u nasady szyjki 2 małe uszka. To ostatnie jest zdobione na dolnej części szyjki dwoma poziomymi żłobkami, a pomiędzy nimi i powyżej nich pasmami krótkich pionowych kreseczek. Oba są zdobione na brzuścu — jeden gęsto ułożonymi pionowymi żłobkami, drugi skośnie kreskowanymi, wiszącymi trójkątami głęboko rytymi; wys. 5—7 cm, wyl. 5—6 cm, n. wyd. 7,5—9 cm, dno 2,5—3 cm (tabl. XXIV 11).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1326, 1357.

232. Szare, smukłe, dwustożkowe naczynie z zaokrąglonym brzuścem i prawie cylindryczną szyjką wyodrębnioną przez poziomy żłobek, bezuche. Brzusiec zdobiony linią łamaną z gładzonej bruzdy. Pola między nią są zajęte przez grupy skośnych żłobków i skośnie, przeciwstawnie kreskowane trójkąty wiszące. Krawędź karbowana skośnymi nacięciami; wys. 8,5 cm, wyl. 4,5 cm, n. wyd. 8 cm, dno 3,5 cm (tabl. XXIV 10).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1291.

233. 3 szare lub brunatne naczynka baniaste z lejkowatą lub cylindryczną szyjką i rozchylną krawędzią. Jedno niezdobione i słabo gładzone. Drugie jest zdobione dwoma poziomymi żłobkami u nasady szyjki i pasmem łamanym z dwóch żłobków poniżej, trzecie kilkoma grupami po 2 skośnie, pochylone w lewo żłobki, u góry od nich wychodzą 2 krótkie, prostopadłe kreseczki; wys. 5—6 cm, wyl. 3,5—4,8 cm, n. wyd. 5—5,8 cm, dno 1,2—2 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1307, 1311.

234. 2 w dużej części zachowane, „grafitowane” i czarne naczynka z prawie kulistym brzuścem i lejkowatą szyjką oraz dużą część podobnego. Są one zdobione: czterema grupami po 2 duże dołki z wypukłością pośrodku otoczonymi wieńcem punktów; grupami pionowych bruzdek przegradzonymi dołkami; linią łamaną z kilku żłobków, a obok niej grupami po 3 ułożone w trójkąt małe dołeczki, i prostopadłymi, szerokimi grupami skośnych żłobków; wys. części zachowanej 7—7,5 cm, wyl. ca 5 cm, n. wyd. 6—9,5 cm, dno 2—3 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1300, 1317, 1359.

235. Jasnobrunatne naczynko dwustożkowe, niezdobione — grzechotka. Brak części szyjki i dna; wys. części zachowanej 3,8 cm, śr. górna 1,9 cm, n. wyd. 4 cm, śr. dolna 1 cm.

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1302.

236. Czarny trojak złożony z trzech naczynek baniastych z lejkowatą szyjką. U nasady szyjek rząd małych dołeczek, brzusce pokryte szerokimi, lekko skośnymi bruzdkami. Są one połączone brzuściami, w środku połączeń otworki; wymiary części trojaka: wys. 11 cm, wyl. 6 cm, n. wyd. 8,5 cm, dno 3 cm (tabl. XXV 2).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1348.

237. Mała, czerwobrunatna podkładka — talerzyk krążkowy, słabo gładzona, z krawędzią karbowaną dołkami. Gлина z domieszką średnioziarnistą; śr. 6,3 cm, gr. 5 mm (tabl. XXI 18).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1370.

238. 2 butawki kamienne z szarego kamienia krystalicznego (diorytu i granitu) z otworem pośrodku; wys. 5,5 i 4 cm, szer. 5,5 i 7,5 cm, otwór 1,8 i 2 cm (tabl. XXV 7, 7a).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1371, 1372.

Literatura: M. Kostrzewska, *Wyroby kamienne kultury łużyckiej w Wielkopolsce*, Prz. archeol., t. IX, s. 223, ryc. 15/1—2.

239. Duże, czarnobrunatne, gładzone, dwustożkowe naczynie z zaokrąglonym załomem brzuśca umieszczonym w $\frac{2}{5}$ wysokości, wyodrębnioną, prawie cylindryczną szyjką i dwoma małymi uszkami na granicy szyjki i brzuśca; wys. 22 cm, wyl. 18,5 cm, n. wyd. 24,5 cm, dno 10,5 cm (tabl. XXV 1).

Zbiory: MAP. Kat. 1941/1333.

Uwagi: naczynie to zawiera obecnie dużo spalonych kości.

240. Dołem i wewnątrz brunatna, górą zewnątrz czarna czarka dwustożkowa z łagodnym załomem i pionową krawędzią. Na brzuścu zdobiona grupami po kilka żłobków pochylonych w prawo, dno lekko wklęsłe. Brak części naczynia (może z uszkiem?); wys. 3—3,8 cm, wyl. 6 cm, n. wyd. 7,7 cm, dno 1,5 cm (tabl. XXIV 18).
Zbiory: MAP. Kat. 1941/1295.

ANALIZA

Obrządek pogrzebowy

Niewielka ilość obserwacji, dokonanych podczas eksploatacji cmentarzyska w Chojnie—Golejewku przez okolicznych kolekcjonerów lub dostarczających im zabytki miejscowych rolników, podobnie jak niekompletność dużej części inwentarzy grobowych, z których niejednokrotnie przekazano do muzeum jedynie popielnice, uniemożliwia szczegółowsze odtworzenie zwyczajów pogrzebowych, stosowanych przez grupę ludzką, użytkującą omawiane cmentarzysko.

Informacje znajdujące się w archiwum Muzeum Archeologicznego w Poznaniu dotyczą jedynie niektórych elementów tych zwyczajów. Na ich podstawie można przypuszczać, że było to cmentarzysko płaskie, panującym był obrządek ciałopalny — popielnicowy. Przekaz w katalogu wystawy z r. 1909 pozwala przypuszczać, iż mógł się tu znajdować jeden grób szkieletowy (LXXII). W ten sposób bowiem można chyba tłumaczyć wiadomość o znalezieniu kawałka skóry z naszytymi na nim paciorkami szklanymi (diademem). Za taką interpretacją przemawia stwierdzenie stosowania takich diademów z naszytymi guzkami brązowymi w dwóch grobach z V okresu epoki brązu w Opatowie, pow. Częstochowa, i prawdopodobnie w Czekanowie, pow. Ostrów, z okresu halsztackiego¹⁰. Fakt ten wydaje się być śladem oddziaływań z terenu Górnego Śląska, gdzie obrządek szkieletowy w okresie halsztackim (do którego należy zaliczyć wspomniany

grób) był dość częsty. Zważywszy, że w pobliskim Dubinku, pow. Rawicz, na stanowisku 2, odkryto w r. 1940 podczas prac ziemnych w dalszej części badanego dawniej cmentarzyska z V okresu epoki brązu i okresu halsztackiego wyprostowany grób szkieletowy¹¹, być może pochodzący z tego samego czasu, co cmentarzysko, hipoteza ta uzyskuje ewentualnie dodatkowe poparcie.

Wszystkie pozostałe groby, o których posiadamy informacje, były ciałopalne popielnicowe. Trudno określić, jak głęboko były one wkopywane. Według archiwum i katalogu wystawy z r. 1909 grób I odkryto na głębokości 1 m od powierzchni (dotyczy to prawdopodobnie nie poziomego bruku, lecz naczyń); grób IX na głębokości 50 cm; grób LXX (częściowo zniszczony) na głębokości tylko 10 cm; grób XXXIV na głębokości 180 cm. Odnosnie do kilku dalszych (niekiedy zniszczonych) wiadomo, że były odkryte płytko. Ogólne sformułowania nauczycieli, Leśniewicza i Weicherta, podają głębokość grobów na 50—80 cm i 100—120 cm. Zważywszy, że cmentarzysko leżało częściowo na wydmie piaszczystej, która mogła ulegać rozwiewaniu i była użytkowana do wybierania piasku, można przypuszczać, że stan dawny odzwierciedlają dane, mówiące o znajdowaniu grobów na głębokości 50—120 cm.

Charakterystycznym elementem rytuału pogrzebowego, stwierdzonym na naszym cmentarzysku, jest przykrywanie grobów brukiem kamiennym, gdyż tak interpretować trzeba najprawdopodobniej przekazy, mówiące o odkryciu grobów pod kamieniami. Przekazy takie posiadamy odnośnie do 15 grobów¹², te, które mówią o braku bruku kamiennego, dotyczą jedynie trzech grobów (groby VI, XIX, LXXI), i to w dwóch wypadkach odkrytych prawie na powierzchni gruntu. Przynajmniej w stosunku do grobów zalegających bardzo płytko można przyjąć, że bruk został zniszczony w niedawnej przeszłości. Za taką interpretacją przemawia fakt eksploatacji na szeroką skalę bruków kamiennych z cmentarzyska w r. 1872 do budowy pobliskiej drogi i dane archiwalne, mówiące o przykryciu grobów kamieniami jako o regule. Bruk kamienny, znajdujący się ponad grobem XXXIV, posiadał grubość 50 cm i składał się z kilku warstw kamieni różnej wielkości (ryc. 2). Inne przekazy nie pozwalają na wysuwanie żadnych wniosków odnośnie do liczby nawarstwień bruku, przy czym niektóre informacje wyraźnie mówią o wykonaniu go z dużych, ciężkich kamieni, a niekiedy z dużej ich ilości. Nie można także stwierdzić, czy owalny kształt bruku nad grobem XXXIV i jego wielkość (80×85 cm) oraz wielowarstwowość były cechami powszechnymi. Według Wieczorow-

¹¹ Durczewski, *op. cit.*, s. 21—30.

¹² Groby I, II, IV, V, VII, IX—XIII, XV, XVI, XXXI, XXXIV, LXVIII, LXX.

skiego¹³ groby w Chojnie miały mieć obstawę kamienną, boczną; nie znalazłem jednak źródeł potwierdzających ten przekaz. Przykrywanie grobów brukiem jest zwyczajem częstym i powtarzającym się na wielu cmentarzyskach kultury „łużyckiej”. Jest on także częsty w najbliższej okolicy cmentarzyska w Chojnie—Gołejewku, gdyż stwierdzono jego istnienie także na czterech innych cmentarzyskach w pow. rawickim (Dubinek, stanowisko 2, Jutrosin, Rawicz, Słupia Kapitulna), podczas gdy odnośnie do pozostałych, z których pochodzi tylko po kilka naczyń, brak wiadomości dotyczących form grobów.

Nie można także ustalić innych elementów obrządku pogrzebowego. Przekaz ks. Zakrzewskiego w archiwum Muzeum Archeologicznego w Poznaniu mówi, że wyposażenie znajdowało się wewnątrz grobu wraz z „czarną ziemią”, a więc prawdopodobnie resztkami stosu. Na podobną wersję obrządku popielnicowego wskazuje także zawartość jednego z naczyń, wymienionego w pozycji 19 materiałów bez zespołu, w którym znajdują się zmieszane węgle drzewne i spalone kości. O istnieniu jednak obok tego innej odmiany obrządku może świadczyć znajdowanie się w kilku innych naczyniach (np. pozycja 2) czystych, spalonych kości ludzkich. W tym wypadku zachodzi jednak możliwość selekcji, dokonanej przez badaczy, prowadzących prace wykopaliskowe.

Nie można również być pewnym, czy istniały groby ciałopalne jamowe lub obsypywane resztkami stosu, które to zwyczaję spotyka się także w kulturze „łużyckiej”. Za hipotezą o możliwości ich istnienia może przemawiać fakt, że w znajdujących się w Muzeum inwentarzach grobowych często brak dużych naczyń, a są jedynie czerpaki i czarki, które nie mogły spełniać roli popielnic. Wydaje się jednak, że w tym wypadku możemy mieć do czynienia raczej ze zniszczeniem popielnicy czy to wskutek naturalnych procesów wynikających ze spoczywania naczyń w ziemi, czy też w czasie uprzednich prac ziemnych (dotyczy to grobów zalegających płytko), albo po prostu nie zostały one przekazane do Muzeum. Przypuszczenie to jest o tyle bardziej prawdopodobne, że groby, o których wiadomo, iż znajdowały się pod brukiem kamiennym, z reguły posiadają większe naczynia — popielnice.

Jako grób popielnicowy, obsypywany resztkami stosu, można byłoby ewentualnie określić grób IV, w którym stopione fragmenty brązu znajdowały się wśród kości. Ponieważ nie podkreślono, jak zwykle, iż znajdowały się one w popielnicy, wydaje się, że słuszniejsze jest określenie go jako popielnicowy obsypany resztkami stosu.

Nie jest także w pełni słuszna dalsza część przekazu ks. Zakrzewskiego, gdyż obok — może panującego — zwyczaju wkładania do popielnicy wyposażenia grobowego, to jest przedmiotów metalowych i rzadziej małych naczyń (grób I), mamy także przekazy o znalezieniu niektórych przedmiotów obok popielnicy (grób VI i LXXI). Pozostałe naczynia stały obok popielnicy lub niekiedy były włożone jedno w drugie (grób XI). Ten ostatni wypadek można wytłumaczyć jedynie przez przyjęcie, że w tych naczyniach (miski i czerpaki) nie znajdowały się żadne dary grobowe.

Warto nadmienić, że większość przedmiotów metalowych nie posiada patyny ogniowej, a jedynie sporadycznie wystąpiły w grobach stopione fragmenty brązu czy paciorki ze szklawa lub lekko uszkodzone przez ogień przedmioty brązowe. Regułą było więc nieumieszczanie przedmiotów metalowych i ceramiki w ogniu stosu i wkładanie ich do grobu w stanie nadającym się do użytku. To stwierdzenie osłabia nieco postawioną wyżej hipotezę o możliwości odkrycia w Chojnie grobu szkieletowego.

Fakt najprawdopodobniej niepełnego dotarcia do Muzeum inwentarza dużej części spośród 73 grobów ciałopalnych, jakie udało się wyróżnić, nie pozwala także na zbyt pewne ustalenie przeciętnego wyposażenia grobowego. Z zastrzeżeniami musimy bowiem podchodzić do inwentarzy tych grobów, z których wymieniono tylko jedno, dwa naczynia. Zastrzeżenie to dotyczy szczególnie grobów, w których wyposażeniu nie figurują popielnice, można je także rozszerzyć na całość inwentarzy grobowych, które dotarły do Muzeum ze zbiorów Weicherta, a więc na groby nr XXXVII—LXII. Wydaje się, że wbrew podanemu wyżej zestawieniu materiałów z grobów można przyjąć za przeciętną liczbę 4—7, a wyjątkowo 10 naczyń w grobie. Warto nadmienić, że niekiedy (np. w grobie IV) występują 2 duże naczynia. Nasuwa się przypuszczenie, że mógł to być grób dwóch osób lub dwa groby nawarstwione na siebie, których inwentarz został w trakcie badań połączony.

Obok popielnic w grobach znajdowano średniej wielkości przystawki, czarki, czerpaki, występujące przeciętnie mniej więcej w podobnej liczbie. Niekiedy do grobów wkładano także „kadzielnice”, talerze krążkowe, a tylko w jednym znaleziono szpulę i w dwóch (dziecięcych?) grzechotki. W skład wyposażenia dość często wchodziły przedmioty metalowe. Najczęściej były to żelazne noże znalezione w sześciu grobach (groby X, XXXIV, LXIII, LXV, LXVI, LXXI), po jednym do trzech w grobie; szpile brązowe w siedmiu grobach (groby I, II, III, IX, XLV, LVII, LXXI), wyłącznie po jednej w grobie; szpile żelazne w trzech grobach (groby I, XXX, LXV), po jednej lub dwie w jednym grobie; naszyjniki żelazne w pięciu grobach

¹³ T. Wieczorowski, *Ceramika inkrustowana typu „łużyckiego” z wczesnej epoki żelaznej w Polsce*, Prz. archeol., t. 6: 1937—1939, s. 143.

(groby VI, XXIII, LXIII, LXIV, LXVI); bransolety brązowe w trzech grobach (groby VI, XVI, LVII); pierścionki brązowe z blachy, drutu lub spiralne z cienkiego drutu (groby II, XVI, XXII, XXXIV, LVII). Rzadszymi przedmiotami w inwentarzu są: brązowa zapinka (grób LXXI), paciorek bursztynowy (grób I), gładzik kamienny (grób X), grocik strzały (grób LXX), łańcuszek brązowy (grób I), paciorki ze szkła (groby VI, XX, XLIX, LXXII), kółka żelazne (groby XXXIV, LXXI), dłuta żelazne (groby XLIII, LXIV), żelazna bransoleta (grób XLIII), naszyjnik brązowy (grób XLII), stopione paciorki brązowe (grób XXIII). Najczęściej w grobie znajdują się dwa, trzy przedmioty metalowe: szpila żelazna lub brązowa i naszyjnik, szpila i nóż lub naszyjnik i nóż. Te różnice w inwentarzu nie pozwalają jednak na stwierdzenie jakiejś istotnej różnicy majątkowej lub społecznej. Brak planu cmentarzyska nie pozwala także na stwierdzenie, czy wyróżniała się ewentualnie część, na której grupowały się groby bogatsze. Za taką możliwością może przemawiać podana przez ks. Zakrzewskiego informacja, że w części wschodniej znajdowano w grobach więcej przedmiotów metalowych. Nie wiadomo jednak, o ile jest to stwierdzenie obiektywne i czy nie kryje się za tym różnica w chronologii.

Ceramika

Duża ilość naczyń, odkrytych na cmentarzysku w Chojnie—Golejewku, oraz znaczna rozpiętość czasowa jego trwania są przyczyną mnogości form ceramicznych i ich odmian, jakie można wyróżnić w omawianym materiale. Pod tym względem cmentarzysko to należy do najbogatszych w Polsce. Z drugiej strony niezajomość zespołów, w jakich skład wchodziła olbrzymia większość naczyń, nie pozwala na rozstrzygnięcie ich funkcji. Uwaga ta dotyczy szczególnie średniej wielkości naczyń, które mogły spełniać zarówno rolę przystawek, jak i popielnic. Z tej też racji przy omawianiu ceramiki należy ją grupować według kształtu i wielkości, a nie przypuszczalnej funkcji obrzędowej. Pewną trudność stanowi w tym względzie istnienie szeregu form pośrednich, stojących na pograniczu poszczególnych, zasadniczych typów. Warto podkreślić, że, wyjąwszy może garnki i garnuszki jajowate, regulą są znaczne różnice w proporcjach naczyń i niepowtarzanie się ich wielkości. Dowodzi to, sądę, wykonywania ich w wielu pracowniach garncarskich, a więc szerokiego rozprzestrzenienia sztuki lepienia i wypalania naczyń, w której na tej podstawie trzeba byłoby wykluczyć możliwość węższej specjalizacji. Z drugiej strony piękne kształty, zdobnictwo stojące na wysokim poziomie artystycznym, a szczególnie opanowanie techniki wykonania naczyń malowanych zdają się wskazywać

na fakt odwrotny. Niewykluczone więc, że jedynie część garncarek zdołała się nauczyć wymagających najwięcej wiedzy i umiejętności sposobów wyrobu ceramiki malowanej.

Wśród naczyń znalezionych na interesującym nas obiekcie można — kierując się wielkością, kształtem i przeznaczeniem — wyróżnić następujące, zasadnicze formy: naczynia dwustożkowate, wazy z cylindryczną szyjką, naczynia baniaste, beczułkowate, wazowate, jajowate (gładzone i niegładzone), naczynia z lejkowatą szyjką, różne formy mis, czerpaków, kubków, dzbanków, garnuszki jajowate, czarki i naczynia miniaturowe, piętrowe, talerze i talerze krążkowe, trojaki i dwójaki, „tabakierę”, figurkę ptaszka glinianego, pokrywki oraz dość dużą grupę naczyń malowanych, wśród których występują naczynia z lejkowatą szyjką, baniaste, miski, wazki, czerpaki, kubki, czarki, półmisek i trojaki. Z innych rodzajów ceramiki znaleziono jeszcze w Chojnie „kadzience”, grzechotki, szpulę glinianą, przęślik i pierścionek gliniany. W ramach tych grup zostanie omówiona ceramika z naszego cmentarzyska.

Naczynia dwustożkowate

A. Wśród kilku odmian, jakie można zaliczyć do tej grupy, na plan pierwszy wysuwają się naczynia o ostrym załamie. Naczynia te w liczbie ośmiu zostały opisane w pozycji 2 materiałów luźnych (tabl. XIII 4—6, 13). Są to naczynia różnej wielkości (wysokość 10—25 cm), z załomem umieszczonym około połowy wysokości lub nieco niżej. Powyżej załomu są one zwykle zdobione trzema — czterema poziomymi żłobkami, załom jest niekiedy karbowany dołkami lub wycięciami (tabl. XIII 5), czasem dolna część brzuśca jest zdobiona pionowymi żłobkami lub grupami pionowych i poziomych żłobków. Naczynia te służyły prawdopodobnie jako popielnice.

Tego typu naczynia należą do form bardzo częstych w kulturze „łużyckiej”. W III i IV okresie epoki brązu są one najtypowszą formą ceramiki w Małopolsce. A. Żaki stwierdził na tym terenie, że karbowanie załomu jest zwyczajem starszym, zanikającym w IV okresie epoki brązu¹⁴. Dużą liczbę analogicznych form datuje w Saksonii W. Coblenz na przełom III i IV okresu epoki brązu i IV okres epoki brązu¹⁵. Na IV okres brązu datuje podobne okazy z Czarnkowa L. J. Łuka¹⁶. Można więc nasze okazy zaliczyć również do młodszego (IV) okresu epoki brązu.

¹⁴ A. Żaki, *Początki rozwoju kultury łużyckiej w dorzeczu górnej Wisły*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, vol. III, 1948 (1950), s. 68—69.

¹⁵ W. Coblenz, *Grabfunde der Mittelbronzezeit Sachsens*, Dresden 1952, t. 73/74, 75/76.

¹⁶ L. J. Łuka, *Cmentarzysko kultury łużyckiej w Czarnkowie z IV—V okresu epoki brązu*, „Fontes Praehistorici”, I, 1951, s. 150.

B. Dalszą odmianą naczyń dwustożkowatych są dwa zbliżone okazy, opisane w pozycji 10 i 11 (tabl. XIII 1), oraz jedno z pozycji 203 (materiały niepewne). Wyróżniają się one jedynie łagodnym załomem, a w jednym wypadku i zdobieniem. Są to również naczynia duże, najprawdopodobniej popielnice. Reprezentują one formy młodsze, datowane na przełom IV i V okresu epoki brązu¹⁷. Do epoki późniejszej nawiązuje też zdobienie drugiego z tych okazów.

C. Inny wariant tej grupy naczyń reprezentują bardzo duże naczynia dwustożkowe z łagodnym załomem, szerokim wylewem i chropowatą, dolną częścią brzuśca. Są one niestety znalezione bez przedmiotów datujących w grobach XXXVII, LX, LXXV (tabl. VIII 23; XI 7; XII 6). Naczynia te posiadają w dolnej części brzuśca po 4 poziome występy-uchwyty. Formy identyczne są powszechne w najmłodszym okresie epoki brązu w wyróżnionej przez Z. Durczewskiego podgrupie kępińskiej grupy górnośląsko-małopolskiej (typ B)¹⁸ i na Śląsku Środkowym¹⁹.

D. Jako dalszą odmianę tego typu można wyróżnić zbliżone okazy szerokootworowe z wyodrębnioną szyjką i zaokrąglonym załomem, umieszczonym poniżej połowy wysokości. Jedno naczynie tego typu pochodzi z grobu LXIV, a trzy dalsze należą do pozycji 43 materiałów luźnych (tabl. XVII 6). Zdziwiająca jest rozpiętość chronologiczna tych naczyń. Jedno z nich, gładzone, posiadające na dolnej części brzuśca kilka pionowych żeberk (drugie jest też podobnie zdobione), stanowi zespół grobu LXIV wraz z żelaznym dłutem i takimże naszyjnikiem skośnie żłobkowanym, jest więc datowane na okres halsztacki, a nawet raczej na jego fazę młodszą²⁰. Inny okaz jest zdobiony na dolnej części brzuśca grupami pionowych i poziomych żłobków, w sposób analogiczny do niektórych naczyń odmiany A. Wydaje się więc, że granice występowania tej formy można ująć od IV okresu epoki brązu po okres halsztacki włącznie.

E. Inną odmianą są niezdobione naczynia dwustożkowe z łagodnym załomem i węższym wylewem. Należą tu naczynia z grobu III, XIII, LVI oraz kilka dalszych z pozycji 28 (tabl. II 15; V 13; X 18). Niektóre z nich posiadają lekkie wgłębienie ścianek ponad załomem brzuśca, może ślad przekształcenia z naczyń z wyodrębnioną szyjką. Jedno skośnie żeberko na brzuścu naczynia z grobu III jest jakby

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Durczewski, *op. cit.*, cz. I, s. 35—36; cz. II, tabl. XXXI, XXXII.

¹⁹ M. Jahn, *Zur Chronologie der „Lausitzer Kultur“ auf Grund neuerer Grabungen in Schlesien*, „Mannus“, Ergänzungsband III, Leipzig 1923, tabl. I 4, 5.

²⁰ Rozdziału halsztackich form metalowych na okresy starszy i młodszy dokonał J. Kostrzewski (*Ze studiów nad wczesnym okresem żelaznym w Polsce*, „Slavia Antiqua”, IV, 1953, s. 22—26).

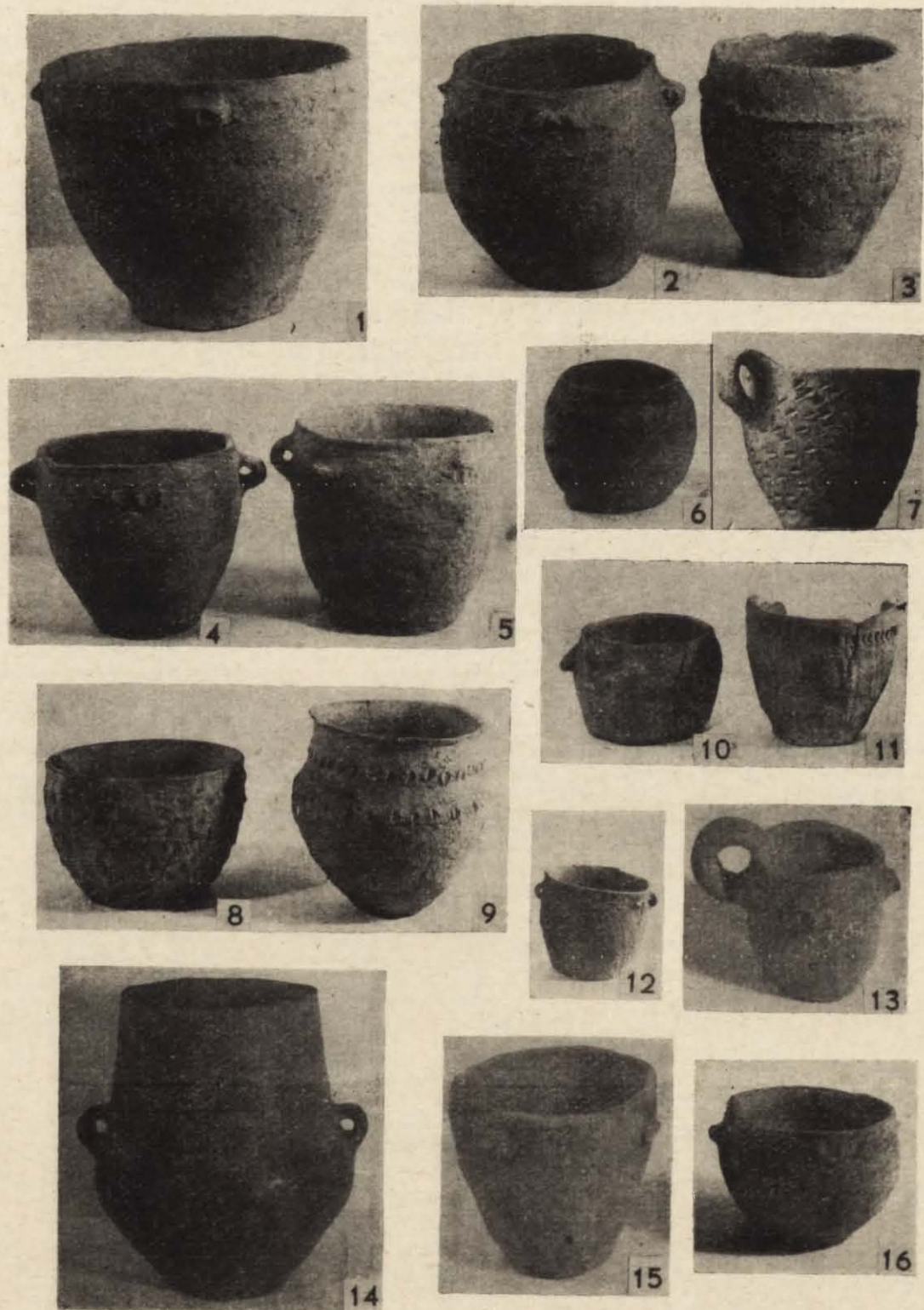
łącznikiem z poprzednio omówioną odmianą. Naczynie to jest datowane przez zespół na okres halsztacki C, podobnie jak naczynie z grobu XIII. Z drugiej strony naczynie z grobu LVI jest datowane zespołem na IV okres epoki brązu i w ten sposób uzyskujemy ramy chronologiczne dla omawianej odmiany naczyń.

F. Dalszą wreszcie odmianą dużych naczyń dwustożkowatych, odbiegającą znacznie od pierwowzoru, jakim był typ A, są smuklejsze naczynia posiadające brzusec z łagodnym załomem (w tym też okazy posiadające po dwa ucha), niekiedy lekko wyodrębnioną w zarysie lub podkreśloną zdobieniem szyjką i czasem rozchylonym brzegiem oraz wyodrębnioną nóżką. Wchodzą tu w grę naczynia z grobu XLV oraz pozycji 27,33—35,38a (tabl. IX 12; XV 4, 11, 13; XVI 1, 2, 4, 5), 205 oraz 206 (materiały niepewne). Część z nich wyróżnia się umieszczeniem największej wydętości w $\frac{1}{3}$ wysokości. Naczynia te (odwrotnie gruszkowate lub jajowate) stanowią przejście do jajowatych naczyń niegładzonych. Niektóre z nich są zdobione na górnej części brzuśca poziomym rzędem dołków paznokciowych, podwójnymi guzkami, dołkami otoczonymi wieńcem punktów lub ich rzędem. Jedno jest zdobione pionowymi żeberkami, zgrupowanymi po trzy, wychodzące z dołeczków i zakończone poziomym wałeczkiem. Jest to bardzo rzadki wariant zdobienia plastycznego (tabl. XV 11). Warto nadmienić jeszcze, że jedno naczynie posiada w miejscu zwykłego osadzania uch trzy małe, kolankowate występy.

Ustalenie wiążącej chronologii tej grupy form jest trudne. Brak dla niej danych z Chojna, gdyż jedyne naczynie, pochodzące ze znanego grobu, nie posiada zespołu datującego. Łukowate występy, znajdujące się na dolnej części jednego z okazów (podobnie jak w odmianie C, u naczyń z lejkowatą szyjką i naczyń malowanych), oraz pionowe żeberka u innego — wspomniane już — występujące od V okresu epoki brązu²¹ a spotykane też u naczyń z lejkowatą szyjką (porównaj tabl. XVII 12; XXIV 5), wydają się wskazywać na występowanie ich w najmłodszym okresie epoki brązu i może także w starszej fazie okresu halsztackiego.

G. Pozostaje jeszcze do omówienia naczynie z grobu I (tabl. II 1). Ciekawą cechą wyróżniającą jest zdobienie tego naczynia głębokimi, pionowymi bruzdami. Jest to niewątpliwie maniera zdobnicza, będąca rozwinięciem zwyczaju pokrywania brzuśców niektórych naczyń (dzbanki, kubki, amfory) pionowymi, płytkimi bruzdami, co spotyka się na różnych terenach (też na omawianym cmentarzysku) od IV okresu epoki brązu. Kształt naczynia przemawia za datowaniem go na najmłodszy okres epoki brązu, jednak pozostałe przedmioty z tego gro-

²¹ Łuka, *op. cit.*, s. 151.



Tabl. XIV. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 15 (1—5), 16 (6), 18 (7, 8), 17 (9), 19 (10, 11), 21 (12, 15), 20 (13), 22 (16), 24 (14). Skala: 13 — 1 : 3; 1—5, 7—9, 12, 15, 16 — 1 : 4; 6, 10, 11, 14 — 1 : 5
 Planche XIV. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 15 (1—5), 16 (6), 18 (7,8), 17 (9), 19 (10, 11), 21 (12, 15), 20 (13), 22 (16), 24 (14), échelle: 13 — 1 : 3; 1—5, 7—9, 12, 15, 16 — 1 : 4; 6, 10, 11, 14—1 : 5



Tabl. XV. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 26 (1—3), 27 (4), 25 (5), 30 (6, 12, 14), 31 (7, 9), 29 (8), 32 (10), 35 (11), 38 (13). Skala: 4 — 1 : 4; 1—3, 6—8, 12, 13 — 1 : 5; 5, 9—11 — 1 : 6—7
 Planche XV. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 26 (1—3), 27 (4), 25 (5), 330 (6, 12, 14), 31 (7, 9), 29 (8), 32 (10), 35 (11), 38 (13), échelle: 4 — 1 : 4; 1—3, 6—8, 12, 13 — 1 : 5; 5, 9—11 — 1 : 6—7

bu należą do form starszej fazy okresu halstackiego.

H. Ostatnią wreszcie formą, wiążącą się z tą grupą, jest naczynie z pozycji 23 (tabl. XXIII 4), posiadające bardzo nisko umieszczony załom, wąski wylew i dwa ucha powyżej załomu. Kształt jego mimo pewnych nawiązań do form z IV okresu epoki brązu różni się jednak od nich bardzo. Niezgrabność zarysu i umieszczenie uch zdają się przemawiać za datowaniem go na wczesny okres lateński. Wskazuje na to także istnienie najbliższych analogii²² w kulturze „pomorskiej”, jak i obserwowana na większości urn twarzowych, podobnie jak i u naszego okazu, tendencja do wydłużania górnej części naczynia.

Amfory

A. Do najstarszych naczyń tej grupy należy niewątpliwie naczynie z grobu XV (tabl. VI 9), posiadające baniasty brzusek i ucha u nasady szyjki. Dwa zbliżone okazy, w tym jeden bez uchy, to naczynia z pozycji 231 (tabl. XXIV 11 — materiały niepewne). Brak nawet szcztkowej ornamentyki guzowej oraz późniejszego typu zdobienie dwóch z tych naczyń wskazują na zaliczenie ich do IV okresu epoki brązu²³.

Zbliżony kształt posiadają 2 uchate naczynia z pozycji 6 (tabl. XIII 3), na których znajduje się szcztkowa ornamentyka guzowa w postaci małych guzków, otoczonych od góry jednym lub dwoma półkolistymi żeberkami. Naczynia tego rodzaju należą do form przewodnich młodszego okresu brązu podobnie jak chyba dalsze naczynia z tej pozycji (tabl. XXIII 5).

B. Inną odmianę stanowią 2 naczynia z pozycji 36 i jedno z pozycji 239 (tabl. XVI 6; XVII 1 oraz XX 1 — materiały niepewne). Są to większe, bardziej przysadziste naczynia uchate z nisko umieszczonym, łagodnym załomem brzuśca i słabiej wyodrębnioną, zewężającą się ku górze szyjką. Jeden jest zdobiony szcztkową ornamentyką guzową, drugi — ciekawą wersją tegoż ornamentu, małe guzki zostały bowiem umieszczone na górnym z czterech półkolistych żeberk (tabl. XVI 6). Wydaje się, że naczynia te należy datować na szerszy okres czasu, to jest nie tylko na IV—V okres epoki brązu, lecz także na początek okresu halstackiego. Na Śląsku analogiczne do naszych

okazy są datowane na IV i V okres epoki brązu²⁴, a na Pomorzu na V okres epoki brązu²⁵. W grupie zachodniopomorskiej kultury „łużyckiej” naczynia o prawie analogicznym zarysie brzuśca, niekiedy też ze szcztkową ornamentyką guzową poniżej uszek, różniące się jednak tym, że posiadają dodaną lejkowatą szyjkę i są poziomo facetowane na brzuścu, są datowane na starszą fazę okresu halstackiego²⁶. Zbliżone okazy spotyka się także w kulturze pomorskiej²⁷.

C. Inną, również młodszą odmianę tej grupy stanowią smuklejsze naczynia bez uch z wyodrębnioną, zewężającą się ku górze szyjką. Wśród naczyń, jakie należą do tej odmiany, można wyróżnić kilka odmian. Są to zarówno naczynia z bardzo nisko umieszczonym, łagodnym załomem, z pozycji 25 (tabl. XV 5), okazy dość ostro profilowane z wyżej umieszczonym załomem brzuśca i niekiedy lekko rozchylnym brzegiem jak naczynie z grobu XXVIII (tabl. VII 14) i wreszcie okazy o zwykle wyżej umieszczonym załomie, bardziej złagodzonego profilu z grobów XXIV, V, pozycji 40 (tabl. III 10; VII 6; ryc. 7e) oraz pozycji 207 (tabl. XXIV 9 — materiały niepewne). Są to zarówno naczynia niezdobione, jak i ornamentowane na górnej części brzuśca. Zdobienie gęstymi, pionowymi bruzdami jednego okazu (tabl. XV 5) stawia go w rzędzie form z IV okresu epoki brązu²⁸. Zdobienie innych posiada nieco młodszymi charakter. Zastosowano bowiem na nich grupy skośnych, rytych linii, tworzące rodzaj linii łamanej, grupy pionowych żeberk czy też na mniejszym, „grafitowanym” naczyniu z grobu XXIV ornament różnie układanych trójkątów skośnie kreskowanych, przedzielonych szerokimi, gładzonymi bruzdami. Ornamentyka tego naczynia, podobnie jak i inne przedmioty z tego grobu, posiada już charakter halstacki, co daje górną granicę chronologiczną tych form.

D. Odmienną formę, pochodną od amfor, stanowią smukłe naczynia z dwustożkowatym lub jajowatym brzuścem, umieszczonym na

²⁴ J a h n, *op. cit.*, s. 40—41, T. III 1; H. S e g e r (*Die Stilentwicklung in der Keramik der schlesischen Urnenfriedhöfe*, „Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift”, VIII, 1924, tabl. III 2) datuje naczynie z Łągiwnik, pow. Dzierżoniów (nie posiadające guzków, a jedynie ornament półkolistych listewek) na V okres epoki brązu.

²⁵ Analogiczne do naszych naczyń naczynie z Krępy, pow. Koszalin, z guzkami i listwami otaczającymi je, datuje J. K o s t r z e w s k i (*Kultura łużycka na Pomorzu*, Poznań 1958, s. 45, przyp. 4, ryc. 27a) na V okres epoki brązu, dodając jednak wyraz „zapewne”, umieszczając jego rysunek wśród form IV okresu epoki brązu.

²⁶ Tamże, s. 171—174, ryc. 122, 123/2.

²⁷ P e t e r s e n, *op. cit.*, tabl. 28 f, analogiczny do naszych, niezdobiony okaz zalicza do kultury „pomorskiej”, dowodzi to trwania tej formy do końca okresu halstackiego.

²⁸ J. K o s t r z e w s k i, *Wielkopolska w pradziejach*, wyd. 3, Warszawa—Wrocław 1955, ryc. 248. Porównaj też materiały z Czarnkowa, Ł u k a, *op. cit.*, s. 106.

²² Porównaj E. P e t e r s e n, *Die frühgermanische Kultur in Ostdeutschland und Polen*, Berlin 1929, tabl. IV a, c. 1; tabl. VI f.

²³ Małe naczynie z pozycji 231 materiałów niepewnych było prawdopodobnie inkrustowane. Typ, który ono reprezentuje, należy do głównych wśród naczyń zdobionych tą techniką, pochodzących, jak to ustalił R. J a m k a, z okresu halstackiego D (*Cmentarzysko w Skrajnej, w powiecie kaliskim*, Prz. archeol., t. 6: 1937—1939, s. 22—27). Dość bliską analogię podaje W i e c z o r o w s k i, *op. cit.*, tabl. XIII 7. Nie należy więc ono do IV okresu epoki brązu, lecz do okresu halstackiego D.

różnej wysokości, i cylindryczną, niekiedy bardzo wysoką szyjką. Często posiadają one ucha. Należą tu naczynia z pozycji 24 i 26 (tabl. XV 1—3; XIV 14). Jeden z tych okazów jedynie w drobnych szczegółach różni się od naczyń beczułkowatych, które są jednak z reguły mniejsze. Odmianę tę trudno ściśle datować. Zbliżone formy z Kielecczynny datował J. Kostrzewski na okres halsztacki²⁹, nieco podobne okazy z Iwanowic, pow. Miechów, i Zofipola, pow. Proszowice — A. Żaki na III i IV okres epoki brązu³⁰. Na Pomorzu Zachodnim są one datowane na najmłodszy okres tej epoki³¹.

E. Ostatnią wreszcie odmianę naczyń amforowatych, obejmującą naczynia dużo mniejsze, stanowią okazy z grobu XXVI i pozycji 30 (tabl. VII 9; XV 6, 12, 14), zbliżone nieco do odmiany A, posiadające brzusiec z łagodnym załomem, cylindryczną szyjkę i dwa ucha u jej nasady. Są one zwykle zdobione grupami rytych pionowych żłobków. Nawiązują one do młodszych wersji amfor i trzeba je datować na młodsze okresy epoki brązu.

Naczynia baniaste

Wśród naczyń tej nielicznej na naszym cmentarzysku grupy, charakterystycznej dla okresu halsztackiego można wyróżnić 3 bez-uche okazy z prawie kulistym brzuścem i wyodrębnioną, krótką szyjką. Są to nieduże naczynia z grobu XXXIV (tabl. VIII 13) i naczynia z pozycji 208—209 (tabl. XXIV 8 — materiały niepewne). Wszystkie one są bogato zdobione krzyżującymi się lub układającymi w trójkąty wątkami linearnymi. Zespół pierwszego z tych naczyń datuje je na okres halsztacki C. Należą one jednak do form rzadkich.

Zbliżone nieco pod względem kształtu, „grafitowane” naczynie z grobu LIII (tabl. X 10) wyróżnia się szczególnie facetowaniem dolnej części brzuśca i zdobieniem jego górnej części listwą, ułożoną w poziomą linię falistą. Zwyczaj facetowania naczyń spotyka się na czerpakach i miskach malowanych także w Chojnie. Facetowanie załomu lub górnej części brzuśca występuje na nieco podobnych okazach z Pomorza w okresie halsztackim C³², a na innych formach i terenach w IV i V okresie epoki brązu³³. Facetowanie dolnej części naczynia jest radsze, wystąpiło prócz tego na jednej jeszcze amforce z lejkwatą szyjką

z Chojna (tabl. XVIII 3). Spotyka się też na podobnych naczyniach malowanych³⁴.

Podobnie jak facetowanie, tak i listwa falista należy do wielkich rzadkości w Wielkopolsce³⁵, a na naszym cmentarzysku powtórzyła się tylko na fragmencie naczynia misowatego (tabl. I 5). Ze Śląska H. Seger³⁶ przytacza identycznie zdobione naczynie typu amfor z lejkwatą szyjką z pobliskiego Bychowa, pow. Milicz. Naczynie nasze stanowi więc okaz unikatowy, pochodzący niewątpliwie z okresu halsztackiego C.

Ostatnią wreszcie odmianę, jaką można zaliczyć do tej grupy, stanowią nieduże naczynia z pozycji 41 (tabl. XVI 9, 12; ryc. 6a), z różnie umieszczoną największą wydętością brzuśca i lekko wyodrębnioną szyjką. Są one bogato zdobione, niekiedy w sposób analogiczny do dużych naczyń z kulistym brzuścem. Są one najprawdopodobniej współczesne innym naczyniom baniastym, a więc pochodzą ze starszej fazy okresu halsztackiego.

Naczynia beczułkowate

Należą one do najliczniejszych grup wśród większych naczyń z cmentarzyska w Chojnie—Golejewku, zbliżony kształt posiada także duża część czarek. Można wyróżnić wśród nich 3 zasadnicze typy. Pierwszy obejmowałby kilka naczyń niezdobionych, niezbyt zgrabnych, z dwoma uchami umieszczonymi u nasady słabo wyodrębnionej szyjki. Są to naczynia z grobów XII i XL, materiałów znalezionych obok grobu XXXIV oraz pozycji 29 i 39 (tabl. V 11; XI 6; XV 8; XVI 8) i 2 mniejsze naczynia z grobu XXI (tabl. VII 1, 2). Posiadają one znaczne podobieństwo do form wczesnolatańskich kultury „łużyckiej”, jednak zespół z grobu XII ma wyraźnie wcześniejszy charakter. Z drugiej strony naczynia beczułkowate pojawiają się już od IV okresu epoki brązu i trudno jest rozstrzygnąć sprawę chronologii tych form.

Dalszą, radszą odmianę naczyń beczułkowatych stanowią zdobione okazy z grobów XL i L (tabl. VIII 3; X 3). Wyróżniają się one od grupy następniej brakiem uch.

Najczęstszą formę naczyń tej grupy reprezentują różnej wielkości, zwykle czernione i zdobione, naczynia z dwoma uchami u nasady szyjki. Brzusiec posiada łagodny zarys i jest niekiedy smukły, czasem znów bardziej wydęty. Szyjka jest krótka, zwykle wyodrębniona od brzuśca. Przejście szyjki w brzusiec

²⁹ Np. z Ludwikowa, pow. kielecki, J. Kostrzewski, *Od mezolitu do okresu wędrówek ludów*, [w:] *Prehistoria ziem polskich*, Kraków 1939—1948, tabl. 71/30.

³⁰ Żaki, *op. cit.*, s. 77 n., ryc. 43, 45.

³¹ J. Kostrzewski, *Kultura łużycka na Pomorzu*, s. 163, ryc. 117.

³² Tamże, s. 171 n., ryc. 122, 123.

³³ Łuka, *op. cit.*, s. 135. Tam też dalsze analogie i literatura.

³⁴ R. Glaser, *Die bemalte Keramik der frühen Eisenzeit in Schlesien*, [w:] *Quellenschriften zur ostdeutschen Vor- und Frühgeschichte*, t. 3, Leipzig 1937, tabl. 15/5.

³⁵ Patrz J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, s. 132. Podana tam ryc. 346 przedstawia nasze naczynie. Pewną analogią jest wyobrażone na ryc. 350 innego typu naczynie z Nadziejewa, pow. Środa, zdobione listwą ułożoną w linię łamaną.

³⁶ Seger, *op. cit.*, tabl. IV 1.

przypomina u niektórych okazów słabiej profilowane naczynia dwustożkowate. Pewnymi odmianami od przeciętności są naczynia z niewyodrębnioną szyjką oraz formy z nisko umieszczoną największą wydętością. Do grupy tej można zaliczyć naczynia z grobu XVII, XLVII i pozycji 31, 32, 39b (tabl. VI 17; ryc. 18b; tabl. XVI 3; XV 7, 9, 10), a także jedno z naczyń z pozycji 207 (tabl. XXIV 3 — materiały niepewne). Najczęstszym zdobieniem, spotykanym na dwóch ostatnich grupach naczyń beczułkowatych, są dołki lub ich grupy oraz grupy żłobków ułożone w linię łamaną, ornament festonowy; rzadsze są linie z punktów. Czasokres występowania zdobionych form naczyń beczułkowatych jest raczej nieco węższy aniżeli form niezdobionych.

Ostatnią wreszcie grupą naczyń, które można zaliczyć do tego zasadniczego typu, są duże naczynia z pozycji 42 i z grobu XLIX (tabl. X 1). Są one mniej smukłe, tylko jedno z nich posiada 2 ucha u nasady wyraźnie wyodrębnionej szyjki; pozostałe mają w tymże miejscu rząd dołków paznokciowych. Cechą charakterystyczną jest dobre wygładzenie szyjki i gorsze wygładzenie lub schropowacenie pozostałej części ścianek naczynia. Przypomina to w sposób jak najbardziej istotny formy kultury „pomorskiej” i każe zaliczyć te okazy do młodszej fazy trwania naszego cmentarzyska.

Naczynia z lejkowatą szyjką

Baniaste amfory z lejkowatą, przewężoną szyjką stanowią formę charakterystyczną dla starszej fazy okresu halsztackiego³⁷, powtarzającą się także na reprezentatywnej dla tego okresu ceramice malowanej zarówno w Chojnie, jak i na Śląsku środkowym, gdzie stanowią one także główną formę towarzyszącą ceramice malowanej³⁸. Naczynia te posiadają różną wielkość. Największe mają prawie kulisty brzusek i największą wydętość w połowie wysokości. Małe naczynia i czarki mają bardziej spłaszczony brzusek i niżej umieszczoną największą wydętość. Zachodzą także różnice w ukształtowaniu szyjki od stożkowatego ukształtowania i dużej wysokości jej górnej części oraz szerokiego światła do okazów z niską szyjką i wąskim światłem. Szyjka jest często wyodrębniona lub zaznaczona zdobieniem.

Częstym wariantem zdobniczym jest listwa karbowana nacięciami, oddzielająca brzusek od szyjki, a na innych okazach — guzy rożkowate, skierowane do góry, umieszczone na górnej części brzuśca, wypychane od wewnątrz, lub mniejsze — nalepiane. Rożki te są

dość często otoczone linią z kresek; także kreski rozdzielają też czasem szyjkę i brzusek. Dodatkowym zdobieniem na tego typu naczyniach są grupy pionowych żeberk, wątki drabinkowe lub trójkąty kreskowane, bruzdy półkoliste, wątki jodełkowe wokół guzków lub niżej itd.

Trzecią odmianę tych naczyń stanowią naczynia nie posiadające ani listwy, ani guzków. Są one podobnie jak poprzednie najczęściej „grafitowane”. Warto nadmienić, że jedno z tych naczyń jest, tak jak i omówione już naczynie z grobu LIII, facetowane w dolnej części brzuśca. Do tej grupy należy zaliczyć naczynia z grobów IV, IX, XL, XLIII, XXXIV, LXIII, LXXIII i z pozycji 46—49 (tabl. III 1; IV 8; IX 4; VIII 16; XI 10; XII 4; XVII 2—5, 7—12; XVIII 1—5) oraz pozycji 211—212 (tabl. XXIV 5, 7 — materiały niepewne).

Do tejsz grupy naczyń można też zaliczyć smuklejsze naczynia, będące formami prototypowymi wyżej omówionych. Pochodzą one prawdopodobnie mniej więcej z tego samego czasu, chociaż mogą należeć także do okresu nieco wcześniejszego. Szyjki tych naczyń są najczęściej niewyodrębnione. Zaliczono tu zarówno naczynia z bardzo silnie rozchylonym brzegiem, jak i z jedynie lekko rozchyloną krawędzią. Z reguły są one niezdobione. Na kilku tylko są listwy skośnie karbowane, na dwóch są małe, nalepiane guzki, podobnie jak i na części naczyń poprzednio omówionych. Należą tu naczynia z grobów II, IV, V, VII, IX, XIII, XIV, XLII (tabl. II 11; III 4, 12; IV 1, 9; V 14; VI 1; IX 8) oraz pozycji 231 (tabl. XVI 7 — materiały niepewne). Współczesność przynajmniej częściowa tych naczyń z omówionymi uprzednio jest potwierdzona przez wystąpienie obu rodzajów w grobach IV i IX, z drugiej strony wczesny charakter zabytków metalowych z grobu II wskazuje na pojawienie się ich przed okresem halsztackim C.

Naczynia wazowate

Można tu zaliczyć trzy prawie identyczne, różniące się jedynie wielkością, naczynia z krótką, zwężającą się, ostro wyodrębnioną szyjką o pionowym brzegu. Były one znalezione w grobie IX oraz są podane w pozycjach 12 i 64 (tabl. IV 11; XVIII 14, 21). Na granicy szyjki i brzuśca mają one pasmo pionowych dołków paznokciowych i po dwa — trzy małe rożkowate guzki, a prócz nich ewentualnie nieduże dołki. Nieco podobny kształt ma duże, płytsze naczynie misowate z pozycji 61 (tabl. XVIII 20), zdobione na brzuścu pionowymi bruzdkami i posiadające przy krawędzi nieduży występ — ślepe uszko. Wszystkie te naczynia, wydaje się, trzeba datować na okres halsztacki, a raczej jego starszą fazę, na co wskazuje reszta inwentarza grobu IX i niezbyt

³⁷ J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, s. 132.

³⁸ Glaser, *op. cit.*, podaje tego typu naczynia malowane (tabl. 47/11, 13, 48/7 i inne) oraz niemalowane (tabl. 10, 11 i inne).

ściśle analogie z kręgu ceramiki malowanej³⁹ oraz halsztackiej ceramiki na Pomorzu⁴⁰. Brak analogii do inwentarza wczesnych grobów kultury „łużyckiej” (np. w Czarnkowie, Sierpowie, pow. Łęczyca, Opatowie, pow. Częstochowa i innych) każe uważać guzki na omawianych naczyniach za jeden z wariantów stylu starszej fazy okresu halsztackiego.

Nieco odmiennie, wspomniane naczynie misowate ma dalsze analogie w grobie CXX w Czarnkowie⁴¹. Lecz posiadanie przez miskę z halsztackiego grobu LIV w Chojnie podobnych, ślepych uszek, sugeruje jednak datowanie i tego naczynia na ten sam czas.

Warto jeszcze w tym miejscu wspomnieć o fragmencie naczynia, prawdopodobnie misowatego lub wazowatego, z pozycji 52a (tabl. I 5). Jest on zdobiony dwoma guzami i falistą listwą, karbowaną skośnymi nacięciami. Zdobienie to jest bardzo rzadkie i powtarza się na naszym cmentarzysku na jednym z omówionych naczyń baniastych. Ta analogia pozwala pewnie datować także nasz okaz na okres halsztacki C.

Naczynia jajowate

Do tej grupy zaliczyłem dość dużą liczbę naczyń, przeważnie średniej wielkości, które charakteryzują się niestarannym wykonaniem. Kształty ich obejmują dużą gamę form; od beczułkowatych przez jajowate, stożkowate, donczułkowate i w kształcie połowy beczułki do prawie cylindrycznych. Występują też formy smukłe, a obok nich bardziej przysadziste. Większość ich stanowią okazy niegładzone na całej powierzchni zewnętrznej lub też częściej wygładzone tylko przy krawędzi, a rzadziej także przy dnie. Pewna liczba tych naczyń jest zewnątrz schropowacona. W większości są to naczynia bezuche, jedynie część posiada zwykle dwa, wyjątkowo tylko jedno ucho. Ucha są najczęściej umieszczone tuż poniżej krawędzi, rzadziej wychodzą z krawędzi i są nieco wzniesione ponad jej poziom. Obok licznych okazów niezdobionych występują inne, zdobione poniżej krawędzi. Najczęściej spotyka się poziomy rząd pionowych dołków paznokciowych, kilka pojedynczych lub podwójnych guzków albo ich par, czy też krótkich listewek, karbowanych dołkami. Rzadszym elementem zdobniczym jest pozioma listewka ciągła, karbowana w sposób podobny. Wyróżnić tu można okazy zdobione na całej powierzchni dołkami paznokciowymi (tabl. XIV 8) lub dwoma ich rzędami (tabl. XIV 9). Można tu zaliczyć naczynia z grobów: I, II, IV, V, X, XIX, XXIX, XXXIII, XXXIV, XLVIII, LXVII, LXXI, LXXIV, LXXVI (tabl. II 2, 7, 12; III 2,

8; IV 18; VI 21; VII 17; VIII 14, 21; IX 15; XI 14; XII 3, 8, 9) oraz pozycji 13, 14, 15, 17, 18 (tabl. XIII 11, 12; XIV 1—5, 8, 9), a także pozycji 201 (materiały niepewne).

Datowanie tej grupy naczyń jest trudne, występują one bowiem przez cały czas trwania kultury „łużyckiej”. Identyczne, mniejsze naczynia, również bardzo częste w omawianym materiale, będą pokrótce scharakteryzowane dalej.

Garnuszki jajowate

Małe garnuszki jajowate, których wysokość wynosiła około 10 cm lub mniej, niewątpliwie odgrywały inną rolę w rytuale pogrzebowym od form większych. Pełniły one bowiem rolę przystawek, podobnie zresztą jak i część zbliżonych, nieco większych naczyń, omówionych poprzednio. Należą one do grup najliczniejszych na cmentarzysku w Chojnie—Golejewku. Większość jest niegładzona, słabo gładzona, a nawet niekiedy posiada schropowaconą powierzchnię. Część wśród nich ma gładzony pas przy krawędzi. Reprezentują one te same warianty form, od beczułkowatych po bardzo częste cylindryczne. O wiele mniejszy ich procent posiada uszka umieszczone tuż przy krawędzi. Dość znaczna ich część jest zdobiona w sposób podobny jak większe naczynia, to jest pasmem dołków, listwą karbowaną lub guzkami, umieszczonymi tuż poniżej krawędzi. Wchodzą tu garnuszki z grobów: III, IV, V, IX, XIII, XVI, XVIII, XXXI, XXXIV, XLV, oraz z pozycji 16, 19, 21 (tabl. II 16; III 6, 9; IV 13, 15; V 12, 15; VI 20; VIII 3; IX 2, 11, 13; XIV 6, 10—12, 15), pozycji 200 oraz 202 (materiały niepewne).

Rzadszą odmianą są zwykle mniejsze, identyczne naczynka gładzone i zdobione podobnie. Wystąpiły one w grobach VI i XLIX i należą do pozycji 84 (tabl. III 13, 16; X 2) oraz 204 (materiały niepewne).

Zbliżoną do garnuszków jajowatych formę mają dwa inne, podobnej wielkości naczynka czernione z jajowatym brzuścem, lekko przewężoną i następnie silnie rozchyloną krawędzią oraz dwoma uszkami u jej nasady. Jedno z nich, z grobu II (tabl. II 13), jest bogato zdobione wątkami trójkątów skośnie kreskowanych, drugie z pozycji 87 (tabl. IX 9) — niezdobione. Wczesnego typu przedmioty brązowe z tego grobu oraz znaleziona w nim także szpila żelazna pozwalają datować je na początek okresu halsztackiego. Mamy więc do czynienia z długim trwaniem formy nawiązującej do naczyń esowatych z III okresu epoki brązu, występujących w tym czasie zarówno w Saksonii⁴², jak i w Małopolsce⁴³ oraz na Śląsku, np. w Siedlisku, pow. Głogów⁴⁴.

³⁹ Por. tamże, tabl. 13/10, 21, 12.

⁴⁰ J. Kostrzewski, *Kultura łużycka na Pomorzu*, ryc. 122/2, 41.

⁴¹ Łuka, *op. cit.*, ryc. 39e.

⁴² Porównaj Coblentz, *op. cit.*, tabl. 75/76; 47/11, 13.

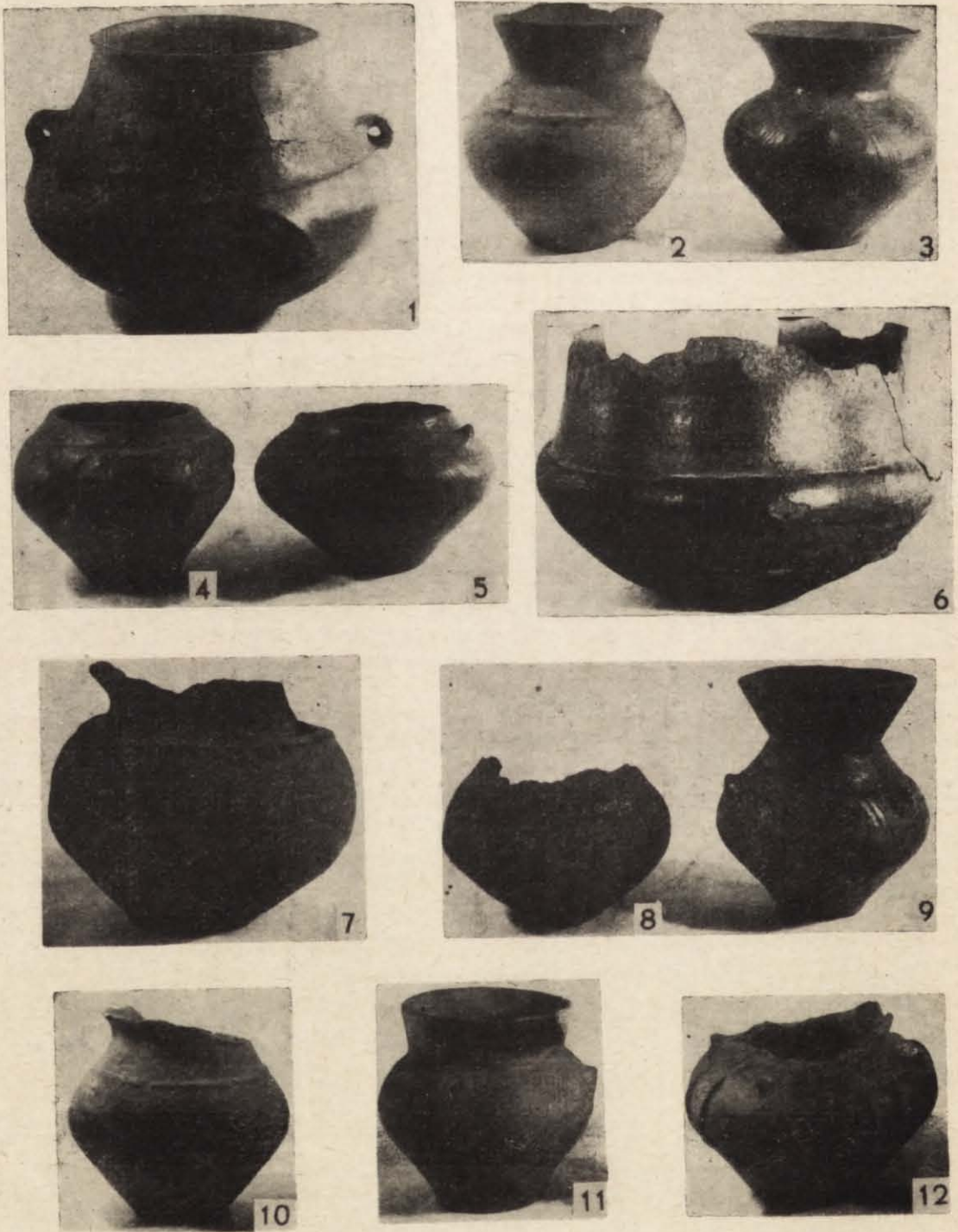
⁴³ Por. także Zaki, *op. cit.*, ryc. 50, 51, s. 51, 79, który wprowadza te naczynia z kultury „trzcienieckiej”.

⁴⁴ Seger, *op. cit.*, tabl. I 8.



Tabl. XVI. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 33 (1, 2, 4, 5), 39 (3, 8), 36 (6), 37 (7), 41 (9, 12), 42 (10, 11), 44 (13, 15), 45 (14). Skala: 9, 12, 13, 15 — 1 : 4; 1—3, 7, 8, 10, 11 — 1 : 5; 4—6, 13 — 1 : 6—7

Planche XVI. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 33 (1, 2, 4, 5), 39 (3, 8), 36 (6), 37 (7), 41 (9, 12), 42 (10, 11), 44 (13, 15), 45 (14), échelle: 9, 12, 13, 15 — 1 : 4; 1—3, 7, 8, 10, 11 — 1 : 5; 4—6, 13 — 1 : 6—7



Tabl. XVII. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 36 (1), 46 (2, 3, 7, 10), 47 (4, 5, 11), 43 (6), 48 (8, 9, 12). Skala: 1, 8, 9, 12 — 1:4; 2, 3, 6, 7 — 1:5; 4, 5, 10, 11 — 1:6

Planche XVII. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 36 (1), 46 (2, 3, 7, 10), 47 (4, 5, 11), 43 (6), 48 (8, 9, 12), échelle: 1, 8, 9, 12 — 1:4; 2, 3, 6, 7 — 1:5; 4, 5, 10, 11 — 1:6

Miski

Znaczna różnorodność form panuje wśród mis i misek. Najczęstszym typem są misy i miseczki prawie stożkowate lub półkoliste, posiadające pionową lub lekko zagiętą do wewnątrz krawędź. Dna ich są zwykle płaskie lub lekko wklęsłe. Posiadają niekiedy na krawędzi kilka niedużych występów. Wyróżniają się wśród nich okazy zewnątrz dołem niegładzone oraz kilka zdobionych zewnątrz gęsto dołkami paznokciowymi czy ich rzędami (tabl. XII 2, 5; XIX 6, 15). Wystąpiły one w dużej liczbie grobów, to jest w: I, III, VI, VII, IX, LII, LXX, oraz zostały opisane w pozycjach 53—56 (tabl. II 4, 5, 7, 9, 17, 18; III 15; IV 2, 14; X 9; XII 2, 5; XVIII 6, 10, 15, 16) oraz pozycji 214 (materiały niepewne).

Warto zwrócić uwagę na misę z grobu LXX, posiadającą poza zdobieniem dołkami paznokciowymi w kilku miejscach łukowato do góry przedłużoną krawędź. Znaleziony wraz z nią w grobie brązowy grocik strzały datuje ją na czas przed okresem halsztackim.

Formą nie nadającą się również do ściślejszego datowania są małe miseczki w kształcie odcinka kuli, posiadające bardzo małe dno lub w ogóle bez niego. Znaleziono je w grobie XIV, a pozostałe są opisane w pozycjach 57 i 58 (tabl. VI 2, 5; XIX 14) oraz 213 (materiały niepewne). Rzadką formą jest także mała, płytko miseczka cylindryczna z pozycji 62 (tabl. XIX 12), przypominająca pokrywki obejmujące kultury „pomorskiej”, lecz raczej zbyt mała do spełniania tej funkcji.

Dalszą odmianą misek są większe, stożkowate, niewiele różniące się od misek z krawędzią lekko zagiętą do wewnątrz, pochodzące z grobów XXXIV i LVI (tabl. VII 20; XI 1). Jedna z nich charakteryzuje się zdobieniem zewnątrz grupami pionowych i poziomych żłobków identycznie jak dwustożkowe naczynia odmiany A, co datuje ją na IV okres epoki brązu.

Inna misa stożkowata z pozycji 51 (tabl. XVIII 1) wyróżnia się posiadaniem ucha, umieszczonego tuż pod krawędzią. Ucha takie posiadają także podobne misy z wgłębieniem pod krawędzią, z grobu XI oraz pozycji 51 i 52a (tabl. V 1; XVIII 11). Inwentarz grobu XI datuje również te formy na IV okres epoki brązu i wydaje się, że datowanie to można przyjąć za obowiązujące również dla pozostałych okazów. Przemawia za tym ich datowanie na Śląsku środkowym, a zwłaszcza w Osobowicach pod Wrocławiem⁴⁵, a także na innych terenach, gdzie występują one z materiałem wczesnym i należą do pierwszych form misek⁴⁶.

⁴⁵ Jahn, *op. cit.*, s. 40—41; tabl. I 8.

⁴⁶ Stożkowate misy uchate znaleziono w Czarnkowie w zespołach z IV okresu epoki brązu (Łuka, *op. cit.*, s. 123, 151). Misy z wgłębieniem pod krawędzią, często zaopatrzone w dwa ucha, są datowane w Małopolsce

Jednak na Pomorzu podobne okazy spotyka się jeszcze w okresie halsztackim⁴⁷, a także w kulturze „pomorskiej”⁴⁸.

Ciekawą odmianę reprezentuje fragment miski z pionowo przekłutym uszkiem, z pozycji 52a. Analogiczny okaz z Wrocławia-Osobowic M. Jahn zalicza do V okresu epoki brązu⁴⁹.

Inną wreszcie, rzadszą odmianę misek stanowią nieduże czernione okazy z krawędzią zagiętą do wewnątrz, z grobu IV i VIII (tabl. III 5; IV 5) i pozycji 216 (materiały niepewne), lub ostro profilowanym wgłębieniem pod krawędzią, z pozycji 59 (tabl. XVIII 17). Są one zdobione zewnątrz motywami trójkątów skośnie kreskowanych, podobnie jak czerpaki. Z czerpakami łączy je także wyjątkowa u misek cienkość ścianek. Zespoły, do których należą, wskazują na pochodzenie ich ze starszej fazy okresu halsztackiego.

Dalszą wreszcie odmianę misek stanowią płytkie okazy z krótką, pionowo ukształtowaną szyjką, wyraźnie oddzieloną od brzuśca, zdobione zewnątrz. Należą one do inwentarza grobu LIV i pozycji 60 (tabl. X 15; XVIII 13, 18, 19). Część z nich posiada brzusec głęboko karbowany szerokimi, pionowymi bruzdami; pozostałe są zewnątrz zdobione wątkami kątowymi i dołkami. Niektóre z nich posiadają przy krawędzi małe ślepe uszka lub jedno małe, zdegenerowane uszko. Wewnątrz na dnie u jednego występują koliste, współśrodkowe bruzdy. Zespół grobu LIV datuje okazy z pionowymi bruzdami na starszą fazę okresu halsztackiego, inne zaś na ten sam czas — ornamentyka.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na dwie misy na małych nóżkach opisane w pozycjach 7 i 50 (tabl. XIX 13; XVIII 7), należące również do form rzadkich. Analogiczny okaz z Czarnkowa, z grobu CVIII, pochodzi z IV okresu epoki brązu⁵⁰. W tym też czasie, między innymi w Czarnkowie⁵¹, występują misy na wysokich nóżkach, a także puchary na pustych nóżkach. Tendencja do osadzania naczyń na nóżkach jest więc wówczas wyróżniającą cechą ośnówczych grup kultury „łużyckiej”.

Czerpaki

Wśród czerpaków można wyróżnić pod względem kształtu i wielkości kilka grup. Jedną z nich stanowią małe czerpaki w kształ-

przez Zakiego na III i IV okres epoki brązu (Zaki, *op. cit.*, s. 79—80), a przez Durczewskiego na najmłodszy okres epoki brązu (Durczewski, *op. cit.* — misy typu F, G, tabl. XLIV, XLV). Coblenz zalicza je do fazy przejściowej między III i IV okresem epoki brązu (Coblenz, *op. cit.*, tabl. 75/76).

⁴⁷ Porównaj J. Kostzewski, *Kultura łużycka na Pomorzu*, s. 180, 210, ryc. 133/2, 168.

⁴⁸ Petersen, *op. cit.*, tabl. 20/3; T. 22b i inne.

⁴⁹ Jahn, *op. cit.*, tabl. I 9.

⁵⁰ Łuka, *op. cit.*, s. 58, ryc. 32f.

⁵¹ Tamże, s. 93, 123; ryc. 55g.

cie odcinka kuli i zbliżone, zwykle nie posiadające dna, niezdobione, niekiedy zewnątrz niewyglądzone. Wystąpiły one w kilku grobach, to jest w grobie I, IV, VIII, IX, X, XIII, XV, XXIII, XXXVIII i są podane w pozycjach 77, 78 (tabl. II 6; III 3; IV 7, 16, 22; V 20; VI 8, 10, 11; VII 4; IX 5, 6; XIX 10, 24, 25) oraz 225 (materiały niepewne).

Dalszą pospolitą formę czerpaków reprezentują podobne, zwykle nieco większe czerpaki z grobów II, III, V, XI, XII, XIII, XVII, XVIII, XIX, XXIII, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, LIX, znalezione obok grobu XXXIV i podane w pozycji 80 i 226 (materiały niepewne). Czerpaki te posiadają dość często występy na krawędzi lub rzadziej krawędź karbowaną skośnymi nacięciami. Przy uchu niekiedy mają wygniecione zewnątrz małe dołki, którym wewnątrz odpowiadają małe wypukłości. Dno jest czasem lekko wklęsłe, a wewnątrz uformowane w mały guzek. Uszko jednego okazu jest zdobione skośnymi nacięciami (tabl. II 14).

Podobnie zdobione i uformowane są wyższe czerpaki stożkowate, prawie analogicznego kształtu, jakie znaleziono w grobach VI, X, XIII, XXIX, XXXIV, XLIV (tabl. III 14; IV 12; V 17, 18; VII 16; VIII 12; IX 9) i podane są w pozycjach 79, 80b i 82 (tabl. XIX 7). Ten ostatni jest zdobiony zewnątrz pasmem łamanym ze żłobków, a wewnątrz w sposób częsty u dalej omawianej grupy czerpaków. Wszystkie te typy czerpaków występują w różnych zespołach i trudno je zaliczyć do jednej z faz cmentarzyska.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na płytkie czerpaki z szerokim, zwykle nerkowatym wylewem i niekiedy wgłębieniem pod krawędzią, często „grafitowane”. Poza podanym zdobieniem krawędzi dołkami przy uchu, które stanowią u tej grupy regułę, i formowaniem dna w postaci guzka, duża część ich jest zdobiona wewnątrz. Zdobienie z reguły obejmuje ścianki wewnętrzne, czasem także dno. W tym ostatnim wypadku zdobienie jest albo przedłużeniem zdobienia ścianek lub są to bruzdy współśrodkowe. Najczęstszym wątkiem zdobienia ścianek jest gwiazda wieloramienna z linii łamanych, trójkąty skośnie kreskowane, dołki otoczone wieńcem punktów itp. Wyjątkowo zdobienie występuje też zewnątrz w postaci krótkich pionowych żłobków, a nawet na dnie (kratka). Ten typ czerpaków, szczególnie zdobionych, jest charakterystyczny dla okresu halsztackiego⁵² i może V okresu epoki brązu⁵³. Za takim datowaniem przemawiają także

zespoły, w których zostały znalezione poszczególne okazy czerpaków tego typu. Znaleziono je bowiem w grobach XII, XXXIV, LVII, mających inwentarze typu młodszego, pozostałe pochodzą z pozycji 75 i 76 (tabl. V 8, 10; VIII 18; XIX 17—19; XXIII 8) oraz pozycji 223, 224 (materiały niepewne).

Zbliżony kształtem do tej grupy jest czerpak inkrustowany z pozycji 154a (ryc. 8c), a analogiczny do niego pochodzi z Gorszewic, pow. Szamotuły⁵⁴.

Ostatnią grupę stanowi wreszcie kilka płytkich czerpaków z wysoką, cylindryczną szyjką i brzuścem zdobionym zewnątrz grupami pionowych kresiek, rozdzielonymi przez dołki. Pochodzą one z grobów XIII, XXVI, XXXI, LI, pozostałe są podane w pozycji 74 (tabl. V 16; VII 11; VIII 6; X 6; XIX 3, 4). Zespoły grobowe, z których pochodzą, datują je na okres halsztacki.

Zbliżony nieco do tej grupy jest duży czerpak z pozycji 67 (tabl. XIX 1), ukształtowany cylindrycznie, z brzuścem podzielonym poziomą bruzdą i wgłębieniem pod krawędzią, zdobiony zewnątrz, oraz wyższy okaz z pozycji 218 (tabl. XXIV 13 — materiały niepewne) z krawędzią karbowaną i brzuścem, zdobionym łukowatymi bruzdami w sposób często spotykany na naczyniach z lejkowatą szyjką (porównaj tabl. XVIII 1, 5). Oba te czerpaki trzeba datować w sposób podobny.

Kubki i dzbanki

Kubki, którym to mianem oznaczam naczynia wyższe i posiadające stosunkowo mniejszy wylew niż czerpaki, nie należą do form cmentarzysku w Chojnie—Golejewku do form częstych. Przeprowadzenie ściśle adekwatnego podziału tych form jest zresztą trudne.

Wyróżniającą się grupą są wśród nich doniczkowate, nieglądzone okazy, różniące się od garnuszków jajowatych (w szerokim terminu tego znaczeniu) jedynie posiadaniem jednego ucha. Jeden z tych kubków jest pokryty dołkami paznokciowymi na całej powierzchni. Kubki omawianego typu znaleziono w grobach XXXVII i LVIII, a dalsze są opisane w pozycjach 18 i 20 (tabl. VII 15; XI 3; XIV 7, 13).

Dalszą odmianę stanowią kubki jajowate, czernione lub „grafitowane” i zdobione zewnątrz, z uchem zwykle wałeczkowatym, oraz smuklejsze okazy tulipanowate. Są one zdobione trójkątami z trzech dołków, pionowymi żłobkami, trójkątami skośnie kreskowanymi, rzędami dołków itp. Zaliczam tu niezbyt ty-

⁵² Porównaj np. Seger, *op. cit.*, tabl. IV 7; Z. Pieczyński, *Cmentarzysko z wczesnego okresu żelaznego (700—400 p.n.e.) w Gorszewicach, w pow. Szamotuły*, „Fontes Archaeologici Posnaniensis”, IV, 1953, ryc. 44/4; J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, ryc. 357.

⁵³ Występowania zbliżonych wątków zdobniczych

na dnach misek i czerpaków, choć w układzie uboższym, dowodzą znaleziska z cmentarzyska w Czarnkowie (Euka, *op. cit.*, s. 142 n.). Tamże występują identyczne do naszych czerpaki z karbowaną krawędzią i dołkami przy uchu, poza tym niezdobione (tamże, s. 130, 134).

⁵⁴ Pieczyński, *op. cit.*, s. 148, ryc. 43/7.

powy okaz z grobu LVI (tabl. X 7), z pozycji 72 i 73 (tabl. XIX 2, 5, 6) oraz 219 i 222 (tabl. XXIV 16 — materiały niepewne). Bliską analogię stanowią kubki z Sulmierzyc, pow. Ostrów Wlkp.⁵⁵, oraz zbliżone czerpaki grupy górnośląsko-małopolskiej kultury „łużyckiej”⁵⁶. M. Jahn datuje tego typu kubki na V okres epoki brązu⁵⁷.

Zbliżoną formę reprezentują duże kubki z pozycji 63 i 65 (tabl. XVIII 22, 23).

Dalszą, częstszą odmianę stanowią kubki z zaokrąglonym, baniastym brzuścem i cylindryczną szyjką oraz dużym uchem. Brzusiec jest zdobiony pionowymi bruzdami lub pionowymi żłobkami. Kubki tego typu występują na znacznych połaciach kultury „łużyckiej”, w tzw. fazie C III okresu epoki brązu i w następnym okresie⁵⁸. Zadziwiające jest jednak znalezienie jednego kubka tego typu w grobie XIII, datowanym na okres halsztacki C, pozostałe zespoły grobowe, w których znaleziono te kubki, odpowiadają chronologii tych form. Kubki te pochodzą z grobów XI, XIII, XLVI oraz pozycji 5, 8, 83, 68 (tabl. V 4, 5, 16; IX 10, 14; XIII 5, 8; XVIII 8; XIX 8, 22).

Nieco różnią się od tej grupy kubki z ostrzejszym załomem i cylindryczną szyjką. Są one niekiedy zdobione na załomie małymi guzkami i ewentualnie grupami pionowych kresiek. Wystąpiły one w grobach XXIV, XXXVIII i są podane w pozycjach 66, 68, 69 (tabl. VII 7; IX 1; XIX 9, 12; XXIII 7, 10).

Wreszcie pojedynczymi formami są: kubek dwustożkowaty, zdobiony zewnątrz, z lejkowatą szyjką, z grobu XXIV (tabl. VII 5), kubek dwustożkowaty, cedzidło z pozycji 220 (tabl. XXIV 12 — materiały niepewne) i esowaty kubek z pozycji 9 (tabl. XIII 10). Ta ostatnia forma należy do wczesnych typów kultury „łużyckiej”, nawiązuje do podobnych garnuszków i kubków esowatych, datowanych na III okres epoki brązu⁵⁹.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na mały kubeczek z pozycji 81 (tabl. IX 23), bogato zewnątrz zdobiony, nawiązujący do form moździerzowatych z Czarnkowa, datowanych przez L. J. Łukę na IV okres epoki brązu⁶⁰.

Dzbanki należą do najrzadszych form z naszego cmentarzyska. Dzbanuszek z pozycji 3

(tabl. XIII 9) należy do form IV okresu epoki brązu, na który to czas jest datowany analogiczny okaz z Nagórek, pow. Łęczyca⁶¹. Drugi okaz z pozycji 4 (tabl. XIII 2) różni się nieco kształtem i małymi guzkami na brzuścu. Zbliżone doń pod względem kształtu dzbanki występują również w młodszym okresie epoki brązu, np. w Wilanowcu, pow. Chodzież⁶², Sierpowie, pow. Łęczyca⁶³, Czarnkowie⁶⁴, a podobne guzki są także typowe dla tego okresu.

Inny typ dzbanuszka z pozycji 154 c (tabl. XXIII 11) posiada najbliższe analogie w grupie białowickiej kultury „łużyckiej” z okresu halsztackiego⁶⁵.

Czarki i naczynia miniaturowe

Wśród czarek i naczyń miniaturowych powtarzają się w zmniejszeniu wszystkie zasadnicze typy, wyróżnione przy omawianiu naczyń dużych. Mamy więc czarki dwustożkowate z ostrym załomem, zdobione ponad załomem poziomymi i łamanymi liniami. Pochodzą one z grobu LXI i pozycji 1 (tabl. XI 9; XII 10), i są współczesne większym okazom tego typu.

Młodszą rozwojowo formę reprezentują czarki z pozycji 89 (tabl. XIX 15, 16) i 227 (materiały niepewne), o łagodnym zarysie, i zbliżony okaz z pozycji 85, posiadający cylindryczną część górną. Tu też trzeba wspomnieć o naczynku z pozycji 105 (tabl. XX 13), z łagodnym, bardzo nisko umieszczonym załomem zdobionym, do którego pewną analogią jest naczynko z Ochędzyna, pow. Wieluń⁶⁶. Zbliżone do tych naczyń jest miniaturowe naczynko znalezione obok grobu XXXIV.

Kilka dalszych okazów również należy do form pochodnych od dwustożkowatych. Są to przysadziste czarki z wyodrębnioną szyjką, z grobów VIII, X, XXX (tabl. IV 6, 19—21; VIII 2), czy smuklejsze z grobu LII, pozycji 38 (tabl. XX 7, 8; XXI 20) i pozycji 232 (tabl. XXIV 10 — materiały niepewne). Odnośnie do datowania ich warto nadmienić, że naczynko z pozycji 38 i podobne, większe, z tejże pozycji (tabl. XV 13) posiadają ścisłe analogie w inwentarzu cmentarzyska z IV—V okresu epoki brązu w Czarnkowie⁶⁷, ale oba okazy pochodzące z grobów należą już do okresu halsztackiego.

Nieliczna jest grupa czarek pochodnych od naczyń amforowatych z cylindryczną szyjką. Wersję pochodną od odmiany B naczyń amfo-

⁵⁵ Durczewski, *op. cit.*, cz. I, s. 67; cz. II, tabl. LXXIV 5—7.

⁵⁶ Tamże, cz. I, s. 75—76; cz. II, tabl. LXXVI 2.

⁵⁷ Jahn, *op. cit.*, tabl. V 15, 17, 18.

⁵⁸ Szersze omówienie analogicznych form podaje W. J. Ber, *Zabytki z cmentarzyska popielnicowego w Sierpowie, w powiecie łęczyckim*, „Światowit”, XVII, 1936—1937, s. 135—136, 144—152, tabl. V i mapka — ryc. 13. Ostatnio sprawą ceramiki „żłobkowanej” zajął się także J. Kostrzewski, *Kultura łużycka na Pomorzu*, s. 48—52.

⁵⁹ Porównaj garnuszek i kubek z Iwanowic, pow. Miechów (Zaki, *op. cit.*, ryc. 51, 67, s. 79, 81—82). Patrz także przypisy 42, 44.

⁶⁰ Łuka, *op. cit.*, ryc. 68e, s. 129, 150.

⁶¹ Patrz J. Kostrzewski, *Prehistoria ziem polskich*, tabl. 68/35, 45.

⁶² Tenże, *Wielkopolska w pradziejach*, ryc. 260.

⁶³ Ber, *op. cit.*, tabl. V.

⁶⁴ Łuka, *op. cit.*, ryc. 21a, d.

⁶⁵ W. Kropf, *Die Billendorfer Kultur auf Grund der Grabfunde*, Mannus-Bücherei, t. 62, Leipzig 1938, ryc. 90—94.

⁶⁶ Durczewski, *op. cit.*, cz. II, tabl. LXXVII, 5.

⁶⁷ Łuka, *op. cit.*, ryc. 49d.

rowatych przedstawia naczynko z grobu LI (tabl. X 5). Inną odmianę stanowi naczynko zdobione różkami z pozycji 90 (tabl. XIX 31).

W przeciwieństwie do dużych naczyń, wśród których formy z baniastym lub kulistym brzuścem są rzadkie, czarki tego typu są na naszym cmentarzysku bardzo częste. Można wyróżnić wśród nich kilka rodzajów. Bardzo wyróżniającą się grupę stanowią czarki z prawie kulistym brzuścem, pionowym brzegiem i dwoma uszkami, zwykle „grafitowane” i bogato zdobione na brzuścu. Należą tu okazy z pozycji 98, 102, 114 (tabl. XX 5, 6; ryc. 7d). Dalszą odmianę stanowią podobne, również czernione lub „grafitowane” i bogato zdobione na brzuścu czarki, najczęściej bezuche, z większym wylewem, z pozycji 98, 44, 45, 114 oraz grobu LIV (tabl. XIX 27; ryc. 5c; 7b). Identycznie pod względem faktury i zdobienia prezentują się naczynka podane w pozycjach 101, 103 i naczynko z grobu XXX (tabl. VIII 1; XIX 29; XX 7). Różnią się one jednak od pierwszej z podanych tu grup spłaszczeniem (owalnością) brzuśca i z reguły brakiem uch. Dwie dalsze odmiany, również czernione lub „grafitowane”, posiadają zwykle dość wysoką, cylindryczną szyjkę. Do odmiany z szyjką osadzoną na prawie kulistym brzuścu należą okazy z grobu XIV, LVIII oraz pozycji 98, 99 (tabl. VI 3, 4; XI 12; XIX 3; XX 26). Rzadszą odmianę, z szyjką osadzoną na spłaszczonym brzuścu, prezentują czarki z grobu LVII i pozycji 100 (tabl. XI 2; XX 4) oraz nieco odmienna z pozycji 104 (tabl. XX 1). Sporadyczną odmianę czarek przedstawia sobą większe naczynko z pozycji 221 (tabl. XXIV 15), „grafitowane” i bogato zdobione, z wydłużoną częścią górną.

Typ ornamentyki zastosowany na większości czarek baniastych, w tym też różki na naczynku z grobu LVII (tabl. XI 2), oraz inwentarz grobu XIV (naczynie malowane) datują tę grupę form (może nie wyłącznie) na starszą fazę okresu halsztackiego, podobnie jak większe naczynia tego samego kształtu. Hipotezę tę wydaje się umacniać występowanie zbliżonych form na cmentarzysku w Gorszewicach, pow. Szamotuły, pochodzącym głównie z tego okresu⁶⁸.

Do częstszych form czarek należą też okazy beczułkowate i zbliżone, z bardziej wyodrębnioną szyjką, często zdobione w sposób podobny jak większe naczynia tego typu. Należą do nich naczynka z grobu V i pozycji 91—96, 86, 88 (tabl. III 8, 12; XIX 20, 21, 28) oraz pozycji 228—230 (materiały niepewne).

Odrębny typ czarek reprezentują naczynka z wysoką, lejkowatą, silnie przewężoną szyjką i baniastym lub dwustożkowatym brzuścem. Są one czernione lub „grafitowane” i zdobione skośnymi bruzdami lub wątkami z żłobków i bruzd. Wyjątkowo, nieco większy

okaz miał umieszczone grupy po trzy guzki ułożone w trójkąt, otoczone półkolistymi bruzdami (tabl. XXI 12) i posiadał także uszko. Należą tu naczynka z pozycji 110, 111, 129 (tabl. XX 16—19; XXI 12) oraz 233, 234 (materiały niepewne), a także podobne niezgrabne, miniaturowe naczynko z grobu LIX (tabl. XI 4). Ten sam kształt i zdobienie posiada też naczynko miniaturowe z pozycji 113 (tabl. XX 22). Niewiele różni się od nich mała czarka z pozycji 112 (tabl. XX 21), posiadająca cylindryczną szyjkę i dwa uszka u jej nasady. Zdobieniem (półkoliste żłobki) przypomina ona wczesne typy amfor. Pochodnymi od większych naczyń o zbliżonym kształcie są naczynia z mniej przewężoną szyjką, prościej zdobione i nie czernione, z pozycji 106—109 (tabl. XX 8—10, 23). Datowanie tych form jest zbieżne z datowaniem podobnych, większych naczyń.

Do sporadycznych form należy wazowate naczynko miniaturowe z pozycji 240 (tabl. XXIV 18 — materiały niepewne), czarka z zaokrągloną częścią dolną i cylindryczną górną z grobu XIX (tabl. VI 22), prawie cylindryczna czarka z dwoma uchami, przedzielona poziomym żłobkiem na dwie części, z pozycji 97 (tabl. XIX 30), dalej prawie cylindryczne czarki z pozycji 84, zdobiona gęsto punktami czarka z pozycji 101 (tabl. XX 2) z rozchyloną szyjką i bardzo nisko umieszczonym załomem, czarka dzwonowata z pozycji 115 (ryc. 7 a). Wszystkie te formy trudno ściśle datować.

Naczynia malowane

Naczynia malowane stanowią jedną z najciekawszych grup znalezisk z cmentarzyska w Chojnie—Golejewku, gdyż jest ono najdalej na północ wysuniętym punktem masowego występowania tego typu ceramiki. Ceramika ta należy do przewodnich form starszego okresu halsztackiego⁶⁹, choć na Śląsku sporadycznie zdaje się występować już w poprzednim okresie⁷⁰. Skłoniło to R. Glasera do przyjęcia początków jej użytkowania już w końcu V okresu epoki brązu (patrz przypis 69 i 70). Proponowany przezeń podział halsztackiej ceramiki malowanej i niemalowanej na trzy fazy wydaje się przedwczesny i pozbawiony odpowiednich podstaw źródłowych⁷¹.

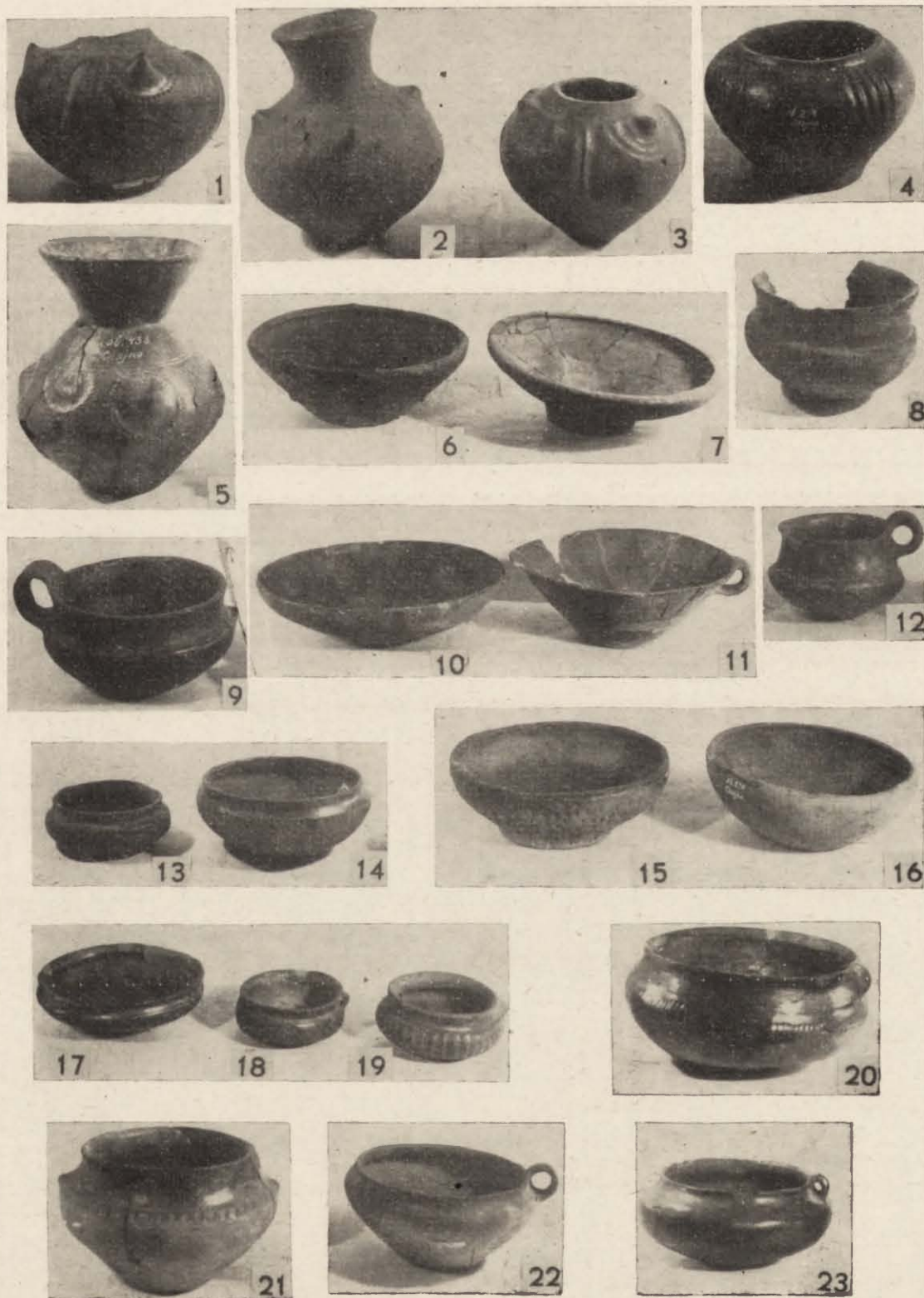
Wśród naczyń malowanych można wyróżnić następujące typy: naczynia z lejkowatą szyjką, naczynia baniaste, wazowate, miski, czepaki, kubki, czarki, trojaki, półmisek i naczynie piętrowe. Naczynia te obejmują więc zestaw nieco uboższy niż na Śląsku, gdzie występują także

⁶⁹ Ustalenia takiego datowania dokonali J a m k a, *op. cit.*, s. 22—27, i G. R a s c h k e, *Das Ende der Lausitzer Kultur*, Breslau 1932. Przyjmuje ich też G l a s e r, *op. cit.*, s. 46 n., rozszerzając czas występowania tej ceramiki na V okres epoki brązu, a także inni badacze.

⁷⁰ Tamże, s. 44 n., tabl. 2/II, 3.

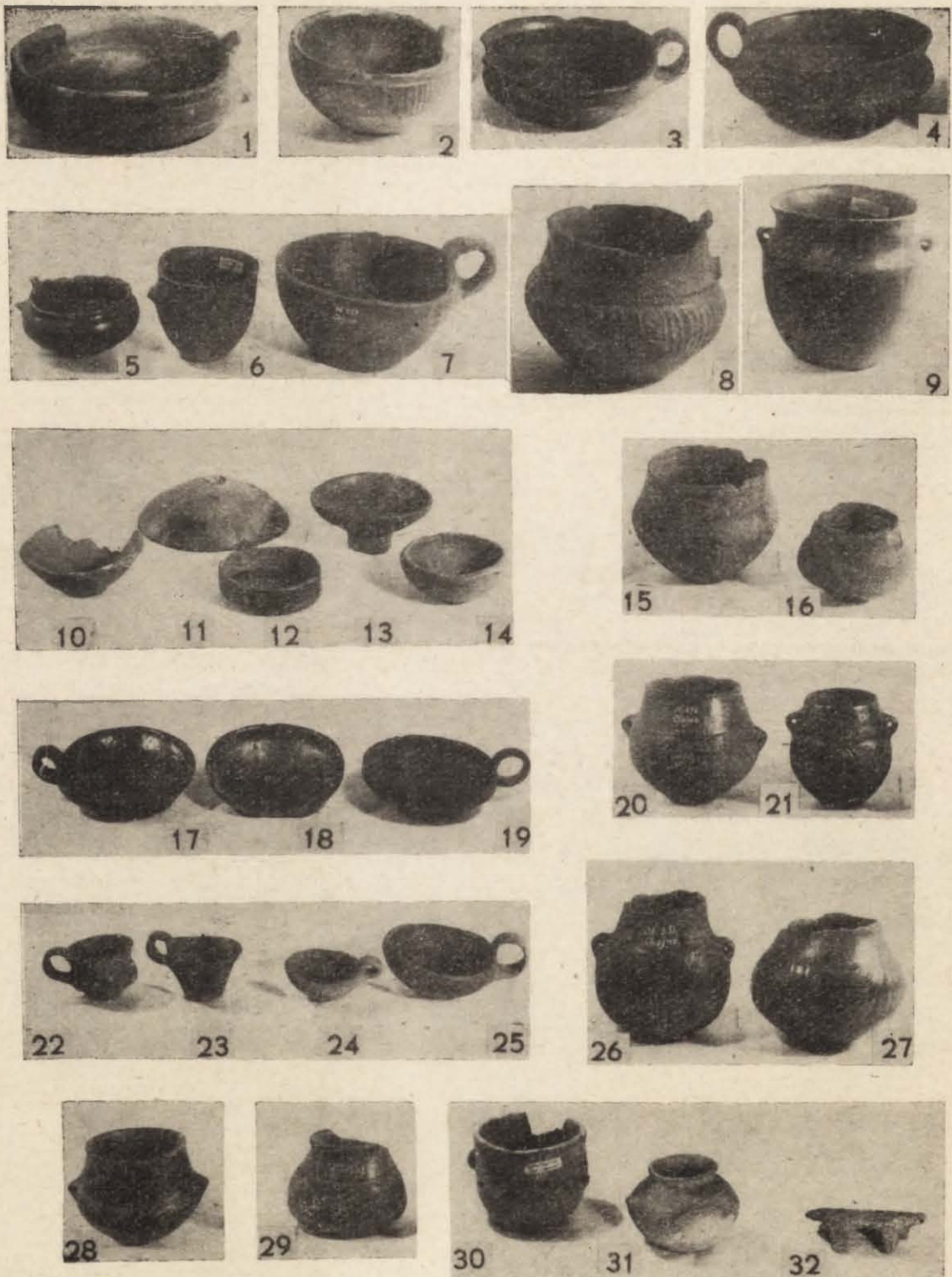
⁷¹ Tamże, s. 8 i n.

⁶⁸ Pieczyński, *op. cit.*, ryc. 39/5, 6, 8.



Tabl. XVIII. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 49 (1—3, 5), 48 (4), 54 (6, 15), 50 (7), 68 (8, 12), 66 (9), 53 (10), 51 (11), 12 (14), 55 (16), 59 (17), 60 (13, 18, 19), 61 (20), 64 (21), 65 (22), 63 (23). Skala: 1 — 1 : 3; 2—5, 8, 12—14, 17—22 — 1 : 4; 9, 15, 16, 23 — 1 : 5; 6, 7, 10, 11 — 1 : 6

Planche XVIII. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 49 (1—3, 5), 48 (4), 54 (6, 15), 50 (7), 68 (8, 12), 66 (9), 53 (10), 51 (11), 12 (14), 55 (16), 59 (17), 60 (13, 18, 19), 61 (20), 64 (21), 65 (22), 63 (23), échelle: 1 — 1 : 3; 2—5, 8, 12—14, 17—22 — 1 : 4; 9, 15, 16, 23 — 1 : 5; 6, 7, 10, 11 — 1 : 6



Tabl. XIX. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 67 (1), 73 (2, 5), 74 (3, 4), 72 (6), 82 (7), 83 (8), 87 (9), 77 (10, 25), 62 (12), 7 (13), 58 (14), 89 (15, 16), 75 (17, 18), 76 (19), 96 (20), 92 (21), 8 (22), 81 (23), 78 (24), 98 (26, 27), 94 (28), 101 (29), 97 (30), 90 (31), 122 (32), 205 (11). Skala: 1, 8, 15, 16 — 1 : 3; 2—4, 9, 20, 21, 26, 27, 29—32 — 1 : 4; 5—7, 10—14, 17—19, 22—25, 28 — 1 : 5

Planche XIX. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 67 (1), 73 (2, 5), 74 (3, 4), 72 (6), 82 (7), 83 (8), 87 (9), 77 (10, 25), 62 (12), 7 (13), 58 (14), 89 (15, 16), 75 (17, 18), 76 (19), 96 (20), 92 (21), 8 (22), 81 (23), 78 (24), 98 (26, 27), 94 (28), 101 (29), 97 (30), 90 (31), 122 (32), 205 (11), échelle: 1, 8, 15, 16 — 1 : 3; 2—4, 9, 20, 21, 26, 27, 29—32 — 1 : 4; 5—7, 10—14, 17—19, 22—25, 28 — 1 : 5

naczynia w kształcie płaszków, rogi, itp. okazy malowane, poświadczając z drugiej strony datowanie analogicznych, niemalowanych form na ten sam czas. Również w dziedzinie ornamentyki zdecydowaną przewagę posiadały garncarki śląskie, gdyż widzimy tam o wiele bogatszy zestaw wątków zdobniczych⁷². Ten szeroki asortyment form, wydaje mi się, wyraźnie wskazuje na szersze funkcje ceramiki malowanej, a nie tylko przeznaczenie jej do obrządków pogrzebowych. Przemawia za tym także występowanie przeważnie po jednym a wyjątkowo trzech malowanych naczyń w grobie⁷³, obok innych naczyń, niemalowanych, gdyby bowiem ceramika ta była wyłącznie cmentarna, należałoby się spodziewać odkrycia pewnej liczby grobów, których inwentarze byłyby złożone wyłącznie z naczyń malowanych. Z drugiej strony te same dane wskazują, że nie spełniała ona funkcji użytkowych, codziennych, a służyła chyba do uświetniania różnych uroczystości, mając może również pewien kultowy charakter, za czym przemawia częste zdobienie ich wątkami, związanymi prawdopodobnie z kultem słońca (np. trykwetra), co nie powtarza się na naczyniach innego typu.

Jedną z głównych form ceramiki malowanej stanowią wazy baniaste z wyodrębnioną, lejkowatą szyjką. Znalezione je w grobach VII, XLIII, LXXIV, pozostałe podane są w pozycjach 130—132, 134 (tabl. IX 7; XII 7; XXI 7, 20; XXII 3, 5, 8; ryc. 5 a) oraz 197 i 199 (materiały niepewne). Można wyróżnić wśród nich dwie grupy. Pierwsza obejmuje naczynia większe, zdobione najczęściej listwą karbowaną u nasady szyjki i ewentualnie takimiż pionowymi żeberkami lub guzami wypychanymi (tabl. XXI 20). Naczynia te nie różnią się w kształcie i technice wykonania oraz fakturze od naczyń niemalowanych, cechą charakterystyczną jest jedynie pokrycie powierzchni farbą czerwoną. Jest to zresztą cecha dość trudna do uchwycenia, gdyż powierzchnia pomalowana niekiedy niewiele się różni od barwy uzyskiwanej drogą samego wypału. Niewykorzystanie walorów zdobniczych, jakie daje technika malowania, mała umiejętność przygotowania farb i brak cech typowych dla masy ceramicznej naczyń malowanych, co wskazuje na wykonanie tych okazów z gliny używanej do wyrobu ceramiki zwykłej, dowodzi, że są to jedne z pierwszych naczyń malowanych, wykonanych przez miejscowe garncarki. Pozostałe wazy, z reguły mniejsze (w tym też wielkości czarek), różniące się od poprzednich nieco kształtem, są pokryte białawą farbą, na które to tło dopiero była nakładana farba czer-

wona. Zwykłym uzupełnieniem wątków kolorystycznych są grupy skośnych linii lub trójkąty skośnie kreskowane.

Dalszy typ naczyń malowanych reprezentują dwa naczynia baniaste z pozycji 133 (tabl. XXII 2) i 137 (tabl. XXII 7). Drugie z tych naczyń posiadało szyjkę, dwa uszka i było zdobione wątkami linearnymi, wykonanymi brudną farbą. Należą one do form rzadkich; R. Glaser w swoim dość wyczerpującym studium nie podaje bowiem do nich analogii.

Następnym typem są naczynia wazowate z pozycji 137 (tabl. XXII 1, 6), analogie do drugiego z tych okazów są na Śląsku⁷⁴.

Najliczniejszą grupę stanowią miski. Wszystkie one zwiężają się ostro u góry i posiadają pionowo ukształtowany brzeg. Można wyróżnić wśród nich okazy z brzuścem facetowanym poziomymi bruzdami i gładkie oraz wyższe okazy obu typów. Mamy więc do czynienia z powstaniem specjalnych typów misek, wykonywanych wyłącznie z zastosowaniem techniki malowania. Konieczność uzyskania odpowiednio dużych widocznych płaszczyzn dla wykonywania na nich ornamentu kolorowego była przyczyną wprowadzenia nowego kształtu misek, odmiennego od powszechnie stosowanego, który był najlepiej przystosowany do spełniania funkcji miski i trwał przez wiele epok.

Regułą jest, podobnie jak u większych naczyń, pokrycie powierzchni białą farbą, na którą dopiero nakładano farbę czerwoną lub brązową, chociaż są też miski malowane farbą intensywnie czerwoną (tabl. XXII 21). Miski gładkie pochodzą z grobów XVI i XXXI i należą do pozycji 142, 143 (tabl. VI 12; XXII 13, 14; ryc. 5 b; 6 d) oraz 195 (tabl. XXIV 1 — materiały niepewne); facetowane — z grobów XIV, XVI, LV oraz pozycji 144 (tabl. VI 6, 15; X 16; I 3, 4), a większy okaz z pozycji 141 (tabl. XXII 21). U obu typów misek spotyka się ślepe uszko (np. tabl. I 4).

Dość częste są również płytkie czerpaki z pionową krawędzią. Dzieli się one na gładkie i facetowane poziomymi bruzdami, należą do pozycji 140 (tabl. I 15—17). Znalezione także kilka wyższych kubków, również profilowanych poziomymi bruzdami, z pozycji 139 (tabl. XXII 11, 12). Ciekawy okaz kubka podany w pozycji 145 (tabl. XXII 10) wyróżnia się posiadaniem w miejscu ucha długiego uchwytu; dalszą analogię doń znam ze Śląska⁷⁵.

Kilka czarek, jakie znaleziono na naszym cmentarzysku, posiada kształty odpowiadające kształtom różnych wariantów niemalowanych czarek baniastych, potwierdzając datowanie ich na starszy okres halsztacki. Mamy więc czarkę o kulistym brzuścu z pozycji 135 (tabl. XXI 15; porównaj czarkę tabl. XX 5), nieco

⁷² Patrz tamże, tabl. 7, 12, 13.

⁷³ M. Remiszewska-Lowczycka, *Śląska ceramika malowana z okresu halsztackiego*, „*Ślęza*”, I 1958, s. 25.

⁷⁴ Glaser, *op. cit.*, tabl. 13/11, 15/6.

⁷⁵ Tamże, tabl. 15/20.

smuklejszą z tejże pozycji (tabl. XXI 14) i czarkę ze spłaszczonym brzuścem z pozycji 138 (tabl. I 22) oraz podobne z grobu XXVII i pozycji 136, a dalej mniej efektowną czarkę z prawie kulistym brzuścem i lejkwatym brzegiem z pozycji 196 (tabl. XXIV 6 — materiały niepewne). Ciekawą odmianę czarek reprezentuje okaz z pozycji 151 (tabl. XXV 3) z baniastym brzuścem, lejkwatą szyjką i nóżką oraz osadzonym na brzuścu uchem, do którego analogię stanowi naczynie z Wojszyczek, pow. Wrocław 76.

Prócz tego z cmentarzyska w Chojnie—Gołejewku znany trzy gładkie miseczki, będące częściami trojaczków z pozycji 146 (tabl. XXII 18) i z pozycji 196 (tabl. XXIV 2 — materiały niepewne). Jest to fakt rzadki, gdyż częściej trojaki są połączeniem większych typów naczyń, jednak trojaczki malowane z misek też są znane, np. z Wrocławia-Stabłowic 77.

Innym rzadkim naczyniem jest talerzyk z kolistą częścią denną i prawie poziomo wyłożonym brzegiem z pozycji 147 (tabl. XXII 23). Talerze należą do rzadkich znalezisk w kulturze „łżyckiej”. Odmienne od naszego, występują jednak w V okresie epoki brązu na Pomorzu 78, w okresie halsztackim w Górszewicach, pow. Szamotuły 79, a okaz „grafitowany” znaleziono także na omawianym obiekcie obok niemalowanego, analogicznego do rozpatrywanego. Charakter talerzy miały też zdaje się niektóre malowane, obficie zdobione wewnątrz misy, z szeroko rozchyloną szyjką, ze Śląska 80.

Bodaj najbardziej interesującym okazem ceramiki malowanej z Chojna jest półmisek z pozycji 150 (tabl. XXIII 9). Jest on osadzony na czterech nóżkach i bogato zdobiony ornamentem malowanym i linearnym. Analogicznych doń form wśród naczyń malowanych nie znam. Podobne nieco miseczki na czterech nóżkach występują jednak w kulturze „łżyckiej” i zostały później przejęte od niej przez kulturę „pomorską” 81.

Ostatnią wreszcie formą jest naczynko piętrowe z pozycji 149 (tabl. XXV 4), złożone z dwóch miskowatych części, do którego analogię stanowi naczynko z Wojszyczek, pow. Wrocław 82.

Warto jeszcze omówić pokrótce zdobienie naczyń malowanych. Otóż poza pokrywaniem powierzchni zewnętrznej farbą białą (lub ściśle białokremową), a rzadziej czerwoną lub intensywnie czerwoną, stosowano także zdobienie rytymi wątkami linearnymi i ornament malowany farbą czerwoną, brunatną lub czarną na jaśniejszym tle i wyjątkowo białą na tle czerwonym. Barwienie uzyskiwano za pomocą

farb ziemnych 83. Najczęstszym sposobem zdobienia, występującym na amforkach z lejkwatą szyjką, jednej z waz, naczyniu baniastym oraz gładkich miskach i czerpakach, jest pokrycie brzuśca grupami skośnych linii rytych lub trójkątów skośnie kreskowanych, przegradzanymi skośnymi pasami lub trójkątami, a wyjątkowo kołami, malowanymi czerwono. Prócz tego zdarza się malowanie szyjek i krawędzi na czerwono, a rzadziej na biało.

Drugi typ zdobienia występuje na kubkach oraz czerpakach i miskach ze ściankami, profilowanymi poziomymi bruzdami. Charakteryzuje się on przede wszystkim zdobieniem, występującym w bruzdach i pod krawędzią, wykonanym farbą brunatną lub czarną. Są to zwykle grupy pionowych lub skośnych kresek, dające niekiedy wątki jodełkowe, poziome pasma czerwono malowane, a wyjątkowo także skośne. Szczególnie efektowne jest połączenie obu sposobów zdobienia na jednym naczyniu, jakie widzimy niekiedy na okazach dysponujących większymi, gładkimi płaszczyznami (tabl. XXII 6, 7, 18; ryc. 6 d), na których farbą brunatną wykonano skomplikowane, regularne lub nieregularne wzory, a obok wystąpiły kąty czy łuki czerwono malowane.

Rzadkim motywem ornamentacyjnym jest trykwetra, znana z trzech okazów (tabl. XXII 13; I 6; ryc. 6 d). Warto jeszcze dodać, że zdaniem Gläsera ceramika malowana z Chojna należy do wyróżnionych przezeń faz I i II tej ceramiki i nie zawiera form jej trzeciej fazy (ostatniej) 84.

Inne rodzaje naczyń i ceramiki

Pozostają jeszcze do omówienia rzadsze, specjalnego charakteru odmiany naczyń i innych wyrobów glinianych. Należą do nich trojaki opisane w pozycji 121 (tabl. XXI 13) i 236 (tabl. XXV 2 — materiały niepewne) oraz podobne dwojaki, posiadające w miejscu połączenia duże ucho. Oba trojaki i dwojak są czernione, a w odróżnieniu od omówionych takichże naczynek malowanych powstały z połączenia niedużych naczynek z baniastym brzuścem i lejkwatą szyjką (typu flaszek). Brzusiec mają zdobiony pionowymi bruzdami. W miejscu ich zetknięcia się są wykonane otwory, sprawiające, że zachodziły w nich procesy charakterystyczne dla tzw. naczyń połączonych, a więc utrzymywanie się jednakowego poziomu płynu i jego mieszanie się. Nie spełniały one więc roli, jaką posiadają obecnie dwojaki w kulturze ludowej, są zresztą dla tego celu zbyt małe.

⁸¹ J. Kostrzewski, *Kultura łżycka na Pomorzu*, s. 182, ryc. 139.

⁸² Gläser, *op. cit.*, tabl. 13/18.

⁸³ Remiszewska-Łowczycka, *op. cit.*, s. 27, podaje nieco szczegółowszą analizę tej techniki i wyniki badań chemicznych.

⁸⁴ Gläser, *op. cit.*, s. 17.

⁷⁶ Tamże, tabl. 15/7.

⁷⁷ Tamże, tabl. 15/12.

⁷⁸ J. Kostrzewski, *Kultura łżycka na Pomorzu*, s. 118—121, ryc. 87—89.

⁷⁹ Pieczyński, *op. cit.*, ryc. 44/1, 2.

⁸⁰ Gläser, *op. cit.*, tabl. 14/II, 1, 6, 7.

Słuszniejsze wydaje się przypisywanie im funkcji specjalnych, np. obrzędowych. Naczynia te są datowane przez analogiczne formy pojedyncze, w tym też malowane, na starszą fazę okresu halsztackiego. W tym okresie zwyczaj wyrobienia naczyń połączonych jest dość częsty⁸⁵.

Dalszą, rzadszą formę reprezentuje puchar dwustożkowy na pustej nóżce z pozycji 154b (tabl. XII 11), mający odpowiedniki w Czarnkowie⁸⁶ i Chojnie, pow. Szamotuły⁸⁷, należący do typowych form IV okresu epoki brązu. W jednym egzemplarzu wystąpiło też naczynie piętrowe z pozycji 154d (tabl. XXIII 11). Naczynia tego typu są datowane na ostatni okres epoki brązu i starszy okres halsztacki⁸⁸.

Inną ciekawą a dość rzadką formą jest gliniana figurka ptaszka z pozycji 120 (tabl. XXI 1), posiadająca nóżkę, wymodelowane: małą główkę, ślady skrzydeł i ogona, oraz u góry otwór opatrzony lejkowatą szyjką. Należy on do grupy bardziej realistycznie potraktowanych figurek ptaszków. Figurki te pochodzą z okresu halsztackiego C i występują na znacznych połaciach Europy środkowej⁸⁹. Część ptaszków glinianych była grzechotkami, duża jednak liczba, to jest okazy z otworkami u góry, a więc i nasz, spełniała raczej jakieś funkcje obrzędowe, może związane z kultem słońca, którego ptaki były symbolem⁹⁰.

Innym okazem o nie poznanej w pełni funkcji jest tzw. tabakiera: naczynko o owalnym zarysie z pozycji 116 (tabl. XX 15), z krawędzią wysuniętą w dwóch miejscach (na dłuższej osi) i zaopatrzoną tamże w pionowe otworki, poniżej których znajdują się dwa małe uszka, również pionowo przekłute. Wskazuje to na przystosowanie jej do zawieszania. Zbliżone naczynia występują w kulturze „łużyckiej” w okresie halsztackim, np. w Płońsku, w pow. przyeckim⁹¹.

Trzeba wreszcie wymienić dwa talerze. Jeden z pozycji 118 (tabl. XX 14) jest analogiczny do malowanego, pochodzącego z naszego cmentarzyska (tabl. XXII 23), drugi jest większy, „grafitowany”, i posiada bardziej poziomo wyłożony, zdobiony wewnątrz brzeg. Jest on opisany w pozycji 117 (tabl. XX 24). Prawie

analogiczny doń okaz, tak pod względem kształtu, jak i zdobienia, pochodzi z Górzewic, pow. Szamotuły (patrz przypis 78). Zbliżone pod względem kształtu, lecz inaczej zdobione talerze są znane na Pomorzu w V okresie epoki brązu (patrz przypis 77).

W dość dużej liczbie wystąpiły na cmentarzysku w Chojnie — Golejewku płaskie talerze krążkowate. Są one najczęściej pokryte z jednej strony dołkami paznokciowymi, niekiedy pośrodku występuje kilka otworków, krawędź jest czasem karbowana. Występują one na Śląsku od najmłodszego okresu epoki brązu⁹², a w Wielkopolsce dopiero w starszej fazie okresu halsztackiego⁹³. Nasze cmentarzysko nie dostarczyło danych do rozstrzygnięcia, czy były tu już w końcu epoki brązu. Znamy je z grobów VII, IX, X i z materiałów znalezionych obok grobu XXXIV; pozostałe są podane w pozycjach 126, 127 (tabl. IV 3, 4, 10; XXI 8) i 237 (tabl. XXI 18 — materiały niepewne).

Dość dużą grupę znalezisk tworzą także pokrywy stożkowate, opisane w pozycji 123 (tabl. XXI 16, 17) i 217 (tabl. XIX 11 — materiały niepewne). Są one dość często pokryte dołkami paznokciowymi. Pokrywki te stanowią formę charakterystyczną halsztacką, związaną ze Śląskiem i wyjątkowo tylko spotykaną w Wielkopolsce (między innymi w pobliskim Jutrosinie, pow. Rawicz). Inny typ pokrywek, małą pokrywkę wpuszczaną (?), przedstawia okaz znaleziony obok grobu XXXIV (tabl. XXI 9, 19), z ostrym guzkiem zewnątrz, i podobny z pozycji 215 (tabl. XXIV 17 — materiały niepewne). Pokrywki takie znane są także z innych obiektów kultury „łużyckiej”⁹⁴.

Licznie były też reprezentowane na naszym cmentarzysku tzw. kadzielnice, pełniące prawdopodobnie funkcję piecyków lub będące ich modelami⁹⁵. Posiadają one wysoką, pustą nóżkę, zaopatrzoną zwykle w trzwy okienka (najczęściej trójkątne), a wyjątkowo w dwa rzędy okienek⁹⁶, w części górnej w płytką miseczkę, często połączoną z nóżką otworkiem. Niektóre okazy są zdobione rzędami dołków paznokciowych⁹⁷. Nasze „kadzielnice” pochodzą z grobów I, IX, XIV, XXXI, LXII, LXIX oraz są podane w pozycji 125 (tabl. II 10; IV 17; VIII 11; XI 8; XII 1). Są one typową formą halsztacką, charakterystyczną szczególnie dla grupy białowickiej kultury „łużyckiej”, grupują się głównie w południowej części województwa

⁸⁵ Porównaj J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, s. 132.

⁸⁶ Łuka, *op. cit.*, s. 127, ryc. 36g.

⁸⁷ W. Ziemińska, *Cmentarzysko kultury łużyckiej w Chojnie, w powiecie szamotulskim*, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, VI, 1956, s. 6, ryc. 14.

⁸⁸ J. Kostrzewski, *Wielkopolska...*, s. 114, 132.

⁸⁹ Obszernego opracowania glinianych figurek ptaszków ze Śląska na szerszym tle dokonał B. Gediga (*Gliniane ptaszki w kulturze łużyckiej na Śląsku*, „Słęża”, I, 1958, s. 41—64), który nie wyklucza możliwości pojawiania się ich już w V okresie epoki brązu (tamże, s. 46). Tam też dalsza literatura.

⁹⁰ Gediga (*op. cit.*) szeroko zajmuje się zagadnieniem funkcji tego typu figurek przychyłając się do oznaczenia ich funkcji jako kultowej.

⁹¹ J. Kostrzewski, *Kultura łużycka na Pomorzu*, s. 178, ryc. 132.

⁹² Jahn, *op. cit.*, tabl. IV, 1—3, 5, 6.

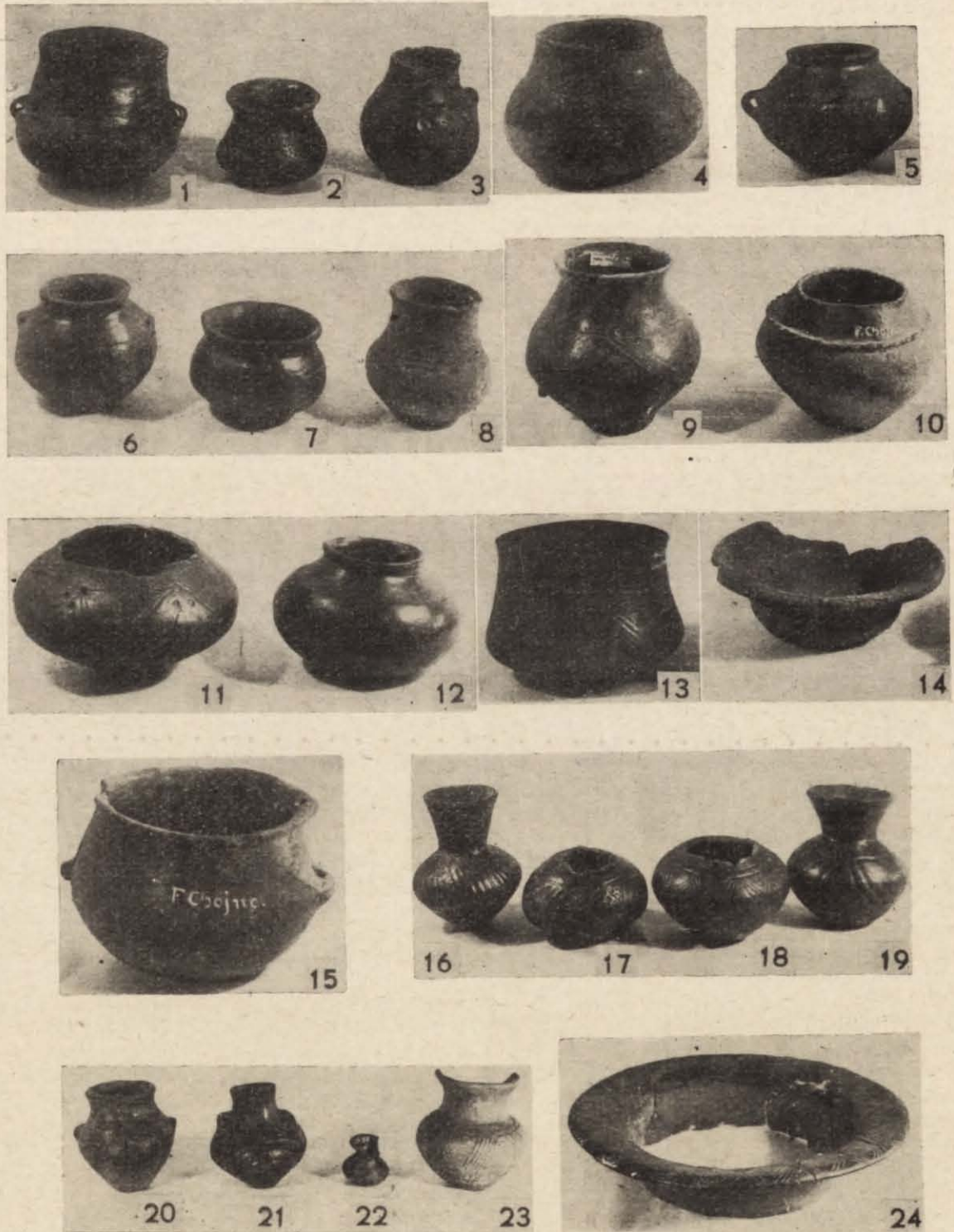
⁹³ J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, s. 134.

⁹⁴ Por. np. J. Kostrzewski, *Kultura łużycka na Pomorzu*, s. 178.

⁹⁵ Szerokiego omówienia funkcji „kadzielnic” dokonał J. Deichmüller (*Tonöfen und Ofenmodelle der Lausitzer Kultur*, Mannus-Bücherei, t. 69, Leipzig 1941).

⁹⁶ Analogiczny układ okienek posiada „kadzielnica” z Włoszakowic, pow. Leszno, tamże, T. 11/2.

⁹⁷ Podobne zdobienie posiada kadzielnica z Brzegu Dolnego, pow. Wołów; tamże, tabl. 8/3.



Tabl. XX. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 104 (1), 101 (2, 7), 99 (3), 100 (4), 102 (5), 98 (6), 108 (8), 106 (9, 10), 103 (11, 12), 105 (13), 118 (14), 116 (15), 110 (16—19), 38 (20), 112 (21), 113 (22), 109 (23), 117 (24). Skala: 6—8, 14, 15, 20—24 — 1 : 3; 1—5, 9—12, 16—19 — 1 : 4; 13 — 1 : 5

Planche XX. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 104 (1), 101 (2, 7), 99 (3), 100 (4), 102 (5), 98 (6), 108 (8), 106 (9, 10), 103 (11, 12), 105 (13), 118 (14), 116 (15), 110 (16—19), 38 (20), 112 (21), 113 (22), 109 (23), 117 (24), échelle: 6—8, 14, 15, 20—24 — 1 : 3; 1—5, 9—12, 16—19 — 1 : 4; 13 — 1 : 5



Tabl. XXI. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 120 (1), 119 (2—5), 128 (6), 130 (7), 126 (8), 125 (10, 11), 129 (12), 121 (13), 135 (14, 15), 123 (16, 17), 131 (20), 237 (18), obok grobu XXXIV (9, 19). Skala: 1—6, 10—12 — 1 : 3; 16—20 — 1 : 4; 8, 9, 13—15 — 1 : 5; 7 — 1 : 6

Planche XXI. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 120 (1), 119 (2—5), 128 (6), 130 (7), 126 (8), 125 (10, 11), 129 (12), 121 (13), 135 (14, 15), 123 (16, 17), 131 (20), 237 (18), à côté de la tombe XXXIV (9, 19), échelle: 1—6, 10—12 — 1 : 3; 16—20 — 1 : 4; 8, 9, 13—15 — 1 : 5; 7 — 1 : 6

zielonogórskiego i na Łużycach, a tylko sporadycznie występują na Śląsku i w Wielkopolsce⁹⁸. Można jednak zauważyć zróżnicowanie ich form, gdyż w części zachodniej obszaru ich występowania przeważają formy bardziej skomplikowane, zaś na wschodnich granicach — prostsze, zbliżone do grupy znalezisk z Chojna⁹⁹.

Dalszą grupę stanowią grzechotki, które posiadają kształty zbliżone do naczynek baniastych. Znaleziono je w grobach XVIII, XXVI, pozostałe są podane w pozycji 119 (tabl. VI 19; VII 10; XXI 2—5) oraz 235 (materiały niepewne). Są one zdobione w sposób podobny jak większe naczynie tego typu i czarki.

Wreszcie warto jeszcze wspomnieć o jednym stoliczku na czterech wałeczkowatych nóżkach, z pozycji 122 (tabl. XIX 32), oraz szpuli z grobu VI (tabl. III 17). Wyroby zbliżone spotyka się na różnych obiektach kultury „łużyckiej”¹⁰⁰.

Ostatnimi wreszcie wyrobami glinianymi są: przęślik z pozycji 156 (ryc. 7 f) i gliniany pierścionek z pozycji 157 (ryc. 7 g), który posiada liczne analogie z Lasek, pow. Kępno, znajdowane w grobach dziecięcych¹⁰¹.

Ornamentyka

Wypada jeszcze pokrótce omówić ornamentykę naczyń, z reguły pomijaną w poprzednich rozdziałach analizy ceramiki, a bardzo często spotykaną na naczyniach z Chojna. Najczęściej miejscem umieszczania ornamentu jest górna część brzuśca i załom, rzadziej krawędź naczynia, jego wnętrze, dolna część brzuśca, ucho i dno.

Najczęstszym zdobieniem krawędzi jest jej karbowanie skośnymi nacięciami, spotykane u misek i czerpaków (tabl. XII 5) oraz talerzy krążkowych (tabl. XXI 18). Pewną odmianą zdobienia jest umieszczanie tamże małych guzków, powszechne u tych samych typów naczyń. Zdobienie wyłożonego na zewnątrz brzegu talerza jest powtórzeniem wątków zdobniczych występujących na brzuscu (tabl. XX 24).

Wyjątkowym zjawiskiem jest zdobienie uch czerpaków grupami podłużnych i skośnych kresek (tabl. II 14).

W ornamentyce brzuśca naczyń można wyróżnić kilka zasadniczych grup wątków zdobniczych. Jedną z częstszych jest ornament pla-

styczny. Należy doń ornament guzowy, wypychane lub nalepiane guzki, które były umieszczane na załomie lub górnej części brzuśca, zwykle po trzy lub rzadziej grupami po trzy ułożone w trójkąt (tabl. XXI 12). Były one często otoczone półkolistymi bruzdami lub liniami z punktów. Występują na naczyniach z lejkowatą szyjką (tabl. XVII 5, 8, 9, 12) oraz kuliścym brzuścem i cylindryczną szyjką (tabl. XI 12). Mniejsze, umieszczone na załomie, spotyka się u wazek (tabl. XVIII 21), kubków (tabl. VII 7) i amfor (tabl. XVII 1).

Innym rodzajem zdobienia plastycznego są grupy pionowych lub skośnych żeberk, spotykane też na naczyniach z lejkowatą szyjką (tabl. XVII 12) i szerokootworowych naczyniach dwustożkowatych (tabl. XI 11). W pierwszym wypadku występują one często wraz z innymi elementami zdobniczymi (guzki, bruzdy, żłobki itp.). Dość częste są też listwy półkoliste, otaczające niekiedy guzki (tabl. XVII 1; XVI 6), otwarte do góry lub do dołu; w pierwszej odmianie występują one na naczyniach z lejkowatą szyjką, w drugiej u amforowatych. Sporadycznym wypadkiem jest listwa falista u naczynia baniastego i wazowatego (tabl. X 10; I 5).

Najczęstszym typem zdobienia plastycznego są listwy i wałki poziome, umieszczane pod krawędzią u naczyń jajowatych, niegładzonych (tabl. XIV 5), lub u nasady szyjki naczyń z lejkowatą szyjką (tabl. XVII 10). Są one najczęściej karbowane skośnymi nacięciami lub dołkami paznokciowymi. Innym bardzo popularnym rodzajem ornamentu plastycznego są guzki pojedyncze, podwójne lub krótkie listewki karbowane dołkami paznokciowymi, umieszczane pod krawędzią naczyń jajowatych, niegładzonych (tabl. XIV 1, 2, 4, 5, 13, 15). Występy poziome, umieszczane na dolnej części brzuśca wielkich naczyń dwustożkowatych (tabl. VIII 23) i z lejkowatą szyjką (tabl. XX 9), nie były raczej ornamentem, a miały prawdopodobnie przeznaczenie użytkowe.

Dalszym zasadniczym elementem zdobniczym jest szeroka bruzda (zwana niekiedy żłobkiem). Spełnia ona często rolę wydzielenia szyjki u naczyń słabo profilowanych. Występuje niekiedy także jako jeden z elementów składowych ornamentu wraz ze żłobkami. Samodzielną rolę zdobniczą spełniają bruzdy pionowe i skośne, pokrywające brzusiec części dużych kubków z cylindryczną szyjką (tabl. II 7, 8), należących do form IV okresu epoki brązu, naczyń dwustożkowatych (tabl. II 1; VIII 2), naczyń z lejkowatą szyjką (tabl. XX 16). Na tych ostatnich naczyniach i kubkach występują one często wraz z innymi wątkami. Bruzdy, niekiedy ułożone w linię łamaną, występują też na naczyniach beczułkowatych (tabl. IX 3). Prócz tego bruzdy poziome zostały użyte do facetowania dolnej części naczyń (tabl. VIII 3).

⁹⁸ Tamże, mapa zasięgu ryc. 13; jest ona jednak niekompletna, gdyż uwzględniono w niej jedynie te okazy z Wielkopolski, które znajdowały się w muzeach berlińskich.

⁹⁹ Patrz tamże, a także Kropf, *op. cit.*, ryc. 173—184.

¹⁰⁰ Zbliżone szpule z Gorszewic podaje Pieczyński (*op. cit.*, s. 148, ryc. 43: 9—11, 13, 14). Podobny stoliczek publikuje Łuka z Czarnkowa (*op. cit.*, s. 132, ryc. 65f). Tam też dalsze analogie.

¹⁰¹ Durczewski, *op. cit.*, cz. I, s. 129.

Stosowano też bruzdy półkoliste, otaczające guzki i mające wydobyć bardziej ich wartość zdobniczą (tabl. VIII 3) lub będące samodzielny elementem dekoracyjnym (tabl. XVIII 3).

Inny typ zdobienia tworzą dołki paznokciowe, występujące zwykle jako pasmo pod krawędzią naczyń jajowatych lub rzadziej pokrywające całość ich powierzchni (tabl. XIV 7, 8), mis (tabl. XII 2) i talerzy krążkowatych (tabl. IV 4).

Dalszym elementem zdobniczym są szerokie, koliste dołki. Stanowią one jedyne zdobienie wielu naczyń beczułkowatych oraz kubków jajowatych (tabl. XIX 6) lub występują wraz z innymi elementami zdobniczymi (tabl. XV 7; XVI 5). Częściej jednak spotyka się ornament tzw. rozetki, to jest dołek kolisty otoczony wieńcem z punktów, występujący samodzielnie (tabl. XVI 2) lub częściej w połączeniu z innymi elementami zdobniczymi (tabl. XVI 12, 14). Są one umieszczane na naczyniach baniastych i beczułkowatych.

Rzadkim motywem zdobniczym są punkty. Wyjątkowo tylko pokrywają one duże płaszczyny u małych naczyń (tabl. XX 2). Częściej stanowią one jeden z elementów zdobniczych naczynia, tworząc linie oddzielające szyjkę od brzuśca (tabl. XVIII 14), linie poziome lub skośne, obejmujące pasma żłobków (tabl. XXIV 3) oraz linie otaczające guzki (tabl. XI 12). Zbliżoną rolę spełniają też linie z krótkich kresek. Wyróżniają się jednak powstałe z nich ornamenty jodełkowe, ułożone łukowato i koliste (tabl. XVIII 12).

Najczęstszym elementem zdobniczym są jednak żłobki i delikatne kreseczki, wykorzystywane w różnych układach. Na ostro profilowanych naczyniach dwustożkowych są to żłobki poziome, przebiegające ponad załomem (tabl. XIII 1, 5); częstym układem powtarzającym się na różnych typach naczyń, w tym też na niektórych czerpakach zewnątrz, jest linia lub pasmo łamane (tabl. XI 10), grupy pionowych kresek, często przerywane przez dołki (tabl. XIX 4) lub guzki, występujące na niektórych czerpakach i kubkach. Do najczęstszych sposobów zdobienia należą pasma skośnie kreskowanych trójkątów, zaplatane, lub także trójkąty umieszczone luźno i wykorzystane w różnych wariantach (tabl. VII 5, 6). Wreszcie trzeba wymienić ornament delikatnych kresek, rzadko rozmieszczony, będący połączeniem dużej liczby różnych elementów, takich jak: linie łamane, kąty wiszące, wątki drabinkowe, często połączone z szerokimi bruzdami, dołkami, rozetkami, liniami z punktów (tabl. II 13; VIII 13; XIX 26, 27). Inną odmianą tego typu zdobienia są wiszące festony z grup żłobków i bruzd. Ornamentyka ta przechodzi niekiedy na dolną część szyjki (tabl. XXIV 15).

O wiele rzadsze jest zdobienie dolnej części brzuśca, wyjąwszy okazy o łagodnym zarysie,

u których ornament często znajduje się po obu stronach największej wydatości. Specjalne zdobienie części dolnej brzuśca dotyczy wyłącznie ostro profilowanych naczyń dwustożkowych. Stosowano na nich grupy pionowych lub poziomych i pionowych żłobków (tabl. XIII 4, 5). Tego typu zdobienie spotyka się też na misach (tabl. XI 1). Miski są też niekiedy zewnątrz, u dołu, zdobione dołkami paznokciowymi (tabl. XII 2).

Zupełnie wyjątkowym zjawiskiem jest zdobienie dna u jednego z czerpaków z pozycji 75, który posiada je od spodu kratkowane.

Duża część czerpaków i misek jest zdobiona wewnątrz. Występuje zarówno zdobienie górnej strony dna, jak i ścianek wewnętrznych. Na dnie częste jest umieszczanie ostrego guzka, koncentrycznych bruzd, rozetek czy małych kolistych bruzdek, kolistych linii z kropek. Część tych wątków powtarza się na ściankach bocznych, a więc rozetki, koliste linie z punktów, małe koliste bruzdki. Najczęstszym jednak zdobieniem ich są skośnie kreskowane trójkąty wiszące, dające zwykle ornament gwiazdy wieloramiennej pozytywny lub negatywny, trójkąty z trzech trójkątów zakreskowanych, z wolnym polem wewnątrz. Uzupełnieniem tych wątków są niekiedy linie łamane ze żłobków itp. Ornament gwiazdy wieloramiennej jest ornamentem podporządkującym sobie wszystkie pozostałe elementy zdobnicze, w tym też zdobienie górnej strony dna.

Warto jeszcze nadmienić o stwierdzeniu ornamentyki pseudoszurowej na dwóch małych fragmentach naczyń (ryc. 6 b, c). Wszystkie podane typy zdobienia powtarzają się na innych, współczesnych naszemu cmentarzyskach kultury „łużyckiej”¹⁰².

Technika

Słów kilka należy się jeszcze technice wykonania naczyń. Były one wylepiane z gliny, z reguły schudzonej drobnoziarnistą domieszką, niekiedy prawie niewidoczną. Jedyne wśród naczyń niegładzonych ziarna domieszki są nieco większe, a nawet spotyka się kamyki. Naczynia wykonywano sposobem wygniataania z jednego kawałka (małe miseczki i czerpaki) lub lepienia z wałeczków, jak wskazuje na to pęknięcie ścianek niektórych naczyń. Ucha były dolepiane i osadzone małym czopikiem w otwórze ścianki naczynia. Dolepiana była też duża część poziomych listew i żeberk oraz małych guzków, znajdujących się na naczyniach niegładzonych, na co wskazują ślady po obitych ozdobach tego typu. Niektóre jednak listwy i guzki były wymodelowane z gliny ścianek naczynia.

Dość częstym efektem zdobniczym, uzyski-

¹⁰² Bardzo szerokie omówienie zdobienia naczyń kultury „łużyckiej” z IV—V okresu epoki brązu podaje Łuka, *op. cit.*, s. 133—145.

wanym w czasie wypału, była czarna lub „grafitowana” powierzchnia, powstała przez odymanie; zwykle dotyczy to powierzchni zewnętrznej, rzadziej (u misek) — wewnętrznej. Część naczyń była silnie wygładzona, dzięki czemu posiadają błyszczącą powierzchnię.

O z d o b y

Cmentarzysko w Chojnie—Golejewku dostarczyło dość dużej ilości ozdób. Znalaziono tu bowiem pokaźną liczbę szpil brązowych i żelaznych, bransolet, wykonanych z obu tych metali, naszyjników żelaznych i brązowych, pierścionków brązowych, zapinek, paciorków brązowych, bursztynowych i szklanych. Wymienione w tym wykazie szpile i zapinki były jednak chyba nieodzowną częścią składową stroju, a ich funkcja zdobnicza była cechą wtórną. Niestety, dla większości z nich nie znamy zespołów grobowych, jak również liczby grobów, z których mogą one pochodzić, trudno więc stwierdzić, czy zmarli chowani na naszym cmentarzysku byli częściej wyposażeni w ozdoby i inne przedmioty metalowe, co w pierwszej chwili nasuwa się po stwierdzeniu ich liczby, w porównaniu z liczbą znalezisk tego typu z innych cmentarzysk, zwykle jednak mniejszych.

Szpile

Przeważającą liczbę szpil stanowią szpile brązowe. Dzielią się one na dwie zasadnicze grupy: pierwszą z nich stanowią szpile proste, drugą — z łabędzią szyjką. W pierwszej, starszej grupie szpil można wyróżnić kilka typów z uwagi na kształtowanie główki. Do najstarszych form, charakterystycznych dla IV okresu epoki brązu, należą szpile z główką dwustożkową z grobu II oraz podane w pozycji 162 (ryc. 1 c; 10 d; 15 c). Szpile tego typu są w zasadzie uważane za jedną z przewodnich form IV okresu epoki brązu¹⁰³, dłuższe ich trwanie i późniejsze datowanie okazy z grobu II poświęca reszta inwentarza tego grobu (miała w nim być także szpila żelazna), a także znalezienie identycznych szpil w Biskupinie, pow. Żnin¹⁰⁴, oraz Małkowicach, pow. Wrocław¹⁰⁵, w grobie 23 wraz z ceramiką malowaną. Do starszych typów szpil należą też okazy z guziczkową główką. Jednak i ich trwanie jest dość długie, gdyż podobne ukształtowanie główki posiadają także szpile z łabędzią szyjką. Szpile te należą do pozycji 162b (ryc. 10 e).

Inny typ, również długotrwały, stanowią szpile z główką skutą w blaszkę i zwiniętą

w uszko, z grobu III (ryc. 1 i), nie posiadającego innych dobrych datowników, oraz z pozycji 162 d (ryc. 10 f, h). Szpile te są datowane na V okres epoki brązu i początki okresu halsztackiego¹⁰⁶. Podobnie trzeba datować szpile z główką w postaci żeberka z grobu II (ryc. 1 b) i pozycji 162 i (ryc. 10 c)¹⁰⁷, z główką szachowatą z pozycji 162 d (ryc. 10 h). Formą mało charakterystyczną, raczej wczesną, jest szpila z lekko rozszerzającym się końcem z pozycji 162 e (ryc. 10 i). Do form młodszych należy szpila z główką miseczkowatą z grobu I (ryc. 1 a), datowana na starszą fazę okresu halsztackiego przez pozostałe przedmioty z tego grobu. Wskazuje na takie datowanie także częste występowanie tego typu główek u szpil z łabędzią szyjką. Być może, że mniej więcej współczesną jej jest duża szpila, posiadająca także główkę zgiętą, z pozycji 163 (ryc. 11 a), bogato zdobiona, z dwiema tarczkami poniżej główki. Podobne do niej zdobienie mają jednak okazy z V okresu epoki brązu¹⁰⁸, dla tego okresu jest też charakterystyczne umieszczanie na szpili dodatkowych tarczek¹⁰⁹. Do starszej fazy okresu halsztackiego trzeba jeszcze zaliczyć dwie szpile z pozycji 162 a (ryc. 10 a; 15 a), ze spiralną tarczką.

Podobnie dużą liczbę stanowią brązowe szpile z łabędzią szyjką, które według J. Kostrzewskiego są formą charakterystyczną dla starszej fazy okresu halsztackiego¹¹⁰. Wśród nich można wyróżnić kilka odmian, a to szpile z główką w postaci tarczki miseczkowatej z pozycji 164 c (ryc. 11 c, f, h), tarczki płaskiej z pozycji 164 a, d (ryc. 11 b, g), guzkowatą z grobu LVII (ryc. 4 b) i pozycji 164 b (ryc. 11 e), lekko zgrubiałą i zdobioną z pozycji 164 e (ryc. 11 d), dwustożkową z grobu LXX (ryc. 4 a), w kształcie ściętego stożka z grobu XLII (ryc. 3 d) oraz z główką szachowatą z otworkiem z pozycji 164 g (ryc. 15 b). Szpile te mają niekiedy szyjkę skutą czworograniasto i żeberka przy główce, z reguły są niezdobione. Występują w dużej ilości na różnych obiektach z tego czasu¹¹¹.

Rzadszą grupę stanowią szpile żelazne, prawie zawsze zachowane w fragmentach. Wyjątkiem jest szpila z łabędzią szyjką i główką sku-

¹⁰⁶ Patrz np. J. Antoniewicz, *Zabytki halsztackie z Bogumiłowa i Pyszkowa w powiecie sieradzkim*, „Światowit”, XVIII, s. 31.

¹⁰⁷ Por. np. J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, s. 121, i Pieczyński, *op. cit.*, s. 143. Obszerne omówienie zarówno tych, jak i wyżej omówionych typów szpil podaje także Durczewski, *op. cit.*, cz. I, s. 91—95.

¹⁰⁸ Porównaj np. nieco inny okaz z Łągiszy Starej, pow. Będzin; Durczewski, *op. cit.*, cz. II, tabl. XCVIII, 3; cz. I, s. 94.

¹⁰⁹ J. Kostrzewski, *Wielkopolska w czasach przedhistorycznych*, wyd. 2, Poznań 1923, przypis 413.

¹¹⁰ Tenże, *Ze studiów nad wczesnym okresem żelaznym...*, s. 23 i n.

¹¹¹ Porównaj np. Glaser, *op. cit.*, tabl. 16/15—30; Pieczyński, *op. cit.*, ryc. 46; Kropf, *op. cit.*, np. ryc. 251/6.

¹⁰³ Tamże, s. 146—147, tam też dalsza literatura.

¹⁰⁴ B. Kostrzewski, *Przedmioty żelazne i brązowe z grodu kultury łużyckiej w Biskupinie*, [w:] *III Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w Biskupinie, w powiecie żnińskim*, Poznań 1950, s. 96—97, ryc. 2/11. Autor datuje te okazy na IV okres epoki brązu, jednak, jak wiadomo, grodzisko to pochodzi z młodszej fazy okresu halsztackiego.

¹⁰⁵ Glaser, *op. cit.*, s. 83—84, tabl. 7/18.

tą w blaszkę i zwiniętą w uszko z pozycji 178 (ryc. 16 a). Ten i inne fragmenty szpil żelaznych z łabędzią szyjką z pozycji 181 są datowane według ustaleń J. Kostrzewskiego na młodszą fazę okresu halsztackiego¹¹². Fragmenty prostych szpil żelaznych wskazują, że miały one główki w postaci guzków, półkuliste, dwóch odcinków kuli czy też zwinięte w uszko. Pochodzą one z pozycji 180, 181 i 183 (ryc. 16 b, c, e) oraz z grobów II, XXX, LXV. Szpile te mają niekiedy główki z brązu. Ta odmiana jest podana w pozycjach 179 i 181. Analogie do tej ostatniej odmiany szpil znam z Nadelwitz, pow. Bautzen (NRD). Jest ona datowana na końcową fazę grupy białowickiej kultury „łużyckiej”¹¹³, to jest na młodszą fazę okresu halsztackiego. Szpile żelazne występują już w Wielkopolsce od V okresu epoki brązu¹¹⁴ i na ten sam czas musimy datować nasz okaz z grobu II, ze względu na towarzyszące mu przedmioty. Warto jeszcze zwrócić uwagę, że żelazne szpile z główką brązową są częste w kulturze „pomorskiej” w młodszym okresie halsztackim. Te dwie analogie wskazują na prawdopodobne pochodzenie także naszych okazów z tego czasu. Również w kulturze „pomorskiej” z tego czasu występują analogie do szpili brązowej z grobu LXXI¹¹⁵.

Bransolety

Dalszym, częstszym rodzajem ozdób są bransolety. Wyjąwszy prostsze formy z pozycji 167 (ryc. 12 b) i 166 (ryc. 12 c) oraz jedną małą bransoletkę, skośnie żłobkowaną, z pozycji 165 (ryc. 12 a), a także małe fragmenty nieznanego typu bransoletek z blachy brązowej z grobu I i VI (ryc. 1 j), datowane zespołem na okres halsztacki C, główną formę stanowią bransolety z guziczkowatymi końcami. Są one podane w pozycji 168 (ryc. 12 d—g; 13 a—d), a dalsza była znaleziona w grobie LVII (ryc. 4 c). Bransolety te, jak ustalił J. Antoniewicz, są typową formą halsztacką¹¹⁷. Datowanie naszych okazów na okres halsztacki umacnia znalezienie w grobie LVII brązowej szpili z łabędzią szyjką. Warto nadmienić, że forma ta jest długotrwała, gdyż stała się pierwowzorem bransolet celtyckich z III w. p.n.e.¹¹⁸ Na omawianym cmentarzysku znaleziono również zdobione, jak i niezdobione odmiany tych bransolet. Dekorację stanowiły grupy poprzecznych kresek i znaki X.

Prócz bransolet brązowych pochodzą też

¹¹² J. Kostrzewski, *Ze studiów nad wczesnym okresem żelaznym...*, s. 23.

¹¹³ Kropf, *op. cit.*, ryc. 256c. Datowanie tej grupy tamże, s. 214 n.

¹¹⁴ Por. np. Łuka, *op. cit.*, s. 142; J. Kostrzewski, *Ze studiów nad wczesnym okresem żelaznym...*, s. 27.

¹¹⁵ Tenże, *Wielkopolska w pradziejach*, s. 173, ryc. 494.

¹¹⁶ Przypis skreślono w korekcie.

¹¹⁷ Antoniewicz, *op. cit.*

¹¹⁸ Por. M. Jahn, *Die Kelten in Schlesien*, Leipzig

z Chojna trzy proste bransolety żelazne, a wśród nieokreślonych fragmentów żelaza mogą znajdować się dalsze ich kawałki. Znaleziono je w grobie XLII (ryc. 3 a), a pozostałe są podane w pozycji 185 (ryc. 17 d). Analogiczne okazy pochodzą z Brzegu Dolnego, pow. Wołów, gdzie zostały znalezione wraz z ceramiką malowaną¹¹⁹. Również jeden z naszych okazów znajdował się w grobie wraz z naczyniem malowanym, co datuje go na starszą fazę okresu halsztackiego.

Naszyjniki

Również naszyjniki należały do częstych znalezisk na cmentarzysku w Chojnie—Golejewku. Większość z nich była wykonana z żelaza, a tylko jeden okaz z grobu XLII, gładki, z odgiętymi końcami — z brązu (ryc. 3 c). Jest on datowany szpilą brązową z łabędzią szyjką na okres halsztacki C. Reprezentowane na naszym cmentarzysku żelazne naszyjniki to bodaj wyłącznie okazy z głębokim, skośnym żłobkowaniem o zmiennym kierunku pochylenia, jednolite lub z końcami haczykowo zagiętymi. Są one podane w pozycji 184 (ryc. 17 a—c, e—k), a kilka dalszych, nie zachowanych, znajdowało się w grobach XXIII, LXIII, LXIV, LXXI. Naszyjniki te są charakterystyczne dla młodszej fazy okresu halsztackiego¹²⁰. Zespoły, z których pochodzą nasze okazy, nie przeczą takiemu datowaniu, chociaż znalezienie tego naszyjnika w grobie LXXI wraz z brązową szpilą z łabędzią szyjką i fragmentem zapinki nieznanego typu może wskazywać ewentualnie na ich nieco wcześniejsze pojawienie się, o ile nie jest to kabłąk zapinki typu późnego.

Zapinki

Najbardziej znanymi zabytkami z naszego cmentarzyska są: brązowa zapinka łukowata, z nakładanymi na kabłąk paciorkami bursztynowymi, z pozycji 175 (tabl. XXV 9), i zapinka typu Certosa z pozycji 174 (ryc. 14 d). Obie są datowane na V w. p.n.e. i były importami, pochodzącymi z terenów Włoch lub przyalpejskich¹²¹. Obie też były przedmiotem wielokrotnego zainteresowania archeologów.

Być może stopioną zapinką jest przedmiot opisany w pozycji 177 (ryc. 14 e). Kabłąkiem innej zapinki, może harfowatej, jest również najprawdopodobniej wygięta blaszka z pozycji 176 (ryc. 14 f). Uderza bowiem jej daleko idące podobieństwo do kabłąka zapinki z Kamiennej, pow. Namysłów¹²². Dalszy fragment zapin-

1931, np. ryc. 16 i J. Filip, *Keltové ve střední Evropě*, Praha 1956, s. 128.

¹¹⁹ Glaser, *op. cit.*, s. 133, tabl. 16/5.

¹²⁰ J. Kostrzewski, *Ze studiów nad wczesnym okresem żelaznym...*, s. 41.

¹²¹ Literatura, zob. materiały. Porównaj również tamże, s. 22.

¹²² Glaser, *op. cit.*, tabl. 3/6.

ki to zniekształcony przez nadtopienia kabłąk z grobu LXXI (ryc. 4 d). Pochodził on od zapinki typu italskiego, może łukowatej lub podobnej, czy zapinki typu Certosa. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że zapinki typu Certosa występują także jeszcze w IV, a nawet III w. p.n.e.¹²³

Pierścionki

Dość liczną także grupę znalezisk stanowią pierścionki brązowe i rozmaite kółka z tegoż metalu. Pochodzą one z grobów II, XXXIV, a dalsze są opisane w pozycji 160 (ryc. 1 f, p, r; 9 c—h). Pierścionki te podobnie jak inna ich odmiana, spiralne pierścionki z cienkiego drutu brązowego z grobu II, XXIII oraz pozycji 158 (ryc. 1 g), które miały końce haczykowiato zdjęte, należą do form długotrwałych¹²⁴. Pierścionki te były najprawdopodobniej ozdobami może typu wisiorków¹²⁵. Dalej trzeba wymienić pierścionki z blachy brązowej z grobu II (ryc. 1 e). Znalezione także kółka czy pierścionki żelazne w grobie XXXIV i LXXI (ryc. 1 k—l).

Paciorki i wisiorki

Największą liczbę spośród paciorków stanowią paciorki z nieprzejrzystego szkła, koloru niebieskiego, niekiedy zdobione białą lub żółtą linią falistą albo żółtymi kółkami z takim punktem w środku. W przypuszczalnie szkieletowym grobie LXXII były także paciorki czarne. Oba typy paciorków ze szkła są charakterystyczne dla starszej fazy okresu halsztackiego¹²⁶. Kolie z nich służyły jako naszyjniki, były one także używane jako ozdoba diademu, jak wskazuje przekaz o grobie LXXII. Niekiedy nawlekano je na drucik brązowy i w tej formie dopiero stanowiły wisiorek, jak tego dowodzi znalezisko podane w pozycji 159 (tabl. XXV 11); dalsze znaleziska paciorków szklanych są opisane w pozycjach 193 i 194 (tabl. XXV 10, 12—18).

W skład naszyjników wchodziły też wisiorki z brązu. Świadczy o tym jeden nieregularny, który znajdował się w kolii z paciorków szklanych. Innym wisiorkiem jest prawdopodobnie ozdoba złożona z 3 kółek spojonych, z pozycji 161 (ryc. 9 b). Beczułkowate paciorki brązowe zostały także znalezione w grobie XXIII, a dalsze są podane w pozycji 192 (tabl. XXV 8). Trzeci rodzaj paciorków stanowią duże okazy, wykonane z bursztynu, znane z grobu I i pozycji 191 (ryc. 1 d).

Należy jeszcze wspomnieć o dziwnym, dwustozkowanym guzie żelaznym, pustym wewnątrz, z pozycji 182 (ryc. 16 d), do którego nie znam analogii.

¹²³ Filip, *op. cit.*, s. 77 n.

¹²⁴ Durczewski, *op. cit.*, cz. I, s. 110.

¹²⁵ J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, s. 141.

¹²⁶ Tamże.

Narzędzia i przybory

Cmentarzysko w Chojnie—Golejewku należy obok cmentarzyska w Gorszewicach, pow. Szamotuły¹²⁷, do obiektów halsztackich, które dostarczyły największej liczby narzędzi. Główną ich masę stanowiły narzędzia wykonane z żelaza, a jedynie niewielką część z brązu. Z tego ostatniego metalu był zrobiony czubek sierpa z pozycji 172 (tabl. XXV 19), igła brązowa, należąca do dość rzadkich, nie datujących znalezisk¹²⁸, z pozycji 169 (ryc. 14 a). Z brązowych przyborów toaletowych posiadamy jedynie szczypce z pozycji 170 (ryc. 14 b) i brzytwę z pozycji 171 (ryc. 14 c). Brzytwy tego typu należą do przedmiotów charakterystycznych dla kultury „łużyckiej” z V okresu epoki brązu i starszej fazy okresu halsztackiego¹²⁹. Komplety przyborów toaletowych, w których skład wchodziły szczypce, pochodzą z okresu halsztackiego C¹³⁰.

Wśród narzędzi żelaznych olbrzymią większość stanowiły noże; liczby ich zresztą nie można ustalić, gdyż większość jest zachowana w małych fragmentach. Pochodziły one z grobów X, XXXIV, LVIII, LXV, LXVI, LXXI; pozostałe są podane w pozycji 186 (ryc. 1 m—o; 16 h, i; 18 a—c, e—h; 19 a—i). Większość z nich pochodziła ze starszej fazy okresu halsztackiego, gdyż miały mieć one na końcu kółka, wygięty esowato tylec lub kolec do rękojeści, które to cechy są charakterystyczne dla tego czasu¹³¹. Nie wiadomo, czy część noży nie pochodziła również z następnej fazy tego okresu.

Być może, że w grobie LXIII znaleziono także fragment sierpa żelaznego. Sierpy żelazne były znalezione w Gorszewicach, pow. Szamotuły¹³², a także w grupie białowickiej kultury „łużyckiej”¹³³.

Dalszymi znaleziskami narzędzi z naszego cmentarzyska są dwa dłuta z tuleją, wykonane z żelaza, pochodzące z grobu XLIII i LXIV (ryc. 3 b). Dłuta te pojawiają się już w okresie halsztackim C¹³⁴, w ten sposób datują się też oba zespoły grobowe (w grobie XLIII było naczynie malowane).

Do rzadkich znalezisk należy płaska siekierka żelazna, z bocznymi wyrostkami, z pozycji 188 (ryc. 16 g). Siekierki tego typu były importowane z terenów ilirskich nad środkowym Dunajem i pochodzą ze starszej fazy okresu

¹²⁷ Pieczyński, *op. cit.*

¹²⁸ Znaleziska igieł brązowych zebrał Antoniewicz, *op. cit.*, s. 37.

¹²⁹ J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, s. 117, 135.

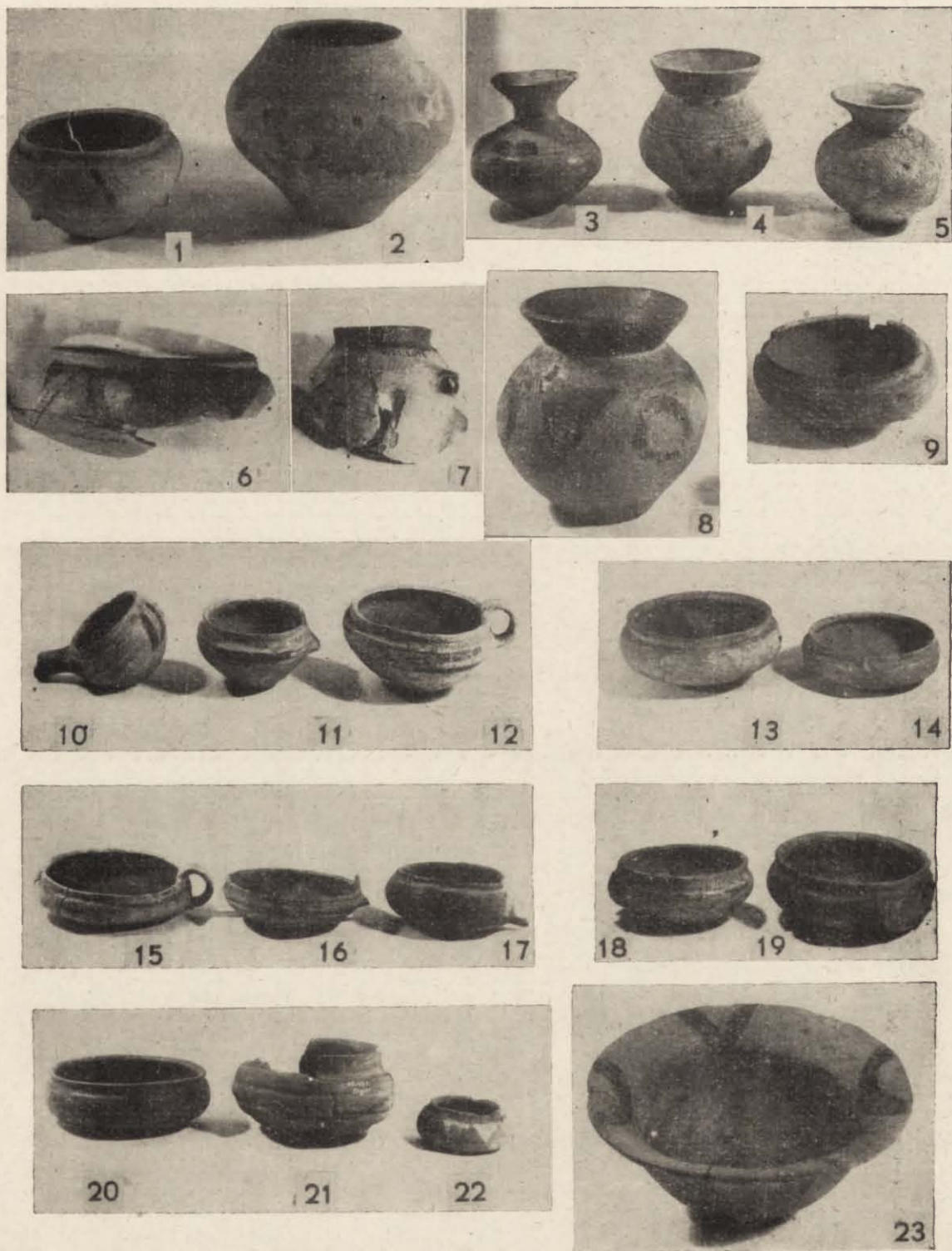
¹³⁰ Pieczyński, *op. cit.*, s. 145.

¹³¹ J. Kostrzewski, *Ze studiów nad wczesnym okresem żelaznym...*, s. 23.

¹³² Pieczyński, *op. cit.*, s. 142, ryc. 5/6, 36/1.

¹³³ Kropf, *op. cit.*, s. 133.

¹³⁴ J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, s. 135.



Tabl. XXII. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia malowane z poz.: 137 (1, 6), 133 (2), 134 (3—5, 8), 136 (7), 144 (9), 145 (10), 139 (11, 12), 142 (13), 143 (14, 20), 140 (15—17), 146 (18, 19), 141 (21), 138 (22), 147 (23).
Skala: 18, 19, 23 — 1 : 3; 1, 2, 6—9, 15—17 — 1 : 4; 3—5, 10—14, 20—22 — 1 : 5

Planche XXII. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries peintes des positions: 137 (1, 6), 133 (2), 134 (3—5, 8), 136 (7), 144 (9), 145 (10), 139 (11, 12), 142 (13), 143 (14, 20), 140 (15—17), 146 (18, 19), 141 (21), 138 (22), 147 (23), échelle: 18, 19, 23 — 1 : 3; 1, 2, 6—9, 15—17 — 1 : 4; 3—5, 10—14, 20—22 — 1 : 5



Tabl. XXIII. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 11 (1), 28 (2), 46 (3), 23 (4), 6 b (5), 154 d (6), 69 (7, 10), 75 (8), 150 (9), 154 c (11), 95 (12), 136 (13). Skala: 6 — 1 : 2; 8—10, 13 — 1 : 3; 3—5, 7 — 1 : 4; 1, 2, 11, 12 — 1 : 5

Planche XXIII. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 11 (1), 28 (2), 46 (3), 23 (4), 6b (5), 154d (6), 69 (7, 10), 75 (8), 150 (9), 154c (11), 95 (12), 136 (13), échelle: 6 — 1 : 2; 8—10, 13 — 1 : 3; 3—5, 7 — 1 : 4; 1, 2, 11, 12 — 1 : 5

halsztackiego¹³⁵. Prócz tego znaleziono prawdopodobnie na naszym cmentarzysku fragment brzytwy żelaznej, podany w pozycji 189 (ryc. 18 d). Wydaje się, że posiadała ona podobny kształt jak omówiona wyżej brzytwa brązowa. Znajdowanie w grobach narzędzi pracy można uważać za rezultat indywidualnej ich własności.

Broń

Broń jest reprezentowana na naszym cmentarzysku jedynie przez dwa grociki strzał łuku, brązowy z grobu LXX (ryc. 4 e) i żelazny z poz. 190. Brązowe grociki strzał występują w kulturze „łużyckiej” od III okresu epoki brązu po starszy okres halsztacki, częstsze są jednak grociki z zadziornami, których żelaznym naśladownictwem był drugi nasz okaz¹³⁶.

Przedmioty kamienne

Z omawianego cmentarzyska pochodzi także kilka przedmiotów kamiennych. Są to mały gładzik (może zwykły otoczek) z grobu X, podobny gładzik i nieco większy rozcieracz z pozycji 155 oraz dwie buławki z otworem pośrodku z pozycji 238 (tabl. XXV 7, materiały niepewne). Buławki kamienne pojawiają się dość często na różnych obiektach kultury „łużyckiej” z okresu halsztackiego i V okresu epoki brązu¹³⁷. Funkcja ich jest trudna do odgadnięcia, mogły bowiem być zarówno bronią, jak i np. oznakami władzy.

Chronologia

Dokonany przegląd całości materiałów z cmentarzyska w Chojnie—Golejewku pozwolił ustalić, że było ono użytkowane od początku IV okresu epoki brązu po początki okresu wczesnolateńskiego. Podjęta próba przydzielenia możliwie największej liczby zabytków do poszczególnych okresów wykazała, że największa liczba grobów i materiałów pochodzących z grobów niewiadomych należy do okresu halsztackiego C. O wiele mniej liczne są materiały i groby z pozostałych faz trwania cmentarzyska.

Najwcześniejsze zabytki pochodzą z IV okresu epoki brązu. Formami przewodnimi są tu: ostro profilowane naczynia dwustożkowate, podobnie zdobiona misa stożkowata, misy uchate

z wgięciem pod krawędzią, kubki i naczynia esowate, kubki, dzbanki i naczynia zdobione pionowymi lub skośnymi bruzdami, puchar na nóżce i może część szpil brązowych z dwustożkową główką. Formy te datują na IV okres epoki brązu groby: XI, XV, XXXVIII, XLVI, LXI, LVI.

Do najmłodszego okresu epoki brązu trzeba prawdopodobnie zaliczyć typy naczyń pochodnych od poprzednio omówionych naczyń dwustożkowych i amfor, kubki jajowate, tulipanowate i stożkowate, naczynie piętrowe, dużą część naczyń beczułkowatych, znaczną część szpil brązowych, prostych i może kabłąk zapinki harfowatej oraz datowane tymi typami groby: II, XXVI, XXXVII, LI, LII, LXXV. Na przełomie tego i następnego okresu kłaść trzeba grób III. Do IV lub V okresu epoki brązu zaliczyć należy grób LXX.

Starsza faza okresu halsztackiego wyróżnia się takimi formami, jak naczynia malowane, baniaste, z lejkowatą szyjką, miski zdobione wewnątrz, szpile brązowe z łabędzią szyjką i może żelazne szpile proste, paciorki, noże żelazne wczesnego typu, dłuta żelazne, siekierka z bocznymi wyrostkami itp., które to formy pozwalają datować na ten czas groby: I, IV, VI—X, XIV, XVI, XXVII, XXXI, XXXIV, XL, XLII, XLIII, LIII—LV, LVII, LIX, LXII, LXV, LXVIII, LXXII—LXXIV.

Dla młodszego okresu halsztackiego typowymi zabytkami są zapinki, czerpak inkrustowany, naszyjniki żelazne i także szpile z łabędzią szyjką. Na podstawie tych form można zaliczyć tu jedynie groby: XXIII, LXIII, LXIV, LXVI, LXXI.

Dla okresu wczesnolateńskiego dysponujemy właściwie tylko jedną formą, to jest naczyniem z pozycji 23.

Nie można oznaczyć ściślejszej chronologii 29 grobów, posiadających mniej typowy inwentarz, w większości o cechach charakterystycznych dla całego okresu halsztackiego lub także dla najmłodszego okresu epoki brązu. Ujemną cechą podanego wyżej rozdzielenia grobów na poszczególne okresy jest zachowanie jedynie części inwentarza wielu z nich i z konieczności oparcie się w wielu wypadkach jedynie na głównym czasie występowania poszczególnych form, i to niejednokrotnie nie popartym danymi z omawianego cmentarzyska. Podane wyżej rozbitcie grobów na fazy ma więc przede wszystkim znaczenie statystyczne, i to niepełne, gdyż jak wiadomo dotyczący jedynie niewielkiej części materiału wydobytego z omawianego cmentarzyska. Podane stosunki ilości grobów wyraźnie uwypuklają fakt największego nasilenia grzebania na naszym cmentarzysku w starszej fazie okresu halsztackiego. Rozpatrzenie całości materiału jeszcze bardziej podkreśla to ustalenie.

¹³⁵ Tenże, *Ze studiów nad wczesnym okresem żelaznym...*, s. 22. Patrz także B. Kostrzewski, *Znaczenie Odry w pradziejach*, Prz. archeol., t. 8, z. 2: 1949, s. 291 (tam też zestawienie znalezisk z Polski), i *Pieczyski*, op. cit., s. 141.

¹³⁶ Szersze omówienie grocików daje Durczewski, op. cit., cz. I, s. 111—112.

¹³⁷ M. Kostrzewska, *Wyroby kamienne kultury łużyckiej w Wielkopolsce*, Prz. archeol., t. 9: 1950—1953; T. Dobrogowski, *Narzędzia kamienne z grodu kultury łużyckiej w Biskupinie*, [w:] *Gród prastawiański w Biskupinie*, Poznań 1938, s. 64.

ZAKOŃCZENIE

W świetle dotychczasowych rozważań możemy przyjąć, że na cmentarzyku w Chojnie — Golejewku stosowano dwa rodzaje pochówka ciałopalnego, to jest wkładanie przemytych kości do popielnicy lub wsypywanie ich tam wraz ze szczątkami stosu. Można przyjąć, iż regułą było przykrywanie grobów brukiem kamiennym, co dowodzi dużej staranności o zabezpieczenie prochów zmarłych przed przypadkowym naruszeniem ich miejsca spoczynku. Istnieje także prawdopodobieństwo, że znajdował się tu jeden grób szkieletowy oraz jeden grób obsypany szczątkami stosu.

Cmentarzysko to powstało na początku IV okresu epoki brązu, największe nasilenie jego użytkowania nastąpiło w starszej fazie okresu halsztackiego, a na przełomie młodszego okresu halsztackiego i wczesnego okresu lateńskiego zostało porzucone.

Niezbyt liczne materiały z jego starszych faz potwierdzają tezę J. Kostrzewskiego¹³⁸ o odrębności południowej części Wielkopolski od północnej, zajętej przez grupę uradzka kultury „łużyckiej”, którą to tezę potwierdziły także badania L. J. Łuki¹³⁹, i związku południowej części Wielkopolski z grupą środkowośląską kultury „łużyckiej”. Odrębność tę można łatwo zaobserwować porównując wczesne materiały z Chojna i materiały z cmentarzysk z północnej części Wielkopolski, np. z Czarnkowa¹⁴⁰ czy Chojna w pow. szamotulskim¹⁴¹. Wyrazem tego jest także niewystępowanie w południowej Wielkopolsce najtypowszej formy grupy uradzkiej, to jest pucharków na pustej nóżce, znamy bowiem z niej jedynie jeden pucharek z naszego cmentarzyska oraz fragment z Osieka w pow. rawickim, stanowisko 7¹⁴².

Związki ze Śląskiem utrzymują się nadal w starszej fazie okresu halsztackiego. Dowodzi tego masowe występowanie na naszym cmentarzysku ceramiki malowanej, talerzy krążkowych i znalezienie kilku pokryw stożkowatych, które to zabytki są charakterystyczne dla terenów Śląska i rzadkie w Wielkopolsce (wyjąwszy jej południowy skrawek). Warto podkreślić, że na terenie powiatu rawickiego znaleziono ceramikę malowaną w pięciu dalszych miejscowościach (Dębno, Dubin, Dubinek, Jutrosin, Podborowo), a w Jutrosinie odkryto także pokrywki stożkowate, należące do wyjątkowych znalezisk w Wielkopolsce¹⁴³.

¹³⁸ J. Kostrzewski, *Prehistoria ziem polskich*, s. 237. Tezę tą powtórzył także w późniejszych pracach.

¹³⁹ Łuka, *op. cit.*, s. 153 i n. Warto dodać, że część pucharu na pustej nóżce pochodzi z nie uwzględnionej przez Łukę miejscowości Osiek (stanowisko 7), pow. Rawicz (MAP. Kat. 1929/1503).

¹⁴⁰ Łuka, *op. cit.*

¹⁴¹ Ziemińska, *op. cit.*

¹⁴² Zob. mapkę rozprzestrzenienia pucharków na pustej nóżce, Łuka, *op. cit.*, ryc. 74.

Z drugiej strony podane wyżej różnice w ceramice malowanej, mniejsza liczba form i uboższa ornamentyka naczyń z Chojna, zdają się wskazywać na możliwość wyróżnienia mniejszego zespołu regionalnego zajmującego pogranicze Śląska i Wielkopolski, będącego śladem grupy plemion pozostających z sobą w ściślejszych kontaktach. Nasuwa się hipoteza, że najprawdopodobniejszą jego granicą od południa i zachodu byłaby Odra, a od wschodu granica z grupą górnośląsko-małopolską. Porównanie mapy osadnictwa halsztackiego na Śląsku wskazuje¹⁴⁴, że właśnie tereny na północ od Wrocławia należą, poza lessowymi rejonami położonymi na południe, do najgęściej zaludnionych. Próba wytłumaczenia tego faktu była koncepcja R. Jamki¹⁴⁵, iż fakt ten jest wynikiem eksploatacji rudy darniowej znajdującej się na tym terenie. Zważywszy, że w okresie halsztackim mieliśmy do czynienia dopiero z pierwocinami rodzimej metalurgii czarnej, hipotezę tę trudno uznać za słuszną. Prawdopodobniejsze jest przypuszczenie, że rozwój osadnictwa na tych niezbyt urodzajnych lub wręcz nieurodzajnych terenach związany był z dużym rozwojem hodowli. Ta różnica w gospodarce między południowymi i północnymi terenami Śląska Środkowego, od którego fizjograficznie nie różnią się piaszczyste tereny powiatu rawickiego, może leżeć u podstaw drobnych różnic wewnątrz środkowośląskiej grupy kultury „łużyckiej”. Słuszność powyższych, dość teoretycznych rozważań może potwierdzić jedynie szczegółowe opracowanie materiałów z tych terenów.

Wydaje się, że prawdopodobna obecność w Chojnie grobu szkieletowego i być może drugiego takiego grobu w Dubinku, pow. Rawicz, przemawia za istnieniem pewnych związków z terenami Górnego Śląska. Znalezienie dużej ilości kadzielnic wskazuje także na istnienie pewnych wpływów z grupy białowickiej kultury „łużyckiej”, do której zalicza

¹⁴³ J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, s. 134 — podaje jako trzecie stanowisko, na którym znaleziono w Wielkopolsce tego typu pokrywki, Brudzew, pow. kaliski; na pozostałych obiektach brak tego rodzaju zabytków. Stanowią więc one wraz z zagęszczeniem znalezisk ceramiki malowanej na terenie powiatu Rawicz dowód, że cały ten obszar był związany z kulturą łużycką na Śląsku. Za takim poglądem przemawiają także mapki rozmieszczenia ceramiki malowanej w Wielkopolsce, gdyż stanowiska z północnej i środkowej jej części wstępują w mniejszym niż na Śląsku wraz z powiatem Rawicz zagęszczeniu i dostarczyły niedużej liczby naczyń malowanych (zasięg ceramiki malowanej w Wielkopolsce podaje J. Kostrzewski, *O wzajemnych stosunkach kultury łużyckiej i kultury grobów skrzynkowych*, *Slavia Occidentalis*, t. III—IV, Poznań 1925, mapka 9 na s. 130, szczegółowiej Jamka, *op. cit.*, s. 22 i Wierzchowski, *op. cit.*, s. 134).

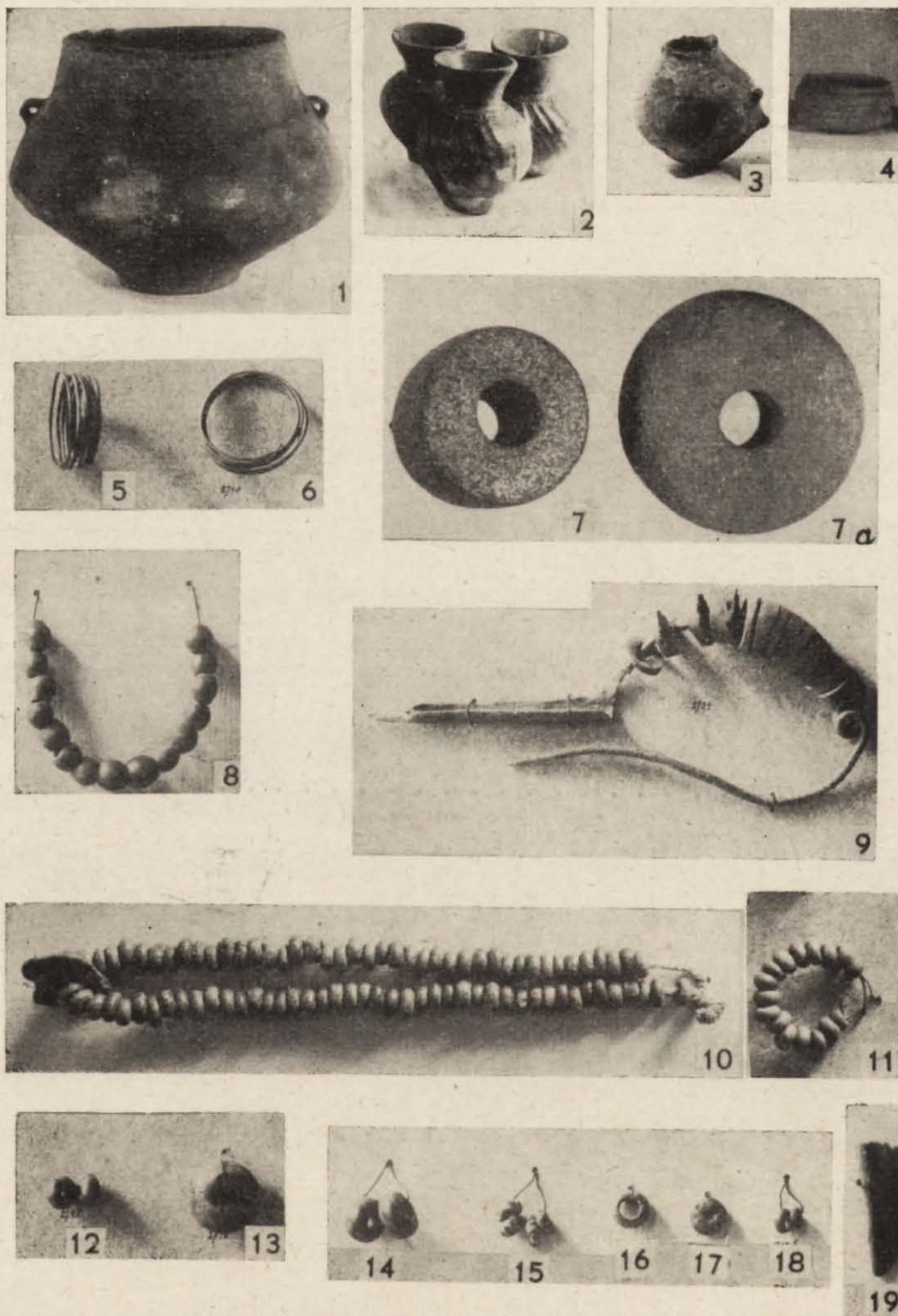
¹⁴⁴ Glaser, *op. cit.*, mapa 1

¹⁴⁵ Jamka, *Osadnictwo kultury łużyckiej epoki halsztackiej w świetle metody izarytmicznej*, „Światowit”, XX, 1949.



Tabl. XXIV. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 195 (1), 196 (2), 207 (3, 9), 205 (4), 211 (5, 7), 198 (6), 208 (8), 232 (10), 231 (11), 220 (12), 218 (13), 210 (14), 221 (15), 219 (16), 215 (17), 240 (18). Skala: 17 — 1 : 2; 2 — 1 : 3; 6, 10—12, 14—16, 18 — 1 : 4; 1, 4, 5, 8, 13 — 1 : 5; 3, 7, 9 — 1 : 6

Planche XXIV. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 195 (1), 196 (2), 207 (3, 9), 205 (4), 211 (5, 7), 198 (6), 208 (8), 232 (10), 231 (11), 220 (12), 218 (13), 210 (14), 221 (15), 219 (16), 215 (17), 240 (18), échelle: 17 — 1 : 2; 2 — 1 : 3; 6, 10—12, 14—16, 18 — 1 : 4; 1, 4, 5, 8, 13 — 1 : 5; 3, 7, 9 — 1 : 6



Tabl. XXV. Chojno—Golejewko, pow. rawicki. Naczynia z poz.: 149 (4), 151 (3), 236 (2), 239 (1). Przedmioty brązowe z poz.: 158 (5, 6), 175 (9), 192 (8), 172 (19). Buławki kamienne z poz.: 238 (7, 7a). Paciorki ze szkliwa z poz.: 159 (11), 194 (12—18), 193 (10). Skala: 9, 12, 13 — 1 : 1; 8, 14—19 — 4 : 5; 7, 7a, 10, 11 — 1 : 2; 2, 3 — 1 : 5; 1, 4 — 1 : 6

Planche XXV. Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz. Poteries des positions: 149 (4), 151 (3), 236 (2), 239 (1). Objets en bronze des positions: 158 (5, 6), 175 (9), 192 (8), 172 (19). Petits massues en pierres de la position 238 (7, 7a). Perles en émail des positions: 159 (11), 194 (12—18), 193 (10), échelle: 9, 12, 13 — 1 : 1; 8—9 — 4 : 5; 7, 7a, 10, 11 — 1 : 2; 2, 3 — 1 : 5; 1, 4 — 1 : 6

zresztą W. Kropf fragment południowo-zachodniej Wielkopolski¹⁴⁶.

Niewielka ilość materiałów z młodszej fazy okresu halsztackiego nie upoważnia do dalej idących wniosków. Warto jedynie w tym miejscu podkreślić znalezienie na naszym cmentarzysku jednego czerpaka inkrustowanego i być może czarki, co wskazuje na pewne związki z wschodnimi terenami Wielkopolski.

*

Trudną sprawą jest powiązanie omawianego cmentarzyska z osadą, której mieszkańcy byli jego użytkownikami. Wydaje się, że była to osada otwarta, gdyż znajdujące się w Golejewku małe grodzisko stożkowe pochodzi z okresu wczesnośredniowiecznego i nie znaleziono na nim zabytków kultury „łużyckiej”. Jedyne na terenie powiatu rawickiego grodzisko, przypuszczalnie zbudowane przez ludność kultury „łużyckiej” (też wczesnośredniowieczne), znajduje się w Śląskowie, w odległości około 10 km na wschód¹⁴⁷, w pobliżu znanych cmentarzysk (może jednego) w Dubinie i Dubinku w pow. rawickim, stanowiąc prawdopodobnie razem z nimi zespół.

W niewielkiej odległości od naszego cmentarzyska odkrył K. Jażdżewski kilka stanowisk, z których pochodzą niewielkie ilości skorup kultury „łużyckiej” (Podborowo, stanowisko 2—4, Golejewo, stanowisko 1—3); na jednym z nich (Podborowo stan. 4) znalazł także fragment rozcieracza kamiennego, na drugim (Golejewo, stan. 3) część pierścionka brązowego¹⁴⁸. Znalezione fragmenty ceramiki nie pozwalają na ściślejsze datowanie tych stanowisk, są one jednak współczesne naszemu cmentarzysku lub niektórym jego fazom. Jest wysoce prawdopodobne, że wszystkie są śladami osady użytkującej omawiane cmentarzysko, może przenoszonej z wpływem czasu w inne dogodniejsze miejsca, co nie byłoby dziwne, zważywszy na prawdopodobnie dużą rolę hodowli w gospodarce ludności kultury „łużyckiej” tych okolic. Zmiany miejsca położenia osady nie wpływały jednak na zmianę usytuowania cmentarza, który pozostawał nadal punktem centralnym terenu użytkowanego przez miejscową grupę ludzką.

Warto jeszcze podkreślić, że materiały z okolicy omawianego cmentarzyska, to jest z terenu powiatu rawickiego, przedstawiają podobny obraz jak ten, jaki zarysowuje się na podstawie analizy znalezisk z Chojna. Brak bowiem zupełnie znalezisk z III okresu epoki brązu (wyjąwszy siekierkę z Rawicza)¹⁴⁹. Rów-

nocześnie mniej więcej z rozpoczęciem użytkowania naszego cmentarzyska ślady pobytu ludności kultury „łużyckiej” stwierdzono na kilku dalszych obiektach (Osiek, stanowisko 7, Żołędnica, Gierłachowo, Słupia Kapitulna). W starszej fazie okresu halsztackiego następuje szczytowe nasilenie osadnictwa (pięć dalszych stanowisk z ceramiką malowaną, z tym że jedno z nich, cmentarzysko z Podborowa, może być właściwie częścią cmentarzyska z Chojna—Golejewka), aby w młodszym okresie halsztackim znów prawie zaniknąć, gdyż można zaliczyć tu jedynie znaleziska z Łaszczyna i część z Jutrosina.

Gęstość zaludnienia była na omawianym terenie duża, czego dowodzi fakt, iż cmentarzysko w Chojnie—Golejewku oraz sąsiednie cmentarzysko w Słupi Kapitulnej, przynajmniej częściowo mu współczesne, są odległe od siebie o około 5 km. Z reguły dość duża rozpiętość czasowa materiałów z wszystkich cmentarzysk, z których znamy nieco większą ich liczbę, wskazuje na trwanie tradycji chowania zmarłych na tych samych miejscach i wydaje się dowodzić daleko posuniętej stabilizacji osadnictwa i wykluczać zachodzenie w czasie od IV okresu epoki brązu po okres halsztacki D przesunięć ludności, obejmujących najbliższą okolicę omawianego cmentarzyska. Zbieżność dziejów grup ludności kultury „łużyckiej”, zajmujących piaszczyste tereny nad prawymi dopływami Baryczy w powiecie rawickim, oraz występowanie tu analogicznych form materiału archeologicznego (np. bruki kamienne), każą przypuszczać, że mamy do czynienia ze śladami prawdopodobnie jednej grupy plemiennej, obejmującej najprawdopodobniej także przyległą, północną część powiatu milickiego, położoną na prawym brzegu Baryczy.

*

W związku z omawianiem znalezisk z Chojna warto jeszcze poświęcić kilka słów nie poruszanemu dotychczas aspektowi zagadnienia, jakim jest ceramika malowana. Pojawienie się jej, poza dowodnym wynikiem wpływów idących z kręgu halsztackiej kultury illirskiej poprzez Czechy, musiało się także wiązać z pewnym stopniem rozwoju gospodarczego warunkującego społeczną potrzebę jej wprowadzenia. Wykonanie bowiem naczynia malowanego wymagało większego wkładu pracy aniżeli naczyń innego typu. Ceramikę malowaną, podobnie zresztą jak i inkrustowaną, można więc uznać za jeszcze jeden dowód uzyskiwania w tym okresie dość wysokiego poziomu produktu dodatkowego, co pozwoliło uwolnić garncarki na odpowiednio dłuższy okres czasu od innych zajęć gospodarczych w rolnictwie lub hodowli, konieczny do wykonania naczyń

¹⁴⁶ Kropf, *op. cit.*, s. 184.

¹⁴⁷ W. Szafranski, *Mapka grodzisk prasłowiańskich, „Z otchłani wieków”*, XV, 1946, s. 38.

¹⁴⁸ K. Jażdżewski, *Nowe znaleziska w powiecie rawickim*, *Prz. archeol.*, t. 3: 1925—1927, s. 125 n.

¹⁴⁹ J. Kostrzewski, *Wytwórczość metalurgiczna w Polsce od eneolitu do wczesnego okresu żelaznego*, *Prz. archeol.*, t. 9: 1950—1953, s. 187.

malowanych. Do podobnego wniosku w pewnym względzie skłania także istnienie w starszej fazie okresu halsztackiego o wiele większej liczby typów naczyń, wskazujące na daleko wówczas posunięte zróżnicowanie ich funkcji, i wytworzenie się form przystosowanych specjalnie do zaspokajania potrzeb nie pierwszej wagi (rogi, tabakierki itp.). Fakt ten można zaobserwować zawsze u społeczeństw ustabilizowanych, znajdujących się na stosunkowo wysokim poziomie gospodarczym.

Wydaje się więc, że zanik ceramiki malowanej w młodszej fazie okresu halsztackiego i zachodzące wówczas zmniejszenie liczby typów naczyń oraz nieprzyjęcie się na szerszym

terenie zwyczaju inkrustowania naczyń może być dowodem, że na tych terenach nastąpiły zmiany, stanowiące pewien regres gospodarczy oraz zanik stabilizacji życia w stosunku do okresu poprzedniego, podczas gdy na terenach wschodniej Wielkopolski dokonywał się nadal bujny rozkwit gospodarki, który odbił się między innymi we wprowadzeniu ceramiki inkrustowanej. Niewykluczone, że przyczyną załamania prosperity gospodarczej na Śląsku był najazd Scytów, którzy stali się grabarzami ceramiki malowanej¹⁵⁰.

¹⁵⁰ Por. T. Sulim irski, *Kultura łużycka a Scytowie*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 16: 1939 (1948), s. 77—101 tenże, *Zagadnienie upadku kultury łużyckiej*, „Slavia Antiqua”, I, 1948, s. 152—165.

Un cimetière de la civilisation lusacienne de Chojno—Golejewko, distr. de Rawicz

R é s u m é

L'auteur publie le matériel archéologique livré par l'un des plus grands cimetières à incinération de la civilisation lusacienne en Grande-Pologne. Découvert et partiellement détruit en 1872 et puis exploré pendant de longues années par des amateurs, il avait dû être composé autrefois d'au moins 2000 tombes; cependant il ne fut pas possible de déterminer le contenu que de 74 sépultures à peine. Certains indices paraissent indiquer l'emplacement parmi celles-ci d'une tombe à squelette (N^o LXXII). Toutes les tombes étaient recouvertes d'un pavement en pierres. Quelques-unes contenaient des cendres du bûcher. Les plus anciennes remontent à la IV^e et V^e période de l'âge du bronze, mais la phase la plus intense de l'exploitation du cimetière se place à la V^e période de l'âge du bronze et du Hallstatt C, époque à laquelle date la majorité des tombes. D'autres sont plus tardives puisque leur mobilier funéraire appartient à la période subséquente du Hallstatt D ou même au début de La Tène. Il est à signaler que le cimetière de Chojno—Golejewko livra le plus de céramique peinte dans la Grande-Pologne (fig. 5 a—d; fig. 6 d, planche V 6, 12 et 15; planche VI 13; planche VIII 7; planche IX 16; planche XXI 1—23; planche XXII 3—4 et 6; planche XXIII 9 et 13; planche XXIV 1—2; planche XXV 3—4). Les trouvailles en métal sont représentées surtout par des objets de parure, des épingles

en bronze et en fer (fig. 1 a—b et i; fig. 3 d; fig. 4 a, b fig. 10—11; fig. 15; fig. 16 a—c), des bracelets (fig. 1 j; fig. 3 a; fig. 4 c; fig. 12—13; fig. 17 d), des colliers (fig. 3 c; fig. 17 a—c et e—k), des fibules (fig. 14 d et f et planche XXV 9), des bagues et des anneaux en bronze, exceptionnellement en fer (fig. 2 11—13) ainsi que par des perles en pâte vitrifiée bleue, ornementées parfois d'une ligne ondulée blanche ou jaune ou de cercles jaunes avec un point au milieu. En ce qui concerne les outils, presque tous exécutés en fer, il faut mentionner avant tout les très multiples couteaux qui ne se sont conservés qu'à l'état fragmentaire. On réussit à recueillir en plus deux ciseaux en fer à douille (fig. 3 b), une hache plate à oreillettes (fig. 16 g), une aiguille en bronze (fig. 14 a), des pinces en bronze (fig. 14 b), un rasoir (fig. 14 c) ainsi que le bout d'une faucille en bronze (planche XXV 19). L'armement n'était représenté que par deux pointes de flèche en bronze (fig. 4, 5) et deux petits massues en pierre (planche XXV 7).

Le cimetière de Chojno—Golejewko appartient au groupe centralo-silésien de la civilisation „lusacienne”, caractéristique par sa poterie peinte. Certains liens paraissent cependant l'attacher au groupe haut-silésien et petit-polonais ainsi qu'au groupe de Białowice de cette civilisation.